

Közjogi fogalmak közérthetően

Fundamenta Fontium Iuris Constitutionalis

Készült
a Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kara
Közjogi Intézetében.

Intézetvezető:
Görög Márta
egyetemi tanár

Közjogi fogalmak közérthetően

Szerkesztette
Márki Dávid – Szaniszló Réka

Iurisperitus Kiadó
Szeged, 2020

Fundamenta Fontium Iuris Constitutionalis

Sorozatszerkesztő:

Tóth Judit

Szerzők:

© *Kálmán Renáta, 2020*

© *Márki Dávid, 2020*

© *Németh Kata, 2020*

© *Szabó Emil, 2020*

© *Szecskó Enikő, 2020*

© *Tóth Judit, 2020*

© *Tribl Norbert, 2020*

Szakmai lektor:

Kiss Barnabás

Lichtenstein József

Pap András László

Közérthetőségi lektor:

Szaniszló Réka

A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, „Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban” című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

Műszaki szerkesztő:

Kovács Ildikó

Felelős kiadó:

Görög Márta dékán

Készült az Innovariant Kft.-ben

Felelős vezető: *Drágán György*

ISSN 2631-0651

ISBN 978-615-5411-90-8

Tartalom

Előszó	11
Abortusz	13
Adatkezelés	16
Adóalany	19
Adóhatóság	20
Adókedvezmény	21
Adományozás	23
Alapítvány	24
Alapjogok	26
Alaptörvény	29
Alkotmány	31
Alkotmánybíráskodás	34
Államhatár	37
Államkinestár	38
Állampolgárság	40
Állampolgári kötelezettségek	43
Állatvédelem	46
Anyakönyv	49
Ápolási díj	51
Ártatlanság véelme	53
Árvaellátás	55
Békéltető testület	57
Betegek jogai	60
Bíró	64
Bírói panasznap	67
Bíróság	68
Bírósági iroda	71
Bírósági titkár	73
Bírósági ülnök	75
Birtokháborítás	77
Börtön	79

Büntetett előélet	81
Büntető ügy	84
Civil szervezet	87
Családi pótlék.	89
Családsegítő és gyermekjóléti szolgálat	93
Diákigazolvány	95
Díjfizetés	96
Diszkrimináció	97
Egészségbiztosítás.	100
Egészségügyi ellátáshoz való jog	102
Egyenlő bánásmód	104
Egyesület.	107
Élettárs	109
Eljárási díj.	113
Ellátottak jogai	114
Elzárás.	117
Emberi jogok	119
Emberi jogok védelme.	121
Értesítés.	124
Érvényesség	126
Etikai vétség	128
Európai Unió	129
Eutanázia.	133
Fellebbezés	136
Felmondás.	138
Felnőttképzés	140
Fogva tartás	142
Fogyatékosági támogatás	144
Gondnok	146
Gondnokság	148
Gyám.	150
Gyámhatóság	154
Gyermei jogok	156
Gyermekvédelmi kedvezmény.	160

Gyülekezési jog	163
Hatály	165
Határelőőrzés	168
Határozat.	170
Hátrányos megkülönböztetés	173
Házasságkötés	175
Házastársi erőszak (Kapcsolati Erőszak)	179
Házirend	181
Hivatalból eljárás	183
Honosítás.	185
Hontalan	188
Idézés	190
Igazoltatás	192
Illeték	194
Járási hivatal.	196
Jogalkotás	198
Jogklinika	201
Jogorvoslati jog	203
Jogszabály	205
Jogvédelem	207
Kamara	210
Képviselővez való jog.	212
Kérelem.	213
Kifejezés szabadsága	214
Kihirdetés, közzététel.	215
Kisebbségi (nemzetiségi) önkormányzat.	218
Kiutasítás	220
Kiutazás az országból	222
Kormányhivatal	223
Kormányzás	225
Költségmentesség	226
Környezetvédelem	228
Közérdekből nyilvános adat	231
Közérdekű adat.	233

Közigazgatási eljárás	235
Közigazgatási ügy	236
Közjegyző	238
Közteherviseelés	240
Külföldi	242
Lakásbérlet	244
Lakcím	247
Lakcímkártya	248
Magánélet zavartalansága	250
Mediáció	252
Megyei jogú város	254
Menekült	255
Minisztérium	257
Munkavállalás	259
Nemzetiségi jogok	261
Népszavazás	264
Nevelőszülő	268
Nyugdíj	272
Oktatáshoz való jog	274
Ombudsman	278
Önkéntes	280
Önkormányzat	281
Önrendelkezési jog	284
Örökbefogadás	286
Öröklés	290
Összeférhetetlenség	292
Özvegyi nyugdíj	294
Panasz	296
Pártatlanság	297
Pénzbüntetés	299
Per	301
Perköltség	304
Polgári jogi ügy	307
Polgármester	308

Polgármesteri hivatal	309
Pro bono tanácsadás	310
Rászorultság	312
Rendelet	314
Rendőri erőszak alkalmazása	316
Rendőrség	318
Sajtószabadság	319
Szabadság	321
Szabadság korlátozása	324
Szabadságvesztés	326
Szabálysértés.	329
Szabálysértési hatóság	332
Szakértő	334
Számvevőszék	335
Személyes adat	337
Személyi igazolvány	340
Szociális iroda	342
Szülői kötelességek	344
Tankötelezettség	347
Tanú.	349
Táppénz.	352
Tartásdíj	354
Tartásdíj megelőlegezése	358
Terrorveszély.	361
Tértivevény	363
Tisztességes eljárás.	365
Törvény	367
Törvénykezés	370
Tudomány szabadsága	372
Tulajdon.	374
Új eljárásra utasítás	376
Uniós polgárság	377
Útlevel.	379
Ügyészség	381

Ügyfél	383
Ügyintéző	385
Ügyvéd	387
Vád	392
Választások	395
Választójog	399
Vállalkozás szabadsága	402
Válóper	404
Védelemhez való jog	406
Végrehajtó	407
Zaklatás	410

ELŐSZÓ

Miért nem szeretik a jogászt, ha beadványt szerkeszt, keresetlevelet ír a bíróságra, ítéletet vagy végzést fogalmaz? Akinek kedvezőtlen vagy igazságtalan a döntés, az indoklás, nem tud örülni a jogász kommunikációnak, akinek a megítélése szerint pedig jó és igazságos a tartalma, annak meg ez az érzés elfeledteti, hogy izlelgesse a fordulatokat a szövegben. Márpedig a jogász főleg szöveget alkot, használ, értelmez, és persze beszél is, bár ott vissza lehet kérdezni. Mégis, a fejlett jogász verbalitás és az ügyféllel való párbeszéd nem tudja ellensúlyozni, ha a jogi munka írásbeli része – amely a legnagyobb részt foglalja el a munkájában – nem szakszerű, gyatrán felépített, logikátlan és szaknyelvi szempontból diffúz. Ezért értetlenül állnak a jogászok a laikus ügyfelek, közéleti szereplők, újságírók kritikájával szemben: nem vagy alig érthető a legtöbb szövegtípusuk, különösen a jogszabályok, az ítéletek, a hatósági határozatok és szakirodalmi írások többsége. Ezért van szinte minden írásos és elektronikus felületen kérdezz-felelek és jogi tanácsadás rovat. Az ügyvédek is rájöttek, hogy a honlapjukon nyújtott közérthető jogi magyarázat bevonzza a majdani ügyfeleket az irodába, ha már nem elég az általános eligazítás, csak a személyre szabott. Az ügyfelekkel kevesebbet érintkező jogi szakmákban akár hosszú időt is eltölthet egy ügyész, közigazgatási jogász, jegyző, közjegyző, végrehajtó, mire rádöbben, hogy bizony nem mindig értik a mondókáját. Ezért különösen fontos, hogy a joghallgatókat minél többféle módon felkészítsük arra: a jogi szaknyelv ismerete és használata nem mentesít senki sem a közérthető írás és beszéd morális parancsa alól.

A jogászképzés kimeneti követelményei között nem véletlenül szerepel, hogy a jövőbeni jogász legyen jártas a jogi szakkifejezésekben, birtokolja a szaknyelvi és a jogalkotáshoz szükséges egyéb nyelvi készségeket, miközben arra készül, hogy az emberek jogi védelmét, tájékoztatását szolgálja. Ezt a szolgálatot ugyanis nem lehet ellátni az emberek, ügyfelek, kérelmezők, panaszosok, megbízók számára is egyértelmű, érthető kommunikáció nélkül.

Ehhez a célhoz szeretnénk közelíteni, az EFOP-3.6.2-16-2017-00007. számú projekt támogatását is felhasználva. Mintegy kétszáz jogintézményt dolgoztunk fel, hogy a jogi tartalmat 2018 végéig áttekintve, minél egyszerűbb megfogalmazásban, ám a normatív tartalom megőrzésével közzétegyük. A munka része volt, hogy a joghallgatók, doktoranduszok által írt összefoglalókat tartalmilag a vezető oktatók ellenőrizték, majd laikusokkal tesztelték a szerkesztők, vajon mely pontokon kell még világosabban fogalmazni az adott szócikket. Így csapatmunkában alakult ki az a változat, amelyet az egyetemi honlapon is elérhetővé tettünk, várva az esetleges kritikákat, észrevételeket. És e munka utolsó lépéseként most kötetbe gyűjtöttünk a még továbbfejlesztett, végső szövegváltozatot, hogy a Kar támogatásával a felhasználást, alkalmazást ne csak elektronikus formában,

hanem nyomtatva is biztosítsuk. Nem titkolt szándékunk műfajt teremteni: olyan új szövegtípust alkotni, amely érthető a nem jogi szaknyelvet használóknak, miközben a jogászoknak is újat ad, hiszen a jogászok is specializálódnak. A segítség a joghallgatóknak, civil szervezeteknek is elkél, hogy a jogi szöveglabirintusból megtalálják a kijáratot. Keressük együtt!

Az Alkotmányjogi tanszék lelkes munkatársai és együttműködő hallgatói nevében:

Tóth Judit

ABORTUSZ

 alapjogok, alapjogvédelem, alkotmánybíráskodás, önrendelkezési jog

Abortusz alatt jogi értelemben a terhesség mesterségesen előidézett megszakítását értjük, rendszerint a terhes nő önálló döntése alapján, jogszabály által meghatározott keretek között. Jogi szövegekben (jogszabály, bírói, alkotmánybíróági döntés stb.) az abortusz kifejezés helyett a terhességmegszakítás fogalom használatos. Ha a terhességmegszakításnak nem állnak fenn a törvényes feltételei, abban az esetben magzatelhajtásról beszélünk, amely bűncselekmény.

A mesterségesen előidézett terhességmegszakítás legalapvetőbb (mind erkölcsi, mind jogi) kérdése a méhmagzat jogi természetének megítélése, vagyis, hogy embernek tekintjük-e a méhmagzatot? Amennyiben a kérdésre adott válaszuk igen, úgy a méhmagzatot megilleti az élethez és emberi méltósághoz fűződő feltétlen és korlátozhatatlan alapjog, amely gyakorlatilag (az anya életveszélyes állapotának esetét kivéve) kizárja a terhesség mesterséges úton történő megszakításának lehetőségét. Amennyiben azonban a magzatot nem tekintjük embernek és nem részesítjük megkülönböztetett alkotmányos védelemben sem, úgy az állam nem tesz eleget életvédelmi kötelezettségének. A terhességmegszakítás alapjogi természetét illetően a magzat élethez való joga („pro life”) és az anya önrendelkezési joga („pro choice”) állnak egymással szemben. Polgári jogi szempontból a méhmagzat jogalanyiségának kérdése, míg büntetőjogi szempontból a terhességmegszakításra vonatkozó jogi kereteken túllépő terhességmegszakítás (ún. magzatelhajtás) büntethetőségének kérdése merül fel.

A terhességmegszakítás fenti szempontok szerint történő megítélése az egyes nemzetek és kultúrák szerint eltérő képet fest szerte a világon, amit számos erkölcsi, jogi, kulturális és vallási tradíció befolyásol. Jelen sorok keretei között az abortusz jogi megítélésének és szabályozásának magyar viszonylatban történő bemutatására szorítkozunk.

Az Alkotmánybíróság joggyakorlatában két alaphatározatában foglalkozott a terhességmegszakítás kérdésével, amelyekben a testület megállapította, hogy a terhességmegszakítás alkotmányjogi megítélése szükségképpen a magzat jogalanyiségáról szóló döntés, amely nem dönthető el az Alkotmány (Alaptörvény) rendelkezései alapján, ezért az jogalkotói hatáskörbe kell, hogy tartozzon. (Amennyiben a jogalkotó lehetővé teszi a terhesség megszakítását, abban az esetben a méhmagzatot nem ismeri el jogilag embernek. Ugyanakkor, ha a magzatot jogalannak tekinti, az élethez való jog korlátozhatatlan természetére tekintettel a

terhesség megszakítása rendkívül szűk körtől eltekintve nem megengedhető.) Az Alkotmánybíróság döntésének következményeként az Országgyűlés megalkotta a magzati élet védelméről szóló törvényt a terhességmegszakítás jogi kereteinek szabályozására. E törvény alkotmányos alapját az emberi méltóság feltétlen védelmét megfogalmazó II. cikk teremti meg, mely szerint „minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”

A magzati élet védelméről szóló törvény rendelkezik a magzati élet kiemelt védelméről, vagyis az Alaptörvény rendelkezésével összhangban a méhmagzat kiemelt alkotmányos védelemben részesül, azonban a jogalkotó meghatározott feltételrendszer szerint lehetővé teszi a terhesség mesterséges úton történő megszakítását (az életek közötti, ti. az anya és a méhmagzat, választás lehetőségén túl is), amely szabályozással gyakorlatilag azt juttatta kifejezésre, hogy a méhmagzat jogi szempontból nem tekinthető embernek.

A magzativédelmi törvény rendelkezései szerint a terhesség csak veszélyeztetettség, illetőleg az állapotos nő súlyos válsághelyzete esetén, a törvényben meghatározott feltételekkel szakítható meg. (A törvény szerint súlyos válsághelyzet az, ami testi vagy lelki megrendülést, illetve társadalmi ellehetetlenülést okoz.) A terhesség a 12. hétig szakítható meg, ha azt az állapotos nő egészségét súlyosan veszélyeztető ok indokolja, a magzat orvosiilag valószínűsíthetően súlyos fogyatékoságban vagy egyéb károsodásban szenved, a terhesség bűncselekmény következménye, valamint az állapotos nő súlyos válsághelyzete esetén.

A fenti körülmények valamelyikének fennállása mellett, amennyiben az állapotos nő korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképtelen, illetve terhességét neki fel nem róható egészségi ok, illetve orvosi tévedés miatt nem ismeri fel korábban, vagy az egészségügyi intézmény, illetve valamely hatóság mulasztása miatt haladta meg a terhessége a 12 hetet, abban az esetben a terhesség a 18. hétig megszakítható. Kivételesen a 20. hétig végezhető el a terhességmegszakítás, ha 50 %-ra tehető a magzatnál a genetikai rendellenesség vagy teratológiai (fizikai-kémiai) ártalom valószínűsége. Ha a diagnosztikai eljárás elhúzódik, a terhességet a 24. hétig is meg lehet szakítani.

A terhesség az időtartamától függetlenül szakítható meg az állapotos nő életét veszélyeztető egészségi ok miatt, illetve a magzatnál a szülés utáni étellel összeegyeztethetetlen rendellenesség fennállása esetén.

Végezetül, a teljesség igénye nélkül, röviden szólni kell a terhességmegszakítás polgári és büntetőjogi vonatkozásairól is. Amennyiben a mesterséges úton történő terhességmegszakítás a magzati élet védelméről szóló törvényben meghatározott feltételek megsértésével történik, úgy a magzatelhajtás büntettéről, illetve vétségéről beszélünk. Szükséges megjegyezni, hogy magzatelhajtás esetén a beavatkozást végző személy és a magzatát szándékosan elhajtó, vagy elhajtató nő is a bűncselekmény elkövetőjének minősül.

Polgári jogi vonatkozásait tekintve az embert a jogképesség, ha élve születik, fogamzásának időpontjától illeti meg, vagyis a méhmagzat jogok és kötelezettségek alanya lehet, amelyek azonban az élveszületés feltételéhez kötöttek.

Források

Magyarország Alaptörvénye, II. cikk

1992. évi LXXIX. törvény a magzati élet védelméről, 5-6.§§

64/1991. (XII.17.) AB határozat

48/1998. (XI. 23.) AB határozat

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 163.§

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 2:2.§

ZAKARIÁS Kinga: Alapjogok. Különös rész. In: SCHANDA Balázs – BALOGH Zsolt (szerk.): Alkotmányjog. Alapjogok. Pázmány Press, Budapest, 2015. p. 103-107.

ADATKEZELÉS

 Alaptörvény, adat, közérdekű adat

Adatkezelés alatt az adaton történő minden egyes eljárás, folyamat vagy művelet (pl. rögzítés, felhasználás, törlés) értendő.

Az Alaptörvény VI. cikk (3) bekezdése alapján mindenkinek joga van a személyes adatai védelméhez és a közérdekű adatok, illetve a közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez és terjesztéséhez is. Az adatok védelmét elsődlegesen a megfelelő kezelésük biztosítja, amelynek részletszabályait az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Infotv.) előírásai, valamint az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete biztosítják.

A személyes adatok kezelése során a következő elveket be kell tartani:

1. Az adatkezelés jogalapja

A személyes adatok kezelése az érintett hozzájárulásán vagy jogszabály, önkormányzati rendelet közérdekű cél teljesítéséből történő előírásán alapulhat. Az érintett hozzájárulása szóbeli, írásbeli vagy ráutaló magatartással kifejtett lehet, de minden esetben megfelelő tájékoztatás kell megelőzze. A jogszabályon alapuló, kötelező adatkezeléshez nem szükséges az érintett hozzájárulása, sőt, kifejezett tiltakozása ellenére is kezelhetőek az adatai. Az Infotv. két új, másodlagos jogalapot is nevesít, mégpedig, ha az adatkezelőre jogi kötelezettség teljesítése írja elő a személyes adatok kezelését, illetve, ha harmadik személy olyan érdeke fűződik az adatok megismeréséhez, amely arányos az adatok védelmének korlátozásával, szintén megteremti a jogalapot. A jogi kötelezettség teljesítése során történő adatkezelés, az érintett hozzájárulása vagy törvényi felhatalmazás nélkül is jogszerű.

2. Célhoz kötött adatkezelés elve

A célhoz kötött adatkezelés elve két főbb elemből épül fel: ezek a cél meghatározottsága és az adatnak a céllal való összeegyeztethető felhasználása. A cél meghatározottsága azt jelenti, hogy személyes adatok az adatkezelés minden szakaszában csak egyértelmű, meghatározott és törvényes célból gyűjthetőek, jog gyakorlása vagy kötelezettség teljesítése érdekében.

3. Szükségesség és arányosság követelménye

A szükségesség, vagy más néven az adatminimalizálás elve alatt az értendő, hogy csak olyan és annyi személyes adat kezelhető, amelyek beszerzése az előre rögzített cél eléréséhez nem mellőzhető, nélkülözhetetlen, és ezen felül alkalmas

is a feladat teljesítéséhez. A célhoz kötött adatkezelés a szükségesség előfeltétele, hiszen a cél határozza meg a beszerzendő adatok mértékét. Az adatkezelés alapjogsértő, ha eleve alkalmatlan a cél elérésére, vagy ha kevesebb adattal is elérhető a kitűzött cél, így ebben az esetben a többlet adatkezelés mértéke lesz az alkotmányosértő. Jogszerűtlen az olyan adatok kezelése, amelyek nem alkalmasak, vagy nem elengedhetetlenek az adatkezelés céljának eléréséhez.

Az arányosság fogalmi elemei az adatkezelés céljának és a személyes adatok védelmében bekövetkezett sérelem mértékének arányossága, valamint a cél érdekében, a legenyhébb sérelemmel járó és alkalmas eszköznek az igénybevétele.

4. A készletező adatkezelés tilalma

A célhoz kötött adatkezelés elvéből következik a készletező adatkezelés tilalma is, ami alapján a személyes adatok gyűjtése és kezelése csak „a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig kezelhető”. Tehát a meghatározott cél megvalósítása után, vagy az azt meghaladó mérték esetén, a személyes adatok kezelése, még az érintett hozzájárulása mellett sem tekinthetőek jogszerűnek, az ilyen adatot minden adatkezelő köteles törölni a rendszeréből.

5. Adatbiztonság követelménye

Az adatbiztonság az elektronikus rendszerekben tárolt adatokkal kapcsolatos olyan előírás, amely alapján az adatkezelés teljes tartama alatt biztosítani kell az adatok sértetlenségét, rendelkezésre állását és bizalmas kezelését. Ezeket a feltételeket nem csak a kezelt adatok kapcsán, hanem az adatkezelő rendszerrel összefüggésben is fennállnak.

6. Osztott információs rendszerek követelménye

A személyes adatok kezelőjével szembeni követelmény, amely alapján az adatkezelő ugyanattól az érintettől, csak a számára szükséges, minimális mennyiségű személyes adatokhoz férhet hozzá. Az információs rendszerek osztottságának a célja, hogy az adatkezelő ne legyen képes az érintett személyiségi profiljának a felállítására azáltal, hogy több, eltérő típusú személyes adat is koncentrálnak a kezelési körében.

Az 2011. évi CXII. törvény a személyes adatok általános kezelési előírásai mellett nevesíti a bűnüldözési, a nemzetbiztonsági és a honvédelmi célú adatkezelést. Közös jellemzőjük, hogy az adott szerv jogszabályban meghatározott feladat- és hatáskörében eljárva, a tevékenységi körükben történő adatkezelésre vonatkoznak, de az általános adatvédelmi előírásoknak is maradéktalanul meg kell felelniük.

A személyes adatok védelmének érvényesülését sarkalatos törvénnyel létrehozott, független hatóság ellenőrzi, amely a 2012. január 1-vel létrehozott Nemzeti Adatvédelmi és Információs szabadság Hatóság. Az adatvédelmi biztos intézményét

felváltó nemzeti adatvédelmi hatóság feladata a magyarországi adatkezelések törvényességének felügyelete.

Források

- Magyarország Alaptörvénye, VI. cikk (3) bekezdés
2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról, 3.§, 4.§ (2), 5.§
2013. évi L. törvény 1.§
2015. évi CLXXXVIII. törvény az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről, 2.§ (1)
- Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete
- 2/1990 (II. 18.) AB határozat
- 15/1991. (IV. 13.) AB határozat
- A 29. cikk szerinti munkacsoport 03/2013. számú, a célhoz kötöttségről szóló véleménye
- JÓRI András – Soós Andrea Klára: Adatvédelmi jog. HVG-ORAC, Budapest, 2016. p. 152.

Adóalany

 közteherviselés, adóhatóság, adózás

A közteherviselés körébe tartozó adó az állam által egyoldalúan megállapított, kényszer útján behajtható, közvetlen ellenszolgáltatás nélküli állami bevétel. Adóalany az a jogképes személy vagy szervezet, amelynek adófizetési kötelezettségét az adózás rendjéről szóló törvény vagy az adott adó vonatkozásában más törvény előírja.

A fentiekből következően az adóalanyok köre valamennyi adónem (pl. személyi jövedelemadó, általános forgalmi adó, társasági adó stb.) vonatkozásában eltérő lehet. Az alapvető szabályokat az adózás rendjéről szóló törvény tartalmazza, amely szerint elsődlegesen adófizetésre kötelezett a Magyarország területén székhellyel, telephellyel rendelkező vagy egyébként gazdasági tevékenységet folytató jogi személy, a lakóhellyel, szokásos tartózkodási hellyel rendelkező vagy egyébként itt tartózkodó természetes személy, illetve a vagyonnal rendelkező vagy bevételt, jövedelmet (nyereséget) elérő természetes személy, jogi személy és egyéb szervezet. A törvény az adózók körét az egyes részterületek szerint rendkívül szerteágazó módon szabályozza, ezért most csak a legáltalánosabb alanyi körre térünk ki.

Általánosan a fenti személyi kört az alábbiak szerint csoportosíthatjuk:

- ❖ elsődleges adóalany az az adózó, akit adóköteles tevékenység folytatása miatt jelölnek ki adófizetővé;
- ❖ másodlagos adóalany az az adózó, akinek adófizetési kötelezettsége akkor áll be, ha vele vagyoni kapcsolatban álló más személy nem tesz eleget adófizetési kötelezettségének (pl. örökös, megajándékozott, jogutód stb.);
- ❖ egyéni adóalany az az adózó magánszemély, akit az állam adófizetésre kötelez;
- ❖ kollektív adóalanyiság azon adózók körét öleli fel, akik egyetemlegesen kötelesek az adót megfizetni;
- ❖ Szervezeti adóalanyiság azon jogi személyiséggel rendelkező, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek, mint adózók esetében áll fenn, amelyeket az állam adófizetésre kötelez.

Források

Magyarország Alaptörvénye, XXX. cikk és 40. cikk
2017. évi CL. törvény az adózás rendjéről, 1-9.§§

ADÓHATÓSÁG

 adózás, adóalany

Az adóhatóságok olyan szervezetek, amelyek gondoskodnak az államot és a helyi önkormányzatokat megillető közjogi jellegű bevételek, vagyis az adó beszedéséről, illetve az állammal szembeni kötelezettségek teljesítésének nyilvántartását és ellenőrzését. Emellett ellenőrzik a központi költségvetésből juttatott támogatások felhasználását is.

Az adóigazgatási rendtartásról szóló törvény tételesen felsorolja az adóhatóságokat: az állami adó- és vámhatóság, az önkormányzat jegyzője, mint önkormányzati adóhatóság és az önkormányzati adóhatóság döntései elleni fellebbezések elbírálására jogosult hatóság. Az állami adó- és vámhatóság a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV). Az önkormányzatok jegyzői területi adóhatóságoknak minősülnek. Az önkormányzati adóhatóság döntései elleni fellebbezések elbírálására jogosult hatóság a fővárosi vagy megyei kormányhivatal, amelyek akkor minősülnek adóhatóságnak, ha az önkormányzati adóhatóság döntéseivel szemben másodfokon járnak el. A NAV felettes szerve a szerv és az állami adó- és vámhatóságot irányító miniszter, az önkormányzati hatóságok felettes szerveként eljáró adóhatóságok felettes szerve az adópolitikáért felelős miniszter.

Az adóhatóságok két nagy csoportra oszthatók, központi és helyi adóhatóságokra. A NAV és szervei a központi adóigazgatási feladatokért felelnek, az önkormányzatok jegyzői pedig a helyi adóigazgatási feladatokat látják el. Hatáskör és illetékességi vita esetén, azaz több vagy egy adó hatóság se állapítja meg adott ügyben az intézkedési jogát és az összeütközés egyeztetéssel sem oldható meg, a döntést a legközelebbi közös felettes szerv hozza, ennek hiányában a Közigazgatási és Munkaügyi bíróság.

Az adóigazgatási jellegű feladatok egy részét ún. átruházott hatáskörben ellátja minden olyan gazdálkodó szervezet vagy személy, amely vagy aki adóköteles jövedelmet fizet ki. E kifizetők nem adóhatóságok, mégis felelősek az adók beszedéséért, a beszedett adók nyilvántartásáért, adatok szolgáltatásáért, és a beszedett adóknak az adóhatóságokhoz való eljuttatásáért.

Források

2017. évi CL. törvény az adózás rendjéről

2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól 81.§

ADÓKEDVEZMÉNY

Alaptörvény, adóalany

Az Alaptörvény rendelkezése alapján mindenki köteles hozzájárulni a közös szükségletek fedezéséhez teherbíróképességének, illetve a gazdaságban való részvételének megfelelően. Ennek az úgynevezett közteherviselésnek a célja, hogy biztosítsa az állami szervek fenntartásának és az állam funkcióinak – beleértve a védelmi, igazságszolgáltatási, gazdasági, szociális, kulturális funkciókat – anyagi fedezetét. A közteherviselés modern megnyilvánulási formája az adók, illetékek fizetése. A közterhekhez való hozzájárulás módját és mértékét elsősorban az adókról, illetékekről, vámokról szóló törvények állapítják meg. Az adó fizetésére kötelezetteket adóalanyoknak nevezzük. Adóalany lehet magánszemély, jogi személy, valamint jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet is, akit jogszabály alapján az adó megfizetésének kötelezettsége terhel. Az adózás tárgya mindig valamilyen jogviszonyon vagy gazdasági eseményen alapul, amelyből adófizetési kötelezettség keletkezik. Adóalapnak nevezzük az adó tárgyának mennyiségét, amelyre kiszámítják a fizetendő adó mértékét.

Összefoglaló néven az adó összegének mérséklésére vagy fizetési halasztására vonatkozó intézkedéseket adókedvezményeknek nevezzük. Az adókedvezmény az úgynevezett adókönyvités egyik formája. Az adókedvezmények érvényesítése során egy adóalanyt terhelő adófizetési kötelezettség mértéke alacsonyabb, mint az az általános szabályok szerint lenne.

Az adókedvezmények jogszabályban meghatározott feltételek fennállása esetén vehetők igénybe. Az igénybe vehető adókedvezmények több fajtáját különböztethetjük meg.

A legfontosabb és legismertebb adókedvezményi formák a személyi kedvezmény, családi kedvezmény, egyéb kedvezmények.

A hatályos adózási szabályok alapján 2019. január 1. napjától havonta 7450 Ft adókedvezmény érvényesíthető a jogszabályban meghatározott betegségek és fogyatékoságok esetén. Ez a fajta adókedvezmény személyi adókedvezmény, kizárólag a betegségben vagy fogyatékoságban szenvedő személy érvényesítheti.

A másik közismert adókedvezményi forma a családi adókedvezmény. Családi adókedvezmény a jogszabályokban foglalt feltételeknek megfelelő eltartott személyek után vehető igénybe. A családi adókedvezmény mértékét az eltartottak

száma növelheti. Jelenleg kedvezményezett eltartottnak minősül az a személy, aki után családi pótlékot folyósítanak, azok a személyek, akik saját joguk alapján részesülnek családi pótlékban, a magzat a várandósság időszakában, valamint a rokkantsági járadékban részesülő személyek.

Ezen felül a vállalkozók, illetve az úgynevezett őstermelők is jogosultak a jogszabályban meghatározott feltételek fennállása esetén, a jogszabályban rögzített adókedvezmények igénybevételére.

Források

Magyarország Alaptörvénye XXX. és 40. cikk

KLICSU László: Közpénzügyek. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 459-484.

2017. évi CL. törvény az adózás rendjéről

335/2009. (XII.29.) Kormány rendelet az összevont adóalap adóját csökkentő kedvezmény igénybevétele szempontjából súlyos fogyatékoságnak minősülő betegekről

1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról

ADOMÁNYOZÁS

Adomány az a pénzbeli vagy természetbeni juttatás, amelyet az adományozó az adományozott civil szervezet alapcéljának, illetve közhasznú céljának elérésére ellenszolgáltatás nélkül juttat. Az adomány lehet pénzbeli és tárgyi adomány, vagy szolgáltatás (például önkéntesség). Az adományért cserébe ellenszolgáltatás nem adható, vagyis az adományozó nem juthat gazdasági vagy versenyelőnyhöz adománya révén.

Adománygyűjtésnek azt a forrásteremtési tevékenységet tekintjük, amelyet az adományozott (jellemzően civil szervezetek, akik lehetnek alapítványok vagy egyesületek), illetve az általa meghatalmazottak, az adományozott alapcéljának, illetve közhasznú céljának elérése érdekében folytatnak.

Az adományozás kizárólag önkéntes lehet, illetve az adománygyűjtés nem járhat mások zavarásával. (Zavarásnak minősül különösen az adományozásra való felhívással megkeresett személy kifejezett elutasítása ellenére történő ismételt megkeresése.) Az adományozott minden esetben köteles tájékoztatni az adományozót az adománygyűjtés céljáról, illetve később, az adomány felhasználását követően az ismert adományozót az adomány felhasználását illetően. Az adomány felhasználása és az erről szóló beszámolás során érvényesülnie kell a nyilvánosság és az átláthatóság feltételeinek, vagyis az adomány sorsának az adományozás pillanatától egészen az adomány felhasználásának pillanatáig nyilvánosnak és áttekinthetőnek kell lennie.

Források

350/2011. (XII. 30.) Korm. rendelet a civil szervezetek gazdálkodása, az adománygyűjtés és a közhasznúság egyes kérdéseiről

ALAPÍTVÁNY

 okirat, törvény

Az alapítvány az alapító által az alapító okiratban meghatározott tartós cél folyamatos megvalósítására létrehozott jogi személy. Az alapítvány általában alapító okirattal jön létre, végrendelet és törvény is rendelheti létrehozni.

A legfontosabb jellemzőit, a célt, a juttatott vagyon mértékét, a vagyon felhasználásának módját, az alapítvány szervezetét az alapítónak kell meghatározni, amit az alapító okiratba kell foglalni. Több alapítója is lehet az alapítványnak, ez esetben együtt gyakorolják az alapítói jogokat.

Az alapítvány tevékenységét illetően vannak a törvény által megszabott korlátok, így például alapítvány nem alapítható gazdasági tevékenység folytatására, nem lehet korlátlan felelősségű tagja más jogalannak, nem létesíthet alapítványt és nem csatlakozhat alapítványhoz, valamint nem hozható létre az alapító, a csatlakozó, az alapítványi tisztségviselő, az alapítványi szervek tagja, valamint ezek hozzátartozói érdekében.

Az alapítvány központi eleme a cél megvalósítására rendelt vagyon. Ennek juttatása az alapító kötelezettsége. Legalább a működéshez szükséges vagyont a nyilvántartásba-vételi kérelem benyújtásáig át kell ruházni, a teljes juttatott vagyont legkésőbb az alapítvány nyilvántartásba vételétől számított egy éven belül. Ebből a vagyonból annak a személynek juttatható vagyoni szolgáltatás, akit az alapító okirat vagy az alapítványi szerv kedvezményezettként megjelöl.

Az alapítványt a szervei irányítják. A kuratórium az alapítvány ügyvezető szerve. A kuratórium tagjai három természetes személy, az alapítvány vezető tisztségviselői. Az alapítvány egyszemélyes vezetője is lehet az alapító által kinevezett kurátor. Felügyelőbizottság is működhet, ekkor az alapító részére számol be évente az alapítvány tevékenységéről. Ha az alapító meghalt, jogutód nélkül megszűnt vagy más okból az alapítói jogait véglegesen nem gyakorolja, az alapítói jogokat az alapító által az alapító okiratban kijelölt személy vagy alapítványi szerv, kijelölés hiányában a kuratórium gyakorolja.

Az alapítvány más jogi személlyé nem alakulhat át. Alapítvány csak alapítványnyal egyesülhet és csak alapítványokra válhat szét. Az alapítvány abban az esetben szűnik meg ha az alapítvány a célját megvalósította, és új célt nem határoztak meg, az alapítvány céljának megvalósítása lehetetlenné vált, és a cél módosítására vagy más alapítvánnyal való egyesülésre nincs mód, illetve az alapítvány három éven át a célja megvalósítása érdekében nem folytat tevékenységet. Maga az alapító nem szüntetheti meg az alapítványt. A jogutód nélküli megszűnést követően az

alapítvány a hitelező kielégítése után fennmaradt vagy az az alapító okiratban megjelölt személyt illeti, aki lehet az alapító vagy annak hozzátartozója is. A fennmaradó vagyont az alapítvány céljával azonos vagy hasonló célú alapítvány vagy egyesület számára is lehet rendelni.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

ALAPJOGOK

 emberi jogok, alkotmány, bíró, Alaptörvény

Az alkotmányos államokkal szembeni alapvető fontosságú követelmény az, hogy ismerjék el és érvényesítsék az emberi jogokat és szabadságokat. Ennek megfelelően az alkotmányos demokráciák az alkotmányukban sorolják fel, és jogrendszerükben szabályozzák a minden embert megillető jogosítványokat. (emberi jogok) Az egyes államok alkotmányaiban és a különböző nemzetközi emberi jogi egyezményekben felsorolt, és ezáltal a tételes jog részévé vált jogokat alapvető jogoknak (fundamental rights) vagy más néven alapjogoknak (Grundrechte) nevezzük.

Az alapvető jogok az egyént jogosítják az államot pedig kötelezik. Az egyén az állammal szemben ezekre a jogokra hivatkozhat, a bennük foglaltakat megkövetelheti, és adott esetben bírói úton érvényesítheti is. (KISS, 2014).

Az alapjogok lényeges tartalma az alapjog tartalmának az a része, amely még alkotmányos cél érdekében és általában alkotmányos módon sem korlátozható. Az alapjog lényeges tartalma minden, ami nélkül az alapjog gyakorlása lehetetlenné válik. Az Alaptörvény Szabadság és felelősség I. cikk (3) bekezdése értelmében *„az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”* Az alapjogokra vonatkozó szabályt csak az Országgyűlés által alkotott törvényben lehet meghatározni.

A nemzetközi szerződések és az alkotmányok rendszere szerint a bennük megfogalmazott jogok a korlátozás lehetősége és feltételei alapján lényegében három csoportra oszthatók:

1. korlátozhatatlan, vagy más néven abszolút jogok és abszolút tilalmak;
2. különleges jogrend idején, időlegesen felfüggeszhető illetve korlátozható jogok;
3. korlátozható jogok, vagyis azok a jogok, amelyek állandó jelleggel, de meghatározott szigorú feltételek mellett törvényi korlátozás alá vehetők.

Az alapjognak két oldala van. Az alapjogok, az alapjogi jogviszonyok egyik oldalán, a szubjektív oldalon alanyi jogi jogosultság, a joggal való élés lehetősége

áll, míg a másik, objektív oldalon ezzel szemben meghatározott állami kötelezettség található. Az alapjogok alanya bárki, bármely természetes személy lehet. Az emberi jogi egyezmények és az alkotmányok jellemző megfogalmazása szerint: „mindenkinek joga van...”, „mindenkit megillet...” „bárki élhet...” stb. Ezen túlmenően a jogi személyek sem zárhatók ki az alapjogok egy részéből, noha vannak olyan alapvető jogok amelyek alanyai – természetükből adódóan – csak emberek, természetes személyek lehetnek.

Az alapjogok eredendően az állammal, a közhatalommal szemben fogalmazódtak meg az egyén szabadságának védelme érdekében, ezért az állam nem hivatkozhat alapjogsérelemre. Az alapvető jogok kötelezettjei az államok, illetve az állami szervek.

Az alapjogok többféle ismérv, jellegzetesség alapján rendszerezhetjük. A legelterjedtebb a jogok kialakulásának idejét alapul vevő rendszerezés, amely alapján a jogok három generációját szokás megkülönböztetni. Ez az ún. generációk (nemzedékek) szerinti elrendezés. Ezek figyelembe vételével három generációt különíthetünk el egymástól.

Az első generációs jogok a 18. század végén a polgári forradalmak eszményeiként kerültek megfogalmazásra. Az első nemzedékhez sorolható polgári és politikai jogok jellemzően klasszikus szabadságjogok, amelyeket negatív jogként is szokás jellemezni. Ezen jogok esetében az állam kötelezettsége negatív tartalmú, vagyis a közhatalom részéről döntően be nem avatkozást igényel, vagy a beavatkozás csak kivételes és korlátozott módját teszi lehetővé. Pl. személyes szabadsághoz való jog, gyülekezési jog, egyesülési jog.

A második generációs alapjogok a 20. század első harmadában jelentek meg. Az ide sorolható gazdasági, szociális és kulturális jogok (röviden: szociális jogok) pozitív jellegűek, vagyis az állam csak pozitív tevéssel valósíthatja meg azokat. Az állami beavatkozás, cselekvés ezen a területen követelménnyé válik. Az aktivitás egyrészt a jogi szabályozás kialakítását, másrészt – és természetesen ez a nehezebb – a gazdasági, társadalmi, intézményi feltételek megteremtését jelenti. Pl. jog a munkához, sztrájkhoz, oktatáshoz, szociális biztonsághoz.

A harmadik generációs jogok a 20. század második felében jelentek meg a nemzetközi jog fejlődésének eredményeképpen. Ezek a jogok jellemzően kollektív jogok, amelyek a nemzetközi közösség szolidaritására építve, a globális problémák megoldására kívánnak választ adni. A harmadik nemzedékhez tartozó emberi jogok döntő többsége nem valósítható meg egyetlen államon belül, hanem hatékony nemzetközi együttműködést igényel(né)nek. Egy szűkebb körük ugyan alapjogi jellegű (pl. egészséges környezethez való jog, gyermekek, betegek, fogyatékosok jogai stb.), de túlnyomó részt ma még inkább csak kívánságokat fogalmaznak meg. Ilyen például a békéhez való jog, a fejlődéshez való jog, a humanitárius segélyhez való jog stb. Mivel alanyuk, kötelezettjük, tartalmuk nem egyértelműen tisztázott, ezért a kikényszeríthetőségük sem biztosítható. Pl. globális jogok: békéhez való jog, csoportjogok: gyermekek jogai, betegjogok.

Mivel minden egyén meghatározott társadalmi közösségben, állami keretek között él, ezért nagy általánosságban kimondhatjuk, hogy az emberek nem lehetnek jogosultak jogaik és szabadságaik parttalan, korlátlan gyakorlására. Az alapvető jogoknak – természetükből adódóan – terjedelmüket illetően korlátozottnak kell lenniük, vagyis – kevés kivételtől eltekintve – nem korlátlan, és nem korlátozhatatlan jogokat jelentenek.

Források

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

Magyarország Alaptörvénye I. cikk (3) bekezdés, XXVIII. Cikk (1) bekezdés, 25. cikk (7) bekezdés

2011. évi CLXI. törvény a Bíróságok szervezetéről és igazgatásáról 2.§

2011. évi CLI. törvény az Alkotmánybíróságról 25-27.§

ALAPTÖRVÉNY

alkotmány

Az alkotmány politikai-szociológiai értelemben a tényleges hatalmi viszonyokat jelenti, de facto hatalmi konstellációt és egyben a legalapvetőbb alkotmányos értékek rögzítését (pl. monarchia vs. köztársaság) (Carl Schmitt).

Jogi értelemben közösségi lét jogi alaprendje, a társadalmi együttélés minimálkonszenzusa, alapvető normatív értékrend (Grundnorm – Hans Kelsen). Mindenkire kötelező, a legfőbb jog az államban, amely korlátozza a hatalmat, és garantálja az egyén jogait a közhatalommal szemben.

A rendszerváltozás nem eredményezett formailag új alkotmányt. Az új alkotmány, Magyarország Alaptörvénye elfogadására – a köztársasági elnök aláírására – 2011. április 25-én került sor. Maga az alkotmányozás folyamata 2010 júniusában kezdődött meg – az Alkotmány-Előkészítő Eseti Bizottság (AEEB) felállításával.

Magyarország Alaptörvénye a magyar jogforrási hierarchiában a legfelsőbb szintű jogforrás, amely 2012. január 1-jén lépett hatályba, felváltva a Magyar Köztársaság Alkotmányát.

Az Országgyűlés az Alaptörvényben szabályozza Magyarország jogrendjét, az állampolgárok alapvető jogait és kötelezettségeit, meghatározza az államszervezetre vonatkozó alapvető szabályokat. Az Alaptörvény magát nem tartja jogszabálynak, a legmagasabb szintű jogforrás, minden más jogszabály ebből vezethető le és erre vezethető vissza, így az Alaptörvénnyel jogszabály nem lehet ellentétes.

Az Alaptörvény jelenlegi formáját 7 módosítás után nyerte el, a jelenleg hatályos normaszöveg az Alaptörvény hetedik módosítása. Az Alaptörvény elfogadására vagy az Alaptörvény módosítására irányuló javaslatot a köztársasági elnök, a Kormány, országgyűlési bizottság vagy országgyűlési képviselő terjeszthet elő. Alaptörvény elfogadásához vagy az Alaptörvény módosításához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges. Az Alaptörvényt vagy az Alaptörvény módosítását az Országgyűlés elnöke aláírja, és megküldi a köztársasági elnöknek. A köztársasági elnök az Alaptörvényt vagy az Alaptörvény módosítását a kézhezvételétől számított öt napon belül aláírja, és elrendeli a hivatalos lapban való kihirdetését.

Hazánk az új alkotmány elfogadásával megerősíti elkötelezettségét a jogállam és a demokrácia értékei iránt, a köztársasági államforma keretében megőrzi a magyar parlamentarizmus hagyományait, fenntartja az államszervezet bevált intézményeit.

Magyarország Alaptörvénye tartalmi szempontból rugalmas alkotmánynak tekinthető, hiszen nem kívánja a tárgykörök tartalmi kereteit meghatározni, röviden kívánják az államszervezeti kereteket rögzíteni, és az alapjogok lényeges tartalmának meghatározását is külön törvényekre bízzák. Így az alaptörvényhez számos sarkalatos törvény csatlakozik, amelyek részletesen szabályozzák az egyes területeket. Mint pl. a helyi önkormányzatokról, az országgyűlési képviselők választásáról.

Források

Magyarország Alaptörvénye

TRÓCSÁNYI László: Alaptanok. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 21-87.

ALKOTMÁNY

 állampolgárság, törvény, Alaptörvény

Az alkotmány általános értelemben valamely társadalmi közösség belső szervezeti és működési rendjét meghatározó szabályok összessége. Tágabb értelemben az alkotmányon azokat az írásba foglalt vagy állami szervek gyakorlatából eredő szabályokat értik, amelyek alapvetően rendezik az állami szervek létrehozását, működését és egymáshoz való viszonyát. Szűkebb értelemben az alkotmány az állami-közhatalom berendezkedés alapkérdéseinek olyan szabályozása, amely biztosítékokat foglal magába arra, hogy az állami-közhatalmi szervek létrehozására és működésére az állampolgárok meghatározó befolyást gyakorolhassanak és egyben arra, hogy az állampolgároknak az alkotmányban rögzített jogai a közhatalom visszaéléseivel szemben kellő védelemben részesüljenek. (LAMM, 2009)

Az alkotmány szuverén közösségek vagy egyes állampolgárok közötti többoldalú szerződésként is felfogható.

Az alkotmány ugyanakkor közkeletű fogalma szerint felfogható ún. különleges törvényként is. Alaptörvényünk Alapvetésének T) cikke szerint általánosan kötelező magatartási szabály az Alaptörvény vagy jogszabály állapíthat meg, a törvényt pedig már a jogszabályok között sorolja fel. Ilyenformán tehát az Alaptörvény is egyfajta „különleges törvény”. Olyan Alaptörvényt jelent, amelyben az állam önmagát korlátozva biztosítja polgárai számára az alapvető jogokat, megszabja a hatalom gyakorlásának törvényes kereteit és szervezetét.

Az alkotmány lehet írott vagy íratlan.

Írott vagy más néven chartális alkotmány alatt azt értjük, hogy az alkotmányozó hatalom az alapvető jelentőségű alkotmányjogi szabályokat egy, a jogrendszer csúcán elhelyezkedő alaptörvényben (chartában) kodifikálja. Chartális alkotmányról akkor beszélünk, amikor egy adott ország meghatározó jelentőségű, lényeges alkotmányjogi szabályait a többi törvénytől elnevezésében és megalkotási módjában is megkülönböztetett törvény, a jogforrási rendszer csúcán álló, önmagát alkotmánynak (alkotmánytörvénynek) nevező alaptörvény foglalja magában.

Ezzel szemben a történeti alkotmánynak azt az alkotmányt nevezzük, amely egy adott ország történelmi fejlődése során folyamatosan jön létre, létezik és alakul, úgy, hogy az alkotmányt alkotó alkotmányjogi szabályokat a történelmi fejlődés folyamán megszülető, egymást felváltó, kiegészítő, módosító törvények, más al-

kormányjogi jellegű jogszabályok, illetve a szokásjog szabályrendszere foglalják magukban. A történeti alkotmány jellemzői közé sorolható, hogy a történeti fejlődés során folyamatosan jött létre, létezik és alakul. Az alkotmányt alkotó törvények és más alkotmányjogi jellegű jogszabályok viszonyát folyamatos változás, módosulás jellemzi, illetve a történeti alkotmány szabályrendszerében a szokásjog szerepe általában lényegesen nagyobb, mint a chartális alkotmány esetén.

A demokratikus alkotmányok alapvető funkciói:

Legitimációs funkció: legalizálja a politikai rendszert és az állami főhatalmat.

Deklaratív funkció: jogilag megfogalmazza a társadalom gazdasági és politikai berendezkedésének alapintézményeit.

Védelmi funkció: védi a társadalmi rendet, a tulajdon és a vállalkozás szabadságát, a politikai intézményeket.

Alapjogok biztosítása: megállapítja az állampolgárok gazdasági, szociális, kulturális jogait, politikai és szabadságjogait, azok korlátait és jogi biztosítékait

Kormányforma: szabályozza a kormányzás szervezetét, a kormányzati szervek feladatait, hatáskörét és felelősségét.

Autonómia: biztosítja a helyi és területi önkormányzatok önállóságát, a helyi közösségek működését.

Közigazgatás: megállapítja a közigazgatásfunkcióját, a szervezetét és a törvényességi felügyeletét.

Igazságszolgáltatás: szabályozza a bírósági szervezet felépítését, garantálja a bírói függetlenséget és megállapítja törvényesség érvényesülésének biztosítékait.

Az alkotmányosság védelme: deklarálja az alkotmány megtartásának jogi biztosítékait.

Szuverenitás: megerősíti a nemzetközi jogi szerződések és az államok közötti együttműködés alapelveinek tiszteletben tartását, kinyilvánítja az államterület sérthetetlenségét és rendelkezik a felségjelvényekről.

Az alkotmány tárgya az állam-egyén viszonya, az alapvető társadalmi-gazdasági viszonyok, a politikai rendszer, az államhatalom szabályozása. Az alkotmány szabályozási tárgyai között szerepel: az alkotmányos alapelvek, alapintézmények, a politikai közösség és az állam önmeghatározása, a jogrendszer alapjai és a jogforrások, az államszervezeti jog, valamint az alapjogok és az alkotmányi eljárásjog (CHRONOWSKI–FEKETE, 2017)

Az alkotmány elfogadásának egyik lehetséges módja az alkotmányozó nemzetgyűlés által történő alkotmányozás, amely tipikusan forradalmat vagy nagy változást hozó fordulatot követően kerül sor (pl. Franciaország, 1789). Sokkal gyakoribb a törvényhozó hatalom útján történő alkotmányozás. A parlament a

rendes törvényhozási szabályoktól szigorúbb eljárási rend keretében alkotmányozhat. Általában speciális többség szükséges az alkotmány elfogadásához (2/3, 3/5). Előfordulhat az is, hogy az alkotmány elfogadását népszavazáshoz kötik, amely kapcsolódhat a parlament útján történő alkotmány elfogadásának utólagos megerősítéséhez, de lehetséges, hogy kizárólag csak népszavazás útján történjék az alkotmány elfogadása. (TRÓCSÁNYI, 2016)

Az alkotmányozás szűkebb értelemben az az eljárás, amellyel az alkotmányt megalkotják, tágabb értelemben részét képezi az az eljárás is, amely szerint azt módosítják, illetve kiegészítik. Az alkotmány módosítása általában azon szabályok keretei között lehetséges, mint az alkotmány elfogadása. A megváltoztathatóság szempontjából beszélhetünk stabil (merev) alkotmányról, amelynek sajátos konszenzusképző eljárások és tartalmi korlátok nehezítik a módosítását. Valamint rugalmas (könnyen változtatható) alkotmány, amelynek módosításának nincs erőteljes korlátja (történeti alkotmány) vagy az eljárási korlát paktumalkotmányozással (politikai alkukkal) megkerülhető.

Magyarországnak hosszú időn át íratlan, történeti alkotmánya volt, egészen 1949-ig, az első írott alkotmánynak az 1949-évi XX. Törvényt tekintjük. Ezt váltotta fel a 2011. április 25-én elfogadott Alaptörvény, amely elfogadása óta hat módosítást élt meg, így az Alaptörvény hatodik módosítása van jelenleg hatályban és határozza meg alapjaiban Magyarország alkotmányos berendezkedését.

Források

Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) egységes szerkezetbe foglalt változata (2012. október 26.) 2. cikk

Magyarország Alaptörvénye A)-C) cikk, R-T) cikk, 24. cikk (1) bekezdés, 28. cikk 45/2012. (XII.29.) AB határozat indokolás [38]-[51], [76]-[79], [84], [111]

13/2013. (VI.17) AB határozat indokolás [28]-[34]

KISS Barnabás: Alkotmányjogi alapismeretek. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016.

LAMM Vanda (szerk.): Jogi Lexikon. CompLex Kiadó, Budapest, 2009.

TRÓCSÁNYI László: Alaptanok. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. 21-87.

CHRONOWSKI Nóra – FEKETE Balázs: Alkotmány, alkotmányosság I. http://alkjog.elte.hu/wp-content/uploads/AJ1_EAV_alkotmany_alkfejlodes_2017.02.16.pdf (2019.04.26.)

ALKOTMÁNYBÍRÁSKODÁS

 alkotmány, Alaptörvény

A demokratikus jogállamokban az alkotmány különleges védelemre szorul, így az Országgyűlés, az alkotmányos rend és az Alaptörvényben biztosított jogok védelme, a jogrendszer belső összhangjának megőrzése, valamint a hatalommegosztás elvének érvényre juttatása érdekében, az Alaptörvény védelmének legfőbb szerveként működő Alkotmánybíróság hatáskörének, szervezetének, működésének szabályozásáról megalkotta az alkotmánybíráskodásról szóló törvényt.

Az alkotmánybíráskodás fogalma az alkotmány rendelkezéseinek autentikus értelmezését és alkalmazását jelenti, továbbá a jogi normák alkotmányossági vizsgálatát, az alkotmányellenes norma megsemmisítését (érvénytelenítését).

Az alkotmánybíráskodás különösen a törvények, továbbá más jogszabályok, egyéb normák és esetleg az egyedi jogalkalmazó határozatok alkotmányosságának bírói elbírálása.

Az alkotmánybíráskodás, mint tevékenység fogalmi elemei közé sorolható az írott alkotmányvédelem és a normativitás érvényesülésének biztosítása. A hatalommegosztás intézményi garanciáját, valamint a jogalkotás kontrollját biztosítja. Emellett alapjogvédelmi funkciót tölt be, továbbá felel az alkotmányosság érvényre juttatása, az alkotmányos kultúra előmozdításáért.

Az alkotmánybíráskodás kulcskérdése az alkotmánybíráskodás független intézményi kereteinek biztosítása, ennek megfelelően került felállításra Magyarországon rendszerváltás után az Alkotmánybíróság. Az alkotmánybíróságok felállítás két modell mentét történt: centralizált (európai modell) és a decentralizált (amerikai modell).

Magyarországon az Alkotmánybíróság a kontinentális, centralizált modellt követi, amelyből adódóan szükségszerűen magában az Alaptörvényben rögzített intézmény, amely 15 tagból (alkotmánybíróból) áll. Tagjait az országgyűlési képviselők 2/3-a választja 12 évre, majd az Országgyűlés a tagok közül elnököt választ. Egy önálló, független alkotmányos intézmény, amelynek elsődleges feladata az alkotmányossági vizsgálat és az alkotmánysértő normáknak a megsemmisítése ex tunc (visszamenőleges) vagy ex nunc (kihirdetést követő napon) vagy pro futuro (jövőre néző) hatállyal.

Az Alkotmánybíróság a mindenkire nézve kötelező erga omnes hatályú, és megfellebbezhetetlen döntéseit a törvényben meghatározott esetekben teljes ülésben eljárva hozza meg. További döntéshozó szervek: tanács és egyesbíró.

Az alkotmánybíráskodás egy olyan komplex tevékenység, amely az Alkotmánybíróság hatásköréhez igazodik, az Alkotmánybíróság hatáskörei:

1. **Előzetes normakontroll** alatt a norma kihirdetés előtti alkotmányossági vizsgálatát értjük. Előzetes normakontroll hatáskörében az Alkotmánybíróság egyes normák alkotmányellenességét azoknak a jogrendszerbe való beépítését megelőzően vizsgálja. Az Alaptörvény hatálybalépése óta kibővült a kezdeményezői kör: az államfőn kívül az Országgyűlés is kezdeményezheti az eljárást, ha az elfogadott törvény valamely rendelkezését aggályosnak tartja az Alaptörvénnyel való összhang szempontjából. Az Országgyűlés a zárószavazat előtt megtett indítványra az elfogadott törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára megküldheti az Alkotmánybíróságnak. Az indítvány elfogadása esetén az Országgyűlés elnöke az elfogadott törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára haladéktalanul megküldi az Alkotmánybíróságnak. Emellett a köztársasági elnök indítványára az Alkotmánybíróság megvizsgálja az elfogadott, de ki nem hirdetett Alaptörvényt és Alaptörvénymódosítást, de abban az esetben, ha az alkotmányossági probléma e rendelkezések megalkotására vonatkozó Alaptörvényben rögzített eljárási szabályok megsértése.
2. **Utólagos normakontroll** alapján a már kihirdetett jogszabály Alaptörvénybe ütközését vizsgálja az Alkotmánybíróság. Az Alaptörvény hatálybalépését követően fontos változást fogadott el az alkotmányozó azzal, hogy megszüntette az eljárás bárki általi kezdeményezhetőséget (actio popularis). A kezdeményezői kör: Kormány, az országgyűlési képviselők egynegyede, a Kúria elnöke, a legfőbb ügyész vagy az alapvető jogok biztosa. Az Alkotmánybíróság ezen eljárása során a jogszabályok (Alaptörvény T. cikk (2) bekezdés) Alaptörvénnyel való összhangját vizsgálja. Az önkormányzati rendeletek esetén akkor járhat el, ha a vizsgálat tárgya az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközésének vizsgálata nélkül, kizárólag az Alaptörvénnyel való összhang megállapítása. Konkrét ügy kapcsán a bíró – a bírósági eljárás felfüggesztése mellett – kezdeményezheti az Alkotmánybíróság eljárását, ha az előtte folyamatban levő ügy elbírálása során olyan jogszabályt vagy állami irányítás egyéb jogi eszközét kell alkalmazni, amelynek alkotmányellenességét észleli.
3. **Alkotmányjogi panasz** csakúgy, mint a bírói kezdeményezése konkrét utólagos normakontrollnak tekinthető, ugyanakkor az Alaptörvény hatálybalépésével típusai kibővültek. Az alkotmányjogi panaszoknak 3 típusát konkretizálja az Abtv:
  - a. „régí” típusú panasz
  2. valódi alkotmányjogi panasz
  3. közvetlen panasz

A „régí” típusú alkotmányjogi panaszt az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet nyújthatja be, ha az ügyben folytatott bírósági eljárásban alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazása folytán az Alaptörvényben biztosított jogának sérelme következett be, és jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

A közvetlen alkotmányjogi panasz kivételesen akkor is kezdeményezhető az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés c) pontja alapján, ha az alaptörvény-ellenes jogszabály rendelkezésének alkalmazása vagy hatályosulása folytán közvetlenül, bírói döntés nélkül következett be a jogsérelem, és nincs a jogsérelem orvoslására szolgáló jogorvoslati eljárás, vagy a jogorvoslati lehetőségeit az indítványozó már kimerítette.

A valódi alkotmányjogi panasz alapján alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti, és az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

4. **Jogszabály**, (közjogi szervezetszabályozó eszköz, jogegységi határozat) nemzetközi szerződésbe ütközésének a vizsgálata, amit minden esetben hivatalból végez az Alkotmánybíróság.

Ha az Alkotmánybíróság valamely jogszabálynak, illetőleg bírói döntés alaptörvény-ellenességét állapítja meg, a jogszabályt vagy a bírói döntést teljesen vagy részben megsemmisíti. Az Alkotmánybíróság a megsemmisítésről szóló határozatát közzé teszi a Magyar Közlönyben, illetőleg abban a hivatalos lapban, amelyben az közjogi szervezetszabályozó eszközt közzé tették. E határozat közzétételének napján veszti hatályát a jogszabály vagy annak rendelkezése.

Az Alkotmánybíróság egyéb hatáskörébe tartozik az Országgyűlés népszavazás elrendelésével összefüggő határozatának vizsgálata, az alaptörvény-ellenesen működő képviselő-testület feloszlásával összefüggő vélemény, a köztársasági elnök tisztségétől való megfosztása, illetve az Alaptörvény autentikus, erga omnes értelmezése.

Források

Magyarország Alaptörvénye 24. cikk, 6.cikk (2) bekezdés

2011. évi CLI. törvény az Alkotmánybíróságról

Alkotmánybírósági határozatok: 42/2005. (XI.14.) ABH, 41/1998. (X.2.) ABH, 31/1990. (XII.18.) ABH,

Velencei Bizottság 614/2011. sz. állásfoglalás CDL-AD(2011)001 CDL-AD(2011)001 – kezdeményezői kör

ÁLLAMHATÁR

határvédelem

Az államhatár a Föld felszínén függőlegesen áthaladó képzetbeli síkok összessége, melyet nemzetközi szerződések határoznak meg. A határvonalat a természetben határjelek jelölik.

Az államterület a tér egy jól körülhatárolható része. Az állam szuverén, független, a nemzetközi közösség által elismert, a nemzetközi jog által elismert területi egység, amelynek körülhatárolását az államhatár jelenti. Nemzetközi jogi értelemben az államhatár olyan vonal, amely az adott állam területét elválasztja más államok területétől. Az államhatár a keletkezés jellege szerint lehet természetes (pl. hegység, folyó, stb.), vagy mesterséges.

Az államhatárt nemzetközi szerződésben és törvényben meghatározott feltételekkel – ha nemzetközi szerződés vagy az Európai Unió közvetlenül alkalmazandó jogi aktusa kivételt nem tesz – a forgalom számára megnyitott, a forgalom jellegének megfelelő közúti, vasúti, vízi, vagy légi határátkelőhelyen vagy határátlépési ponton, ellenőrzés mellett lehetséges átlépni. Az Európai Unió fontos vívmánya, hogy a Schengeni rendszerben részt vevő tagállamok egymás között a határellenőrzést felszámolták. A tiltott határátlépés bűncselekmény. A határvédelem megszervezése az állam joga és kötelessége.

Források

2007. évi LXXXIX. törvény az államhatárról

SCHANDA Balázs: Az államalkotó tényezők. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 103-122.

ÁLLAMKINCSTÁR

A Magyar Államkincstár önálló jogi személyiséggel rendelkező, országos hatáskörű, önállóan működő és gazdálkodó, központi költségvetési szerv, amely az államháztartásért felelős miniszter szakmai, törvényességi és költségvetési irányítása alatt áll. Vagyis a Magyar Államkincstár a közpénzek elköltésének résztvevője és egyben felügyelője is. Feladata a közpénzek útjának nyomon követése, hogy jogosulatlan kifizetések ne történjenek.

A Kincstár 1996 januárjában kezdte meg működését. Az Államkincstár az államháztartás pénzügyi, technikai lebonyolító szerve, fő funkciója az állami bevételek és kiadások (kifizetések) kezelése. A *kincstári kört* közvetlenül az államkincstár finanszírozza. A kincstári kör az államháztartás központi alrendszerébe tartozó jogi személyekből és előirányzatokból áll.

Funkciója kettős:

1. egyrészt a költségvetés végrehajtásával összefüggésben nyilvántartja a költségvetési előirányzatokat, azok változását, teljesülését és a kötelezettségvállalásokat,
2. másrészt számlavezetési feladatokon belül előirányzat-felhasználási keretszámlát vezet. Innen történik a költségvetési szervek kiadásainak teljesítése. Pénzforgalmi számlát vezet a kincstári kör és a pénzforgalmi számlatulajdonosok részére (pl. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság).

A költségvetési szervek nem rendelkeznek bankszámlával, helyette a Kincstár által vezetett számlájuk van. Nettó módon (adómentesen) biztosítja a központi költségvetésből juttatott támogatásokat a helyi önkormányzatok, a többcélú kistérségi társulások és az egészségügyi intézmények részére, és ellenőrzi azok felhasználását. Fogadja és összesíti a költségvetési beszámolókat. Folyósítja és ellenőrzi az EU-s és hazai támogatásokat, a jogosulatlanul kiutalt támogatásokat visszaköveteli.

Az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság 2017. november 1-i beolvadását követően a Magyar Államkincstár közreműködik a társadalombiztosítási nyugellátások, a családtámogatások, az egészségbiztosítás pénzbeli ellátásai, az utazási költségterítés, a baleseti táppénz és a hatáskörébe utalt egyéb ellátások megállapításának és folyósításának szakmai irányításában és ellenőrzésében. A Magyar Államkincstár látja el az Európai Unió Közös Agrárpolitikájában meghatározott források vonatkozásában a kifizető ügynökségi tevékenységet, emellett gondoskodik a nemzeti agrár-vidékfejlesztési támogatások kifizetéséről is.

A *kincstári vagyon* az állam tulajdonában lévő állami feladat ellátását szolgáló vagyon, amely a társadalom működését, a nemzetgazdaság céljainak megvalósítását segíti elő. Konkrétabban:

1. az a vagyon, amelyet törvény kizárólagos állami tulajdonnak minősít,
2. az a vagyon és vagyoni értékű jog, amelynek hasznosítására koncessziós szerződést lehet kötni,
3. a központi költségvetési szervek feladatainak ellátásához szükséges vagyon (pl. ingatlanok, járművek),
4. állami tartalékok (pl. árvízvédelmi művek),
5. az állami tulajdonban lévő műemlékingatlan, védett természeti terület, termőföld, erdő, történeti (régészeti) emlékek és földterületek,
6. a be nem hajtható állami követelések (pl. adó) ellenében elfogadott vagyon.

Szervezete két részre oszlik, egy központi és több területi szerve. A Kincstár központi szerve és területi szervei önálló jogi személyiséggel nem rendelkeznek. A Kincstár hatáskörébe tartozó közigazgatási hatósági ügyekben főszabály szerint elsőfokon a területi szervek, másodfokon a központi szerv jár el. A Kincstár központja a költségvetési gazdálkodáshoz kapcsolódó ügyeket, valamint a költségvetési szervek finanszírozásával és beszámolásával kapcsolatos feladatokat látja el. Területi szervekként 19 megyei igazgatósága van, amelyek kirendeltségei intézik a nagy ügyfélforgalmat lebonyolító konkrét ügyeket. A Szakmai és törvényességi felügyeletét a nemzetgazdasági miniszter látja el, aki továbbá kinevezi a Kincstár elnökét. A kincstár szervezetén belül különböző területekért felelős elnökhelyettesek működnek (pl. pénzforgalmi elnökhelyettes).

Források

2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról 56/B.§, 57.§, 68/B.§, 75.§, 76.§, 77.§, 79.§

2011. évi CXCVI. törvény a nemzeti vagyonról 3.§

ÁLLAMPOLGÁRSÁG

 alkotmány, jogszabály, Alaptörvény, honosítás

Az állampolgárság általános értelemben a közjog egyik alapintézménye, amelynek tartalmát a státuszjogok, az állam és egyén alkotmányban rögzített kapcsolatai határozzák meg. Így az állampolgárság egy közjogi kötelék a természetes személy és az állam között, melynek tartalmát jogok és kötelezettségek alkotják.

Az állampolgárság vonatkozásában kialakult nemzetközi gyakorlat szerint minden állam saját joga szerint határozza meg, hogy kik az ő állampolgárai. Az állampolgárság olyan jogintézmény, amely a polgárnak az államhoz, a hazához tartozását testesíti meg, így egyszerre státusz és jogviszony. Általános értelemben az állampolgárság az államfogalom részelemeként jelenik meg. Egy adott állam állampolgárának tehát az a természetes személy tekinthető, aki tartózkodási helyétől függetlenül az adott állam főhatalma alatt áll. A főhatalom alatt állás jogállamban a jogszabályoknak való alárendeltséget jelenti. Annyi állampolgárság létezik, ahány szuverén állam, és minden szuverén állam önmaga határozza meg az állampolgárrá válás és az állampolgárság megszűnésének feltételeit.

Az állampolgársági törvény szerint magyar állampolgár az, aki e törvény hatálybalépésekor magyar állampolgár, továbbá az, aki az Alaptörvény vagy e törvény erejénél fogva magyar állampolgárrá válik, vagy e törvény alapján magyar állampolgárságot szerez, amíg állampolgársága nem szűnik meg.

A magyar állampolgársági jogban ismert a leszármazási/ vérségi és a területi elv is.

A leszármazási elv (*ius sanguinis*) a természetes személyek oldaláról biztosítja az állampolgárság „átöröklésének” a lehetőségét, azaz a gyermek születés tényével, automatikusan a felmenője állampolgárságát megszerzi. A magyar állampolgárság automatikusan a születés ténye folytán keletkezik.

Magyarországon, mint kiegészítő elvként létezik a *ius soli* elv, azaz a területiségi elv, amelyet a hontalanság elkerülésének érdekében a Magyarországon lakó hontalan Magyarországon születő gyermekét, illetve az ismeretlen szülőtől származó, Magyarországon talált gyermeket magyar állampolgárrá nyilvánít a jogalkotó. A területiség elve értelmében a megszületett gyermek függetlenül a felmenői állampolgárságától, a születési helye szerinti állam állampolgárságát szerzi meg. Ez a rendelkezés egy olyan megdönthető jogi vélelem, ami addig az időpontig tart, amíg a gyermek szülei és azok állampolgársága ismertté válik vagy a hontalannak vélt szülőkről bebizonyosodik, hogy egy másik állam polgára.

A magyar állampolgárság megszerzése a nem magyar állampolgárságú személy kérelmére, állampolgársági eljárás eredményeként történik. A magyar állampolgárság megszerzésének jogcímei:

1. Honosítás

A honosítás alapesetként, kérelemre honosítható a nem magyar állampolgár, ha a kérelem előterjesztését megelőzően 8 éven át folyamatosan Magyarországon lakott, a magyar jog szerint büntetlen előéletű és a kérelem elbírálásakor ellene magyar bíróság előtt büntetőeljárás nincs folyamatban, megélhetése és lakhatása Magyarországon biztosított, honosítása Magyarország közbiztonságát és nemzetbiztonságát nem sérti és igazolja, hogy alkotmányos alapismeretekből magyar nyelven eredményes vizsgát tett, vagy ez alól a törvény alapján mentesül.

2. Visszahonosítás

Kérelemre visszahonosítható az a személy, aki a magyar jog szerint büntetlen előéletű és a kérelem elbírálásakor ellen magyar bíróság előtt büntetőeljárás nincs folyamatban, továbbá honosítása Magyarország közbiztonságát és nemzetbiztonságát nem sérti és akinek magyar állampolgársága megszűnt, és magyar nyelvtudását igazolja. Tehát ez a szerzősmód azon személy részére áll fenn, aki korábban magyar állampolgár volt.

3. Nyilatkozat

A köztársasági elnökhöz címzett egyoldalú nyilatkozattal is meg lehet a magyar állampolgárságot szerezni. Annak a személynek, akit magyar állampolgárságától megfosztottak, aki magyar állampolgárságát elvesztette. Akik Magyarország területén születtek és születésükkel nem szerezték meg a szüleik állampolgárságát a szülők állampolgárságára irányadó külföldi jog alapján (*ius sanguinis* és a *ius soli* ütközése). Illetve aki magyar állampolgár anyától és külföldi állampolgár apától 1957. október 1-je előtt született, és szüleivel nem vált magyar állampolgárrá.

A magyar állampolgárok között az állampolgárság keletkezésének, illetve megszerzésének jogcíme alapján különbséget tenni nem lehet.

Az állampolgárság megszűnése két módon lehetséges.

Egyrészt lemondással, ha a magyar állampolgár – a köztársasági elnökhöz címzett nyilatkozatában – lemond magyar állampolgárságáról, ha külföldi állampolgársággal rendelkezik vagy annak megszerzését valószínűsíteni tudja, és a személyi adat- és lakcímnnyilvántartásban nem szerepel, vagy Magyarországon területén külföldön történő letelepedés szándékával elhagyta vagy külföldön élő magyar állampolgárként nincs bejelentett, érvényes tartózkodási helye Magyarországon. Ha a feltételek fennállnak, az állampolgársági ügyekben eljáró szerv javaslatára a miniszter előterjesztést tesz a köztársasági elnöknek a lemondás elfogadására. A magyar állampolgárság lemondással való megszűnéséről a köztársasági elnök

okiratot ad ki. A magyar állampolgárság az okirat kiállítása napján szűnik meg. A lemondása elfogadásától számított 3 éven belül kérheti a köztársasági elnöktől a magyar állampolgárság visszaállítását az, aki nem szerzett külföldi állampolgárságot.

Másrészt visszavonással. A magyar állampolgárság visszavonható attól a személytől, aki magyar állampolgárságát a jogszabályok megszegésével, így különösen valótlan adatok közlésével, illetve adatok vagy tények elhallgatásával a hatóságot félrevezetve szerezte meg. Nincs helye a visszavonásnak a magyar állampolgárság megszerzésétől számított 20 év elteltével. Az állampolgárság visszavonására okot adó tény fennállását az állampolgársági ügyekben eljáró szerv határozattal állapítja meg. A határozat felülvizsgálata a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróságtól kérhető. A magyar állampolgárság visszavonásáról történő megszüntetésről – a miniszter előterjesztése alapján – a köztársasági elnök dönt. A magyar állampolgárság visszavonásáról szóló határozatot a Magyar Közlönyben közzé kell tenni. A magyar állampolgárság a határozat közzétételének napján szűnik meg.

Források

Magyarország Alaptörvénye G. Cikk

Európa Tanács állampolgárságról szóló rendelete 2-4. cikk

1993. évi LV. törvény az Állampolgárságról és a módosításáról szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény

ÁLLAMPOLGÁRI KÖTELEZETTSÉGEK

 Alaptörvény, állampolgár, adókedvezmény

Magyarország Alaptörvénye az alapjogok mellett állampolgári kötelezettségeket is nevesít, így a honvédelmi és a közteherviselési kötelezettség, a gyermekről való gondoskodás, amely a taníttatását is magába foglalja, illetve a nagykorú gyermek szüleiéről való gondoskodásának kötelezettségét.

1. Honvédelmi kötelezettség

Minden magyar állampolgár köteles a haza védelmére. Rendkívüli állapot esetén (például hadi állapot vagy háborús veszély esetén) minden magyarországi lakóhellyel rendelkező, nagykorú, magyar állampolgárságú férfinak katonai szolgálatot kell teljesítenie. Ugyanakkor azok, akiknek lelki meggyőződésével összeegyeztethetetlen a fegyveres szolgálat teljesítése, fegyver nélküli szolgálatot teljesíthet. Fegyver nélküli katonai szolgálat teljesítését a Honvédség katonai igazgatási és központi adatfeldolgozó szervének vezetője engedélyezi az érintett erre irányuló kérelmének benyújtását követően. Magyarországi lakóhellyel rendelkező, nagykorú magyar állampolgárok számára rendkívüli állapot idejére honvédelmi munkakötelezettség írható elő. Az ország működőképességének fenntartása és helyreállítása érdekében a honvédelmi munkakötelezettség keretében, képességeinek és egészségi állapotának megfelelő fizikai vagy szellemi munkát teljesít a számára kijelölt munkahelyen. Mentessül a honvédelmi munkakötelezettség alól például a várandós nő, anya a gyermek hároméves koráig, pap, lelkész, rabbi, 65. életévét betöltött férfi, valamint 55. életévét betöltött nő.

Magyarországi lakóhellyel rendelkező, nagykorú magyar állampolgárok számára honvédelmi és katasztrófavédelmi feladatok ellátása érdekében polgári védelmi kötelezettség írható elő. Polgári védelmi szervezetek humanitárius feladatokat látnak el, vagyis fegyveres vagy súlyos erőszakos cselekmények elhárítására nem használhatók fel. Polgári védelmi feladatok ellátásának célja a lakosság életének megóvása, az életben maradás feltételeinek biztosítása, valamint az állampolgárok felkészítése azok hatásának leküzdésére és a túlélés feltételeinek megteremtésére. Polgár védelmi feladat például óvóhelyek létesítése, fenntartása és működtetése; elsősegélynyújtás; tűzoltás; veszélyes területek megjelölése.

2. Közteherviselés

Mindenki köteles hozzájárulni a közös szükségletek fedezéséhez. Mértékét a gyermeket nevelők esetében a gyermeknevelés kiadásainak figyelembevételével kell megállapítani. Munkaadók által fizetendő közterhek:

- ❖ szociális hozzájárulási adó (SZOCHO);
- ❖ rehabilitációs hozzájárulás és
- ❖ szakképzési hozzájárulás.

Munkavállalók által fizetendő közterhek:

- ❖ nyugdíjjárulék;
- ❖ egészségbiztosítási és
- ❖ munkaerő-piaci járulék.

Ugyanakkor lehetőség van különböző adókedvezmények igénybevételére is, így például az első házások kedvezménye vagy családi kedvezmény. Az utóbbi esetben az adott magánszemély összevont adóalapját csökkenti a családi kedvezmény jogosultsági hónaponként. A családi kedvezmény összege függ az eltartottak számától.

3. Gyermekről való gondoskodás és a gyermek taníttatása

A szülők kötelesek kiskorú gyermekükről gondoskodni. E kötelezettség magában foglalja gyermekük taníttatását. A gyermekről való gondoskodás többek között magába foglalja az óvást, gondozást, nevelést, oktatást, képviselést, eltartást, a gyermek vagyonának kezelését és a vagyonnal való rendelkezést is. Szülőknek ugyanakkor joga van arra, hogy a gyermeküknek adandó nevelést megválasszák, de az semmi esetre sem lehet a gyermekre káros.

4. Rászoruló szülőről való gondoskodás

A nagykorú gyermekek kötelesek rászoruló szüleikről gondoskodni. Szülő-tartásra az a személy jogosult

1. aki önmagát önhibájából nem képes eltartani,
2. és akinek tartásra kötelezhető házastársa, volt házastársa vagy volt élet-társa nincs,
3. valamint nem érdemtelen a tartásra.

Az a szülő, akinek olyan ingó, vagy ingatlan vagyona van, amelyből kielégítést kereshet, valamint ez alapján tartási vagy életjáradéki, esetleg öröklési szerződést köthet, nem szorul rá a tartásra. Nem köteles a szüleit eltartani az, aki, ezáltal saját szükséges tartását veszélyezteti. A mostohagyermek a tartásra szoruló mostoha-szülőjét akkor köteles eltartani, ha a mostohaszülő az ő eltartásáról hosszabb időn át gondoskodott. A nevelt gyermek köteles nevelőszülőjét eltartani, amennyiben a nevelőszülő róla saját háztartásában hosszabb időn át ellenszolgáltatás nélkül gondoskodott.

A büntető törvénykönyv a gondozási kötelezettség elmulasztásának büntette miatt bünteti azt, aki állapotánál vagy idős koránál fogva önmagáról gondoskodni

nem tudó személlyel szemben gondozási kötelezettségét nem teljesíti, és ezáltal a gondozásra szoruló életét, testi épségét vagy egészségét veszélyezteti.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről, a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 9-13.§

Tolna Megyei Kormányhivatal Társadalombiztosítási és Foglalkoztatási Főosztály:
Mi mennyi 2019-ben?

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 4:196-4:213.§

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 167.§

LAJKÓ Dóra: A rászoruló szülő iránti gondoskodási kötelezettség felelősségi tartalma. *Acta Jur. et Pol.*, Tom. 79. p. 423-432. http://acta.bibl.u-szeged.hu/53925/1/juridpol_079_423-432.pdf (2019.03.20.)

ÁLLATVÉDELEM

Alaptörvény

Állatvédelem az állatvilág egyedeinek védelme, amelybe a vadon élő és a háziiasított állatok is beletartoznak.

Az állatvédelem jogi szabályozása hazánkban egy sokrétű, több jogágot is érintő terület. Jelentős részben a közjogi szabályozás érvényesül, de polgári és büntető jogi előírások is vonatkoznak rá. Az Alaptörvény egyetlen cikke sem vonatkozik kifejezetten csak az állatok védelmére. Azonban a XXI. cikk a környezet védelmét szorgalmazza és a környezet fogalmába az állatok is beletartoznak, így ugyan közvetve, de az állatok védelme is biztosítva van az Alaptörvényben.

A részletes törvényi szabályozást az állatok védelméről és kíméletéről szóló törvény jelenti. A jogalkotó elismeri, hogy az állatok érezni, örülni és szenvedni képes lények, ezért védelmük és tiszteletben tartásuk az emberek erkölcsi kötelessége. Az állatvédelem célja az állatok kímélete, a kínzásuk és károsításuk tiltása és szankcionálása. Az állatvédelem nem összekeverendő a védett állatok védelmével, hiszen az első fogalom általánosságban minden állatra vonatkozik, legyen vad- vagy háziállat, míg védett állatoknak a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről szóló 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet 2. mellékletében felsorolt állatok minősülnek. Továbbá, az állatok büntetőjogi védelme a gerinces állatokat illeti meg, míg védett állatok a puhatestűek, ízeltlábúak stb. is lehetnek, a két kategória a szankció alapján is elkülönül egymástól, első esetben szabálysértési bírság, súlyos esetben valamilyen büntetés szabható ki, míg a védett állatok sérelme esetén természetvédelmi bírság lesz a jogkövetkezmény. Magánjogi szempontból az állatok dolognak minősülnek, azonban figyelemmel kell lenni a természetükből adódó eltérésekre.

Állattartónak minősül a tulajdonos, aki gondozza, felügyeli az állatot. Állattartó lehet természetes személy, civil szervezet, állami szerv is. Ennek során köteles a jó gazda gondosságával eljárni, ami azt jelenti, hogy az állat fajtájára, igényeire, szükségleteire tekintettel kell legyen az életkörülmények kialakítása során. Az ő feladata az állat legalább napi egyszeri ellenőrzése, a szökések megelőzése, megfelelő táplálékról és folyadékról való gondoskodás. Mind a szabadon, mind a megkötve tartott állatok számára biztosítani kell a megfelelő mozgásteret, az állatok szállítása, gazdasági célból tartása során pedig az állatkímélő, korszerű technikákat lehetőség szerint igénybe kell venni. Az állatviadatok szervezése, tartása, valamint az állat e célból történő kiképzése tilos.

Vannak speciális állat kategóriák, amelyek körülményeire különösen figyelni kell:

- 1. Vágóállatok:** a vágóállatok körét külön jogszabály állapítja meg, mégpedig a vágóállatok levágásának és feldolgozásának Biztonsági Szabályzatáról szóló 24/2005. (III. 23.) FVM rendelet. Vágóállatnak minősül a szarvasmarha, ló, bivaly, sertés, juh, kecske, nyúl és növendék állataik. A vágóállatok szervezett levágása a vágóhidakon történik. Amennyiben az ide érkező állatot nem azonnal az érkezése után vágják le, akkor biztosítani kell számára megfelelő táplálékot, folyadékot, fedett területet, valamint az egymással ellenségesen viselkedő állatok esetében az elkülönítést és a kíméletes levágást.
- 2. Szőrméjükért tartott állatok:** végrehajrtási rendeletben szabályozott fajok esetében és ott részletezett feltételek esetén lehet az állatokat a szőrméjükért tartani és szaporítani. Az állatok életét csak elfogadható okból szabad kioltani, a prém és szőrme termelése ilyennek minősül. Ha a rendeleti feltételek nem valósulnak meg, akkor az állatvédelmi hatóság elkobozza az állatot, és amennyiben állatkerti elhelyezése nem megoldható, akkor a tulajdonos költségén gondoskodnak az állat kíméletes elaltatásáról.
- 3. Kísérleti állatok:** az állatvédelmi törvény a gerinceseken és a lábasfejűeken végzett kísérletekre vonatkozóan tartalmaz előírásokat. Állatkísérletek csak nyilvántartásba vett és engedéllyel rendelkező intézményekben folytathatók. Engedély csak akkor adható, ha a kísérletet egy alap kutatás, bizonyos gyógyszerek és élelmiszerek gyártása, minőségüknek és biztonságosságuknak ellenőrzése, a környezet védelme, fajmegőrzésre irányuló kutatás, felsőoktatási vagy a szakmai képzés, valamint igazságügyi orvostani vizsgálat elvégzése teszi szükségessé. Az állatkísérletek engedélyezése az állatvédelmi hatóság hatásköre, amely a kísérleteket egy előre meghatározott időtartamra engedélyezi. A kísérletek során az állatnak fájdalmat okozni nem szabad, ennek érdekében a beavatkozások csak érzéstelenítéssel végezhetők.
- 4. Vadászható állatfajok:** a vadállatok védelme és a vadgazdálkodás egy külön jogszabályban szabályozott területe az állatvédelemnek. A vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény részletezi a vadászati jog gyakorlásához fűződő állatvédelmi kötelezettségeket. Ide tartozik az állatfajok természetes állapotának fenntartása, élőhelyvédelem, a zárttéri vadtartás és a vadaskertek szabályainak betartása.
- 5. Cirkuszi és állatkerti állattartás:** cirkuszi előadásra betanított állatok tartására szolgáló létesítmény alapításához és fenntartásához a kereskedelmi hatóság engedélye szükséges, míg az állatkertek üzemeltetésének engedélyezése a természetvédelmi hatóság hatásköre. E két a hatóság az ilyen jellegű szolgáltatókról nyilvántartást is vezet. Cirkuszok részére a delfinek és cápák utaztatása és bemutatása tilos, de állatkerteknek a

természetvédelmi hatóság engedélyezheti, abban az esetben, ha a megfelelő tartási körülményeket az állatkert biztosítani tudja. Az állatkertek kötelezettségéhez tartozik az ott élő állatok kapcsán a természetvédelmi ismeretterjesztés, és tájékoztatás nyújtása.

Források

Magyarország Alaptörvénye

1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről, 2-3.§ 11-41.§,

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 244.§

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 5:14.§

33/1997. (II. 20.) Korm. rendelet a természetvédelmi bírság kiszabásával kapcsolatos szabályokról, 1-3.§

13/2001. (V. 9.) KöM rendelet, 2. melléklet

8/2017. (IV. 18.) AB határozat

ANYAKÖNYV

házasságkötés

Az anyakönyv, olyan hatósági nyilvántartás, amely az ellenkező bizonyításig, illetve ennek alapján az anyakönyvi bejegyzés kiigazításáig közhitelűen tanúsítja a benne feljegyzett adatokat: a születéseket, házasságkötéseket és haláleseteket.

Az anyakönyvek vezetését eredetileg az egyházak végezték, és az egyházak tartották nyilván a kereszteleseket és a házasságkötéseket (*felekezeti anyakönyvezés*), ami egészen az 1139. évi lateráni zsinatig vezethető vissza; de csak a tridenti zsinat tette kötelezővé a keresztelest és az esketést végző egyháziak számára, hogy a megkereszelteltekkel és a házasulókkal kapcsolatos különféle adatokat feljegyezzék.

Az egyházak által vezetett felekezeti anyakönyvek helyett az 1894. évi XXXIII. tc. vezette be Magyarországon az állami anyakönyvezést. Az anyakönyvbe csak az anyakönyvvezető, az anyakönyvi hivatal arra feljogosított tisztviselője teljesíthet bejegyzést. Anyakönyvet kell vezetni a születésekről, a házasságkötésekről, a bejegyzett élettársi kapcsolatokról és a halálesetekről. Az anyakönyvvezető jogosult – kérelemre – másolatot, illetve anyakönyvi kivonatot készíteni az anyakönyvről, továbbá közreműködni a házasságkötéseknél, illetve jogszabályi előírás alapján meghatározott szerveknek adatokat szolgáltatni.

A jelenlegi szabályozás szerint anyakönyv alatt mind az elektronikus, mind papír alapú anyakönyv értendő. Az elektronikus anyakönyv az anyakönyvi bejegyzéseket elektronikus formában tartalmazó központi nyilvántartás, amihez egyedi elektronikus anyakönyvi azonosító párosul, ami nem más, mint a nyilvántartó szerv által generált alfanumerikus azonosító, aminek a célja az elektronikus anyakönyvben kezelt adatoknak az érintett személyhez történő hozzáférése.

Az anyakönyv az anyakönyvi eseményeket, vagyis a születéssel, a házassággal, a bejegyzett élettársi kapcsolattal és a halálesettel kapcsolatos adatokat és bekövetkezett változásokat tartalmazza.

Az anyakönyvbe adatot egy külön kormányrendeletben meghatározott képesítési feltételekkel rendelkező anyakönyvvezető vagy az anyakönyvi szerv kormánytisztviselője vagy állami tisztviselője jegyezhet be.

Az anyakönyvi eljárás magába foglalja

- ♣ a házasságkötési szándék bejelentésére irányuló eljárást,
- ♣ a házasságkötést, a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése iránti szándék bejelentésére irányuló eljárást,
- ♣ a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítését,
- ♣ a névváltoztatási eljárást,

- ❖ a házassági névviselési forma módosítására irányuló eljárást és
- ❖ az anyakönyvi nyilvántartások rendszerének vezetését.

Az anyakönyvi eljárásban a bejegyzendő adatokat, illetve a házasság megkötésének, valamint a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésének törvényes feltételeit közokirattal vagy teljes bizonyító erejű magánokirattal kell bizonyítani.

Speciális szabályok vonatkoznak az ún. hazai anyakönyvezésre, amely a magyar állampolgár külföldön történt anyakönyvi eseményéhez, valamint a nem magyar állampolgár anyakönyvi eseményeihez kapcsolódó adatoknak az anyakönyvbe történő bejegyzése, azok módosítása vagy törlése. A születési nemet tartalmazó anyakönyvi bejegyzés (és a hozzá kapcsolódó név) nem törölhető és változtatható anyakönyvi adat, így speciális szabállyá vált, aránytalanul korlátozva az emberek identitásának szabad megvallásához és változtatásához való jogát.

Források

2010. évi I. törvény az anyakönyvi eljárásról

2009. évi XXIX. törvény a bejegyzett élettársi kapcsolatáról

ÁPOLÁSI DÍJ

 Alaptörvény, egyenlő bánásmód követelménye, alkotmánybíraskodás, önröndelkezési jog, törvény, okirat

Az ápolási díj az állam részéről nyújtott olyan anyagi hozzájárulás, amelyet azoknak a nagykorú személyeknek folyósítanak, akik a tartósan gondozásra szoruló hozzátartozójuk otthoni ápolását, gondozását ellátják.

1. A jogosultak köre:

1. A Polgári törvénykönyv szerinti hozzátartozók:
  - ❖ a házastárs, az egyeneságbeli rokon, az örökbefogadott, a mostoha- és a nevelt gyermek, az örökbefogadó-, a mostoha- és a nevelőszülő és a testvér (közeli hozzátartozók);
  - ❖ az élettárs, az egyeneságbeli rokon házastársa, a házastárs egyeneságbeli rokona és testvére, és a testvér házastársa.
2. Ha az ápoltság súlyosan fogyatékos vagy 18 év alatti, akkor hozzátartozónak kell még tekinteni az is, aki:
  - ❖ az elhunyt házastársa egyeneságbeli rokonának vagy testvéreinek a gondozója;
  - ❖ az időközben nagykorúvá vált gondozottnak az elmúlt 10 évben legalább 3 évig a nevelőszülője volt. Nevelőszülőnek a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyban vagy hivatásos nevelőszülői jogviszonyban állók minősülnek.

2. Akiire tekintettel a gondozó jogosult az ápolási díjra:

1. aki súlyosan látási, hallási, értelmi, vagy mozgásszervi fogyatékos;
2. tartósan, három hónapnál hosszabb ideig ápolásra, gondozásra szoruló beteg;
3. akiről szakértő szakvéleménye megállapítja, hogy állandó és tartós ápolásra, gondozásra szorul. Ha nem rendelkezik a járási hivatal a szakvélemény megállapításához kellő szakértelemmel, akkor szakértő kirendelésére köteles. A szakértő a szakvélemény elkészítéséért díjazásban részesül, melynek összegét a mindenkor központi költségvetési törvényben rögzített szakértői díjtételek jelentik.

3. Az ápolási díj folyósítása megszűnik, ha:

1. az ápoltság személy állapota javul és már nem szükséges az ápoltság;
2. az ápoltság meghal;

3. az ápoló személy kifejezetten kérte;
4. az ápoló személy kötelességsértően jár el;
5. bármelyikük jogszerű magyarországi tartózkodási joga megszűnik.

Az ápolási díjat kérelem alapján folyósítják, a kérelmet a járási hivatalnál kell benyújtani. A járási hivatal által kirendelt szakértő állapítja meg azokat a körülményeket is, amelyek az emelt összegű, illetve a kiemelt ápolási díj megállapításának előfeltételei.

Az ápolási díj havi összege például 2019-ben:

1. alapösszegű ápolási díj: havi bruttó 32.600 Ft,
2. emelt összegű ápolási díj: havi bruttó 48.900,- Ft
3. kiemelt ápolási díj összege: havi bruttó 58.680,- Ft

Az ápolási díjra jogosult személy esetén a folyósítási hónapok száma szolgálati időnek minősül, így az ellátás után nyugdíjjárulék fizetésére kötelezett.

Az ápolási díj megállapítása egyidejűleg több jogcímen is kérhető, de egy ápolást végző személy esetén csak egy ápolat után állapítható meg, valamint egy ápolat után csak egy ápolást végző személy jogosult a díjra, tehát az ápolási díjak és a mögöttük álló jogviszonyok nem halmozhatóak.

Források

1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról, 40.-44.§

ÁRTATLANSÁG VÉELME

 Alaptörvény, büntető ügy, bíróság, ügyészség, vád

Az ártatlanság véelme nemzetközi egyezményekben, Magyarország Alaptörvényében, illetve a büntetőeljárásról szóló törvényben (2017. évi XC törvény) szabályozott büntető eljárásjogi alapelv. Az Alaptörvény XXVIII. cikke szerint „senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg.” A büntetőeljárásról szóló törvény 1.§-a az ártatlanság véelmét hasonló tartalommal szintén rögzíti.

Az ártatlanság véelmének elve elsősorban a büntetőeljárásban résztvevő szereplők (így különösen: bíróság, ügyészség és nyomozó hatóság) magatartását meghatározó követelmény: a büntetőeljárás alá vont személyt (terhelt) az eljáró szervek nem tekinthetik bűnösnek mindaddig, amíg a büntetőeljárás bírósági szakaszában a független és pártatlan bíróság jogerős döntésével a terhelt büntetőjogi felelősségét nem állapította meg, vagyis kétséget kizáróan nem nyert bizonyítást, hogy a büntetőeljárás tárgyát képező bűncselekményt a terhelt követte el és ezért büntetőjogi felelősség terheli (FANTOLY–GÁCSI, 2013).

Az ártatlanság véelme a büntetőeljárás *garanciális alapelve*, amelyből a büntetőeljárás során alkalmazandó bizonyítási követelmények fakadnak. E szerint: A vád bizonyítására (vagyis, hogy az eljárás alá vont személy az eljárás tárgyát képező bűncselekményt elkövette) a vádló köteles. Az ártatlanság véelmére vezethetők vissza a büntetőeljárás egyéb garanciális szabályai, melyek szerint a kétséget kizáróan nem bizonyított tény nem értékelhető a terhelt terhére, továbbá a terhelt ártatlanságát véelmezni, míg bűnösségét bizonyítani kell. (A büntetőeljárásban a bizonyítás célja a büntetőjogi felelősség megállapításához szükséges ténybeli ismeretek megszerzése.) (FANTOLY–GÁCSI, 2013)

A fentiekből következően tehát, a büntetőeljárás alatt az eljáró bíróság kizárólag olyan tényeket értékelhet döntése meghozatalakor, amelyek a bizonyítási eljárás során megfelelően alátámasztottak, a bizonyítási eljárás követelményeinek megfelelően – a garanciális szabályok betartásával – minden kétséget kizáróan alátámasztottak. További az ártatlanság véelméből fakadó következmény a vádló azon kötelessége, mely során köteles a terhelt bűnösségének bizonyítására. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy amennyiben a büntetőeljárás során nem nyer minden kétséget kizáróan bizonyítást, hogy az eljárás tárgyát képező bűncselekményt a terhelt követte el, úgy bűnössége nem állapítható meg és a bíróság kellő bizonyítottság hiányában a vádlottat felmenti. Ugyanakkor a bűnisméltés, a hatósági

eljárás akadályozásának, az igazságszolgáltatás alóli kivonásnak az intézményes megelőzését szolgálja az előzetes letartóztatás. Az ártatlanság védelmét ezért nem lehet abszolutizálni, hiszen igen hosszú időre elveszi annak az embernek a szabadságát, akiről még nem hozott a bíróság ítéletet, vagyis nem kezeli minden vonatkozásban ártatlannak a hatóság az eljárás alá került embert.

Források

Magyarország Alaptörvénye, XXVIII. cikk

FANTOLY Zsanett – GÁCSI Anett Erzsébet: Eljárási büntetőjog. Statikus rész. Iurisperitus Bt., Szeged, 2013. p. 74., 204.

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 1.§, 7.§, 566.§

ÁRVAELLÁTÁS

 nyugdíj, tankötelezettség

Az árvaellátás az elhunyt nyugdíjas, illetve nyugdíjban nem részesülő, de nyugdíjjogosultságot szerzett elhunyt személy gyermekének, örökbe fogadott gyermekének, meghatározott feltételek esetén nevelt gyermekének, testvérének, unokájának járó ellátás. Az árvaellátás a társadalombiztosítási nyugdíjrendszer keretében biztosított hozzátartozói nyugellátások egyike. Az árvaellátás a szülő halálának napjától főszabály szerint a gyermek 16. életévének betöltéséig, vagyis tankötelezettsége végéig jár. Ha a gyermek nappali rendszerű iskolai oktatásban vagy felsőoktatási intézményben nappali képzésben vesz részt, az árvaellátás a tanulmányok tartamára, de legfeljebb a 25. életév betöltéséig folyósítható. Abban az esetben, ha a gyermek az árvaellátási jogosultság megszűnése előtt megváltozott munkaképességűvé válik, az árvaellátás az életkorára tekintet nélkül megilleti.

Magyarországon tanuló árva esetén a tanulmányok folytatását a köznevelési, illetve a felsőoktatási információs rendszer működtetője igazolja. Míg a tanulói, hallgatói jogviszony létesítését, fennállását és a tanulmányok befejezésének várható idejét a nyugdíjbiztosítási igazgatási szerv megkeresésére igazolja, addig a tanulói, hallgatói jogviszony megszűnését vagy szünetelését hivatalból igazolja. Külföldön tanuló árvának a tanulmányok folytatását az oktatási intézmény által kiállított igazolással középiskolai tanulmányok esetén évente, felsőfokú tanulmányok esetén félévente, a tanulmányok megkezdésétől számított egy hónapon belül kell igazolnia.

Az árvaellátásra való jogosultságot nem érinti, ha a tanulói vagy hallgatói jogviszony az árvaellátásra jogosult betegsége vagy szünete miatt szünetel.

Megváltozott munkaképesség címén akkor illeti meg az árvaellátás, ha a szülő elhalálózásakor a gyermek a 16. vagy a 25. életévét (amennyiben nappali tagozatos tanulmányokat folytat) nem töltötte be és a gyermek ekkor már megváltozott munkaképességű volt, vagy az árvaellátás folyósításának megszűnése előtt vált megváltozott munkaképességűvé. Ilyen esetekben az árvaellátás a megváltozott munkaképesség tartalmára jár.

Örökbefogadott gyermeknek vérszerinti szülője után árvaellátás nem jár, kivéve, ha vérszerinti szülőjének házastársa fogadta örökbe.

Nem befolyásolja az árvaellátás folyósítását, ha a gyermek vagy az életben maradt szülője házasságot köt. Az árvaellátás mértéke gyermekenként annak a nyugdíjnak a harminc százaléka, ami az elhunytat halála időpontjában megilletett, vagy megilletett volna. Hatvan százalékos mértékű, ha mindkét szülője elhunyt, vagy ha az életben lévő szülője megváltozott munkaképességű. Abban az esetben, ha a gyermek mindkét szülője után jogosult árvaellátásra, azt az árvaellátást kell részére folyósítani, amelynek összege számára kedvezőbb. Az árvaellátás legkisebb összege 24.250 Ft/hó.

Források

1997. évi LXXXI. törvény a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1-6.§, 54-57.§

Magyar Államkinestár: Az árvaellátás: <https://nyugdijbiztositas.tcs.allamkincstar.gov.hu/hu> (2019.03.22.)

Tolna Megyei Kormányhivatal Társadalombiztosítási és Foglalkoztatási Főosztály:
Mi mennyi 2019-ben? <http://www.kormanyhivatal.hu/download/7/bf/c5000/Mi%20mennyi%202020-ban.pdf> (2019.03.22.)

BÉKÉLTETŐ TESTÜLET

bíróság

A békéltető testület olyan nyilvántartásba vett, tartós alapon létrejött szervezet, amely a fogyasztói jogviták alternatív vitarendezésével foglalkozik.

Hazánkban a békéltető testületek 1999-ben jöttek létre abból a célból, hogy gyors, hatékony és független szakmai lehetőséget biztosítsanak a fogyasztók számára jogaik érvényesítésére.

A békéltető testület fogalmának, eljárásának közérthetően történő megismérléséhez elengedhetetlen néhány alapvető fogalom meghatározása:

Fogyasztó: A fogyasztóvédelemről szóló jogszabály értelmében fogyasztónak minősül minden olyan természetes személy, aki valamilyen árut, terméket vesz, rendel, kap, használ, igénybe vesz, vagy aki valamilyen áruval, illetve termékkel kapcsolatos kereskedelmi kommunikáció vagy ajánlat címzettje. Ehhez azonban szükséges, hogy a fenti tevékenységek a személyek foglalkozásán, gazdasági tevékenységén kívül essenek.

Kereskedelmi kommunikáció: A kereskedelmi kommunikáció alatt minden olyan információközlést érteni kell, amelyet a vállalkozás a foglalkozásával vagy gazdasági tevékenységével közvetlen összefüggésben tesz.

Fogyasztói jogvita: A termék minőségével, biztonságosságával, a termékfelelősségi szabályok alkalmazásával, szolgáltatás minőségével, valamint a felek közötti szerződés megkötésével és teljesítésével kapcsolatos vitás ügyek, fogyasztói jogvitának minősülnek. Ez alatt azt kell érteni, hogy amennyiben adás-vételi szerződést vagy vállalkozási szerződést köt valaki és a szerződés alapján nyújtott szolgáltatás nem felel meg a jogszabályokban foglalt rendelkezéseknek vagy a szerződés rendelkezéseinek, akkor a békéltető testülethez lehet fordulni az eljárás lefolytatása végett.

A békéltető testületek a fogyasztói jogvitákat a bírósági eljárásán kívül próbálják meg rendezni. Legfőbb feladatuk, hogy megpróbáljanak egyezséget létrehozni a felek között. Ha az eljárása során nem sikerül egyezségre jutnia a feleknek, úgy a békéltető testület által hozott határozat dönti el a vitás ügyet.

A békéltető testületek eljárása a fogyasztói jogok biztosításának, védelmének egyszerűbb, gyorsabb és hatékonyabb formája. Nagy előnye, hogy sokkal kevesebb költséggel jár, mint egy hagyományos bírósági eljárás.

A békéltető testületek a fővárosi és megyei kereskedelmi és iparkamarák mellett működnek, tevékenységüket tekintve *független szervezetek*.

A békéltető testületeket minimum 10 fő alkotja, akiket a kereskedelmi és ipar-kamara, valamint olyan egyesületek jelölnek ki, amelyek a fogyasztói érdekek képviselőjével foglalkoznak, ezzel is erősítve a fogyasztók védelmét. A békéltető testületek tagjait négy évre jelölik ki, azonban újra jelölhetők, élén az elnök áll. Békéltető testület tagja csak olyan személy lehet, aki valamilyen felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezik és a végzettségének megfelelő szakterületen legalább kétéves gyakorlattal rendelkezik.

A fogyasztói jogvitákban a fogyasztó lakóhelye szerint illetékes békéltető testület jár el. Vagyis abban a megyében működő békéltető testület, amelyben a fogyasztó állandó lakcíme vagy tartózkodási helye található. A fogyasztó azonban kérheti, hogy egy általa megnevezett másik békéltető testület járjon el a kialakult jogvitában. A békéltető testületek előtt folytatott eljárások magyar nyelven folynak.

A békéltető testület eljárása minden esetben kérelemre indul. Ha fogyasztói jogvita merül fel, a fogyasztónak minden esetben meg kell próbálnia elsődlegesen közvetlenül a vállalkozással elrendezni a panaszát. Amennyiben a fogyasztó nem jár sikerrel a vitás kérdés rendezésében, abban az esetben nyújtható be a kérelem a lakóhelye szerinti, eljárás lefolytatására jogosult békéltető testülethez. A kérelemben mindenképpen szükséges feltüntetni a kérelmet benyújtó nevét és lakóhelyét vagy tartózkodási helyét, a panasszal érintett vállalkozás nevét és székhelyét. A kérelemnek kell tartalmaznia a kialakult fogyasztói jogvita rövid leírását és minden olyan adatot, tényt és bizonyítékot, amely alátámasztja ezt. Ilyen bizonyítéknak minősül különösképpen a szerződés, a szállítólevél, a számla, az átvételi elismervény, amelyeket a kérelemhez csatolni is szükséges. Ezen felül a fogyasztónak nyilatkozatot kell tennie arról, hogy megkísérelte közvetlenül a vállalkozóval rendezni a vitás kérdéseket, majd végezetül a kérelmet az ügy eldöntésére irányuló kifejezett indítvánnyal kell zárni. A kifejezett indítvány alatt azt kell érteni, hogy mit kérünk a békéltető tanácstól, mit állapítson meg, mi az a pontos fogyasztói igény, amelynek a teljesítését a fogyasztó várja a vállalkozótól. Ilyen igény lehet például a termék kijavítása vagy kicserélése, meghatározott összegre történő árleszállítása, de indítványozhatja azt is, hogy a békéltető testület kötelezze a vállalkozót kártérítés megfizetésére.

Ha a kérelem megfelel a jogszabályi rendelkezéseknek és tartalmaz minden kötelező adatot, a békéltető testület elnöke egy meghallgatási időt tűz ki a felek számára.

A békéltető testület a fogyasztói jogvitákat a kérelemhez csatolt iratok és személyes meghallgatás alapján dönti el. Kivételes esetben azonban szakértői bizonyítást is kérhet.

A békéltető testület eljárása során a fogyasztói jogvitákról főszabály szerint egy három tagból álló tanács dönt. Az eljáró tanács egyik tagját a kérelmet benyújtó fogyasztó, másik tagját a vállalkozó jelöli ki, a harmadik tag kiválasztására pedig mindkét fél jelölhet egy-egy személyt, akik végső soron döntenek az eljáró tanács harmadik tagjáról.

A vállalkozó a testületi tag kijelölésekor kifejtheti az üggyel kapcsolatos álláspontját, valamint nyilatkoznia kell arról, hogy a tanács döntését magára nézve kötelezőnek ismeri-e el.

A békéltető testület elsődleges célja, hogy a felek között egyezség jöjjön létre. Ha a békéltetés sikeresen zárul, akkor az eljáró tanács határozatba foglalja az egyezséget, amely joghatását tekintve megegyezik a bíróságok által hozott határozatokéval, vagyis abban az esetben, ha a vállalkozó a benne foglaltakat mégsem teljesíti, végrehajtási záradékkal látható el, tehát kikényszeríthető.

Ha a felek között nem jön létre egyezség, akkor az eljáró tanács határozatban dönti el a kialakult jogvitát.

Abban az esetben, ha a vállalkozó nem ismeri el kötelezőként a tanács döntését – jogi kifejezéssel élve nem veti alá magát a tanács döntésének – akkor az ügyben ajánlást tesznek. Ha a tanács ajánló határozatot hoz, akkor a vállalkozó nem köteles az abban foglaltakat végrehajtani.

Természetesen abban az esetben, ha az eljáró tanács a fogyasztó kérelmét megalapozatlannak találja, akkor elutasíthatja.

A békéltető testület eljárásának előnye, hogy azt 90 napon belül be kell fejezni.

Fontos megjegyezni, hogy a békéltető testület eljárása során nincs helye fellebezésnek, vagyis nincs jogorvoslati lehetőség, de ha a testület valamilyen eljárási szabályt megsértett, akkor a határozat megsemmisítését lehet kérni a bíróságtól. A tanács által hozott határozat, illetve ajánlás nem érinti a fogyasztó jogát, hogy igényét bírósági eljárás keretében érvényesítse.

Források

1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről

2008. évi XLVII. törvény a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról

2015. évi CXXXVII. törvény a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény, valamint a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló 2004. évi XXXIV. törvény módosításáról

BENCsik András: A fogyasztóvédelem közjogi keretei. Dialóg Campus, Budapest, 2016.

BETEGEK JOGAI

 Alaptörvény, egyenlő bánásmód követelménye, alkotmánybíraskodás, önröndelkezési jog, törvény, okirat

Magyarország Alaptörvénye a XX. cikkében rögzíti, hogy mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez. Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény szabályozza az egészségügyi ellátás során a betegeket megillető jogokat, illetve kötelezettségeket. Betegeknek az egészségügyi szolgáltatást igénybe vevő személyeket nevezzük, akiknek az ellátásuk során kötelessége mások egészségfejlesztéshez- és védelméhez, a betegségek megelőzéséhez, a gyógyulásukhoz és az orvosi rehabilitációhoz való jogát tiszteletben tartani. Ugyanakkor a testi, szellemi, lelki egészség valamely hiánya esetén - ha az súlyos és az életmódot vagy valamely szervet, érzéket tartósan gátol - nem betegről, hanem fogyatékossgal élő emberről beszélhetünk, akinél nem az egészség helyreállítása, gyógyítása a fő cél, hanem az önálló életvitelének és integrációjának a biztosítása.

A nevesített betegjogok a következők:

1. Az egészségügyi ellátáshoz való jog

Minden betegnek joga van – az egyenlő bánásmód követelményének tiszteletben tartása mellett, – a megfelelő és folyamatosan hozzáférhető életmentő, egészségkárosodást megelőző ellátáshoz, amelyek során a fájdalomcsillapítás és a szenvedés csökkentése elsődleges szempont.

Akkor számít megfelelőnek az ellátás, ha annak során az orvosi szakmai és etikai szabályokat és irányelveket betartották, a folyamatosan hozzáférhetőség a napi huszonnégyórás igénybevételi lehetőséget jelenti.

2. Az emberi méltósághoz való jog

Az élethez és az emberi méltósághoz való jog a magyar Alkotmánybíróság értelmezésében egymástól elválaszthatatlan, oszthatatlan anyajog, így összefüggő rendszert alkot: „az élethez való jog a méltóság nélkül nem az emberi élethez való jog”.

Az egészségügyi ellátás során a beteg emberi méltóságát tiszteletben kell tartani, ezért a beteg személyes szabadsága kizárólag sürgős esetben, illetve a saját vagy mások élete, testi épsége és egészsége védelmében korlátozható, de a kín-

zó, kegyetlen, embertelen, megalázó vagy büntető jellegű korlátozó intézkedés alkalmazása még ez esetben is tilos.

A beteg ruházata csak a szükséges időre és mértékben távolítható el, valamint várakoztatni is csak méltányos okból és ideig szabad.

A méltósághoz való jog általános személyiségi jogként való meghatározása következtében, az Alkotmánybíróság újabb jogokat vezethetett le belőle. Ezek között található az Alaptörvényben nem nevesített önrendelkezési jogot is.

3. Az önrendelkezéshez való jog

Az önrendelkezési jog az ember autonómiáját és testi integritását hivatott védelmezni, csak törvényben meghatározott esetben és módon korlátozható.

Ennek értelmében a beteg maga döntheti el, hogy szeretne-e egészségügyi ellátást igénybe venni, ha igen, akkor ennek során mely beavatkozásba egyezik bele, illetve melyiket utasítja vissza. A szabályos beleegyezés feltétele, hogy fenyegetéstől és kényszertől mentes legyen, valamint megfelelő tájékoztatásnak kell megelőznie. A tájékozott beleegyezés történhet szóban, írásban vagy ráutaló magatartással is, és a későbbiekben bármikor visszavonható.

A beteg beleegyezésére csak közvetlen életveszély esetén, illetve akkor nincs szükség, ha az ellátás elmaradása mások életét vagy testi épségét súlyosan veszélyeztetné.

4. A kapcsolattartás joga

Amennyiben a betegnek fekvőbeteg-gyógyintézeti elhelyezésére kerül sor, ennek során lehetősége van akár szóban, akár írásban kapcsolatot tartani családtagjaival, ismerőseivel. A kórházban látogatókat fogadhat, vagy akár meg is tilthatja azt, hogy bizonyos személyek meglátogassák benntartózkodása során. A látogatás rendjét a gyógyintézet házirendje határozza meg úgy, hogy a betegtársak jogait tiszteletben kell tartani és a betegellátás zavartalanságát a kórházi látogatás lehetősége mellett is biztosítani kell.

5. Az intézmény elhagyásának joga

Amennyiben mások életét, testi épségét nem veszélyeztetni, a betegnek lehetősége van a gyógyintézet elhagyására. A távozási szándékot az intézmény elhagyása előtt be kell jelenti a kezelőorvosnak és az egészségügyi dokumentációba is fel kell tüntetni. Amennyiben bejelentés nélkül távozik a beteg, ennek a ténye is feltüntetésre fog kerülni.

6. A tájékoztatáshoz való jog

Az önrendelkezési jog alapján a beteg eldöntheti, hogy szeretné-e, és ha igen, mely kezelést igénybe venni. E döntési lehetőségnek az előzetes feltétele az, hogy a beteg jogosult a kezelését illetően teljes körű tájékoztatásra. A részletes tájékoztatás során az aktuális egészségi állapotát, a javasolt vizsgálatok és beavatkozások

előnyeit és kockázatait, időpontját és módszereit a beteg korának és pszichés állapotának megfelelően a tudomására kell hozni. Ennek biztosítására, szükség esetén tolmácsot vagy jelnyelvi tolmácsot is igénybe lehet venni.

7. Az ellátás visszautasításának joga

Ha a kezelés elmaradása mások életét vagy testi épségét nem veszélyezteti, akkor a beteget megilleti az ellátás visszautasításának joga. Amennyiben olyan ellátásról szeretne lemondani, amelynek elmaradása esetén az egészségi állapotában súlyos vagy maradandó károsodás következne be, akkor azt csak közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban, írásban teheti meg, illetve íráskép-telensége esetén két tanú jelenlétében nyilatkozhat a kezelés visszautasításáról.

Életfenntartó vagy életmentő beavatkozásról csak akkor mondhat le, ha olyan súlyos betegségben szenved, amely megfelelő egészségügyi ellátás mellett is rövid időn belül halálhoz vezet és gyógyíthatatlan. Várandósság esetén, amennyiben előreláthatólag képes a gyermek kihordására, akkor az életfenntartó és életmentő beavatkozások visszautasítására nincs mód.

A kezelés visszautasítása esetén is jogosult a beteg a fájdalomnak csillapítására, szenvedésének csökkentésére.

8. Az egészségügyi dokumentáció megismerésének joga

A beteg megismerheti az egészségügyi dokumentációban szereplő adatait, illetve további egészségügyi adatairól tájékoztatást is kérhet. Egészségügyi adatnak nevezünk minden olyan személyes adatot, amely a beteg egészségügyi állapotával kapcsolatban információt hordoz. A személyes adatok védelmével kapcsolatban a törvényi szabályozást az információs önrendelkezési jogról és az információ-szabadságról szóló törvény jelenti.

9. Az orvosi titoktartáshoz való jog

A beteg egészségügyi ellátása során az őt kezelő, illetve az abban részt vevő személyek kötelesek a tudtukra jutott személyes és egészségügyi adatok bizalmas kezelésre. Az adatokat csak a jogosulttal közölhetik, valamint a beteg eldöntheti azt is, hogy a betegségről, kezeléséről, annak várható kimeneteléről kinek adható felvilágosítás. A beteg hozzájárulása hiányában csak akkor közölhető egészségügyi adat, ha arra kifejezetten a törvény ad felhatalmazást illetve, ha mások élete, testi épsége és egészségének védelme érdekében arra szükség van.

10. Az egészségi állapot, életmód, gyógykezelés nem lehet diszkrimináció, egyenlőtlen bánásmód és gyűlölködés, kirekesztés alapja.

Források

Magyarország Alaptörvénye, XX. cikk

1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről, 3.§ a), 5.§ (2), 6.§-25.§

2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról, 3.§ 3c.

8/1990. (IV. 23.) AB határozat

23/1990. (X. 31.) AB határozat

75/1995. (XII. 21.) AB határozat

BÍRÓ

 bíróság, bírósági titkár

a bíró a bírósági szervezetrendszer tagjaként szolgálatot teljes, mely szolgálati viszony jellegét tekintve a köztisztviselők és az ügyészek jogállásához hasonló, lényeges különbség azonban, hogy a bírói függetlenség elvéből következően az érdeemi munkavégzés során utasítás nem adható számára. A bíró előtte fekvő ügyekben a megállapított tények, a jogszabályok rendelkezései és saját belső meggyőződése alapján dönt.

A bírák jogállását, a szolgálati viszony keletkezését és megszűnését, a bírák jogait és kötelezettségeit, a bírák fegyelmi felelősségére vonatkozó szabályokat a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló törvény rendezi.

A bíróvá válás klasszikus útja, amikor a jogi diploma megszerzését követően bírósági fogalmazóként helyezkednek el valamelyik bíróságnál, majd a hároméves gyakorlati időt követően a jogi szakvizsgát letéve bírósági titkári kinevezést kapnak. Ezt követően nyílik meg a lehetőség, hogy pályázatot nyújtsanak be az üres bírói állásokra.

A bírói kinevezéshez azonban számos feltételnek kell megfelelni. A bírói kinevezés általános feltételei:

1. a harmincadik életév betöltése,
2. a magyar állampolgárság,
3. a büntetlen előélet,
4. egyetemi jogi végzettség és a jogi szakvizsga megszerzése, valamint
5. a legalább egy évig tartó bírósági titkári munkaviszony.

Ezen felül vállalniuk kell, hogy a jogszabályban foglaltaknak megfelelően vagyonynyilatkozatot tesznek és a pályaalkalmassági vizsgálat eredménye alapján a bírói hivatás gyakorlására alkalmasnak ítéltetnek.

A bírák pályázat útján tölthetik be a pozíciót, mely pályázatot az *Országos Bírószági Hivatal* elnöke jogosult kiírni és elbírálni. A pályázati felhívást a bíróságok hivatalos lapjában, valamint az interneten bárki által elérhető módon kötelesek közzétenni, egyenlő esélyt biztosítva mindenkinek. A sikeres pályázat esetén a kinevezést a köztársasági elnöktől kapják meg. Az első kinevezés egy három évig tartó határozott idejű kinevezés, amely után határozatlan idejű kinevezést kaphatnak a bírák.

Munkájuk során a bírák függetlenek és csak a törvénynek vannak alárendelve. A függetlenség során meg kell különböztetnünk a *szakmai és személyes független-*

ségüket. A személyi függetlenség biztosítja a bíró számára a bírói hivatal betöltését, míg a szakmai függetlenség teszi lehetővé a befolyástól mentes ítélezést. A szakmai függetlenség legfontosabb elemei az utasításadás tilalma, az ügyelvonás tilalma – vagyis, hogy hozzájárulása nélkül a kiosztott ügy elbírálását nem adhatják át másik bírónak –, valamint a felelősségre vonás tilalma.

A személyi függetlensége biztosítja a bíró számára, hogy állásából önkényesen ne lehessen felmenteni, elmozdítani vagy áthelyezni.

Ezek alapján a bírói függetlenség garanciái az elmozdíthatatlanság és áthelyezés tilalma, a törvényben meghatározott összeférhetlenségi szabályok – foglalkozási-gazdasági, politikai, hivatalviselési, valamint eljárási összeférhetlenség –, felelősségi szabályok, valamint a mentelmi jog és a javadalmazás szabályozása.

A bírói hivatás összeférhetetlen minden más kereső tevékenységgel. Ez alól kivételt csak a tudományos és oktatói, edzői, versenybírói, művészi, szerzői jogi keresőtevékenység képez, ha az nem veszélyezteti a bíró függetlenségét és pártatlanságát. A bíró ezen felül nem lehet országgyűlési, európai parlamenti, valamint önkormányzati képviselő, állami tisztséget nem vállalhat, és nem lehet tagja pártnak, valamint politikai tevékenységet sem folytathat.

A függetlenség biztosítása érdekében a bírák az országgyűlési képviselőkkel azonos *mentelmi joggal* rendelkeznek.

Javadalmazásukat tekintve a törvényi rendelkezések alapján a bírákat a hivatás méltóságának és a hivatással járó felelősség súlyának megfelelő, függetlenséget biztosító javadalmazás illeti meg.

A bírák szolgálati viszonyának megszűnésének eseteit szintén törvény határozza meg. Ilyen esetk:

1. a bíró halála,
2. a köztársasági elnök általi felmentés, valamint
3. az, ha a hároméves határozott idejű kinevezést követően a bíró nem kéri határozatlan idejű kinevezését, vagy erre más okból nem kerül sor,
4. a bíró bármikor lemondhat tisztségéről,
5. fel kell menteni, ha egészségügyi állapota miatt alkalmatlanná vált a tisztség betöltésére,
6. ha betölti az általános nyugdíjkorhatárt, vagy
7. ha a kinevezés feltételei közül bármelyiknek már nem felel meg.

Abban az esetben, ha a bíró feladatának ellátása során szándékosan hibát követ el, vagy ha életmódja, magatartása hivatásának tekintélyét sérti, fegyelmi eljárás indítható ellene. A fegyelmi eljárás során, ha az súlyos fegyelmi vétség miatt indult, a bíró akár a tisztségéből is felmenthető.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról

2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról

LICHTENSTEIN József: A bíróságok. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 355-390.

60/1994. (XII. 24.) AB határozat

33/2017. (XII. 6.) AB határozat az Országos Bírósági Hivatal elnökének az integritási szabályzatról szóló 6/2016. (V. 31.) OBH utasítás 5.§ e) pont szövegrésze alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről

33/2012. (VII. 17.) AB határozat

BÍRÓI PANASZNAP

bíróság

A bírósági panasznap a bírósághoz forduláshoz való jog érvényesülését segíti elő. A jogintézmény lényege, hogy a jogi képviselővel nem rendelkező személyek a bíróságok által kötelezően tartandó panasznapokon ingyenes jogi tanácsadást kapjanak. A panasznapokon a bíróság alkalmazásában álló, jogi végzettséggel rendelkező tisztségviselők nyújtanak jogi tanácsadást.

A panasznap tulajdonképpen úgy működik, mint bármely más ügyfélfogadási idő. A bíróságok lehetőséget biztosítanak arra, hogy a jogi képviselővel nem rendelkező személyek kérelmét – amennyiben bírósági útra tartozik – jegyzőkönyvbe foglalják, valamint általános útmutatást adjanak a felvázolt jogi problémáról.

2018-ban a bírósági panasznap intézményét az új Polgári Perrendtartás átalakította. Az intézmény Ügyfélszolgálat néven működik tovább. Az Ügyfélszolgálat funkciója azonban nem változik. Célja továbbra is az, hogy segítse a jogi képviselővel nem rendelkező polgárokat a nyomtatványok kitöltésében, a szóbeli kérelmek rögzítésében, valamint, hogy segítséget nyújtson az eljárással kapcsolatban felmerült kérdésekben.

Források

OBH Ügyfélszolgálat kisokos:

https://misk.hu/files/ugyfelsegito_fuzet.pdf (2019.04.26.)

HIDEG Milán István: A bírósághoz fordulás joga a panasznap tükrében. Az új PP. margójára. Eljárásjogi Szemle, 2017/4. p. 7-10. <https://eljarasjog.hu/2017-evfolyam/a-birosaghoz-fordulas-joga-a-panasznap-tukreben-az-uj-pp-margojara/> (2019.05.16.)

BÍRÓSÁG

 Alaptörvény, bíró, határozat, rendelet, törvény, jogalkotás

Magyarország 2012. január 1-jétől hatályos Alaptörvénye szabályozza a bíróságok jog- és hatáskörének, szervezetének, ítélkezésének, továbbá a bírák függetlenségének legfontosabb kérdéseit. A bíróságok igazgatásának és működésének, valamint a bírák jogállásának részletes szabályait sarkalatos törvények határozzák meg.

Az Alaptörvény szerint a bíróságok feladata az igazságszolgáltatási tevékenység. Ennek megfelelően a büntetőügyekben és a magánjogi jogvitákban, továbbá a közigazgatási határozatok és önkormányzati rendeletek törvényességéről való döntés, valamint a helyi önkormányzatok törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapítása tartozik a bíróságok hatáskörébe. Ezekon felül azonban törvény más ügyekben való döntést is a bíróságok hatáskörébe utalhat.

Magyarországon úgynevezett *többszintű bírósági rendszer* található, amelynek egyes szervezeti szintjeit a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bsz.) határozza meg. Az Alaptörvény a bírósági szervezetrendszer csúcsszerveként a *Kúriát* nevesíti, és ezzel egyben a bírói szervezet egységességét is meghatározza. Az Alaptörvény az általános igazságszolgáltatási tevékenységen túl különleges bírói feladatokat is ró a Kúriára: a Kúria biztosítja a jogalkalmazás egységét, amelynek keretében a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz.

Az Alaptörvény rögzíti a bírói függetlenség garanciális elemeit:

1. a bírák csak a törvénynek vannak alárendelve,
2. ítélkezési tevékenységükben nem utasíthatók,
3. tisztségükből csak a törvényben meghatározott okból és eljárás keretében lehet elmozdítani őket,
4. nem lehetnek tagjai pártnak,
5. nem folytathatnak politikai tevékenységet,
6. a hivatásos bírákat a köztársasági elnök nevezi ki. A Kúria elnökét – a stabilitás és a függetlenség fokozottabb érvényesítése érdekében – kilenc évre a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés a képviselők kétharmadának szavazatával választja meg.

1. A bírósági szervezet

Magyarországon az igazságszolgáltatást a Kúria, az ítélőtábla, a törvényszék, a járásbíróság és a közigazgatási és munkaügyi bíróság gyakorolja.

Járásbíróságok

A korábban kerületi és városi bíróságként működő igazságszolgáltatási fórumok 2013. január 1. napjától járásbíróság elnevezésen eljárnak el kizárólag első fokon. A járásbíróságok hatáskörébe tartozik minden olyan ügy, amelynek első fokon történő elbírálását törvény nem utalja más bíróság elé. A járásbíróságok nem minősülnek önálló jogi személyeknek.

Közigazgatási és munkaügyi bíróság

A közigazgatási és munkaügyi bíróságok 2013. január 1. napján kezdték meg működésüket. Szintén első fokon járnak el a közigazgatási határozatok felülvizsgálata, a munkaviszonyból és munkaviszony jellegű jogviszonyokból származó ügyekben, továbbá minden olyan ügyben, amit törvény a hatáskörükbe utal. Az új közigazgatási perrendtartás szabályai alapján 2018. január 1-től az újonnan induló közigazgatási perek túlnyomó többségét nyolc ügynevezett regionális illetékességgel rendelkező közigazgatási és munkaügyi bíróság intézi.

Törvényszékek

A korábban megyei, illetve fővárosi bíróság elnevezésen működő bíróságok jogutódjaként törvényszékek járnak el. A törvényszékek ügynevezett vegyes folyamodású bíróságok, ami azt jelenti, hogy első és másodfokon is eljárhatnak. Másodfokon bírálják el a járásbíróságok, valamint a közigazgatási és munkaügyi bíróságok első fokon meghozott határozatai ellen benyújtott fellebbezéseket. Azonban vannak olyan ügyek, amelyekben már első fokon a törvényszékek járnak el. Ezen ügyek csoportját az eljárási törvények (polgári perrendtartás, közigazgatási perrendtartás, büntetőeljárásról szóló törvény) határozzák meg. Ebbe az ügycsoportba általában olyan ügyek tartoznak, amelyek kiemelkedő súlyúak. Polgári ügyek esetén nagy összegű pertárgyérték, vagy speciális ügytárgy (pl. sajtó-helyreigazítás), büntető ügyekben súlyos bűncselekmény elkövetéséről való döntés (pl. emberölés) alapozza meg, hogy a törvényszékek hozzanak döntést első fokon. A törvényszékek önálló jogi személyiséggel rendelkeznek.

Ítéletátlák

Az ítéletátlák a törvényszékek és a Kúria között elhelyezkedő szervezeti szintet jelentik. Létrehozásuk célja az volt, hogy tehermentesítsék a Legfelsőbb Bíróságot (jelenleg Kúria). Fontos megjegyezni, hogy az ítéletátlák már első fokon nem járnak el, csak és kizárólag másod, valamint harmadfokon ítéleznek. Másodfokon járnak el azokban az ügyekben, amelyeknél az elsőfokú döntést a törvényszéken hozták meg, harmadfokon pedig azokban az ügyekben jár el, amelyek a járásbíróságon indultak és a törvényszék által hozott másodfokú döntés ellen nyújtottak be jogorvoslatot.

Kúria

A Kúria Magyarország legfőbb bírói szerve. A Kúria kettős funkciót lát el. Egyrészt konkrét ítélkező tevékenységet folytat, mint például felülvizsgálati kérelmek, törvényszék, illetve ítélőtábla határozata ellen benyújtott jogorvoslatok, önkormányzati rendeletek más jogszabályba ütközése stb. Másrészt biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, vagyis elősegíti az egységes és következetes bírói gyakorlat kialakítását. E feladatát úgynevezett jogegységi határozatok meghozatalával látja el. A jogegységi határozatok elvi iránymutatások, amelyek a bíróságokra nézve kötelező erővel bírnak.

2. A bíróságok központi igazgatása

2012. január 1. napjától a bíróságok központi igazgatását az *Országos Bírói Hivatal* – élén az elnökkel – látja el. Az OBH elnökének jogkörébe tartozik a bírósági felsővezetők kinevezése, bírói állaspályázatok elbírálása, költségvetési, létszám-gazdálkodási jogkörök. Ezen felül érdemes megemlíteni az *Országos Bírói Tanácsot*, amely egy bírák által választott, kizárólag bírákból álló független testület, amely ellenőrzési és felügyeleti funkciót lát el a bírósági igazgatás területén.

3. Fontos tisztázni, hogy az igazságszolgáltatási rendszernek, a bírósági rendszernek nem része az Alkotmánybíróság, mert ez önálló alkotmányos intézmény. Ugyanakkor a választottbírók és a cégek nyilvántartását végző cégbíróságok a bírósági rendszerhez tartoznak.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról

LICHTENSTEIN József: A bíróságok. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 355-390.

BÍRÓSÁGI IRODA

 bíróság, polgári jogi ügy

A bíróságokon az ügyek kezelésére ügyszakonként irodák működnek. Ennek megfelelően beszélhetünk büntető-, polgári-, munkaügyi-, végrehajtási irodáról.

A bíróság elnöke dönthet úgy, hogy ügycsoportonként működtet irodákat. Ez alatt azt kell érteni, hogy külön irodát működtethetnek például a fiatalok büntetőügyeinek kezelésére, külön a polgári peres és nem peres ügyek kezelésére. Ezek alapján a bírósági iroda tehát az ügyvitelt, a bírósági ügyek iratainak kezelését ellátó szervezeti egység. A bírósági iroda élén az irodavezető áll.

A bírósági iroda minden munkanapon *ügyfelfogadási* időt tart, amelynek időszakát a bíróság elnöke jogosult meghatározni. A társadalom tagjai számára jogosultság, a bíróságok részére kötelezettség, hogy az ügyfelfogadról megfelelő tájékoztatást helyezzenek ki, amelynek tartalmaznia kell, hogy hol és mikor adhatják elő kérelmeiket, panaszait, hol és mikor kérhetnek felvilágosítást, valamint arról is, hogy a különböző beadványokat, ki, mikor és hol jogosult átvenni.

A bírósági iroda egyik feladata a *felvilágosítás* adás. Ez alatt azt kell érteni, hogy a törvényben meghatározott személyeknek vagy képviselőiknek lehetőséget biztosít az *iratok megtekintésére*, azokról másolatot készít, valamint megadja a szükséges tájékoztatásokat. Ha valaki másolatot szeretne készíteni az iratokból és ezt jogszabály nem zárja ki, azt az irodavezetőnél kell kérni. Az irodavezető jogosult meghatározni a másolat kiadásának időpontját, annyi kikötéssel, hogy a másolatokat 3 munkanapon belül legkésőbb ki kell adni.

Természetesen előfordulhat, hogy olyan személy kívánja megtekinteni az ügy iratait, aki nem vesz részt a bírósági eljárásban. Erre akkor kerülhet sor, ha az érintett – vagyis az a személy, akiről az adott iratban adat szerepel – ehhez hozzájárult, vagy törvényi rendelkezés lehetőséget ad az iratbetekintésre és a bíróság elnöke a felvilágosítást engedélyezi.

Fontos megjegyezni, hogy a bírósági eljárások során rengeteg *adat* merül fel, amelyek nagy része személyes adat, védett adat, amelyek kezelésére és védelmére szigorú előírások vonatkoznak. Ilyen adatok például az orvosi adatok, üzleti vagy banktitkok stb.

A bírósági iroda feladata továbbá, hogy minden a bírósághoz érkezett iratot, illetve beadványt – legyen az elektronikus vagy papír alapú – egy ügynevezett *lajstromba* jegyezze be. A lajstrom egy tájékoztató könyv, ami lehet elektronikusan vezetett nyilvántartás, vagy papíralapú, külön ívekből álló bekötött könyv. A papír

alapú lajstromot évenként, az év utolsó napján hitelesítéssel kell lezárni. A bírósági iroda kezeli a bírósági ügyiratokat is.

Források

14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet a bírósági ügyvitel szabályairól

17/2014. (XII. 23.) OBH utasítás a bíróságok egységes iratkezelési szabályzatáról

BÍRÓSÁGI TITKÁR

 bíróság, bíró

A bírósági titkár a bíróság részéről eljáró, bírói gyakorlatát töltő igazságügyi alkalmazott, aki szakvizsgával rendelkezik, de bírói kinevezéssel még nem.

A *bíróvá* válás egy meglehetősen hosszadalmas folyamat, amelynek egyik állomása a bírósági titkári tisztség betöltése. A klasszikus bíróvá válás folyamata az állam- és jogtudományi diploma megszerzését követően, a bírósági fogalmazóként eltöltendő három év gyakorlati idővel kezdődik, amely után jogi szakvizsga tehető.

Bírósági titkárnak kizárólag jogi szakvizsgával rendelkező személy nevezhető ki, amely előtt bírói pályaalakmassági vizsgálaton kell részt venni.

A bírósági titkárok törvény által meghatározott ügyekben eljárhatnak az egyes bírók hatáskörében is. Az ilyen eljárásokra jogosult titkárokat a törvényszék elnöke jelöli ki, pontosan meghatározva azoknak az ügyeknek a körét, amelyben eljárhatnak. Ezeket a bírósági titkárokat nevezzük *kijelölt titkárnak*.

A bírósági titkárokra, akár csak a bírókra szigorú függetlenségi és összeférhetetlenségi szabályok vonatkoznak. Ezen szabályok értelmében a bírósági titkár nem lehet tagja egyik pártnak sem és nem folytathat politikai tevékenységet. Nem lehet országgyűlési, önkormányzati vagy európai parlamenti képviselő, nem lehet polgármester, a Kormány tagja és állami szervnél semmilyen vezető pozíciót nem tölthet be.

A bírósági titkárnak nem lehet más kereső tevékenysége, legfeljebb tudományos, művészi, irodalmi, valamint oktatói munkát végezhet mellette. Ezekben az esetekben is mindig törekedni kell arra, hogy e tevékenysége nem veszélyeztetheti a függetlenségét és pártatlanságát és nem akadályozhatja a bírósági titkár munkája teljesítésében.

A büntetőeljárások során a bírósági titkár önállóan járhat el például a védő kirendelése esetében, a bűnügyi költségek megállapítása, szakértő kirendelése esetén, valamint minden olyan körben, amelyet törvény kifejezetten lehetővé tesz.

A bírósági titkár polgári nemperes ügyekben önállóan járhat el, a peres ügyekben pedig tárgyaláson kívül első fokon járhat el. Ez azt jelenti, hogy önálló aláírási joga van, vagyis minden olyan intézkedést megtehet, minden olyan határozatot meghozhat, amit a törvény enged. Fontos azonban megjegyezni, hogy a bírósági titkár tárgyalást nem tarthat és nem hozhat ítéletet.

A bírósági titkárok felett a munkáltatói jogkört a törvényszék elnöke gyakorolja. Törvényi rendelkezés alapján az *igazságügyi alkalmazottak*, így a bírósági titkárok munkáját a törvényszék elnöke köteles értékelni. A folyamatos értékelés

szolgál arra, hogy felismerjék és megszüntessék a munkavégzésben esetlegesen tapasztalható hiányosságokat, valamint azt is, ha a bírósági titkár átlagon felüli színvonalon végzi munkáját.

Az értékelés során figyelembe veszik többek között a titkár döntési képességét, a határozatszerkesztését, a jogszabályok és a bírósági gyakorlat alkalmazását, valamint a különböző eljárási határidők megtartását.

Az a bírósági titkár, aki legalább egy évet ebben a tisztségben dolgozott, és betöltötte a 30. életévét bíróvá nevezhető ki.

Források

1997. évi LXVIII. törvény az igazságügyi alkalmazottak szolgálati jogviszonyáról

2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról

2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról

4/2010. (XI.8.) KK vélemény a bírósági titkár eljárásáról

BÍRÓSÁGI ÜLNÖK

 bíró, bíróság, büntető ügy

A néprészvétel elve az igazságszolgáltatás egyik fontos alapelve. Elsődleges célja, hogy átláthatóbbá tegye az igazságszolgáltatás tevékenységét azáltal, hogy a döntések meghozatalában a hivatásos bírácson kívül más személyek is részt vesznek. Magyarországon a néprészvétel elve az ülnökök bírósági eljárásokban való részvételében ölt testet, hiszen az ülnökök törvényben meghatározott ügyekben és módon vehetnek részt a bíróságok ítélező tevékenységében.

Magyarországon az ülnöki rendszer első megjelenése az 1949. évi XI. törvényhez köthető. A törvény hatálybalépését követően bizonyos ügyekben a bírák ún. népi ülnökökkel alkottak ítélező tanácsot. Az ülnök rendszer bevezetésének alapvető indoka az volt, hogy az ítélezés során a „dolgozó nép” meggyőződése, természetes igazságérzete megnyilvánulhasson, miközben a bíróságok működése a nép által ellenőrizhetővé válik.

Az igazságszolgáltatás 1997-ben átfogó reformon esett át, amely során kialakult az ülnök rendszer ma is ismert formája.

Az ülnökök tisztségüket négy évre az általános *ülnökválasztás* útján nyerik el. Ülnöknek csak olyan magyar állampolgár választható meg, aki betöltötte a 30. életévét, de a 70. életévét még nem, büntetlen előéletű és rendelkezik választójoggal. A büntetlen előéletet erkölcsi bizonyítvánnyal kell igazolniuk.

Az ülnököket az illetékes helyi önkormányzatok választják meg. A választási eljárást a köztársasági elnök írja ki, és az ülnökök jelölésével kezdődik. Ülnököt jelölhet minden nagykorú magyar állampolgár, aki az adott területen lakóhellyel rendelkezik, valamint a bíróságok területén működő helyi önkormányzatok és egyesületek. Fontos garanciális szabály, hogy pártok nem jelölhetnek ülnököt, és az ülnök nem lehet párttag és semmilyen politikai tevékenységet nem folytathat, elősegítve ezzel az ülnökök függetlenségét. A sikeres megválasztást követően az ülnököknek bírói esküt kell tenniük.

Megválasztásukat követően az ülnököket a bíróság elnöke osztja be a különböző ítélező tanácsokba, ezen felül pedig évente ülnöki értekezletet tart a bíróság valamennyi ülnöke részére. Az ülnökök munkájukért javadalmazásban részesülnek, amely távolléti díj vagy tiszteletdíj lehet.

Annak érdekében, hogy kötelességüket minden befolyástól mentesen tudják teljesíteni, a megválasztott ülnökök a tevékenységükkel kapcsolatosan mentelmi

joggal rendelkeznek, ami azt jelenti, hogy az ülnöki tevékenységük miatt, és feladatuk ellátása során közölt tények és vélemények miatt nem vonhatóak felelősségre.

Az ülnökök részvétele a büntetőeljárások során a leggyakoribb, de az eljárási törvények rendelkeznek az ülnökök részvételéről polgári és munkaügyi eljárásokban is. Munkaügyi perekben első fokon főszabály szerint mindig ülnök közreműködésével járnak el.

A bírósági tárgyalások során az ítékezésben az ülnökök a tárgyalást vezető hivatásos bíróval azonos jogokkal bírnak, és azonos kötelezettségek terhelik őket. Az ülnökök – akárcsak a hivatásos bírák – függetlenek, ítélezési tevékenységük során nem befolyásolhatóak és nem adható számukra utasítás sem. Döntésüket a jogszabályok figyelembevételével saját belső meggyőződésük alapján hozzák meg.

A bíróság, ha tanácsban jár el, határozatát szavazással hozza meg. A szavazás előtt az ülnökök az eljárást vezető bírótól felvilágosítást kapnak a döntéshez szükséges jogszabályokról, arról, hogy milyen határozat hozható az ügyben, büntetőügyekben pedig tájékoztatást kapnak arról, hogy milyen büntetések és intézkedések szabhatók ki.

Az Igazságügyi Minisztérium a büntetőeljárásról szóló törvény reformja keretében 2016-ban tett kísérletet a magyar *laikus bírósági rendszer* átalakítására. Ennek eredményeként 2018. július 1. napjától jelentősen csökkent az ülnökök száma. Büntetőügyekben csak a katonai büntetőeljárásokban és a fiatalokúakkal szemben indított büntetőeljárásokban vesznek részt ülnökök.

Források

2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról

2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról

1997. évi LXVIII. törvény az igazságügyi alkalmazottak szolgálati jogviszonyáról

BADÓ Attila – FELEKY Gábor – LŐRINCZI János: Laikus és professzionális bírák viszonya a kevert bíróságban. Egy empirikus vizsgálat eredményei a magyar ülnökrendszerről. *Állam és Jogtudomány*, 2017/1. p. 3-28.

BIRTOKHÁBORÍTÁS

 közjegyző, bíróság

A birtokost birtokvédelem illeti meg, ha birtokától jogalap nélkül megfosztják vagy birtoklásában jogalap nélkül háborítják, ez az úgynevezett tilos önhatalom. A birtokos mindenkivel szemben megillet a birtokvédelem, kivétel azzal szemben, akitől maga is tilos önhatalommal szerezte meg a birtokot.

A tilos önhatalom ellen a birtokos (vagyis az, akinél egy dolog, vagyontárgy ott van, azt ellenőrzése, befolyása alatt tartja) tilos önhatalommal is felléphet, míg elveszett birtok visszaszerzése érdekében csak abban az esetben élhet tilos önhatalommal, ha más birtokvédelmi eszköz igénybevétele olyan idővesztéssel járna, amely a birtokvédelmet meghiúsítaná.

A birtokos az eredeti birtokállapot helyreállítását vagy zavarás megszüntetését kérheti a bíróságtól, egy éven túl is, ez az úgynevezett birtokper.

A birtokos egy éven belül a jegyzőtől is kérheti az eredeti birtokállapot helyreállítását vagy a zavarás megszüntetését. A birtokvédelmet annál a jegyzőnél kell előterjeszteni, amelynek az illetékességi területén a birtoksértő magatartás megvalósult. A jegyző elrendeli az eredeti birtokállapot helyreállítását és a birtoksértőt a birtoksértő magatartástól eltiltja.

A kérelemnek tartalmaznia kell az alábbiakat:

- ❖ a birtokvédelmet kérő nevét, lakcímét vagy székhelyét, továbbá aláírását;
- ❖ annak a félnek a nevét, továbbá lakcímét vagy székhelyét, akivel szemben a birtokvédelmet kéri;
- ❖ a birtokvédelmi eljárás megindításának alapjául szolgáló tényállás ismertetését, így a cselekmény leírását is, illetve a birtokvitával érintett dolog megjelölését;
- ❖ a jegyző illetékességét megalapozó tények megjelölését, a birtoksértő magatartás elkövetésének helyét;
- ❖ a birtoksértés időpontját;
- ❖ a jegyző döntésére irányuló kifejezett kérelmet;
- ❖ a szükséges bizonyítékokat a kérelemhez csatolni kell.

A jegyző tények alapján dönt, vagyis azt vizsgálta, hogy a kérelmező birtokos-e, hogy ténylegesen megfosztották-e vagy zavarták-e a birtokában. Ennek érdekében helyszíni szemlét folytathat, a feleket meghallgathatja. A jegyző, kérelemre jogosult a hasznok, a károk és a költségek kérdésében is határozni. A jegyző határozatát három napon belül végre kell hajtani, a végrehajtásról maga a jegyző gondoskodik.

Aki a jegyző határozatát sérelmesnek tartja, a határozat kézbesítésétől számított tizenöt napon belül a bíróságtól a másik féllel szemben indított perben kérheti a határozat megváltoztatását.

Néhány példa birtokháborító magatartásra.

A szomszédos lakóépületben folytatott tevékenység engedély nélküli filmre vétele jogsértés bizonyítása végett – ha személyiségi jogot nem is sért – birtokháborítást valósíthat meg. (EBH 2001. 519.) Ha a társasházi lakás tulajdonosa a saját lakásában olyan felújítási munkákat végez, amellyel az alatta lakó tulajdonostársat a lakása zavartalan használatában korlátozza, a jogvita a szomszédjogi szabályok és a birtokvédelem szabályainak együttes alkalmazásával bírálható el. (BH 2005. 50.) Ingatlan használatának – bírói egyezséggel történt rendezése esetén – egyoldalú megváltoztatása birtokháborításnak minősül. (BH 1997. 526.)

Források

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 5:1-5:13.§

A jegyző hatáskörébe tartozó birtokvédelmi eljárásról szóló 17/2015. (II.16.) Korm. rend.

Mikor beszélünk birtokháborításról? Cégvezetés, 2006/4. p. 89-90.

<http://cegvezetes.hu/2006/04/mikor-beszelnk-birtokhaboritasrol/> (2019.04.26.)

BÖRTÖN

 szabadságvesztés, büntető ügy, bíróság

A börtön egy büntetés-végrehajtási intézmény, amely a leltöltendő szabadságvesztésre ítélt személyek fogva tartására létesített intézmény, illetve a szabadságvesztés büntetés egyik végrehajtási fokozata.

Azzal a személlyel szemben, aki a társadalmi szabályokkal szembe helyezkedik, büntetőeljárás indul. A büntetőeljárás egy olyan bírósági eljárás, amelynek célja az eljárás alá vont személy büntetőjogi felelősségét érintően döntés születése. Ha a büntetőeljárás során megállapítást nyer a bűncselekmény terhelt általi elkövetése és bűnössége is megállapítható vele szemben büntetést, azaz joghátrányt kell alkalmazni.

Az egyes büntetési nemek, vagyis a kiszabható büntetések fajtáit a Büntető Törvénykönyv tartalmazza, de a büntetés végrehajtására vonatkozóan önálló jogszabályként alkalmazandó az ún. Bv-kódex.

A szabadságvesztés a magyar büntetőjogban a fő büntetések egyike, életfogytig tartó vagy határozott ideig tart. A szabadságvesztés egységes büntetés, a végrehajtás azonban különböző módon történik a bíróság ítéletének megfelelően, fegyház-, börtön- vagy fogházfokozatban. Az ítéletben kijelölt szabadságvesztés végrehajtási fokozatot a bírósági értesítésen feltüntetik. A fegyház a börtönnél, a börtön a fogháznál szigorúbb végrehajtási mód.

A szabadságvesztésre ítélt bűnelkövetők kategorizálásának (az elkövetett cselekmény jellege, súlya, a büntetés mértéke, az elkövető előélete, jogi szempontból jelentőséggel bíró személyes tulajdonságai és egyéb ismérvek szerint), a kialakított kategóriáknak megfelelően differenciált végrehajtási rendszernek régi hagyománya van Magyarországon.

A büntetés-végrehajtási intézmények:

- ❖ Fogház: A szabadságvesztés-büntetésnek a fegyháznál és a börtönnél enyhébb végrehajtási fokozata. Fogházban kell végrehajtani a vétség miatt kiszabott szabadságvesztést, kivéve, ha az elítélt visszaeső (visszaesés). Fogházban az elítélt rövid tartamú eltávozása engedélyezhető, külső munkában részt vehet, az életrendje csak részben meghatározott, szabad idejét belátása szerint használhatja fel, a büntetés-végrehajtási intézet területén szabadon járhat büntetés-végrehajtási jog.
- ❖ Börtön: a szabadságvesztés-büntetésnek a fegyháznál enyhébb, a fogháznál szigorúbb végrehajtási fokozata. Börtönben kell végrehajtani a szabad-

ságvesztést – a fegyház esetkörét kivéve –, ha büntett miatt szabták ki, továbbá, ha vétség miatt alkalmazták, és az elítélt visszaeső (visszaesés). A börtönben az elítélt (terhelt) életrendje meghatározott, irányítás és ellenőrzés alatt áll, de a büntetés-végrehajtási intézet kijelölt területén szabadon járhat, és rövid tartamú eltávozása kivételesen engedélyezhető, továbbá kivételesen külső munkában szintén részt vehet. büntetés-végrehajtási jog.

- ♣ Fegyház: a szabadságvesztés legsúlyosabb végrehajtási fokozata. A Fegyház fokozatban a legszigorúbb az elítéltek (terhelt) külvilágtól való elkülönítése, őrzése, felügyelete, ellenőrzése, valamint leginkább korlátozott az intézetben belüli mozgása, illetve életrendje. Ebben a végrehajtási fokozatban kell főszabály szerint végrehajtani pl. az életfogytig tartó szabadságvesztést, illetve pl. az állam elleni bűncselekmény miatt vagy többszörös visszaesővel (visszaesés) szemben kiszabott meghatározott tartamú szabadságvesztést.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2012. évi C. törvény – a büntetőtörvénykönyvről

2013. évi CCXL. törvény – a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

16/2014. (XII.19.) IM rendelet

LAMM Vanda (szerk.): Jogi Lexikon. CompLex Kiadó, Budapest, 2009.

BÜNTETETT ELŐÉLET

bíróság

A büntetett előélet a bíróság jogerős, marasztaló (bűnösséget megállapító) ítéletéhez fűzött büntetőjogon kívüli, hátrányos jogkövetkezmény. Az elítéléshez fűződő nem büntetőjogi következmény elsősorban az, hogy az elkövető már nem számít „büntetlen előéletűnek”, amely több foglalkozás betöltésének is feltétele (pl. személy- és vagyonőr, ügyvéd, köztisztviselő). Ezen kívül a jogszabályok bizonyos állások betöltéséhez a büntetlen előéleten túli szigorúbb követelményeket is támaszthatnak, még a mentesítés alá eső elítéléshez is hátrányos következményeket fűzhetnek (feddhetlenség).

Az elítélésnek elsősorban büntetőjogi következményei vannak, amit a Büntető-törvénykönyv határoz meg. A nem büntetőjogi következménynek számító büntetett előéletet pedig a bűnügyi nyilvántartásról szóló 2009. évi XLVII. törvény szabályozza.

A bíróság az ítélet jogerőre emelkedését követően adatlapok kitöltése mellett felkeresi a bűnügyi nyilvántartást vezető központi szervet valamely személy jogerős elítéléséről. A bűnügyi nyilvántartó szerv a bűnügyi nyilvántartásban szereplő adatok alapján, jogviszony létesítésére, fenntartására vagy egyéb, törvényben meghatározott feltételeknek való megfelelés igazolása az igazolás alanyának kérelmére állítja ki a hatósági erkölcsi bizonyítványt.

A bűnügyi nyilvántartásról szóló törvény szerint a bűnügyi nyilvántartásban szereplő adatokat két, egymástól elkülönülő nyilvántartásba osztja szét. A bűnügyi nyilvántartásra és az ennél jóval szűkebb büntettesek nyilvántartására.

A bűnügyi nyilvántartás az alábbi elemekből áll:

- ❖ büntettesek nyilvántartása,
- ❖ kényszerintézkedés hatálya alatt állók nyilvántartása,
- ❖ büntetőeljárás hatálya alatt álló nyilvántartása,
- ❖ ujjnyomat és fénykép-nyilvántartás,
- ❖ DNS profilok nyilvántartása.

Az úgynevezett büntettesek nyilvántartása csak azoknak a személyeknek az adatai szerepelnek, akiket a büntetőeljárás eredményeként a bíróság jogerősen elítélt és velük szemben végrehajtandó szabadságvesztést szabott ki. Az erkölcsi bizonyítvány szempontjából a büntettesek nyilvántartása a releváns, aki ebben szerepel nem kaphat erkölcsi bizonyítványt.

Mentesülés a büntetett előlethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól

A mentesítés azt jelenti, hogy a terhelt az elítéléshez kapcsolódó következmények alól mentesül, azaz az elítélésből eredő korlátozások megszűnnek.

Ha valamit jogerősen elítélnek, az nem jelenti, hogy erkölcsi bizonyítványt már többé nem kaphat. A mentesített személy olyan tartalmú hatósági erkölcsi bizonyítványt kap, hogy „*a büntettek nyilvántartásában nem szerepel*”. A mentesítés hatálya azonban nem az elítélésre visszamenőleg jön létre, hanem a jövőre nézve érvényesül, azért ennek folytán az elítélt a korábbi munkaviszonyát, tisztségét, vagy tagságát, az elítélés következményeként elveszített jogosítványát nem nyerheti vissza. A büntetett előélet fennállása alatt részben büntetőjogi hatásokkal kell számolni (így súlyosabb büntetéssel, ha ismételten követ el bűncselekményt), részben másféle hátrányokkal (nem tölthet be bizonyos munkaköröket, választott tisztségeket, például nem lehet civil szervezetben tisztségviselő, nincs választójoga, de nem kaphat államilag támogatott hitelt/támogatást sem). Vagyis a hátrányok a munka világát, a gazdasági életet és a közéletet egyaránt érinti.

A Büntető Törvénykönyv a mentesítés három módjáról rendelkezik: törvényi mentesítés, bírósági mentesítés, kegyelmi mentesítés szabályairól.

A törvényi mentesítés esetén az elítélt erre irányuló kérelme nélkül, a törvény erejénél fogva mentesül a büntetett előlethez fűződő hátrányok alól. Az életfogytig tartó szabadságvesztésre elítélt törvényi és bírósági mentesítésben sem részesülhet, kizárólag kegyelmi mentesítés folytán szabadulhat meg a büntetett előlethez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól. (Btk. 100.§)

A bírósági mentesítés az elítéltet kérelmére akkor részesítheti mentesítésben, ha erre érdemes és a szándékos bűncselekmény miatt kiszabott végrehajtandó szabadságvesztés kitöltésétől vagy végrehajthatóságának megszűnésétől számítva, a szabadságvesztés tartamához igazodó törvényi mentesítésre megállapított várakozási idő fele már eltelt. A büntetett előlethez fűződő hátrányok alóli utólagos bírósági mentesítést az elítélt, illetőleg törvényes képviselője az alapügyben eljáró bíróságnál kérheti. Amennyiben a kérelmet az elítélt nyújtja be az illetékmentes, más kérelmező esetén a kérelem illetéke 5 0000 Ft. A bíróság a kérelem elbírálása előtt beszerzi az ügyész nyilatkozatát. Ha a mentesítés törvényi előfeltételei hiányoznak, a bíróság a kérelmet elutasítja, egyébként érdemben elbírálja.

A kegyelmi mentesítés szabályait részben az Alapörvény körvonalazza. Az Alaptörvény értelmében a kegyelmezés joga a köztársasági elnököt illeti meg, amely kiterjed az eljárási és végrehajtási kegyelemre, valamint a kegyelem útján történő mentesítésre is. A kegyelmi mentesítést a köztársasági elnök korlátlanul gyakorolhatja és kegyelmi határozatának az indokolását sem kell adnia. A kegyelmi mentesítésben részesített személy a büntetőjogon kívüli hátrányos jogkövetkezmények szempontjából büntetlen előéletűnek tekintendő.

Az egyéni kegyelem iránti előterjesztés hivatalból, az arra jogosult hatóság kezdeményezésére vagy pedig kérelemre történik, azt az igazságügyért felelős miniszter teszi meg a köztársasági elnökhöz. A kegyelem irányulhat a büntető-

eljárás megszüntetésére, a még végre nem hajtott büntetés, a próbára bocsátás, a jóvátételi munka és javítóintézeti nevelés elengedésére vagy mérséklésére, illetőleg a büntetett előélethez fűződő hátrányok alóli mentesítésre. A kegyelmi kérelmet a terhelt, a védő, a fiatalkorú törvényes képviselője, valamint a terhelt hozzátartozója nyújthat be. A kegyelmi kérelemnek a folyamatban lévő eljárásra nincs halasztó hatálya.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2012. évi C. törvény a Büntetőtörvénykönyvről 100.§, 101-102. §§, 104.§

1990. évi XCIII. törvény az illetékekről 54- 57.§ (2) bekezdés

BÜNTETŐ ÜGY

 ügyészség, bíróság, Alaptörvény

A büntető ügy a bűncselekmény elbírálására szolgáló eljárás, amely a rendőrség, az ügyészség és a bíróság előtt a büntetőeljárás szabályai szerint folyik. A büntető ügy tehát egy olyan bírósági eljárás, amelynek célja, a meghatározott terhelt vagy terheltek ellen emelt vád ügyében a büntetőeljárás lefolytatása, a büntetőügy a terhelttel szemben jogerős ítélet (amely lehet felmentő is) hozatalával befejezést nyer.

A Büntető Törvénykönyv szabályozza a bűncselekmények és jogkövetkezményeinek megállapításának rendjét, és ezen belül azt, hogy a büntetőeljárás milyen okok és feltételek alapján indítható el. A büntető eljárás megindítása meghatározott ténybeli és jogi feltételek alapján történhet. Ténybeli feltétele, hogy megállapítható legyen valamely, a Büntető Törvénykönyv különös részében írt bűncselekmény alapos gyanúja. Alapos gyanúról akkor beszélhetünk, ha a bűncselekmény elkövetésének gyanúját egy adott személyre pontosítják. Jogi feltétele, hogy legyen a bűncselekmény nyomozására feljogosított hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóság. A büntetőeljárás törvényes vád alapján indul meg, amit a büntetőeljárás során a vádhatóság mindvégig képvisel. Az új Büntetőeljárás Törvény kötelezővé teszi minden büntetőügyben az ún. előkészítő ülés tartását, amelyen a terhelt jelenléte kötelező, függetlenül attól, hogy a későbbiekben él-e azon jogosultságával, amely alapján kéri az eljárás távollétében való tartását.

A büntetőeljárás alatt érvényre jutnak különböző alkotmányos alapelvek, amelyek a büntetőeljárás egészét meghatározó elvi tételek. Az alapelvek jelentős része visszavezethető az Alaptörvényre.

A büntető ügyben érvényesül a nyilvánosság elve. Főszabály szerint a büntető ügyek nyilvánosak, vagyis azon bárki jelen lehet, amely biztosíték szerepét tölti be, kiküszöböli a visszaélésszerű zárt tárgyalások megtartását és egyben szolgálja a bírósági működésének átláthatóságát is. A nyilvánosság csak a büntetőeljárás kódexben meghatározott esetekben korlátozható vagy zárható ki.

Szintén alkotmányos alapelv a büntető ügyekben az ártatlanság vélelme, ami azt jelenti, hogy senki sem tekinthető bűnösnek mindaddig, míg bűnösségét a bíróság jogerős ügydöntő határozata meg nem állapítja. Ez egy vélelem, ami azt jelenti, valószínű tényállást valósnak fogadjuk el. Ebből az elvből levezethető több, a vádlott számára kedvező (ún. favor defensionis) eljárási szabály, mint például az in dubio pro reo elv, amely szerint a kétséget kizáróan nem bizonyított tény nem értékelhető a terhelt terhére.

A Büntetőeljárás Törvény, külön kiemeli az alapvető jogok védelmét, miszerint a büntetőeljárás minden szakaszában tiszteletben kell tartani a terhelt emberi méltóságát és lehetőség szerint a szabadsághoz és személyi biztonsághoz való jogát. Utóbbi azonban bizonyos esetekben, kivételes jelleggel, az arányosság – szükségesség követelményét figyelembe véve korlátozható.

A terheltnek a büntetőeljárás bármely szakaszában joga van a hatékony védelemhez. A védelem joga azoknak a büntetőeljárás jogosítványoknak az összessége, amelyek alapján a terhelt az ellene indított eljárásban a gyanúsítást és a vád tárgyát megismerheti, arról az álláspontját kifejezheti (nem kötelező, de megteheti), azzal szembeni érveit ismertetheti, a hatóság tevékenységével kapcsolatos észrevételeit és indítványait előterjeszheti, illetve védő segítségét kérheti.

Az Alaptörvény deklarálja, hogy a védelem joga, állampolgárságtól függetlenül minden olyan személyt megillet, akire a magyar büntetőeljárás törvény hatálya kiterjed. A védelem joga az jelenti, hogy a terhelt saját döntés alapján maga személyesen védekezhet, de joga van ahhoz, hogy védő közreműködését vegye igénybe. Amennyiben a terheltnek van védője a hatóságok kötelesek megfelelő időt biztosítani a vádlottnak és védőjének a védekezésre való felkészülésre. A védelem jogának nagyon fontos eleme, hogy a vádlottnak joga van ahhoz, hogy szabadlábban védekezzen. A bíróság, az ügyészség és a nyomozóhatóság a terheltet mentő és felelőségét enyhítő körülményeket hivatalból köteles figyelembe venni – a hatóságok objektív eljárási részvevők a büntetőeljárásban, ezt nevezzük materiális védelemnek.

A büntetőeljárásban a vádlott számára kötelező a védő kirendelése a törvényben meghatározott taxatív esetekben. Ezeket nevezzük kötelező védelmes esetköröknek. Ennek esetkörei a következők:

- ♣ a vádlott személyéhez köthető. pl. vak, siketvak, a magyar nyelvet nem érti,
- ♣ a terhelt fogva van, bírói engedélyes kényszerintézkedés hatálya alatt áll vagy a bűncselekmény jellegére,
- ♣ súlyosságára tekintettel (5évi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő).

Szintén az Alaptörvényre visszavezethető alapelv a büntetőeljárásban az anyanyelv használat joga. A büntető ügyben mindenki jogosult az anyanyelvét használni, illetve a Magyarországon élő nemzetiségek tagjai nemzetiségi anyanyelvüket használhatják.

A büntető ügy főszabály szerint jogerős ítélettel zárul, amely lehet bűnösséget megállapító ítélet vagy felmentő ítélet. A bűnösséget megállapító ítéletben a bíróság rendelkezik a vádlott, immáron elítélt által elkövetett bűncselekményről, megállapítja a kiszabott szankciót, a büntetés nemét, mértékét. Az a személy, akinek jogerős ítéletben mondják ki bűnösségét, büntetett előéletűvé válik, adatai a bűnügyi nyilvántartó rendszerben rögzítésre kerülnek (priusz).

Források

Magyarország Alaptörvénye XXVIII. cikk (1) bekezdés – nyilvánosság, XXVIII. cikk (2) bekezdés – ártatlanság vélelme, XXVIII. cikk (3) bekezdés – védelem joga, XVIII. cikk (7) bekezdés – jogorvoslathoz való jog, XV. cikk törvény előtti egyenlőség – XXIX. cikk nemzetisédek, anyanyelvhasználat

2017. évi XC. törvény a büntető eljárásról 1-3.§, 8.§

2011. évi CLXXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól

Regionális vagy kisebbségi Nyelvek Európai Kartája (Strasbourg, 1992. november 5.)

CIVIL SZERVEZET

 egyesület, okirat, alapítvány

A civil szervezetek az állam és a társadalom közötti rétegben elhelyezkedő nem profitorientáltan működő önszerveződés, amely nem állami és nem is direkt gazdasági tevékenységet végez, hanem a közösségi szükséglet kielégítését célozza. A céljuk szerint eltérő lehet a közhasznúságuk foka, célozhatják a társadalom egészét vagy célozhatják a csak bizonyos réteget. A civil szervezetek magukba foglalják az egyesületet és az alapítványt, közös elem a közhasznú célra való létesítés.

A civil szervezetek az egyesülési jog alapján jönnek létre. Az egyesület és az alapítvány jogi személyiséggel rendelkezik, míg az alapítvány elengedhetetlen része a vagyoni hozzájárulás. A civil szervezetet a létesítő okirat és a nyilvántartásba vétel hozza létre. A civil szervezetek működésüket a nyilvántartásba vételi határozat jogerőssé válásától kezdenek meg feltétel nélkül.

Ahhoz, hogy egy civil szervezet közhasznú legyen, a fentieknél több feltételnek kell megfelelnie. Ezért érdemes megfontolnia, valóban akarja-e ezt a jogállást. Így a létesítő okiratnak tartalmaznia kell meghatározott formai és tartalmi elemeket. Továbbá fontos eleme a létesítő okiratnak, hogy milyen közhasznú társadalmi feladatot végez a szervezet. Végezetül a szervezet erőforrásainak és társadalmi támogatottságának három-három előfeltétele közül legalább egy-egynek teljesülnie kell. Így legalább két év egybeszámított bevétele alapján nem lehet adóssága és a közhasznú tevékenység érdekében felmerült költségek, ráfordítások eléri az összes kiadásának a felét két év átlagában.

A civil szervezet létrehozásának korlátai szerint nem alapítható elsődlegesen gazdasági-vállalkozási tevékenységre, az alapítás nem valósíthat meg bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívást, valamint nem járhat mások jogainak és szabadságának sérelmével, illetve nem lehet törvény- vagy Alaptörvény-ellenes. Olyan szervezet sem alapítható, amely csak állami szerv saját hatáskörében ellátható közfeladatot kíván végezni.

A megszűnés kifejezetten az egyesületek esetében lehetséges, az alapítványok csak a törvényi feltételek megléte esetén szűnhetnek meg, azok megállapítása viszont a bíróság feladata. Az egyesület megszűnik, ha a legfőbb szerv döntése alapján szétválik, más egyesületekkel egyesül, a legfőbb szerve a feloszlásáról határoz, a meghatározott cél megvalósult, vagy ellehetetlenült, a bíróság feloszlatja, a törvényességi ellenőrzési eljárás eredményeképpen a bíróság megszünteti vagy megállapítja megszűnését, a fizetéseképtelensége miatt indult eljárásban a

bíróság megszünteti, és az egyesületet törlik a nyilvántartásból. Az alapítványt az alapító nem vonhatja vissza, a kuratórium pedig nem szüntetheti meg. Megszűnésről szóló döntés és eljárás nincs az alapítvány esetében, mint ahogy van az egyesületnél a legfőbb szerv döntése alapján. Az alapítványok esetében az alapító kérheti az időmúlásra, feltétel bekövetkezésére, a cél megvalósulására, illetve az ellehetetlenülésére hivatkozva a nyilvántartásból való törlést.

Források

- 2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról
- 2017. évi LXXVI. törvény a külföldről támogatott szervezetek átláthatóságáról
- 2018. évi XLI. törvény az egyes adótörvények és más kapcsolódó törvények módosításáról, valamint a bevándorlási különadóról

CSALÁDI PÓTLÉK

 családban nevelkedés, gyám, nevelőszülő, élettárs

Az együttélés egyik legfontosabb kerete a család, illetve a család a nemzet fennmaradásának alapja. A Polgári Törvénykönyv nevesíti a család védelmének, illetve a gyermeki érdek védelmének alapelveit. A gyermeknek joga van ahhoz, hogy saját családjában nevelkedjen. Amennyiben a saját családjában nem nevelkedhet, akkor biztosítani kell a gyermek számára, hogy lehetőleg családi környezetben nőjön fel és a korábbi családi kapcsolatait megtarthassa.

Láthatjuk tehát, hogy *a gyermek családban történő nevelkedése* (családban nevelkedés) az elsődleges, legfontosabb cél, így ennek támogatására, a veszélyeztetettség megelőzésére, vagy a már kialakult veszélyeztetettség megszüntetésére *a gyermekek védelmének rendszere* különböző ellátási lehetőségeket biztosít. Ide értve a különböző *gyermekjóléti alapellátásokat*, a személyes gondoskodást nyújtó gyermekvédelmi szakellátásokat, illetve hatósági intézkedéseket. A gyermekjóléti alapellátások körébe tartoznak különböző pénzbeli, természetbeni és személyes gondoskodást nyújtó ellátások is. Az alapellátások célja többek között a gyermek családban történő nevelésének segítése. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.) részletesen foglalkozik a gyermekvédelem rendszerével, többek között a gyermekjóléti ellátásokkal is.

A családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXVI. törvény (Cst.) a Gyvt-ben meghatározott pénzbeli és természetbeni ellátások körét bővíti. Míg a Gyvt-ben meghatározott ellátások rászorultsági alapon járnak, addig a Cst.-ben meghatározott támogatások jövedelmi helyzetre tekintet nélkül illetik meg az érintett személyeket.

A Cst. rögzíti, hogy az állam egyik legfontosabb feladata a családok segítése, családi élet biztonságának, valamint a gyermekvállalás feltételeinek javítása. Kimondja, hogy *„a családnak nyújtott ellátások az állam részéről biztosított olyan támogatások, amelyek elismerve a család és a gyermekvállalás fontosságát – jövedelmi helyzetétől függetlenül – a gyermeket nevelő szülőt illetik meg.”* A család-támogatási ellátások esetében beszélhetünk

1. családi pótlékról, ezen belül nevelési ellátásról és iskoláztatási támogatásról,
2. gyermekgondozási támogatásról, amely magába foglalja a gyermekgondozást segítő ellátást, illetve a gyermeknevelési támogatást, valamint
3. anyasági támogatásról.

A gyermek nevelésével, iskoláztatásával járó költségekhez az állam havonta *nevelési ellátást* vagy *iskoláztatási támogatást* (ezeket együttesen nevezzük családi pótléknak) nyújt. Családi pótléket szükséges esetben a gyámhatóság döntése alapján természetben is szolgáltathatnak.

A nevelési ellátásra az alábbi személyek jogosultak:

1. vérszerinti szülő, örökbefogadó szülő, szülővel együtt élő házastárs,
2. nevelőszülő,
3. örökbe fogadni kívánó, aki saját háztartásában neveli a gyermeket és az eljárás már folyamatban van,
4. meghatározott feltételek esetén a szülővel együtt élő élettárs,
5. gyám,
6. gyermekotthon, szociális intézmény vezetője,
7. büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka vagy javítóintézet igazgatója, a még nem tanköteles gyermekre tekintettel a gyermek tankötelessé válása évének október 31-ig.

A 18. életévét betöltött tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos személy saját jogán jogosult nevelési ellátásra az iskoláztatási támogatásra való jogosultság megszűnését követően. A sajátos nevelési igényű gyermekek szülei, ellátói az iskoláztatási támogatás követően is jogosultak nevelési ellátásra. Ennek oka, hogy a legsúlyosabb állapotú, sajátos nevelési igényű gyerekek, akkor is megkaphassák a családi pótléket, ha a 16. éves koruk betöltését követően (amely jelenleg a tankötelezettség korhatára) tanulmányokat nem folytatnak. Ilyen esetben a nagykorúságuk betöltéséig nevelési ellátásként kapják a családi pótléket. Vagyis nevelési ellátást kap a nevelési ellátásra jogosult személy

1. a 16. életévét betöltött sajátos nevelési igényű, középsúlyosan vagy súlyosan értelmi fogyatékos, illetve siketvak gyermekre tekintettel,
2. azon tizenhatodik életévét betöltött gyermekre tekintettel, aki tankötelezettségét fejlesztő nevelés-oktatás, vagy fejlesztő iskolai oktatás keretében teljesítette, illetve
3. az előbbi kettő eseten túl a tizenhatodik életévét betöltött azon gyermekre tekintettel, aki a tankötelezettsége megszűnését követően súlyos betegsége vagy fogyatékosága következtében önálló életvitelre képtelen és önkiszolgálási képessége hiányzik.

Iskoláztatási támogatás jogosultak köre megegyezik a nevelési ellátásra jogosultak körévek, kiegészülve a gyámhatóság által a szülői ház elhagyását engedélyező határozatban megjelölt személlyel. Az iskoláztatási támogatás időtartama a gyermek tankötelessé válás évének november 1-jétől a tankötelezettség teljes időtartamára, valamint a tankötelezettsége megszűnését követően közoktatási intézményben tanulmányokat folytató gyermekre tekintettel annak a tanévnek az utolsó napjáig, amelyben a gyermek a huszadik, sajátos nevelési igényű tanuló

esetében, huszonharmadik életévét betölti. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanuló szülője a tankötelezettség teljesítésének végig jogosult iskoláztatási támogatásra. Kivételes esetekben saját jogon is járhat az iskoláztatási támogatás annak a személynek, aki a tankötelezettség megszűnését követően köznevelési intézményben tanulmányokat folytat és árva lesz, vagy akinek a gyámsága nagykorúság elérése miatt szűnt meg, illetve annak is, aki az iskoláztatási támogatásra jogosult szülőjével, örökbefogadó szülőjével stb. nem él egy háztartásban. Az iskoláztatási támogatást tankötelezettség fennállása alatt akkor is folyósítani kell, ha a gyermek tanulói jogviszonya szünetel.

A családi pótlékre vonatkozó közös szabályok a következők:

- ♣ Családi pótlék ugyanazon gyermek után csak egy jogosultat illet meg, egyszerre ugyanazon személyre nevelési ellátást és iskoláztatási támogatást nem lehet folyósítani.
- ♣ Ha a szülők egy háztartásban élnek, bármelyik szülőt nyilatkozata alapján megillet a családi pótlék.
- ♣ Amennyiben a szülők külön élnek, a gyermeket felváltva nevelik, és mindkét szülő szülői felügyeleti joga fennáll, akkor a családi pótlékre, közös kérelmükre 50-50%-ban jogosultak.

A családi pótlék összege több körülménytől is függ, amelyek a Cst.-ben kerültek meghatározásra. Például egygyermekes családoknak havonta 12.200 Ft jár, amennyiben a gyermeket egyedülállóként neveli 13.700 Ft. Tartósan beteg, vagy súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő család havonta 23.300 Ft-ot kap családi pótlékként. A Cst. kiegészítő jelleggel kimondja, hogy amennyiben a 18. életévét betöltött személynek rendszeres jövedelme van, úgy a rá tekintettel, vagy részére megállapított családi pótlék folyósítását a negyedik hónaptól mindaddig szünetel, amíg rendszeres jövedelemmel rendelkezik. Amennyiben az óvodai nevelésben részt vevő, a tanköteles, vagy a tankötelezettség megszűnését követően nevelési-oktatási intézményben tanulmányait folytató gyermek, óvodai nevelés esetén a részvételi kötelezettségét megszegi, vagy a kötelező tanóráról igazolatlanul mulaszt, annak időtartamától függően a gyámhatóság felhívja a jogosultat, illetőleg szünetelteti a családi pótlék folyósítását.

A családi pótlék megállapítása iránti kérelmet egy meghatározott formanyomtatványon kell benyújtani, amely a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXVI. törvény végrehajtásáról szóló 223/1998. (XII. 30.) Kormányrendelet (továbbiakban: Korm. rendelet) mellékletében elérhető. Amennyiben az érintett személy saját jogán jogosult az iskoláztatási támogatásra, akkor a kérelméhez csatolnia kell a szülőjének azon nyilatkozatát, hogy a kérelmező életvitelszerűen nem él a háztartásában. Tartósan beteg vagy súlyosan fogyatékos gyermek esetén a magasabb összegű családi pótlék iránti kérelemhez, a gyermek ezen egészségügyi állapotát igazoló dokumentum másolatát csatolni kell. Arra a hónapra még folyósítani kell a családi pótléket, amelyben a jogosultság megszűnik.

Források

Magyarország Alaptörvénye Nemzeti Hitvallás, L) cikk

2013. évi V. törvény a polgári törvénykönyvről 4:2.§

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelemről és a gyámügyi igazgatásról

1998. évi LXXXVI. törvény a családok támogatásáról 3.§, 5-15.§

A családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXVI. törvény végrehajtásáról szóló
223/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet 5.§, 5/A.§, 9.§

CSALÁDSEGÍTŐ ÉS GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLAT

 családban nevelkedés, gyermeki jogok

Szociálisan rászorultak részére személyes gondoskodást az állam, valamint az önkormányzatok biztosítanak. A személyes gondoskodás keretében léteznek alapellátások, amelynek biztosítása önkormányzati és vannak szakellátások, amelyeknek a biztosítása állami feladat.

Családsegítés alatt értjük az olyan szociális vagy mentálhigiénés problémák, illetve egyéb krízishelyzetek miatt segítségre szoruló személynek, családnak nyújtott szolgáltatást, amelynek az a célja, hogy az ilyen helyzeteket megelőzze, valamint a már kialakult krízishelyzetet megszüntesse.

A családok segítése érdekében működik egy jelzőrendszer, amely észleli a veszélyeztetettséget és a különböző krízishelyzeteket. Így például jegyző, szociális és egészségügyi intézmények, alapítványok, egyházak stb. jelezhetik a családsegítő szolgálat számára, ha segítségre szoruló személyről vagy családról van tudomásuk. A jelzés alapján a családsegítő szolgálat képviselője felkeresi az érintett személyt, családot és tájékoztatja az általa biztosított lehetőségekről. Így például életvezetési tanácsadást biztosít, segít megszervezni az anyagi nehézségekkel küzdő családok pénzbeli és természetbeni ellátáshoz, illetve szociális szolgáltatáshoz való hozzájutását, közösségfejlesztő csoportokat szervez, tanácsadást biztosít szenvedélybetegek, tartós munkanélküliek számára.

Gyermekjóléti szolgáltatás a gyermek érdekeit védő olyan speciális szolgáltatás, amely a gyermekek testi, lelki egészségét, családban való nevelését, veszélyeztettségének megelőzését vagy annak megszüntetését, a családból kiemelt gyermek visszahelyezését szolgálja. A gyermekjóléti szolgáltatás feladata többek között a gyermeki jogokról, a gyermek fejlődését segítő támogatásokról való tájékoztatás, valamint a támogatások hozzáférésnek biztosítása; pszichológiai, családtervezési tanácsadások szervezése; válsághelyzetben lévő várandós anyák támogatása, a gyermek veszélyeztettségét észlelő és jelző rendszer kiépítése; családi konfliktusok megoldásának segítése például válás, gyermekkel való kapcsolattartás esetén. Mindezek mellett kezdeményezi a gyermekjóléti alapellátások önkéntes igénybevételét, egészségügyi ellátások, illetve a pedagógiai szakszolgálatok igénybevételét.

A családsegítés a gyermekjóléti szolgáltatással közösen egy szolgáltató keretében működik. Vagyis a két tevékenység integrációjából létrejövő család- és gyermekjóléti szolgálatok általános segítő feladatokat látnak el egyrészt a családsegítés, másrészt a gyermekjóléti szolgáltatás területén. A család- és gyermekjóléti szolgálat szervezési, szolgáltatási és gondozási feladatokat végez. Így például

folyamatosan figyelemmel kíséri a településen élő gyermekek szociális helyzetét, veszélyeztetettségét, meghallgatja a gyermek panaszát, és annak orvoslása érdekében megteszi a szükséges intézkedést, önálló helyettes szülőket foglalkoztathat, vagy helyettes szülői hálózatot működtethet, nyilvántartást vezet a helyettes szülői férőhelyekről, felkérésre környeztanulmányt készít.

Járásshely településen működő család- és gyermekjóléti szolgálatok *család- és gyermekjóléti központ*nak minősülnek. Általános családsegítési és gyermekjóléti szolgáltatási feladatokon túl utcai lakótelepi szociális munkát, kapcsolattartási ügyeletet, kórházi szociális munkát, gyermekvédelmi jelzőrendszeri készenléti szolgálatot, jogi tájékoztatásnyújtást és pszichológiai tanácsadást, valamint család-konzultációt biztosít. Ezenkívül kezdeményezi a gyermek védelembe vételét vagy súlyosabb fokú veszélyeztettség esetén a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését, nevelésbe vételét is. Továbbá javaslatot készít a veszélyeztetettség mértékének megfelelően a gyermek védelembe vételére, illetve a családi pótlék természetbeni formában történő nyújtására, a gyermek családjából történő kiemelésére, a leendő gondozási helyére vagy annak megváltoztatására.

Látható tehát, hogy rendkívül szerteágazó feladatok lát el mind a szolgálat, mind a központ a családsegítés, illetve a gyermekjóléti szolgáltatások területén.

Források

1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról 64.§

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 39-40/A.§

DIÁKIGAZOLVÁNY

A diákigazolvány egy oktatási igazolvány, amely a felsőoktatásban a hallgatói, közoktatásban a tanulói jogviszony fennállását tanúsítja. Kiállításuk minden esetben kérelemhez kötött. Fajtáját tekintve megkülönböztethetjük a nappali, esti, levelező, távoktatásos és más sajátos diákigazolványt.

A diákigazolványok nyilvántartását és az azzal kapcsolatos adatkezelési feladatokat, valamint a diákigazolványokkal kapcsolatos ügyintézkések kezelését Magyarországon az Oktatási Hivatal látja el.

Diákigazolványt az a magyar állampolgársággal rendelkező személy igényelhet, aki valamely *közoktatási vagy felsőoktatási intézményben jogviszonnyal* rendelkezik vagy olyan külföldi tanuló vagy hallgató, aki együttműködési szerződés vagy egyezmény alapján Magyarországon folytat tanulmányokat.

A diákigazolvány azon felül, hogy igazolja a tanulói, hallgatói jogviszony fennállását, különböző *kedvezményekre* való jogosultságot is megalapoz. Ilyen kedvezmények lehetnek az utazási, kulturális és kereskedelmi kedvezmények, jogszabályban meghatározott térítésekre, juttatásokra való jogosultságok, valamint a különböző nemzetközi kedvezmények.

A diákigazolványokat a tanulói, hallgatói jogviszony fennállta alatt félévente érvényesítő matricával érvényesíteni kell. Természetesen az érvényesítés a matricán felül elektronikus rendszeren keresztül is megtörténik.

Fontos megjegyezni, hogy a diákigazolvány *közokiratnak* minősül, így különböző büntetőjogi rendelkezések kapcsolódhatnak hozzá. Abban az esetben, ha valaki diákigazolványt készít, vagy a diákigazolványán lévő adatokat, tartalmat megváltoztatja, továbbá, ha olyan diákigazolványt használ fel, amely más nevére lett kiállítva vagy eleve nem a diákigazolvány kiállítására jogosult szerv állította ki, *közokirat-hamisítás* büntetést követi el. A közokirat-hamisítás bűncselekményét a Büntető Törvénykönyv szabályozza és akár három évig terjedő szabadságvesztéssel is büntethető az elkövető.

Források

362/2011. (XII. 30.) Korm. rendelet az oktatási igazolványokról

86/1996. (VI. 14.) Korm. rendelet a biztonsági okmányok védelmének rendjéről

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

https://www.diakigazolvany.hu/erdekloDOM/ugyfelszolgalat/biztonsagi_elemek/diakigazolvany (2019.03.21.)

DÍJFIZETÉS

Közigazgatási eljárás

Az eljárási díj, vagy igazgatási szolgáltatási díj, mint eljárási költség a közigazgatási eljárás ellenszolgáltatásának tekinthető. Az illetékekről szóló törvény alapján a közigazgatási hatósági és bírósági eljárásért eljárási illetéket vagy külön jogszabályban megállapított igazgatási, bírósági szolgáltatási díjat kell fizetni. Vagyis az egyes közigazgatási hatósági eljárásokért, az állam egyes intézményeinek igazgatási jellegű szolgáltatásaiért, valamint egyes bírósági eljárási cselekményekért (szolgáltatásokért) jogszabályban meghatározott mértékű díjat kell fizetni, melynek mértékéről és módjáról az eljáró szerv minden esetben tájékoztatást ad. Az igazgatási szolgáltatási díj az eljáró szerv költségvetéséhez tartozik, célja, hogy azok fizessék meg az eljárások költségeit, akik azokat igénybe veszik.

Források

469/2017. (XII. 28.) Korm. Rendelet az eljárási költségekről, az iratbetekintéssel összefüggő költségtérítésről, a költségek megfizetéséről, valamint a költségmentességről

1990. évi XCIII. törvény az illetékekről

DISZKRIMINÁCIÓ

 Alaptörvény, egyenlő bánásmód, hátrányos megkülönböztetés

Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése rögzíti, hogy hazánkban az alapvető jogok mindenki részére biztosítottak, ezt nem befolyásolhatja a faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, származás, vagyoni helyzet vagy egyéb tulajdonság. A különbségtétel sérti a minden személyt egyenlő mértékben megillető emberi méltóságot. Az egyenlő bánásmód az azonos helyzetben lévők azonos módon történő elbírálását, míg a diszkrimináció az azonos helyzetben lévők eltérő kezelését jelenti. Ha az eltérő kezelés oka az esélyegyenlőség megteremtése, ezt pozitív diszkriminációnak nevezzük, vagy hátrányos megkülönböztetés a diszkrimináció.

A diszkrimináció típusai a következők:

1. **Közvetlen hátrányos megkülönböztetés:** erről akkor beszélhetünk, ha egy adott személyt vagy csoportot, valamilyen vele összehasonlítható helyzetben lévő személlyel vagy csoporttal szemben, egy vagy több védett tulajdonsága miatt kedvezőtlenebb bánásmód ér.

E védett tulajdonság lehet:

- ❖ neme, pl., ha azonos munkakörben női alkalmazott kevesebb munkabéért dolgozik, mint férfi kollégái;
- ❖ faji hovatartozása, bőrszíne, pl., ha közel-keleti származása miatt sötétebb bőrszínnel rendelkezik egy személy és erre tekintettel nem engedik be egy mindenki által látogatható, nyilvános rendezvényre;
- ❖ anyanyelve, nemzetisége, nemzetiséghez való tartozása, pl., ha a vasútállomáson a vonatra várakozó emberek közül egyedül egy roma származású személy jegyét ellenőrzi a kalauz már a peronon, míg a nem roma többi utas jegyellenőrzését csak a vonaton kezdi el;
- ❖ politikai vagy más véleménye, pl., ha nyilvános, ellenzéki politikai állásfoglalása után, az önkormányzati választásokat követően, nem engedélyezik számára az önkormányzati;
- ❖ életkor, pl., ha a munkáltató az adott évben nyugdíjba készülő alkalmazottjának nem biztosítja a mindenki más által megkapott munkabéremelést.

2. **Közvetett hátrányos megkülönböztetés:** ebben az esetben úgy éri hátrány emberek csoportját, hogy egy védett tulajdonságuk kapcsán nem valósul

meg velük szemben a közvetlen hátrányos megkülönböztetés, de mégis hátrányosabb elbánásban részesülnek, pl. látássérült emberek számára nem akadálymentes webáruház működtetése.

3. **Zaklatás:** az emberi méltóságot sértő, bántó, szexuális vagy egyéb természetű magatartás, ami az adott személynek egy védett tulajdonságával kapcsolatos és célja a sértettel szembeni megfélemlítő, ellenséges, megalázó, megszegényítő vagy támadó környezet kialakítása. Pl. fogyatékos gyermek bántása betegsége miatt az iskolában vagy a munkáltatónak a női alkalmazottal szembeni megalázó, bántó viselkedése a terhesség bejelentése után.
4. **Megtorlás:** amennyiben valakivel szemben nem érvényesül az egyenlő bánásmód elve, hanem valamilyen hátrányos megkülönböztetés éri és ez ellen kifogást is emel, majd ennek hatására és az ügygel összefüggésben valamilyen további jogsérelem, fenyegetés éri vagy őt vagy az eljárásában közreműködő egyéb személyt. Pl., ha egy állampolgár azért nem kap az önkormányzattól munkát, mert előzőleg vizsgálatot kértek a település közmunka-leosztásával kapcsolatosan.
5. **Jogellenes elkülönítés:** ha egy védett tulajdonság miatt egy személyt vagy csoportot ésszerű indok nélkül elkülönítenek a velük összehasonlítható helyzetben lévő embertől vagy csoporttól. Pl., ha iskolai napközis csoportok kialakítása során, külön csoportba sorolják a roma és a nem roma származású gyerekeket.

Az Alaptörvény XV. cikkének (4) és (5) bekezdése fogalmazza meg a „pozitív diszkriminációt”, amely alapján a családokat, gyermekeket, nőket, időseket és fogyatékkal élőket külön intézkedéssel védi a jogalkotó, emellett segíti az esélyegyenlőséget és a társadalmi felzárkózást is. Az egyenlő bánásmódról szóló törvény alapján sem számít hátrányos megkülönböztetésnek a többségre nézve, ha egy társadalmi csoport esélyegyenlőtlenségének felszámolása céljából előnyösebb elbánásban részesül. Tehát a diszkrimináció tilalma nem abszolút, hanem e hátrányos helyzet kiküszöbölésének céljával el lehet tőle térni. Ennek legismertebb példája a női nem biológiai adottságaira, valamint az anyaságra tekintettel kialakított, férfiakénál alacsonyabb nyugdíjkorhatár.

Források

Magyarország Alaptörvénye

Kiss Barnabás: A jog egyenlősége, az egyenlőség joga. JATEPress, Szeged, 2006.

2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség elő-
mozdításáról, 10-11.§,

61/1992. (XI. 20.) AB határozat

7/1998. (III. 18.) AB határozat

28/2000. (IX. 8.) AB határozat

EBH/577/2013

EBH/30/2014

EBH/29/2017

EBH/224/2015

EBH/39/2017

EBH/111/2017

EBH/778/2012

EBH/805/2011

EBH/1714/2008

EGÉSZSÉGBIZTOSÍTÁS

 Alaptörvény, fogyatékoság, törvény

Az Alaptörvény XIX. cikke fogalmazza meg az állami társadalombiztosítás intézményét, amely két további csoportra bontható: az egészségbiztosításra és a nyugdíjrendszerre. Az állami egészségbiztosítás az állam részéről nyújt szociális biztonságot azoknak a személyeknek, akik betegség, rokkantság, fogyatékoság, özvegység, árvaság, betegség és önhibán kívül bekövetkezett munkanélküliség miatt támogatásra szorulnak.

Az egészségbiztosításra jogosultak körét a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény alapján biztosítottak tekinthető személyek adják. E törvény fogalmazza meg, hogy hazánkban a társadalombiztosításban való részvétel kötelező. A kötelező egészségbiztosítási rendszerben az állampolgárok, valamint a Magyarországon munkát vállalók részéről járulékfizetési kötelezettség keletkezik, amelynek megfizetése esetén szerez jogosultságot az egészségbiztosítási rendszerben történő részvételre. A járulékfizetés nem korlátozódik a munkavállalókra: előbbi esetben a járulék a munkabérből kerül levonásra, de munkanélküliség esetén a munkakeresési járadékra való jogosultság lejáratától kezdve önállóan kell a társadalombiztosítási járadékot megfizetni. Ennek tényét az adóhatósághoz kell bejelenteni és összege a mindenkori minimálbérhez igazodik, 2019-ben 7500 Ft.

Biztosítottak minősülnek:

1. munkaviszonyban vagy munkaviszony jellegű jogviszonyban állók;
2. szakképző iskolai tanulmányokat folytató tanulók;
3. az álláskereső támogatásban részesülő személy;
4. egyéni vállalkozó, társas vállalkozó;
5. az egyházi szolgálati viszonyban álló egyházi személy;
6. őstermelők.

Az egészségbiztosítás rendszere a következőképpen épül fel:

1. egészségügyi szolgáltatások;
2. pénzügyi ellátások: csecsemőgondozási díj, gyermekgondozási díj, táppénz;
3. baleseti ellátások: baleseti egészségügyi szolgáltatás, baleseti táppénz, baleseti járadék;
4. megváltozott munkaképességű személyek ellátásai: rokkantsági ellátás, rehabilitációs ellátás.

Az egészségbiztosítás által fedezett egészségügyi szolgáltatások között vannak térítésmentesen igénybe vehető, valamint támogatással igénybe vehető szolgáltatások.

A térítésmentesen igénybe vehető közé tartoznak a törvény által megnevezett szűrővizsgálatok, a háziorvosi ellátás, fogászati ellátás, járóbeteg-szakellátás, fekvőbeteg-gyógyintézeti ellátás, a szülészeti ellátás, az orvosi rehabilitáció, valamint a betegszállítás és mentőszolgálati ellátás lehetősége.

Ha orvos által előírt gyógyszer vagy speciális diéta miatti tápszer, gyógyászati segédeszköz vagy ellátás megvásárlásának esetére állami támogatást állapít meg a jogalkotó, akkor ártámogatás akkor illeti meg a biztosítottat.

Az állami egészségbiztosítás mellett magán egészségbiztosítás is létezik. Ennek két fő csoportját lehet megkülönböztetni: az egészségpénztári számla terhére történő ellátást, valamint a tényleges magán egészségbiztosítási ellátás intézményét, amely nem váltja ki az állam részére fizetendő járulékfizetési kötelezettséget.

Források

Magyarország Alaptörvénye

1997. évi LXXXIII. törvény a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól, 10-21.§§

1997. évi LXXX. törvény a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről, 2.§, 5.§

EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁSHOZ VALÓ JOG

betegek jogai

Az egészségügyi ellátáshoz való jog az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvényben nevesített betegjog. Betegjogok alatt az egészségügyi szolgáltatást igénybe vevő személyeket megillető jogokat értjük.

E nevesített jog alá elsősorban az életmentő beavatkozáshoz, a súlyos vagy maradandó egészségkárosodás megelőzéséhez és ezen ellátások során a fájdalom csillapításához való jog értendő. Az egészségügyi ellátás során is érvényesülnie kell az egyenlő bánásmód követelményének, továbbá az adott beteg aktuális egészségi állapota által indokolt, folyamatosan hozzáférhető és megfelelő ellátást kell biztosítani. A szakrendelésekre nem érkezési-, hanem fontossági sorrendben történő behívás nem sérti az egyenlő bánásmód követelményét. Egy ellátás akkor folyamatosan hozzáférhető, ha a működése és igénybevételének lehetősége napi 24 órán keresztül biztosított. Megfelelőnek tekinthető az ellátás, ha a szakmai, etikai szabályok és irányelvek megtartásra kerültek a vizsgálatok során.

A betegnek lehetősége van az ellátást végző orvos megválasztásához, kivéve, ha a kiválasztott orvos vagy az egészségügyi szolgáltató ezzel nem ért egyet, vagy ha a beteg egészségi állapota, a sürgősség vagy szakmai indok ezt nem teszi lehetővé. Az orvosválasztás joga az egészségügyi szolgáltató működési rendjét nem zavarhatja. A választott orvossal a magyar nyelvű, a beteg állapotának és az intézmény jellegének megfelelő kapcsolattartást biztosítani kell a beteg számára.

A betegnek lehetősége van – a kezelőorvosától különböző orvostól – második orvosi vélemény kérésére az előzetesen felállított diagnózissal és az ez alapján javasolt terápiával, valamint a fekvőbeteg-gyógyintézetből történő elbocsátásával kapcsolatban.

Amennyiben a beteg állapota sürgős ellátást igényel, de az adott egészségügyi szolgáltatónál ez nem biztosítható, akkor tájékoztatni kell arról a szolgáltatóról, ahol a szükséges ellátás az állapotának megfelelő rövid időn belül igénybe vehető. Bizonyos beavatkozások során nem lehetséges a másik szolgáltatóhoz való átirányítás, hanem a beteget várólistára helyezik. A várólistán a beteg személyes adatait, egészségügyi adatait, valamint az ellátásra való jogosultság sorrendjét tüntetik fel. A várólistára történő helyezéssel kapcsolatban tájékoztatni kell a beteget arról, hogy mi az oka a várólistára helyezésnek, valamint a beavatkozáshoz igénybevételéig előreláthatólag mennyi a várakozási időtartam.

Az állam részéről a gyermekek egészsége, a megfelelő fejlődésük kiemelt figyelmet kap, így az egészségügyről szóló törvény kiegészítéseként, rendeletek

formájában vannak e részterületek szabályozva, ide tartoznak a gyermek háziorvosi rendszer, a területi védőnői ellátások, iskolaorvosi vizsgálatok is.

Források

Magyarország Alaptörvénye XX. cikk

1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről, 6-9.§§

4/2000. (II. 25.) EüM rendelet a háziorvosi, házi gyermekorvosi és fogorvosi tevékenységről

49/2004. (V. 21.) ESzCsM rendelet a területi védőnői ellátásról

26/1997. (IX. 3.) NM rendelet az iskola-egészségügyi ellátásról

EGYENLŐ BÁNÁSMÓD

Alaptörvény, diszkrimináció

Az egyenlő bánásmód követelményét az Alaptörvény II. és XV. cikkei tartalmazzák. A II. cikk leszögezi, hogy az emberi méltóság sérthetetlen, míg a XV. cikk alapján a törvény előtt mindenki egyenlő, így az alapvető jogok mindenkit megilletnek megkülönböztetés nélkül. E megkülönböztetés kiemelten tiltott formái a faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési helyzet vagy egyéb egyéni tulajdonság alapján történő különbségtétel. A törvényi szabályozást az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény jelenti, amely már a preambulumában céljaként nevezi meg a hatékony jogvédelmet a hátrányos megkülönböztetések ellen, minden ember egyenlő méltósághoz való jogát, illetve az esélyegyenlőség biztosításának állami kötelezettségét.

Az egyenlő bánásmód követelményét az állam, az önkormányzatok, ezek szervei, a közszolgáltatást végző szervezetek, oktatási intézmények, a pártok, valamint az egyéb költségvetési szervek a tevékenységük és eljárásaik alatt kötelesek betartani. Az egyenlő bánásmód követelménye tehát nem az állampolgárok egymás közötti tevékenységére, hanem mindig valamilyen vertikális jogviszony számára ír elő követendő magatartást. Nem terjed ki a családi kapcsolatok és hozzátartozók, valamint a vallási és egyesületi közösségek viszonyaira sem.

Az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti:

1. a közvetlen hátrányos megkülönböztetés,
2. a közvetett hátrányos megkülönböztetés,
3. a zaklatás,
4. a jogellenes elkülönítés,
5. a megtorlás,
6. és az ezekre adott utasítás.

Az egyenlő bánásmód követelményének egyes kiemelt területei:

1. Foglalkoztatás: a munkáltató az összes lehetséges munkavállalóját ugyanolyan elbánásban kell részesítse az alkalmazási feltételek meghatározásakor és a munkaviszony létrejöttét megelőző eljárások során. Ha valamilyen hátrányos

megkülönböztetést alkalmaz az egyik jelentkezőre nézve, akkor sérül az egyenlő bánásmód elve.

2. Szociális biztonság és egészségügy: a társadalombiztosítási rendszer, valamint az egyéb szociális, gyermekvédelmi és személyes gondoskodást nyújtó ellátásokhoz való hozzáférés minden számára ugyanolyan feltételek mellett vehető igénybe.

3. Lakhatás: az állami és önkormányzati támogatással pályázható lakásokhoz való hozzájutás során a pályázókat nem érheti hátrányos megkülönböztetés.

4. Oktatás és képzés: az államilag jóváhagyott követelményeket oktató, állami támogatással rendelkező képzések és oktatások mindenki számára azonos feltételekkel vehetőek igénybe, amennyiben az esetleges felvételinek vagy bekapcsolódási feltételeknek megfelelnek.

Amennyiben bárki úgy érzi, hogy valamilyen védett tulajdonsága miatt az egyenlő bánásmóddal való joga sérült, lehetősége van ingyenesen az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz fordulni ennek kivizsgálása céljából. Az Egyenlő Bánásmód Hatóság egy független, autonóm államigazgatási szerv, amelynek feladata az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését ellenőrizni. A Hatóság kérelem alapján vagy hivatalból is eljárhat. Ennek során megvizsgálja, hogy valóban megsértették-e az egyenlő bánásmód követelményét. A sérelmet szenvedett fél döntése alapján a vizsgálatot ennek elbírálására külön törvény alapján hatáskörrel rendelkező más közigazgatási szerv is lefolytathatja. A hatóság tárgyalása főszabály szerint nyilvános, azonban minősített adat, titok, közérkölcis vagy személyiségi jogok védelme érdekében a nyilvánosság kizárható, valamint a sértett kérelmére nélküle, vagy a jogsértést elkövető személy távollétében is lefolytatható.

Ha az ügy kérelemre indul, akkor a kérelmező tekintetében a hatóság előlegezi meg a költségeket, ez alól kivétel, ha bebizonyosodik, hogy a kérelmező rosszhiszemű volt, mert akkor saját magának kell a költségeit viselnie. Az eljárás alá vont személy csak akkor nem kell a saját részvételével kapcsolatban felmerült költségeket kifizesse, ha a hatóság előtt a sértettel egyezséget kötnek, minden más esetben őt illeti a költségfizetés. A vizsgálat után a hatóság határozatot hoz, amelynek tartalma lehet a jogsértő állapot megszüntetésére irányuló, a jogsértő magatartás jövőbeli tanúsításától eltiltó, és bírságot kiszabó is, valamint a határozata anonim módon közérdekből nyilvánossá is tehető. A bírság összege 50 ezer forinttól 6 millió forintig terjedhet.

A Hatóság az egyenlő bánásmód követelménye sérelmének vizsgálatán kívül egyéb feladatokat is ellát, ide tartozik a közérdekű igényérvényesítés joga alapján történő perek kezdeményezése, jogszabálytervezetek véleményezése, javaslattevési jog, az állampolgárok tájékoztatása, együttműködés civil szervezetekkel és állami szervekkel a jogérvényesítés érdekében. A hatáskörében kivételként jelentkeznek

Országgyűlés, a köztársasági elnök, az Alkotmánybíróság, az Állami Számvevőszék, az alapvető jogok biztosa, valamint a bíróságok és az ügyészség, ugyanis ezek közhatalmi döntéseit és intézkedéseit a hatóság nem vizsgálhatja.

Források

Magyarország Alaptörvénye

Kiss Barnabás: A jog egyenlősége, az egyenlőség joga. JATEPress, Szeged, 2006.

2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról, 4-33.§§,

9/1990. (IV. 25.) AB határozat

EGYESÜLET

 alapítvány, civil szervezet

Az egyesület a tagok közös, tartós, alapszabályban meghatározott céljának folyamatos megvalósítására létesített, nyilvántartott tagsággal rendelkező jogi személy. A Polgári törvénykönyv szerint egyesület kifejezetten gazdasági célra jöhet létre, noha kiegészítő jelleggel gazdasági tevékenységet folytathat, és tipikusan kulturális, tudományos célok megvalósítására jön létre. Fontos eleme az egyesületnek, hogy a személyegyesülésnek önkéntesnek kell lennie. Az egyesülési jog gyakorlását nem lehet hatósági engedélyhez kötni, de valamely közhatalmi szervnél kötelezően nyilvántartásba kell venni az egyesületet.

Az egyesület alapszabály elfogadásával jön létre. Ehhez legalább tíz személy egybehangzó akaratnyilatkozata szükséges. Ebben határozzák meg a szervezeti és belső működésének rendjét. Az egyesületek egyik fő jellemzője, hogy szervezeti rendszerüket maguk, külső befolyástól mentesen alakítják ki. A döntéshozó szerve a közgyűlés, amelyen a tag jogosult részt venni, szavazati jogát gyakorolni, illetve kérdéseket feltenni az ülésen. Kivétel ez alól, ha az alapszabályban küldött gyűlés működését kötötték ki. Ebben az esetben meg van határozva küldöttek választásának módja, és a gyűlésen ezek a küldöttek gyakorolják majd a szavazati jogot. Ha az egyesületet testületi szerv irányítja, azt elnökségnek nevezzük. Az elnökség legalább három tagból kell, hogy álljon.

Az egyesület tagjaira jogok és kötelezettségek egyaránt hárulnak, rendszerint egyenlő arányában a többi taggal. Taggá válni az egyesület alapításakor a nyilvántartásba vétellel, azt követően pedig belépési kérelemnek a közgyűlés általi elfogadásával lehetséges. A tagsági jogviszony megszűnik, ha a tag kilép, azt az egyesület mondja fel, a tagot kizárták vagy a tag halálával, illetve jogutód nélküli megszűnésével.

Ha az egyesület olyan tevékenységet végez, amelyet jogszabály engedélyhez (feltételhez) köt vagy egyébként szabályoz, e tevékenység felett a tevékenység szerinti hatáskörrel rendelkező állami szerv a hatósági ellenőrzést gyakorol. Az ügyész törvényességi ellenőrzési joggal rendelkezik, ami magába foglalja az egyesület feloszlata iránti perek megindítását. Amennyiben az egyesület működése vagy tevékenysége a hatalom erőszakos megszerzésére vagy gyakorlására, illetve kizárólagos birtoklására irányul, bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívást valósít meg, mások jogainak és szabadságának sérelmével

jár, tevékenysége nem áll összhangban az Alaptörvénnyel, tevékenységét törvény tiltja, fegyveres szervezatként jön létre az ügyész megindíthatja az egyesület feloszlatása iránti pert.

Források

Magyarország Alaptörvénye VIII. cikk

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 3:63.§-3:83.§

2011. évi CLXXV. Törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról 3.§-8.§

ÉLETTÁRS

 családban nevelkedés, tartásdíj, gyámhatóság

Az élettársi kapcsolatban élők száma növekvő tendenciát mutat, amelyet a jogalkotónak figyelembe kell vennie, függetlenül attól, hogy az állam mely együttélési formát részesíti előnyben. A különmű párok mellett az azonos neműek élettársi kapcsolata is elfogadottá vált, amely kapcsolatra vonatkozó szabályokat a jogalkotó önálló törvényben rendezi.

A házassággal ellentétben az élettársi viszonyra vonatkozó főbb rendelkezések a Polgári Törvénykönyv (továbbiakban: Ptk.) nem Családjogi, hanem Kötelmi Jogi könyvében kerültek szabályozásra. Ezzel a megoldással a jogalkotó azt fejezte ki, hogy az élettársi kapcsolatok (akár külön, akár azonos neműek közötti áll fenn) olyan szerződések, amelyeknek csak vagyoni jellegű vonatkozásait szabályozza a Ptk.-ban. Ugyanakkor különmű élettársak tekintetében a Családjogi könyv néhány fontosabb jogintézménnyel foglalkozik. Ilyen például az élettársi tartás, élettársi lakáshasználat kérdése.

Elsőként fontos tisztázni, hogy mit is értünk élettársi kapcsolat alatt. Élettársi kapcsolat áll fenn két olyan, házasságkötés nélkül közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben (a továbbiakban: életközösség) együtt élő személy között, akik közül egyiknek sem áll fenn mással házassági életközössége, bejegyzett élettársi életközössége vagy élettársi kapcsolata, és akik nem állnak egymással egyenesági rokonságban vagy testvéri kapcsolatban. E feltételek fennállása esetén az élettársi kapcsolat az életközösség létesítésével jön létre, és megszűnik, ha az élettársak egymással házasságot kötnek, bejegyzett élettársi kapcsolatot létesítenek vagy az életközösségük véget ér.

1. Élettársak közötti vagyoni jogi kérdések

Az élettársak vagyoni viszonyaikat az együttélés idejére szerződéssel rendezhetik, amely szerződésben bármilyen olyan rendelkezést kiköthetnek, amely a házastársak esetén is kiköthető. A szerződés akkor érvényes, ha közokiratba vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba foglalták.

Amennyiben az élettársak nem kötöttek egymással vagyoni jogi szerződést, vagy a megkötött szerződésük eltérően nem rendelkezik, az élettársak az együttélés alatt önálló vagyonszerzők, vagyis az életközösség megszűnésekor bármelyik élettárs követelheti a másiktól az együttélés alatt keletkezett vagyonszaporulat megosztását. Az élettársat a vagyonszaporulattól a szerzésben való közreműködése arányában, elsősorban természetben illeti meg részesedés. Ha a szerzésben

való közreműködés aránya nem állapítható meg, azt egyenlőnek kell tekinteni, kivéve, ha ez bármelyik élettársra nézve méltánytalan vagyoni hátrányt jelentene. A háztartásban, a gyermeknevelésben, valamint a másik élettárs vállalkozásában végzett munka a szerzésben való közreműködésnek minősül. Nem számítható a vagyonszaporulathoz az a vagyon, amely egyébként házastársak esetén is különvagyonnak minősül.

2. Élettársi kapcsolatok családjogi hatásai

Az élettársi kapcsolatokhoz családjogi joghatások csak abban az esetben fűződhetnek, ha az élettársak legalább egy évig életközösségben éltek és közös gyermekük született. Ezen együttes feltételek fennállása esetén is pusztán két családjogi joghatásról beszélhetünk, így az élettársi tartásról, valamint az élettársi lakáshasználatról.

Az élettársi tartás

Az életközösség megszűnését követően volt élettársától tartást követelhet az, aki önhibáján kívül nem képes magát eltartani, feltéve, hogy egy évig az érintettek életközösségben éltek és van egy közös gyermekük. Abban az esetben, ha az életközösség megszűnését követő egy év után válik rászorulttá, a tartást csak különös méltánylást érdemlő esetben követelheti a volt élettársától.

Érdemtelenége miatt nem jogosult tartásra az a volt élettárs, akinek súlyosan kifogásolható életvitele, illetve magatartása járult hozzá az élettársi kapcsolat megszűnéséhez. Például italozó életmód, élettársával és/vagy gyermekével szembeni erőszakos magatartás, bántalmazás. Továbbá akkor sem jogosult tartásra, ha az életközösség megszűnését követően volt élettársának vagy vele együtt élő hozzátartozójának érdekeit durván sértő magatartást tanúsított. Figyelembe kell venni az érdemtelenység elbírálásánál az arra hivatkozó volt élettárs magatartását is. Nem köteles azonban volt élettársát eltartani az, aki ezáltal saját szükséges tartását vagy gyermekének tartását veszélyeztetné. Az élettárs tartáshoz való joga megszűnik, ha az arra jogosult újabb élettársi kapcsolatot létesít vagy házasságot köt.

Az élettársak megállapodhatnak abban, hogy a tartásra köteles e kötelezettségét egy meghatározott vagyontárgy vagy nagyobb pénzösszeg egyszeri juttatásával teljesíti. Ebben az esetben a juttatásban részesített élettárs a jövőben tartási követeléssel már nem léphet fel.

Élettársi lakáshasználat

Az élettársak az élettársi kapcsolat létrejöttekor vagy annak fennállása alatt a közösen használt lakás tekintetében előzetesen, szerződésben eldönthetik, hogy az életközösség megszűnésekor melyik fél jogosult a lakás további használatára. Arra is lehetőség van, hogy a közös lakás további használatának kérdését az életközösség megszűnése után rendezzék. Ha a közösen használt lakás további használatát illetően a felek nem tudnak megállapodni, akkor az életközösség

megszűnését követően bármelyik élettárs kérheti a bíróságtól a lakás további használatának rendezését.

A lakáshasználat rendezése során az elsődleges szempont a kiskorú gyermek érdeke. Amennyiben a lakást az élettársak közös jogcím alapján használták (például közös tulajdon) további használatáról a bíróság a kiskorú gyermek megfelelő lakáshoz fűződő jogának a figyelembevételével dönt. Vagyis a bíróságnak egy olyan megoldást kell találnia, amely elsősorban azt biztosítja, hogy a gyermek nem kerül az utcára. Ugyanakkor a bíróság a lakásból távozó élettárs javára pénzbeli térítést ítélni is lehet.

Amennyiben a közösen használt lakáshoz valamelyik élettársnak kizárólagos joga fűződik (például egyedüli tulajdonos), akkor a másik élettárs használati joga az élettársi kapcsolat megszűnésével véget ér. Kivétel ez alól, ha az élettársi kapcsolat legalább egy évig tartott és abból gyermek született.

3. Bejegyzett élettársak

Mindenképp szükséges elsőként azt meghatározni, hogy mikor jön létre bejegyzett élettársi kapcsolat. Bejegyzett élettársi kapcsolat akkor jön létre, ha az anyakönyvvezető előtt együttesen jelenlévő két, tizennyolcadik életévét betöltött, azonos nemű személy személyesen kijelenti, hogy egymással bejegyzett élettársi kapcsolatot kíván létesíteni. Kiskorú részére bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése nem engedélyezhető. Az anyakönyvvezető a kijelentés megtörténte után a bejegyzett élettársi kapcsolatot az anyakönyvbe bejegyzi. A bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése nyilvánosan, két tanú jelenlétében történik. A feleknek előzetesen nyilatkozniuk kell arról, hogy a bejegyzett élettársi kapcsolat bejegyzésének tudomásuk szerint nincs akadálya, illetve igazolniuk kell a szükséges feltételeket. Azzal, hogy a törvény kiköti a 18. életév betöltését, kizárja annak a lehetőségét, amely egyébként házasság esetén fennáll, hogy kiskorú személy gyámhatóság engedélyével bejegyzett élettársi kapcsolatot létesítsen.

Az Alkotmánybíróság 2008-ban kimondta, hogy „akik az Alkotmány alapján házasságot nem köthetnek, a jogalkotónak az Alkotmány korlátai között biztosítania kell egymás irányában a házastársakéhoz hasonló olyan jogállást, amely az egyenlő méltóságú személyként kezelésüket biztosítja.”

A bejegyzett élettársi kapcsolat a házassággal azonos vagyoni jogi, öröklési jogi joghatásokkal jár. Ugyanakkor a bejegyzett élettársi kapcsolatban élőknek nincs arra lehetőségük, hogy egy gyermeket közös örökbe fogadjanak, valamint a bejegyzett élettársi kapcsolat apasági vélelmet sem keletkeztet. Továbbá az esetükben a házassági névviseelésre, valamint az emberi reprodukciós eljárásra irányuló szabályokat szintén nem lehet alkalmazni.

A bejegyzett élettársi kapcsolat megszűnik az egyik bejegyzett élettárs halálával, bírósági felbontással vagy a közjegyző általi megszüntetéssel. A bejegyzett élettársak esetén lehetőség van arra, hogy a kapcsolatot a felek közös megegyezése esetén a közjegyző nemperekes eljárásban megszüntesse.

Források

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 4:86-4:95.§§, 6:514-6:517.§§

2009. évi XXIX. törvény a bejegyzett élettársi kapcsolatáról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról

154/2008. (XII. 17.) AB határozata

ELJÁRÁSI DÍJ

 jogszabály, bíróság

Az eljárás díj, vagy igazgatási szolgáltatási díj, mint eljárás költség a közigazgatási eljárás ellenszolgáltatásának tekinthető.

Az illetékekről szóló törvény alapján a közigazgatási hatósági és bírósági eljárásért eljárás illetéket vagy külön jogszabályban megállapított igazgatási, bírósági szolgáltatási díjat kell fizetni. Vagyis az egyes közigazgatási hatósági eljárásokért, az állam egyes intézményeinek igazgatási jellegű szolgáltatásaiért, valamint egyes bírósági eljárás cselekményekért (szolgáltatásokért) jogszabályban meghatározott mértékű díjat kell fizetni, melynek mértékéről és módjáról az eljáró szerv minden esetben tájékoztatást ad. Az igazgatási szolgáltatási díj az eljáró szerv költségvetéséhez tartozik, célja, hogy azok fizessék meg az eljárások költségeit, akik azokat igénybe veszik.

Források

469/2017. (XII. 28.) Korm. rendelet az eljárás költségekről, az iratbetekintéssel összefüggő költségtérítésről, a költségek megfizetéséről, valamint a költségmentességéről, 1.§

1990. évi XCIII. törvény az illetékekről, 67.§

ELLÁTOTTAK JOGAI

 Alaptörvény, betegek jogai, panasz

Az Alaptörvény XV. cikke alapján az idősek és a fogyatékkal élők kiemelt védelemben részesülnek. Az ellátotti jogokat a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény részletezi, továbbá az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény is tartalmaz e területhez tartozó, alapvető szabályozásokat.

A szociális ellátások között megkülönböztetjük az alapszolgáltatásokat és a szakosított ellátásokat. Az alapszolgáltatások többsége a települési önkormányzatok feladatkörébe tartozik, és olyan szociálisan rászoruló, beteg, illetve idős személyes segítése a céljuk, akiknek a mindennapi életvitelének fenntartásához külső segítség szükséges, és ez lakóhelyén is megvalósítható. Ide tartoznak a következők:

1. a falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatás
2. az étkeztetés
3. a házi segítségnyújtás
4. a családsegítés
5. a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás
6. a közösségi ellátások
7. a támogató szolgáltatás
8. az utcai szociális munka
9. a nappali ellátás

A szakosított ellátás azok számára nyújt segítséget, akikről az alapszolgáltatások keretében az életkoruk, egészségi állapotuk, illetve szociális helyzetük miatt nem lehet gondoskodni, ilyen esetben bentlakásos szociális intézményben történő ellátásuk lehetséges. Ide tartoznak az ápolást, gondozást nyújtó-, a rehabilitációs-, az átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények, a lakóotthonok és egyéb speciális szociális intézmény, valamint a támogatott lakhatás is.

A bentlakásos ellátást biztosító intézményekben élő ellátottak esetében megkülönböztetünk általános és speciális ellátotti jogokat.

Az általános ellátotti jogok a következők:

♣ teljes körű ellátáshoz való jog

A bentlakó ellátottak részére a szociális intézménynek kell biztosítani a mindennapi életvitelhez szükséges étkeztést, ruházatot, egészségügyi szolgáltatásokat és tankötelezettség esetén az oktatás biztosítását is.

Az ellátás során tekintettel kell lenni az egyéni szükségletekre is, amennyiben szükséges, ezt egyéni gondozási terv kidolgozása is megelőzheti pl. speciális étkezési igények biztosítása során diétás étrend kidolgozása.

❖ **személyes adatok megfelelő kezelése, magánélet védelme**

Az ellátottak személyes adatai, egészségügyi adatai csak a jogosultak részére vagy az ellátott írásos beleegyezésével adhatók ki harmadik fél részére. Az ellátásban résztvevő minden dolgozó, a tudomására jutott információkat, az ellátott egészségével kapcsolatos adatokat bizalmasan kell kezelje.

❖ **egyenlő bánásmód követelménye**

Az ellátottak között a szolgáltatások biztosítása és az igénybevételi lehetőségük esetében az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani, különös tekintettel a bentlakók között az anyagi helyzetük alapján történő különbségtétel tilalmára és a szabad vallásgyakorlás jogára.

❖ **betegjogok biztosítása**

Az ellátottakat megilletik az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény által biztosított betegjogok is. A betegjogok közé tartozik különösen az egészségügyi ellátáshoz való jog, az ellátása során az emberi méltósághoz való jog érvényesülése, az egészségügyi önrendelkezéshez való jog, a tájékoztatáshoz való jog és az egészségügyi dokumentáció megismerésének joga. Az intézmény elhagyásának joga és az ellátás visszautasításának joga függ az ellátott egyéni mentális és egészségügyi feltételeitől is.

❖ **a panaszjog gyakorlása**

A bentlakásos intézmények esetén szükséges egy házirend kialakítása. Ebben kerül szabályozásra az ellátottak panaszkezelésének eljárása. Panasz esetén lehetőségük van az ellátottaknak az intézmény vezetőjéhez, vagy annak fenntartójához fordulni szóban vagy írásban, akinek kötelessége meghatározott időn belül a panaszt kivizsgálni. Ennek eredményéről a panaszost értesíteni kell.

❖ **a kapcsolattartás joga**

Az ellátottaknak lehetőségük van látogatók fogadására, kapcsolataik fenntartására, amelynek a szabályait a házirend tartalmazza. A kapcsolattartás során tekintettel kell lenni a többi bentlakó nyugalma, nem lehet az intézmény rendjét megzavaróan gyakorolni e jogot. Az intézmény elhagyásának és a visszatérés rendjének szabályait is a házirend tartalmazza, ezek betartása mellett a kapcsolattartás az intézményen kívül is történhet.

A speciális ellátotti jogok az egyes ellátotti csoportokat illetik meg, akikre nézve az általános jogokhoz képes további jogosítványokat biztosítanak. Ide tartoznak:

- ❖ a fogyatékos személyek jogai;
- ❖ a pszichiátriai betegek jogai;
- ❖ a hajléktalan személyek jogai;
- ❖ a szenvedélybetegek jogai;
- ❖ a gondnokság alatt állók jogai.

Az ellátott vagy a törvényes képviselője meghatalmazása után lehetőség van ellátottjogi képviselő igénybevételére. A képviselő térítésmentesen tájékoztatja az ellátottat, illetve törvényes képviselőjét a jogairól, lehetőségeiről, segítséget nyújt a panaszjogának gyakorlásában, amennyiben az ellátott jogszabálysértő gyakorlatot sérelmez, akkor képviseli az intézet vezetője és fenntartója előtt, valamint kezdeményezi a jogsérelmet okozó eljárás megszüntetését is.

Források

Magyarország Alaptörvénye XV. cikk

1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról, 56.§-85/A.§,

1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről, 3.§ a), 5.§ (2), 6.§-25.§

2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról, 3.§ 3c.

ELZÁRÁS

 bíróság

Az elzárás a szabálysértési jogban alkalmazott legsúlyosabb szankció, mivel itt az elkövető személyi szabadsága kerül korlátozásra, amelyet kizárólag csak bíróság szabhat ki.

A szabálysértés olyan tevékenység vagy mulasztás, amely veszélyes a társadalomra, és amely a bűncselekményként történő büntetni rendeléshez szükségesnél kisebb fokban sérti vagy veszélyezteti az Alaptörvény szerinti állami, társadalmi vagy gazdasági rendet, a természetes és jogi személyek, valamint a jogi személyiség nélküli szervezetek személyét vagy jogait.

A szabálysértés elkövetőjével szemben alkalmazott szabálysértési eljárás két formáját különböztetjük meg. Egyrészt az önállóan alkalmazhatót, amely a törvényben meghatározott egyes szabálysértések (pl. garázdaság) elkövetőivel szemben kerülhet kiszabásra. Másrészt, mint a pénzbírság ill. helyszíni bírság meg nem fizetése helyébe lépő vagy a közérdekű munkát el nem végző elkövető elzárásának lehetőségét.

A szabálysértési elzárás legrövidebb tartama egy nap, leghosszabb tartama hatvan nap lehet. Nem szabadható ki szabálysértési őrizet olyan személlyel szemben, aki külön törvény szabályozása alapján fogyatékos (a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról), várandós nővel szemben, ha várandóságának tizenkettedik hetét elérte, tizenkettedik életévét be nem töltött gyermekét egyedül nevelő szülő vagy gyámmal szemben, illetve fogyatékos vagy folyamatos ápolást, felügyeletet igénylő hozzátartozójáról egyedül gondoskodó személlyel szemben. (Szabs. tv. 10.§)

Az elzárás-büntetést a fogházbüntetés szabályainak alapulvételével büntetés-végrehajtási intézetben hajtják végre, amelynek során az elkövető személyes szabadsága és a tartózkodási hely megválasztásához fűződő joga is korlátozásra kerül. A büntetésként kiszabható elzárás alkotmányos alapjogot, a személyi szabadságot korlátozza, ezért a szabálysértési szankciórendszer kivételes elemének tekinthető, amelyet a következő garanciák jellemeznek:

- ❖ kizárólag törvény állapíthatja meg az elzárással sújtható szabálysértések körét;
- ❖ minden esetben vagylagosan helyezi kilátásba a jogalkotó, tartama halmozat esetében sem lépheti túl a kilencven napot;
- ❖ az elzárással fenyegetett szabálysértések elbírálása bírósági hatáskörbe tartozik. Ez a legsúlyosabb szabálysértés elkövetése esetén kiszabható szankció, mivel itt az elkövető személyi szabadsága kerül korlátozásra.

A szabálysértési elzárást – főszabályként – büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani. Kivételesen rendőrségi fogdában is végrehajtható, amennyiben az elkövető a rendőrség őrizetében van, és az elzárás tényleges tartama a két napot nem haladja meg. A kijelölt büntetés-végrehajtási intézeteket a szabadságvesztés, az elzárás, a rendbírság helyébe lépő elzárás, az előzetes letartóztatás és a szabálysértési elzárás végrehajtását foganatosító büntetés-végrehajtási intézetek kijelölésének szabályairól szóló 55/2014. (XII. 5.) BM rendelet határozza meg.

Az elzárás időtartamába be kell számítani azokat az időszakokat, amikor az eljárás alá vont személy személyes szabadságát szabálysértési eljárás alatt korlátozták (szabálysértési őrizet, négy órát meghaladó előállítás). Az elzárás – főszabályként – egytől hatvan napig, fiatalkorú elkövető (az elkövetéskor a 14. életévét már betöltötte, de a 18-at még nem) esetén legfeljebb harminc napig tarthat.

Források

2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartásai rendszerről 1.§, 9.§, 1o.§, 21.§ (3) bekezdés

2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

57/2014. (XII.5.) BM rendelet a szabálysértési elzárás végrehajtásának részletes szabályairól

EMBERI JOGOK

 alkotmány, Alaptörvény

Az emberi jogok az emberi minőséghez tapadó, jogi elismeréstől függetlenül létező erkölcsi jogok. Az emberi jogok alatt azokat a jogosultságokat értjük, amelyek az embereket emberi mivoltuknál fogva illetnek meg, amelyeket az állam nem teremt, de köteles elismerni és tiszteletben tartani, és amely jogok minden embert egyenlően illetnek meg.

Az emberi jogok elsődleges szerepe, hogy védelmet biztosítsanak az egyének számára az állami beavatkozásokkal szemben, vagyis az egyén és közösségeik szabadságának megóvása a közhatalommal szemben, emellett azt a célt szolgálják, hogy az emberek szabadon vehessenek részt a társadalmi életben és különböző politikai folyamatokban.

Az egyén jogi pozícióját meghatározó, a közhatalom korlátait kijelölő jogosultságok. A hagyományos megközelítésben tehát az emberi jogok negatív jellegűek, az állami beavatkozástól – teljesen vagy legalábbis részben – mentes szabad cselekvés lehetőségét biztosítják. (Kiss, 2014)

Az „első generációs emberi jogok” a 18. század végén, 19. század elején jelentek meg az, ezek a jogok negatív jellegűek: az egyéni cselekvés lehetőségét és az állami beavatkozástól való mentességet, de legalábbis annak korlátozott voltát biztosítják – az önkényes hatalomgyakorlással szemben fogalmazódtak meg – pl. személyes szabadsághoz való jog, gyülekezési jog, egyesülési jog.

A második generációs emberi jogok a 20. század elő felében megjelentek a kulturális, gazdasági, szociális jogok – már kiterjedt állami tevékenységet követelt meg, a kapitalista berendezkedésre adott reflexió, a polgári gondoskodó állam követelése. Pl. jog a munkához, sztrájkhoz, szociális biztonság, egészségügyi ellátáshoz, oktatáshoz.

A harmadik generációs emberi jogok a második világháborút követő globalizáció hatására jelentek meg. Sok esetben nem a nemzeti alkotmányokban, hanem nemzetközi egyezményekben és az egyes államok törvényeiben kerülnek rögzítésre, hiszen globális kihívásokra, technikai és technológiai fejlődésre reagálnak. Pl. az egyes globális jogok: békéhez való jog, egészséges környezethez való jog, illetve az egyes csoportjogok: betegjogok, fogyatékosok joga, gyermekek jogai.

Ugyanakkor az emberi jogok katalógusát az ENSZ Közgyűlése által 1948. december 10-én elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata deklarálja. A nyilatkozat 30 cikkben foglalja össze az emberi jogokat (az alapvető polgári, kulturális, gazdasági, politikai és szociális jogokat), amelyek megilletnek min-

den embert, fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra vagy politikai meggyőződésre tekintet nélkül. A 30 cikk legfontosabb elemei közé sorolhatjuk: jog az élethez, szabadsághoz és biztonsághoz, jog a művelődéshez, oktatáshoz, jog a kulturális életben való részvételhez, jog a magántulajdonhoz, védelem a kínzás, a kegyetlen, embertelen bánásmód és büntetés elől, a gondolat, lelkiismeret és vallás szabadsága, a vélemény és kifejezés szabadsága.

Az egyes emberi jogok az államok alkotmányában, így Magyarország Alaptörvényében is rögzítésre kerülnek. Az Alaptörvénynek „Szabadság és felelősség” fejezetében felellhető többek között: élethez, emberi méltósághoz való jog, kínzás, embertelen, megalázó bánásmód tilalma, szabadsághoz, személyi biztonsághoz való jog, mindezeket kiegészíti az Alaptörvény a lelkiismereti és vallásszabadsággal, a gyülekezés és egyesülés szabadságával, a véleménynyilvánítás és sajtószabadsággal, a gyermekek jogaival, a hátrányos megkülönböztetés tilalmával, rögzíti a munkához, oktatáshoz való jogot, biztosítja a bírósághoz fordulás jogát, valamint a tisztességes eljárás követelményét, garantálja a választójogot és biztosítja az emberek jogát a testi, lelki egészséghez, és az egészséges környezethez. Az Alaptörvény a Szabadság és felelősség fejezetben felállítja a magyar jogrendszerben biztosított és védett emberi jogok katalógusát, amelyek egy része egészében megfelel az ENSZ emberjogi katalógusának.

Források

Amerikai Egyesült Államok Függetlenségi Nyilatkozat (1776)

Ember és Polgár Jogainak Nyilatkozata (1789)

Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE)

Módosított Európai Szociális Charta

Magyarország Alaptörvénye – Szabadság és felelősség fejezet

EMBERI JOGOK VÉDELME

 emberi jogok, alkotmány, Alaptörvény, alkotmánybíráskodás, ombudsman

Emberi jogok alatt azokat a jogosultságokat értjük, amelyek az embereket emberi mivoltuknál fogva illetnek meg, amelyek az állam adományoz és köteles elismerni és tiszteletben tartani, ezek a jogok minden embert egyenlően illetnek meg.

Az emberi jogok védelme a 19. század második felében, illetve a két világháború között kezdődött, azonban lényeges előre lépések a védelem kialakításában a második világháború lezárását követően történtek. Az ENSZ Alapokmányának és az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának elfogadásával az emberi jogok védelme nem kizárólagosan az államok belső joghatósága alá tartozik.

Az emberi jogok védelme nemzetközi és hazai szinten értelmezhető.

1. Az emberi jogok nemzetközi védelme

Az emberi jogok univerzális védelme:

Az ENSZ égisze alatt elfogadott nemzetközi egyezmények az emberi jogok univerzális – egyetemes védelmét teremtette meg. A modern nemzetközi jognak alapelve lett, hogy az emberi jogok egyetemesek, azaz minden embert emberi mivoltuknál fogva, mindenhol azonosan illetnek meg. Az ENSZ Alapokmányán és az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatán túl a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya valamint a Gazdaság, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya biztosítja az emberi jogok védelmét. Valamennyi részes állam „kötelezi magát arra, hogy – különösen gazdasági és technikai téren – mind saját erejéből, mind pedig a nemzetközi segítségnyújtás és együttműködés útján a rendelkezésreálló valamennyi erőforrás igénybevételével, minden megfelelő eszközzel, ideértve különösen a jogszabályi intézkedéseket fokozatosan biztosítja az Egységokmányban elismert jogok gyakorlását.

Az emberi jogok védelme az Európa Tanács keretén belül:

Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE):

1950. november 4-én kelt dokumentum az alapvető emberi jogokat és szabadságokat foglalja magába, amelynek ratifikálása az Európa Tanácsi tagság feltételül szolgált. A ratifikált egyezmény jogosítja és kötelezi a természetes személyeket és a nem kormányzati szerveket. Az Egyezmény által biztosított jogok korlátozhatóság szempontjából lehetnek abszolút (nem korlátozható) jogok, mint például: kínzás, embertelen és megalázó elbánás tilalma (3.cikk), rabszolgaság tilalma (4.cikk), bizonyos feltételek mellett korlátozható jogok, például: élethez való jog, személyi

szabadság, tisztességes tárgyaláshoz való jog és az arányosság tiszteletben tartása mellett korlátozható jogok, mint például: lelkiismereti és vallásszabadság, véleménynyilvánítás szabadsága, magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog.

Emberi Jogi Bíróság
Az Emberi Jogok Európai Bíróság egy nemzetközi bírói fórum, amelyet az Európa Tanács államai az Emberi Jogok európai egyezményében vállalt kötelezettségek tiszteletben tartása céljából 1959-ben hoztak létre.

Az Emberi Jogi Bíróság egy strasbourgi székhelyű, állandó jellegű bírói fórum, amelyhez közvetlenül fordulhatnak a magánszemélyek, és ítéletei a tagországok számára kötelező érvényűek. A Bíróság ugyanannyi bíróból áll, mint az egyezmény részes tagországainak száma. A bírák teljes függetlenséget élveznek feladataik végrehajtása során, és nem képviselhetik az őket küldő államokat. A Bíróság jogosult eljárni minden, az Egyezmény értelmezése és alkalmazásával összefüggő kérdésben. Jogosult kivizsgálni mind az államok közötti (egymás ellen irányuló), mind az egyéni (természetes személyek vagy ezek csoportjai) államok ellen benyújtott panaszait, ezeket hívjuk egyéni panaszoknak.

A Bíróság az elé terjesztett ügyekben egyesbíróként, háromtagú tanácsokban, hét bíróból álló Kamarákban vagy tizenhét tagból álló ún. nagykamarában jár el. A Bíróság először hivatalból megvizsgálja az elfogadhatóság feltételeit, majd csak azután tér át az ügy érdemi vizsgálatára.

A Bíróság dönt a részes államok közötti vitákban, de egyéni panaszos eljárás is lefolytatható előtte. A Bíróság kérelmeket vehet át bármely természetes személytől, nem kormányzati szervezettől vagy személyek csoportjaitól, akik vagy amelyek azt állítják, hogy az Egyezményben vagy az ahhoz kapcsolódó jegyzőkönyvekben biztosított jogok valamely szerződő állam részéről történt megsértésének áldozatai.

Az ügyet csak akkor lehet a Bíróság elé terjeszteni, ha az összes hazai jogorvoslati lehetőséget kimerítették, és csak a hazai végleges határozat meghozatalától számított hat hónapon belül.

A strasbourgi bíróság eljárását két szakaszra lehet bontani: befogadhatósági és érdemi szakasz. A panasz befogadásának konjunktív feltételei vannak, amelyek fennállásáról és a befogadhatóságáról a bíróság héttagú kamarái által létrehozott háromtagú tanácsok döntenek. Amennyiben a panasz befogadásra került, innentől beszélhetünk az érdemi szakaszról. Az eljárás során lehetőség nyílik írásbeli bizonyítékok, írásbeli észrevételek előterjesztésére, harmadik fél, illetve állam beavatkozására. A kamara döntése ellen három hónapon belül fellebbezést lehet benyújtani a tizenhét bíróból álló Nagykamarához. Három hónap elteltével azonban a Nagykamara döntése végleges és a végleges határozatot közzé kell tenni.

2. Az emberi jogok hazai védelme

Az alapjogok érvényesülésének legfontosabb garanciája azok alkotmányban – Alaptörvényben, illetve törvényekbe foglalása. Szükség van mindezek mellett az emberi jogok védelme intézményrendszerének a megteremtésére és hatékony

működtetésére is. Ezt a célt szolgálják az Alkotmánybíróság, a bírósági szervezet, az ombudsmanok.

Az Alkotmánybíróság szerepe az emberi jogok védelmében:

Az alkotmánybíróság erősödő hatáskörébe tartozik az alapjogi bíraskodás, az emberi jogok védelme, az ún. alkotmányjogi panasz, amely igénybe vehető, ha az emberi jog címzettjei vagy egy jogszabályt vagy/és egy bírói aktust támadnak meg azzal a kifogással, hogy azok az érintettek valamely alkotmányos jogát sértették. Az Alkotmánybíróság további hatáskörei is igénybe vehetőek emberi jog megsértése esetén.

Ombudsman típusú jogvédelem – alapvető jogok biztosa

Az ombudsman az alkotmányosság és a törvényesség biztosítékrendszerében önálló helyet elfoglaló személyes tisztség. Az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint alapvető jogaival kapcsolatban visszáság érte, feltéve, ha ennek okozója, közigazgatási jellegű – vagy közszolgálatot végző szerv, együttesen ún. hatóság. A visszáság visszavezethető a hatóság tevéssel vagy mulasztással végzett tevékenységére, amely a beadványt tevő fél alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélye fennáll. A beadvány benyújtásának feltétele, hogy az illető már kimerítette a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket, illetve a határozatközléstől számított egy éves határidőn belül fordult az alapvető jogok biztosához. Amennyiben a vizsgálat eredményeként megállapítható, hogy alapvető jogokkal kapcsolatos visszáság fennáll, akkor különböző eszközök állnak az alapvető jogok biztosa rendelkezésére, többek között: ajánlást tehet, kezdeményezheti a visszáság orvoslását, illetve az ügyész fellépését, kezdeményezhet büntetőeljárást, ah bűncselekmény alapos gyanúja megállapítható, az Alkotmánybírósághoz fordulhat, ha

Az intézkedésekkel kapcsolatban az ombudsman csupán kezdeményezi a visszáság orvoslását, a megoldást az érintett állami szervek feladata. (Kiss, 2014)

Források

ENSZ Alapokmány

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

Gazdaság, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

Kiss Barnabás: Alkotmányjogi alapismeretek. Iurisperitus Bt., Szeged, 2104.

ÉRTESÍTÉS

 bíróság, ügyfél, idézés, ügyészség

az értesítés a bíróság, illetve hatóság eljárási cselekményeiről történő, kötelezést nem tartalmazó tájékoztatás, amelyben a bíróság vagy hatóság az érintett személyt az eljárási cselekményről tájékoztatja. Az értesítés tehát nem tartalmaz az értesített személyhez címzett felhívást, vagy kötelezést valamely eljárási cselekmény megtételére vagy eljárási cselekményen történő megjelenésre.

A polgári perrendtartásról szóló törvény ugyan alkalmazza az értesítés fogalmát, nem tartalmaz külön értelmező rendelkezést az értesítést illetően. Ezzel szemben az általános közigazgatási rendtartás és a büntetőeljárásról szóló törvény meghatározza egyrészt az értesítés tartalmát, más részből azokat az eseteket, amikor a bíróság, illetve hatóság általi értesítésnek van helye.

Az általános közigazgatási rendtartás szabályai szerint, ha nem szükséges az ügyfél idézése a hatóság az ügyfelet a tanú és a szakértő meghallgatásáról, a szemléről és a tárgyalásról értesíti azzal a tájékoztatással, hogy az eljárási cselekményen részt vehet, de megjelenése nem kötelező. Hasonlóan az idézéshez, az értesítést úgy kell közölni az ügyféllel, hogy azt az eljárási cselekményt megelőzően legálább 5 nappal korábban megkapja.

A büntetőeljárásról szóló törvény az idézéssel azonos szakaszhelyeken szabályozza az értesítésre vonatkozó rendelkezéseket. E szerint a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság azt idézi, akinek a jelenléte az eljárási cselekménynél kötelező, és azt értesíti, akinek a jelenléte nem kötelező, de azt a törvény lehetővé teszi. Az értesítés történhet kézbesítés útján, hangkapcsolatot biztosító elektronikus úton, személyesen, vagy hirdetmény útján. (Utóbbi esetben az értesítettek neve nem közölhető.) Hasonlóan az idézéshez, a büntetőeljárásban az értesítést úgy kell kézbesíteni, hogy azt a címzett legkésőbb az eljárási cselekményt megelőzően öt nappal megkapja. Kivételes esetben, a nyomozás során az értesítés úgy is kézbesíthető (hasonlóan az idézéshez), hogy azt a címzett az eljárási cselekmény időpontját megelőzően huszonnégy órával korábban kapja meg. Szintén kivételes esetben – az eljárási cselekmény sürgős jellegére tekintettel – a terheltet érintő eljárási cselekmény esetén a védő értesítése oly módon is kibocsátható, hogy a védő azt az eljárási cselekmény időpontja előtt két órával kapja meg.

Források

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 112.-116.§§

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról, 61.§

ÉRVÉNYESSÉG

 jogszabály, hatály, kihirdetés, közzététel, alkotmánybíráskodás

Az érvényesség a jogszabályok súlyos hibától mentes létrejötte, amely előfeltétele a hatályba lépésének, és a jogalkotói cél elérésének. A létezését a kihirdetéstől, illetve közzétételtől számoljuk, míg a súlyos hiba következménye a megsemmisítés és a norma létre nem jötte lehet.

A jogszabályok érvényességén a súlyos hibáktól mentes létrejöttüket értjük. A jogszabály érvényes létrejöttéhez négy feltétel együttes megvalósulása szükséges:

1. a jogalkotásról szóló törvény vonatkozó eljárási szabályainak betartása,
2. a jogszabályi hierarchia alapján tartalmi ellentmondás hiánya,
3. az arra jogosult személy vagy szerv által történt megalkotás, valamint
4. a megfelelő formában történő kihirdetés.

Egy jogszabály akkor jött létre, ha a jogalkotási eljárás utolsó kötelező cselekménye is megtörtént, ami a jogszabályok esetén a Magyar Közlönyben történő kihirdetést, míg a közjogi szervezetszabályozó eszközök esetén a közzétételt jelenti (GYERGYÁK–BENDE-SZABÓ, 2017).

A másik érvényességi kellék *a súlyos hibáktól való mentesség*. Egy normatív aktus a hiba eredete alapján tartalmi vagy formai szempontból lehet hibás. Ha tartalmi hibában szenved, akkor a jogszabályi hierarchiában magasabb szinten elhelyezkedő normatív aktus tartalmával nem áll összhangban, ellentmondás van közöttük. A formai hiba a jogalkotási eljárás során keletkezett hibát jelenti, amely megnyilvánulhat abban, ha nem megfelelő szerv bocsátotta ki az aktust, illetve, ha a meghozatala vagy kihirdetése során eljárásjogi hibát vétettek a jogalkotók.

Mind a tartalmi, mind a formai hibáknak négyféle jogkövetkezménye lehet (JAKAB, 2016).

1. A jogszabály érvényességére nézve nincs következménye, a hiba miatt a jogszabály ugyanúgy érvényes lesz. Pl. az előzetes hatásvizsgálat elmaradása a jogszabályalkotás előtt.
2. A hiba olyan kismértékű, hogy még orvosolható a jogalkotó által. Pl. A Magyar Közlönyben nyomdahibával megjelent jogszabály esetén, tehát ha a megjelent szöveg eltér a jogszabály aláírt szövegétől, a jogszabály aláírója a hatálybalépését megelőzően, de legkésőbb a kihirdetést követő hatodik munkanapig kezdeményezheti az eltérés helyesbítését. A helyesbítést a Magyar Közlönyben kell közzétenni, amelyről az igazságügyért felelős miniszter gondoskodik.

3. A jogi aktusban keletkezett hiba olyan nagymértékű, hogy nem orvosolható és ez esetben az Alkotmánybíróság által meg kell semmisíteni. A semmis aktus olyan súlyos fogyatékoságban szenved, amely miatt létezése is csak látszólagos és alkalmatlan a jogalkotó által kívánt joghatás kiváltására. Pl. a jogalkotási eljárás során súlyos szabálysértés történt, nem az előírt szavazási arányok figyelembevételével alkottak meg jogszabályt. Érvény-vesztés következménye is lehet a nem orvosolható hiba, ez esetben egy magasabb szintű jogi aktust változtattak meg úgy, hogy az alacsonyabb szintű ellentmondást mutasson, és ezáltal megsemmisítésre kerüljön.
4. Ha a hiba olyan nagymértékű, akkor még megsemmisítésre sem kerülhet, ugyanis létre sem jön. Pl. A kihirdetés helyének eltévesztése azt eredményezi, hogy a norma nem is létezik, így nincs mit megsemmisíteni.

Az első két esetben, amikor kismértékű vagy orvosolható hibáról beszélünk, nem érinti a norma érvényességét, azonban, ha nem orvosolható a hiba vagy a norma létre sem jött, akkor érvényes sem lehet.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról

JAKAB András: Jogforrási rendszer. In: Trócsányi László – Schanda Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016.

GYERGYÁK Ferenc – BENDE-SZABÓ Gábor: Általános közigazgatási ismeretek. II. modul. Jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek. Dialóg Campus, Budapest, 2017.

5/1990. (IV. 9.) AB határozat

ETIKAI VÉTSÉG

Bíró

Az igazságszolgáltatás, a bírói hatalom elengedhetetlen tulajdonsága, hogy független, feddhetetlen bírókból álló és átlátható rendszer útján töltsön be szerepét. Ennek biztosítása érdekében a bírósági kötelékben dolgozóakra az általánostól eltérő, szigorúbb etikai szabályok vonatkoznak. A bírók által követendő etikai normákat a Bírók Etikai Kódexe tartalmazza. Az Etikai Kódexben foglalt megsértése esetén etikai vétséget követ el a bíró. Ezen felül a bíró etikai / fegyelmi vétséget követ el akkor is, ha vétkezen a szolgálati viszonyával kapcsolatos kötelezettségeit megszegi, vagy az életmódjával, magatartásával a bírói hivatás tekintélyét sérti vagy veszélyezteti.

Fegyelmi / etikai vétség esetén a bíró ellen fegyelmi eljárás kezdeményezhető.

Források

Bírók Etikai Kódexe: https://birosag.hu/sites/default/files/3_etikai_kodex.pdf
(2019.03.21.)

2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról

EURÓPAI UNIÓ

 jogszabály, állampolgárság

1957-ben aláírják a Római Szerződést, és ezzel létrejön az Európai Gazdasági Közösség (EGK), más néven a közös piac, amely több évtized alatt, összesen 28 országot tömörítve, 2021-től már csak 27 országgal létrehozott sajátos politikai-gazdasági társulás, érték és életközösség. Az 1993. november 1-jén hatályba lépő Európai Unióról szóló Maastrichti Szerződés értelmében az Európai Unió egy integrációs szervezet, amely egyfelől a nemzetek feletti közösségi, másrészt kormányközi együttműködés. Alappilléreként jelennek meg benne a demokratikus elvek (emberi jogok, szolidaritás, demokratizmus), és polgárainak igyekszik békét, biztonságot és stabilitást nyújtani. Az EU célja: a nemzetek feletti Európa megteremtése.

Az Európai Unió egy sajátos államszövetség. Nem tekinthető államnak, ugyanakkor önálló jogi személyiséggel bír, és a tagállamokra nézve kötelező jogszabályokat alkothat. Az Európai Unió lényege, hogy egy egységes szervezeten belül a tagállamok szuverenitásukat, vagyis önállóságukat megtartva, de bizonyos hatásköröket átruházva, az Unió intézményei útján, vagy más tagállamokkal közösen gyakorolnak. Az Uniót létrehozó államok ugyan szuverének, de szuverenitásuk osztott, az államok sajátos államszövetségben a döntéshozatali eljárásban betöltött meghatározó szerepükről nem kívánnak lemondani

Az európai integráció államszervezeti szempontból nem föderáció, mert nincs önálló államisága, vagyis ez azt jelenti, hogy az Európai Unióra nem tekinthetünk úgy, mint egy önálló államra. Más nézetek szerint az Európai Unió a nemzetállamok egyenrangú szövetsége, nemzetközi szerződés alapján a tagállamok az alapító szerződésekben foglaltak szerint működnek együtt. A leginkább elfogadott, köztes nézet szerint az EU egy sajátos államszövetség. (SCHANDA 2016)

A Lisszaboni Szerződéssel nyerte el az Európai Unió mai formáját, amely jelentős változásokat irányoz elő az unió struktúrájában. A hárompilléres szerkezet felszámolásával az unió magába olvasztja az egyes közösségeket és a jogi személyiséggel felruházott, egységes nemzetközi szervezetként létezik. A Lisszaboni Szerződéssel lehetővé vált, hogy az Unió alapvető értékeinek megsértése esetén a tagállam alapító szerződésből eredő jogai felfüggesztésre kerülhetnek vagy akár kezdeményezhető a tagállam Unióbal való kilépése.

A Lisszaboni Szerződés óta, 7 intézménye van az Európai Uniónak:

Európai Parlament: a demokratikus deficit csökkentése érdekében létrehozott szervezet, melynek tagjait közvetlenül, általános, titkos, listás szavazáson a tagállamok állampolgárai választanak.

Az Európai Parlament a Tanács melletti társjogalkotó szervnek tekinthető, az Európai Bizottság által előterjesztett javaslatok alapján jogszabályokat fogad el, nemzetközi megállapodásokról határoz és dönthet az Európai Unió bővítéséről. Másik jelentős feladatköre a felügyelet, demokratikus ellenőrzést gyakorol az összes uniós intézmény felett, kérdéseket intéz a Bizottsághoz és a Tanácshoz. Kivizsgálja az uniós polgárok által benyújtott petíciókat, és egyéb vizsgálatot indít. A költségvetés terén a Tanáccsal együtt kialakítja az uniós költségvetést és jóváhagyja az ún. többéves keretet.

Európai Tanács: keretében az uniós országok vezetői üléseznek, hogy meghatározzák az EU politikai programját. Az Európai Tanács valósítja meg legmagasabb szinten az uniós országok közötti politikai együttműködést.

Tagjai az uniós országok állam, illetve kormányfői, az európai Bizottság elnöke, az Unió külügyi és biztonságpolitikai fő képviselője. Az Európai Tanács elsődleges feladatai közé tartozik az EU politikai prioritásait és tevékenységének általános irányvonalainak a meghatározása, de jogalkotással nem foglalkozik. Másodlagosan az Unió stratégiai érdekeinek és védelmi feladatainak figyelembevételével kialakítja az EU közös kül- és biztonságpolitikáját.

Európai Unió Tanácsa – Tanács: szerepe az EU-tagállamok kormányainak képviselőjét ellátó intézmény, amely uniós jogszabályokat fogad el – a fő jogalkotó szervnek tekinthető. A Parlament mellett az EU fő döntéshozatali szerve. Tagjai az uniós országoknak a megvitatandó szakpolitikai területért felelős miniszterei. Fontos, hogy az Európai Unió Tanácsa nem tévesztendő össze az Európai Tanács elnevezésű uniós intézménnyel, amely a szakpolitikai döntéshozatal általános irányvonalainak kialakításáért felel és szinten nem szabad összekeverni az Európa Tanáccsal, amely az Európai Uniótól teljesen független szervezet.

Európai Bizottság: szerepe elsődlegesen abban van, hogy előmozdítja az EU általános érdekeinek érvényesülését azáltal, hogy jogszabályi javaslatokat dolgoz ki, továbbá végrehajtja a szakpolitikai és uniós költségvetést. Tagjai a biztosi testület, melybe mindegyik uniós tagállam egy biztost delegál.

Európai Unió Bírósága: gondoskodik arról, hogy az európai uniós jogszabályokat mindegyik tagállam azonos módon értelmezze és alkalmazza, illetve, hogy az uniós országok és intézmények betartsák az EU-jogszabályok rendelkezéseit. Ezen túlmenően rendezi a tagállami kormányok és az uniós intézmények közötti jogvitákat. Fontos feladata a jogérvényesítés (kötelezettségszegési eljárás) – ez az eljárás azok ellen a tagállami kormányok ellen indítható, amelyek nem teljesítik

az uniós jogszabályokból eredő kötelezettségeiket. Kötelezettségzegési eljárást az Európai Bizottság, illetve az uniós országok kezdeményezhetnek. Elmarasztaló ítélet esetén a kérdéses tagállamnak késedelem nélkül fel kell hagynia a kérdéses gyakorlattal, ellenkező esetben ugyanis újabb eljárás indulhat ellene, melynek során pénzbírságot is kiróhatnak rá.

Európai Központi Bank: feladata a monetáris politika meghatározása, önálló devizapiaci műveletek végzése, tagállamok hivatalos devizatartalékainak kezelése, pénzkibocsátás engedélyezése. Évente jelent a Parlament felé, ezen túl jogalkotásra is jogosult, kivéve e körből az irányelveket.

Európai Számvevőszék: az Európai Unió „pénzügyi lelkiismerete”, vagyis a pénzügyi ellenőrzés fő szerve. Ellenőrzi, hogy az uniós pénzforrások beszedése és felhasználása során nem történt-e szabálytalanság, és segíti az uniós pénzgazdálkodás javítását. Egy-egy fővel képviseltetik magukat a tagállamok.

Magyarország 2004. május 1-jén csatlakozott az Európai Unióhoz, amellyel együtt kötelezettséget vállalt arra, hogy közreműködik az európai egység megteremtésében.

2020-ban még tagállamból áll az Európai Unió, ezek az alábbiak: Ausztria, Belgium, Bulgária, Ciprus, Csehország, Dánia, Egyesült Királyság, Észtország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Horvátország, Írország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Magyarország, Málta, Németország, Olaszország, Portugália, Románia, Spanyolország, Svédország, Szlovákia és Szlovénia.

Uniós polgárság:

EUMSz 20.cikk (1): *„Létrejön az uniós polgárság. Uniós polgár mindenki, aki valamely tagállam állampolgára. Az uniós polgárság kiegészíti és nem helyettesíti a nemzeti állampolgárságot.”*

A Maastrichti Szerződés által létrehozott jogintézmény. Az uniós polgárságot az Európai Unió valamely tagállamának állampolgárságával rendelkező természetes személynek biztosítanak. Az egyes államokban élő nem állampolgárok tehát nem kaphatnak uniós polgárságot.

Az uniós polgárság járulékos (származtatott) jellegű, ez azt jelenti, hogy az uniós polgárság a tagállami állampolgárságból származik, ahhoz köthető. Azzal, hogy valaki ilyen állampolgárságot szerez automatikusan uniós polgár lesz. Előbb-utóbb ez a kérdés harmonizációt igényel (a migrációs problémák miatt).

Az uniós polgárság kiegészítő jellegű, vagyis nem helyettesíti, hanem a tagállami állampolgársággal járó jogokat kiegészítve biztosít plusz jogokat az uniós polgárai számára. Az uniós állampolgárt megilletik az uniós jog adta keretek között

- ♣ a tagállamokban való a szabad mozgás és letelepedés joga (személyek szabad mozgása),

- ❖ a tartózkodási helye szerinti államban – az ottani állampolgárokkal azonos feltételek mellett – aktív és passzív választójoggal rendelkezik a helyhatósági választásokon,
- ❖ jogosult a tagállamok bármelyikének diplomáciai vagy konzuli védelmére, ha az érintett harmadikállamban saját állampolgársága szerinti országnak nincs diplomáciai képviselője, illetve konzuli képviselője, valamint
- ❖ joga van petíciót (petíciós jog) intézni az európai parlamenthez és az Európai Ombudsmanhoz. (LAMN 2009)

Források

EUSZ – az Európai Unióról szóló Szerződés

EUMSZ – az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés

Magyarország Alaptörvénye, E. Cikk

Lamm Vanda (szerk.): Jogi Lexikon. CompLex Kiadó, Budapest, 2009.

SCHANDA Balázs: Globalizáció és nemzeti identitás. In: CSINK Lóránt – SCHANDA Balázs (szerk.): Összehasonlító módszerek az alkotmányjogban. Pázmány Press, Budapest, 2017. p. 31-44.

EUTANÁZIA

 alkotmánybíráskodás, önrendelkezési jog

Az eutanázia a gyógyíthatatlan beteg halálának meggyorsítása vagy előidézése szenvedésének megrövidítése céljából. Az eutanázia fogalmán belül megkülönböztetjük az úgynevezett „aktív eutanázia” és „passzív eutanázia” fogalmát. Az aktív eutanázia a halál tevőleges előidézését jelenti. Ezzel szemben a passzív eutanázia esetén az életmentő, életfenntartó kezelés hiányáról, vagy annak abbahagyásáról beszélünk, melynek következtében a betegség lefolyása – a beteg saját döntése következtében – a beteg halálával végződik.

Az eutanázia megítélése eltérő képet mutat a világ különböző nemzeteinek megítélésében, ami kulturális, vallási, erkölcsi stb. okokra vezethető vissza, és amelynek következtében jelentős eltéréseket tapasztalhatunk a jogi szabályozás tekintetében a teljes elfogadottságtól egészen a teljes tilalmazásig. Jelen sorok keretei között az Alkotmánybíróság gyakorlatán keresztül a magyar szabályozás bemutatására szorítkozunk. Az eutanázia nemzetközi megítéléséről bővebb információ elérhető az alábbi hivatkozáson keresztül.

Az Alkotmánybíróság eutanáziahatározatában megállapította, hogy a gyógyíthatatlan betegségben szenvedő beteg döntése arról, hogy életének a fennmaradó, szenvedésekkel teli fennmaradó részét nem akarja megélni, önrendelkezési jogának körébe tartozik, ami így közvetlenül levezethető az emberi méltósághoz való feltétlen és korlátozhatatlan jogából. A testület döntése alapján tehát a saját haláláról való döntés mindenkit megillet.

Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint az élethez való jog és az emberi méltósághoz való jog egységet alkot, abszolút jellegű és korlátozhatatlan. A két jog egységes természete (és ebből következően korlátozhatatlansága) ugyanakkor csak abban a helyzetben állapítható meg, ha életet és az attól elválaszthatatlan emberi méltóságot mások korlátozzák. Az eutanázia kérdése esetén azonban az élethez és az emberi méltósághoz való jog nem elválaszthatatlan egységként jelenik meg. A gyógyíthatatlan beteg életéről történő lemondása jelenti a beteg emberi méltóságának védelmét, továbbá az eutanázia esetén nem beszélhetünk külső korlátozási szándékról, vagyis a beteg élethez és emberi méltósághoz fűződő jogát nem külső behatástól kell megóvni: a beteg állapotából adódóan az emberi méltóság sérelme azáltal következik be, hogy a beteg gyógyíthatatlan, azonban élete „nem ér véget azon a ponton, ahol a betegség elviselésével járó súlyos testi, lelki szenvedés, a

kiszolgáltatottság és a reménytelenség érzése folytán kibékíthetetlen konfliktusba kerül méltóságérzetével.”

Az Alkotmánybíróság joggyakorlata alapján – a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően – az aktív és passzív eutanázia eltérő alkotmányos megítélés alá esik. E szerint a gyógyíthatatlan betegnek az a kívánsága, hogy orvosi – tevéleges – segítséggel vessen véget életének nem tekinthető az életével, illetve halálával összefüggő önrendelkezési joga gyakorlásának, amit törvény ne korlátozhatna. Különös tekintettel arra, hogy az aktív eutanázia egy másik személy aktív, tevéleges beavatkozását követeli meg. Erre tekintettel a magyar jog alapján az eutanázia aktív formája, mint az önrendelkezés szabadságából fakadó halálhoz való jog nem vezethető le az Alaptörvény II. cikkéből, így annak minden formája tilalmazott és megvalósulása a büntetőjog hatókörébe tartozó esetkör.

Passzív eutanázia alatt az életmentő orvosi beavatkozás visszautasítását értjük, amelynek további két esetkörét különböztethetjük meg: önkéntes passzív eutanázia esetén az életmentő (vagy azt fenntartó) kezelés, orvosi beavatkozás visszautasítása a beteg befolyásmentes akaratnyilvánításán alapul, míg nem önkéntes passzív eutanázia esetén a beteg nincs abban a helyzetben, hogy kinyilváníthassa akaratát, így a kérdés, hogy más személy – a kezelőorvos – döntése pótolhatja-e az akaratnyilvánításra képtelen beteg döntését az életmentő/fenntartó kezelésről. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint az önkéntes passzív eutanázia összeegyeztethető az élet és emberi méltósághoz fűződő jog alkotmányos szabályozásával, a nem önkéntes passzív eutanázia nincs összefüggésben a beteg önrendelkezési jogával, ezért nem megengedett.

A passzív eutanázia másik, a beteg önrendelkezési jogán alapuló esete az, amelyet az egészségügyről szóló törvény az ellátás visszautasítása jogának nevez. Az egészségügyről szóló törvény, a betegjogok körében rendelkezik az ellátás visszautasításának jogáról. E szerint a cselekvőképes beteget megilleti az ellátás visszautasításának joga, kivéve, ha annak elmaradása mások életét vagy testi épségét veszélyeztetné. Az életfenntartó vagy életmentő beavatkozás visszautasításának az állam életvédelmi kötelezettségéből (is) adódóan számos feltétele és korlátozása található a törvényi szabályozásban. E szerint a beteg nem utasíthatja vissza az életfenntartó vagy életmentő beavatkozást, ha várandós és előre láthatóan képes a gyermek kihordására, továbbá a beteg minden olyan ellátást, amelynek elmaradása esetén egészségi állapotában várhatóan súlyos vagy maradandó károsodás következne be csak közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban, illetve írásképtelensége esetén két tanú együttes jelenlétében utasíthat vissza.

Az egészségügyről szóló törvény rendelkezései szerint a betegség természetes lefolyását lehetővé téve az életfenntartó vagy életmentő beavatkozás visszautasítására csak abban az esetben van lehetőség, ha a beteg olyan súlyos betegségben szenved, amely az orvostudomány mindenkori állása szerint rövid időn belül halálhoz vezet és gyógyíthatatlan. A visszautasítás ebben az esetben is csak akkor érvényes, ha háromtagú orvosi bizottság a beteget vizsgálatát követően egybe-

hangzóan, írásban nyilatkozik arról, hogy a beteg döntését a döntés következményeinek tudatában hozta meg, továbbá, hogy a betegség jellegére vonatkozó a jogszabályban foglalt feltételek fennállnak. Ezt követően további alaki feltétel, hogy a beteg az orvosi bizottság nyilatkozatát követő harmadik napon két tanú előtt ismételten kinyilvánítsa a visszautasításra irányuló szándékát.

A beteg önkéntes döntése tehát az életmentő, életfenntartó beavatkozásról történő lemondásra az önrendelkezési jog hatókörébe tartozik, azonban a lemondásra vonatkozó szabályozásnak biztosítania kell, hogy a döntés a beteg befolyástól mentes akaratelhatározásán alapuljon.

Források

Magyarország Alaptörvénye, II. cikk

SÁRI János – SOMODY Bernadette: Alapjogok. Osiris Kiadó, Budapest, 2008. p. 97-103.

ZAKARIÁS Kinga: Alapjogok. Különös rész. In: SCHANDA Balázs – BALOGH Zsolt (szerk.): Alkotmányjog. Alapjogok. Pázmány Press, Budapest, 2015. p. 108-112.

1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről 20-23.§§

36/2000 (X. 27.) AB határozat

FELLEBBEZÉS

 jogorvoslati jog, állampolgár, alapjog, Alaptörvény, alkotmánybíráskodás

A jogorvoslati jog garantálja az állampolgár részére valamely hatóság, hivatal, szerv egyedi ügyben hozott, érdemi döntése elleni kifogás lehetőségét. Megkülönböztetünk rendes és rendkívüli jogorvoslati formákat, a fellebbezés a legáltalánosabb rendes jogorvoslati kérelem elnevezése.

A jogorvoslatihoz való jog alkotmányos alapjogunk, az Alaptörvény szerint „*mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.*”

Az alkotmánybírói gyakorlat az elmúlt két évtizedben pontosan meghatározta a jogorvoslati jog keretét, feltételrendszerét. Ennek értelmében, akkor hatékony a jogorvoslat, ha az elbírálás során érvényesül a *ténylegesség és hatékonyság* együttes feltétele. Ez a szervezetrendszer kialakítása során egy magasabb fórumhoz vagy más szervhez fordulás lehetőségében jelenik meg. Az Alkotmánybíróság megállapítása szerint már az egyfokozatú fellebbviteli rendszer is garantálja a jogorvoslattal szemben támasztott alkotmányos követelményt. A megtámadható döntések köre is pontosan meghatározott, miszerint az egyedi ügyben született, érdemi döntések esetén biztosítani kell a jogorvoslat lehetőségét. A hatósági döntésről megfelelő időben történő tudomásszerzés és döntések indoklása adja a jogorvoslati jog alapját, az indoklás nélkül az ügyfél nem tudná mire alapozni a kérelmét (TURKOVICS, 2011).

A jogorvoslati jog a *korlátozható alapjogok* közé tartozik, amennyiben szükségességi vagy arányossági követelmények igénylik. A jogorvoslati jog az alapján, hogy jogerős vagy nem jogerős határozattal szemben kívánják benyújtani két nagy csoportra oszlik, megkülönböztetjük a rendes és a rendkívüli jogorvoslatihoz való jogot. A *rendes jogorvoslat* még nem jogerős döntés ellen, míg a rendkívüli egy már jogerőre emelkedett határozattal szemben nyújtható be. Polgári eljárásjogban a *perorvoslat* kifejezés használatos.

A fellebbezés a rendes jogorvoslatok közé tartozik, amely az ügyfél kérelmére indul és a végrehajtás tekintetében halasztó hatállyal bír. A halasztó hatály azt jelenti, hogy amíg az újabb ügy jogerősen nem kerül elbírálásra, addig a fellebbezéssel megtámadott döntés nem végrehajtható. Mind a közigazgatási döntések ellen, mind a bírósági határozatokkal szemben, amennyiben törvény nem zárja ki, helye van fellebbezésnek.

A közigazgatási döntés elleni fellebbezésnek akkor van helye, ha a határozatot a járási hivatal vezetője, a helyi önkormányzat szerve, vagy rendvédelmi szerv

helyi szerve hozta és a döntést nem nyilvánították azonnal végrehajthatónak, valamint, ha a törvény kifejezetten megengedi. Egyéb esetekben más rendes vagy rendkívüli jogorvoslati eljárás vehető igénybe.

Fellebbezni csak a megtámadott döntésre vonatkozóan, közvetlenül összefüggő okból, illetve a döntésből közvetlenül adódó jog- vagy érdeksérelemre hivatkozva lehet és a fellebbezést benyújtó ügyfélnek indoklási kötelezettsége is van. A fellebbezésben olyan új tényre lehet hivatkozni, amelyről az elsőfokú eljárásban az ügyfélnek nem volt tudomása, vagy arra önhibáján kívül eső ok miatt nem tudott hivatkozni. A fellebbezésre jogosult ügyfél a fellebbezési határidőn belül a fellebbezési jogáról vissza nem vonhatóan lemondhat. A fellebbezést másodfokú hatóság bírálja el, amely során a megtámadott döntést és az azt megelőző eljárást is megvizsgálja. Az ügyfél a véglegessé vált döntés ellen közigazgatási pert indíthat.

A bírósági szervezetrendszer hierarchikus felépítéséből kifolyólag a bíróságok határozatai ellen benyújtott fellebbezések az egy szinttel magasabb bíróságokhoz nyújthatók be. A polgári eljárásokban másodfokon a járásbírósághoz, valamint a közigazgatási és munkaügyi bírósághoz tartozó ügyekben a törvényszék, a törvényszékhez tartozó ügyekben az ítélőtábla, míg az ítélőtáblához tartozó ügyekben a Kúria ítélkezik. A büntető eljárásokban másodfokon jár el a törvényszék a járásbíróság hatáskörébe, az ítélőtábla a törvényszék hatáskörébe, a Kúria az ítélőtábla hatáskörébe tartozó ügyekben, és harmadfokon jár el az ítélőtábla azokban az ügyekben, amelyekben elsőfokon a járásbíróság járt el, illetve a Kúria azokban az ügyekben, amelyekben elsőfokon a törvényszék járt el.

A bírósági határozat a jogerőre emelkedését követően nem támadható meg fellebbezéssel.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

TURKOVICS István: A jogorvoslatihoz való jog megfelelő gyakorlati alkalmazhatóságának feltételei az alkotmánybíróság gyakorlata alapján. *Sectio Jur. et Pol.*, Miskolc, Tom. 29/2. p. 333–350. (2011)

71/2002. (XII. 17.) AB határozat

630/B/2005 AB határozat

22/1995.(III.31.) AB határozat

53/2002.(XI.28.) AB határozat

FELMONDÁS

A Munka Törvénykönyve (Mt.) a munkaviszony megszüntetésének három lehetőségét szabályozza. E szerint a munkaviszony megszüntethető közös megegyezéssel, felmondással, illetve ún. azonnali hatályú felmondással.

Az Mt. alapján tehát a munkaviszonyt mind a munkavállaló, mind a munkáltató *felmondással* megszüntetheti. A felmondással szemben támasztott követelmények között különbség mutatkozik egyrésztől aszerint, hogy a munkaviszonyt a munkavállaló, vagy a munkáltató szünteti meg, illetve másrésztől aszerint, hogy a felmondás határozott, vagy határozatlan idejű munkaviszonyra irányul.

Valamennyi esetben a felek (munkavállaló és munkáltató együtt) megállapodhatnak úgy, hogy legfeljebb a munkaviszony kezdetétől számított egy évig a munkaviszony felmondással nem szüntethető meg. Egy éven túl azonban a felmondás lehetőségét még egyező akarattal sem lehet kizárni. Amennyiben a határozatlan idejű munkaviszonyt a munkáltató szünteti meg felmondással, felmondását köteles megindokolni. (Kivéve, ha a munkavállaló nyugdíjasnak minősül, ilyenkor nincs indokolási kötelezettség.) A felmondás indoka határozatlan idejű munkaviszony esetén kizárólag a munkavállaló munkaviszonnyal kapcsolatos magatartásával, képességével vagy a munkáltató működésével összefüggő ok lehet. A munkáltató a határozott idejű munkaviszonyt felmondással kizárólag akkor szüntetheti meg, ha a munkáltató felszámolási- vagy csődeljárás alá került, az eljárás tartama alatt, vagy a munkavállaló képességére alapított okból, vagy akkor, ha a munkaviszony fenntartása elháríthatatlan külső ok következtében lehetetlenné válik.

A munkáltató felmondással azonban nem szüntetheti meg a munkaviszonyt a várandósság, a szülési szabadság, a gyermek gondozása céljából igénybe vett fizetés nélküli szabadság, a tényleges önkéntes tartalékos katonai szolgálatteljesítés, valamint az emberi reprodukciós eljárással összefüggő kezelés esetén legfeljebb annak megkezdésétől számított 6 hónap alatt.

Amennyiben a munkaviszonyt felmondással a munkavállaló szünteti meg, úgy határozatlan idejű munkaviszony esetén a munkavállaló felmondását nem köteles indokolni, ellenben határozott idejű munkaviszony esetén a munkavállalót is indokolási kötelezettség terheli. Ebben az esetben a felmondás indoka csak olyan ok lehet, amely számára a munkaviszony fenntartását lehetetlenné tenné vagy körülményeire tekintettel aránytalan sérelemmel járna.

A felmondás intézményének sajátja, hogy a munkaviszony nem azonnal, a felmondás közlésével, hanem a kötelező felmondási idő leteltével szűnik meg. A felmondási idő legkorábban a felmondás közlését követő napon kezdődik, azonban a felek ettől eltérően is rendelkezhetnek, vagyis bármelyik fél felmondása esetén a

másik fél beleegyezésével a felmondási idő kitöltése nem szükségszerű. Főszabály szerint a felmondási idő 30 nap, ettől azonban a felek eltérően is rendelkezhetnek a munkaszerződés megkötésekor, azzal, hogy a 30 napnál rövidebb, illetve 6 hónapnál hosszabb felmondási idő nem köthető ki. A munkáltató felmondása esetén a felmondási idő a munkáltatónál munkaviszonyban töltött 3 év után 5 nappal, 5 év után 15 nappal, 8 év után 20 nappal, 10 év után 25 nappal, 15 év után 30 nappal, 18 év után 40 nappal, 20 év után pedig 60 nappal meghosszabbodik. (Látható tehát, hogy amennyiben a munkavállaló egyazon munkahelyen dolgozik legalább húsz évig, a munkáltató felmondása esetén a felmondási idő legalább 90 nap.) A munkáltató felmondása esetén köteles a munkavállalót – legalább a felmondási idő felére – a munkavégzés alól felmenteni azzal, hogy a munkavégzés alóli felmentés tartamára a munkavállalót távolléti díj illeti meg, kivéve, ha munkabérré egyébként nem lenne jogosult.

A fenti „rendes” felmondástól meg kell különböztetnünk az ún. **azonnali hatályú felmondást**, amely kivételes lehetőségként áll a felek rendelkezésére. E szerint akár a munkáltató, akár a munkavállaló azonnali hatályú felmondással megszüntetheti a munkaviszonyt, ha a másik fél a munkaviszonyból származó lényeges kötelezettségét szándékosan vagy súlyos gondatlansággal jelentős mértékben megszegi, vagy egyébként olyan magatartást tanúsít, amely a munkaviszony fenntartását lehetetlenné teszi. Az azonnali hatályú felmondásra az alapjául szolgáló okról való tudomásszerzéstől számított 15 napon belül van lehetőség. A nyitva álló határidő kivételesen meghosszabbodhat, amennyiben a jogosultja nincs abban a helyzetben, hogy jogával éljen. Ebben az esetben is az azonnali hatályú felmondás közlésére rendelkezésre álló idő legfeljebb az ok bekövetkeztétől számított egy év, illetve bűncselekmény elkövetése esetén a büntethetőség elévüléséig lehet gyakorolni. **Próbaidő** alatt bármelyik fél indokolás nélkül, azonnali hatállyal, a fenti okokon kívül is megszüntetheti a munkaviszonyt.

Források

2012. évi I. törvény a Munka Törvénykönyvéről 64-70.§§, 78-79.§§

FELNŐTTKÉPZÉS

Alaptörvény

Az Alaptörvény XI. cikke fogalmazza meg a művelődéshez való jogot, amelyet az ingyenes és kötelező alapfokú-, és a mindenki számára elérhető középfokú oktatás által is biztosít. Az alapfokú- és a középfokú oktatást együttesen közoktatásnak nevezzük. A felsőoktatás már a tanulók képességei alapján, és nem általánosan hozzáférhető képzési forma.

A felnőttképzés az előző két csoportba nem tartozó tanulási-képzési lehetőségeket jelöli összefoglaló módon, ide tartoznak a nyelvi képzések, iskolarendszeren kívüli szakmai képzések, továbbképző tanfolyamok és egyéb képzések.

A felnőttképzési tevékenység folytatása engedélyhez kötött. A tevékenység megkezdése előtt a jogi személyek, egyéni cégek, vállalkozók, köznevelési intézmény, akik ilyen irányú oktatást szeretnének nyújtani, engedélyezési kérelem benyújtására kötelesek az illetékes hatóságnál. A kérelem benyújtásával párhuzamosan a kérelmező intézmény a szakképzésért és felnőttképzésért felelős miniszter rendeletében előre meghatározott mértékű igazgatási szolgáltatási díjat köteles befizetni. Határozatlan időre engedély adható számára felnőttképzési tevékenység folytatására, amennyiben minden feltételnek megfelel a kérelmező:

1. programszakértő által előzetesen jóváhagyott képzési program kidolgozása;
2. az oktatáshoz szükséges személyi és tárgyi feltételek;
3. minőségbiztosítási rendszer alkalmazása, amely megfelel a minőségbiztosítási keretrendszernek;
4. felnőttképzési információs rendszer működtetéséhez szükséges feltételek;
5. ügyfélszolgálat és panaszkezelési rendszer működtetése;
6. meghatározott vagyoni biztosítékkal rendelkezik;
7. az oktatási, illetve képzési tevékenység szerepel a létesítő okiratában, működési engedélyében vagy az egyéni vállalkozói nyilvántartásban a tevékenységei között.

A képzési programban kell a képzés megnevezését, a nyilvántartási számát, a megszerzhető kompetenciát, képzési időt, való bekapcsolódás és részvétel feltételeit, a képzés célját és célcsoportját feltüntetni.

A képzés megkezdése előtt a felnőttképzési intézmény a képzésben résztvevő személlyel írásbeli felnőttképzési szerződést kell kössön. A szerződésben fel kell tüntetni a képző intézmény nevét, adatait, OKJ szerinti szakképesítés megszerzésére irányuló képzés esetén a szakképesítés OKJ számát, dátumot, a tervezett óraszámát.

mot, a várható befejezés dátumát és a képzés helyszínét. A képzési díj összege, befizetési határideje, az esetleges támogatási források feltüntetése elengedhetetlen.

Felnőttképzés keretében önálló szakképesítés szerezhető. A szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény részletezi az Országos Képzési Jegyzékben szereplő szakképesítések megszerzésének általános szabályait, míg a szakképesítések jegyzéke rendszeres időközönként kormányrendeletben van közzétéve.

Források

Magyarország Alaptörvénye XX. cikk

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről

2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról

2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről, 1.§, 3.§

2019. évi LXXX. évi törvény a szakképzésről

FOGVA TARTÁS

 szabadság korlátozása, Alaptörvény

Fogva tartás nem más, mint a személyes szabadság átmeneti vagy tartós elvonása.

A személyi szabadsághoz és a személyi biztonsághoz minden embernek joga van, amelyet az Alaptörvény deklarál. [IV. cikk (1) bekezdés] A fogva tartás a fent említett szabadsághoz való jogot korlátozza, vonja el azzal, hogy a fogva tartott személy, a külvilágtól elzárva, erre a célra létesített büntetésvégrehajtási intézetben köteles tartózkodni. Ahhoz, hogy egy személyt alkotmányos alapjogában korlátozzanak a szükségesség és arányosság követelményének kell megfelelni. Vagyis az alapjog korlátozásának oka más alapjog érvényre jutása vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében kerülhet sor, és kizárólag a szükséges mértékben és az elérni kívánt céllal arányosan lehetséges. [Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés]

A fogva tartási körülmények elsődlegesen a nemzetközi jogban kerültek szabályozásra, egyfajta sztenderd követelményeket felállítva, amelyet az egyes államok saját jogrendszerükbe implementálnak, ültetnek át. A fogvatartáshoz kapcsolódó alapelveket is tartalmaz az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya. A fogva tartás vonatkozásában a 3. cikk a releváns, ez tartalmazza a kínzás, embertelen és megalázó büntetés vagy bánásmód tilalmát. Ezt a rendelkezést Magyarország Alaptörvényének III. cikk (1) bekezdésében akként rögzítette az alkotmányozó, hogy senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani.

Ugyanakkor a fogvatartottaknak kötelezően biztosítandó személyes mozgástérre nincs egységes szabályozás, de irányadó az Európa Tanács által elfogadott Európai Börtönszabályok. Emellett jelentős a Kínzás és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Bizottság (CPT).

Ugyanakkor az Európai Unióban a büntetés-végrehajtási rendszerek jogi szabályozása tagállami hatáskörbe tartozik, ami azt jelenti, hogy minden tagállam maga szabályozza a kérdést saját országában. Magyarországon a Büntetésvégrehajtási kódex mellett miniszteri rendeletben szabályozzák a fogva tartásra vonatkozó szabályokat.

A fogva tartás megvalósulhat jogerős marasztaló ítélet alapján, szabadságvesztés formájában vagy a büntetőeljárás során személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés elrendelése révén. Az utóbbit a büntetőeljárásról szóló törvény szabályozza és differenciálja akként, hogy van őrizet, távollattartás, bűnügyi felügyelet, letartóztatás, előzetes kényszergyógykezelés [Be. 272. (2) bekezdés]. A kényszerintézkedés el-

rendelése és végrehajtása során mindig törekedni kell arra, hogy annak alkalmazása az érintett alapvető jogainak a korlátozását csak a legszükségesebb mértékben és ideig eredményezze. Elrendelni csak törvényben meghatározott célból lehetséges, például: a terhelt jelenlétének biztosítása érdekében, a bizonyítás megnehezítése vagy megghiúsításának megakadályozása érdekében vagy a bűnisméltés lehetőségének megakadályozása érdekében. A büntetőeljárás törvény külön rendelkezik arról, hogy a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedést azonnal meg kell szüntetni, ha annak elrendelésének oka, feltétele megszűnt, ezzel is biztosítva az érintettnek, hogy továbbiakban ne sérüljön a szabad mozgáshoz való alapvető joga.

Az eljárás alatt fogva tartott terheltnek joga van saját ruháját viselni, a letétben lévő pénzből meghatározott összeget a személyes szükségleteire fordíthat, hozzátartozóival és más személyekkel levelezhet és havonta egyszer fogadhat látogatót, kaphat csomagot, valamint a büntetés-végrehajtási intézetben rendelkezésre álló oktatási, művelődési és sportolási lehetőséget igénybe veheti.

Jogellenes fogva tartásról abban az esetben beszélhetünk, ha valakinek a szabadságát alaptalanul vagy törvénybe ütköző módon vonták el. Ennek tilalmát az Alaptörvény is rögzíti, miszerint akinek szabadságát alaptalanul vagy törvényt sértően korlátozták, kárának megtérítésére jogosult. A jogellenes fogvatartás a Büntető Törvénykönyv, mint bűncselekményt nevesít, amelynek tettese kizárólag hivatalos személy lehet (speciális bűncselekmény). Ilyen például, ha a hivatalos személy valakit jogellenesen elfog, őrizetbe vesz, letartóztat vagy őrizet alatt tartja.

Források

ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezség Okmánya

Magyarország Alaptörvénye

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2013. évi CCXL. törvény a büntetések, intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

16/2014. (XII.19.) IM rendelet

2017 évi XC. törvény a büntetőeljárásról

FOGYATÉKOSSÁGI TÁMOGATÁS

fogyatékos, törvény

A súlyosan fogyatékos személy részére az esélyegyenlőséget elősegítő, havi rendszerességgel járó pénzbeli juttatásként fogyatékosági támogatás jár, amelynek célja a társadalmi hátrányok mérséklése anyagi segítséggel. A fogyatékosági támogatás nem függ a fogyatékos személy jövedelmétől, anyagi viszonyaitól.

Az a nagykorú, súlyosan fogyatékos, az igénylés időpontjában Magyarországon élő magyar állampolgár, letelepedett, bevándorolt jogállású vagy hontalan személy igényelheti, akinek az állapota tartósan vagy véglegesen fennáll, önálló életvitelre nem képes vagy mások állandó segítségére szorul, továbbá akinek:

- a. látóképessége teljesen hiányzik vagy aliglátóként minimális látásmaradvánnyal rendelkezik (látási fogyatékos);
- b. hallásvesztése olyan mértékű, hogy a beszédnek hallás útján történő megértésére segédeszközzel sem képes (hallási fogyatékos);
- c. genetikai betegség, magzati károsodás vagy szülési trauma következtében közepsúlyos vagy annál nagyobb mértékű értelmi akadályozottsága alakult ki (értelmi fogyatékos);
- d. az autonómia-tesztek alapján súlyosnak vagy közepsúlyosnak minősíthető az állapota a személyiség egészét érintő fejlődés átható zavara miatt;
- e. helyváltoztatása a mozgásrendszerének károsodása vagy funkciózavara miatt segédeszköz állandó és szükségszerű használatát igényli, illetve segédeszközzel sem képes a mozgásra (mozgásszervi fogyatékos);
- f. halmozottan fogyatékos.

A támogatásra jogosultság szünetelhet vagy meg is szűnhet. Szünetel a támogatás, ha 3 hónapot meghaladó időtartamra olyan államba távozik a korábban jogosult személy, amely nem az Európai Unió vagy az Európai Gazdasági Térség tagja. Megszűnik a jogosultság, ha a súlyosan fogyatékos állapot megszűnik, vagy ha a rendszeres felülvizsgálatról igazolás nélkül marad távol.

Egyéb támogatások folyósítása kizárhatja egyidejűleg a fogyatékosági támogatást, mégpedig, ha a vakok személyi járadékában vagy magasabb összegű családi pótlékban részesül.

A fogyatékosági támogatás mértéke törvény által meghatározott összegű, amelyet a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény részletesen szabályoz. A támogatás folyósítása

igényléshez kötött, az odaítélése a fogyatékosági támogatási szerv hatáskörébe tartozik, a fogyatékoság súlyosságának foka szakkérdés. Ha azért utasították vissza a kérelmet, mert a benyújtó nem súlyosan fogyatékos, akkor egy éven belül ismételtén csak akkor lehet benyújtani, ha orvos általi igazolást is csatol a kérelmező, miszerint az állapota azóta rosszabbodott.

Források

1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról, 22-23/F.§

GONDNOK

 bíróság, gondnokság, gyám, gyámhatóság

A Polgári Törvénykönyv (Ptk.) szerint minden ember cselekvőképes, akinek cselekvőképességét a Ptk. vagy a bíróság gondnokság alá helyezést elrendelő ítélete nem korlátozza. Aki cselekvőképes, maga köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot, vagyis rendelkezik az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel. Azt a kizárólag nagykorú személyt, aki valamely okból tartósan nem rendelkezik az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel, a bíróság gondnokság alá helyezi és számára gondnokot rendel ki.

A gondnok jogi tisztséget lát el, az erre rászorulók jogi következményekkel járó támogatását, nem pedig egy munkakört. Gondnokság alá helyezni kizárólag nagykorú személyt lehet. (18. életévét be nem töltött kiskorú személy esetén gyámságról, illetve gyámrendelésről beszélhetünk.) A gondnokságnak a Ptk. két fajtáját különbözteti meg. E szerint ismerjük a cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezés, illetve a cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezés intézményét. Mindkét esetben a gondnokság alá helyezett helyett és nevében a bíróság által kijelölt gondnok jár el, vagyis ő tehet jognyilatkozatokat a gondnokolt helyett.

Mind a cselekvőképességet részlegesen, mind teljesen korlátozó gondnokság alá helyezést az illetékes bíróságnál kell kezdeményezni. Amennyiben a bíróság elrendeli a gondnokság alá helyezést, egyúttal intézkedik a gondnokrendelésről, azonban a gondnokot már a gyámhatóság rendeli ki.

Gondnok lehet minden cselekvőképes személy, aki a gondnoki tisztséget vállalja. Amennyiben korábban (még mikor a gondnokság alá helyezett személy rendelkezett megfelelő belátási képességgel), vagy a gondnokság alá helyezési eljárásban a gondnokolt megnevezett olyan személyt, akit gondnokául kíván, és ezt a gondnok is elfogadja, illetve az így nevezett személye nem kifejezetten ellentétes a gondnokolt érdekeivel, gondnoknak a gondnokolt által megnevezett személyt kell kirendelni. Ha ez nem lehetséges, elsősorban a gondnokság alá helyezett személlyel együtt élő házastársat, élettársat kell gondnokul kirendelni. Ha az érintettnek nincs ilyen hozzátartozója, vagy a házastárs, az élettárs kirendelése veszélyeztetné a gondnokság alá helyezett személy érdekeit, a gyámhatóság gondnokul olyan személyt rendel ki, aki a gondnokság ellátására az összes körülmény figyelembevételével alkalmas. Ebben az esetben a gondnok rendelésénél az arra alkalmas személyek közül előnyben kell részesíteni a szülőket vagy a szülők

által a haláluk esetére közokiratban vagy végrendeletben megnevezett személyt, ilyenek hiányában azokat a hozzátartozókat, akik szükség esetén a személyes gondoskodást is el tudják látni.

Nem lehet azonban gondnokul rendelni azt, akit a gondnokság alá helyezett személy előzetes jognyilatkozatában kizárt a gondnokul jelölhető személyek közül vagy akinek személye ellen kifejezetten tiltakozik, vagy akinek gondnokul rendelése egyébként a gondnokság alá helyezett személy érdekeivel ellentétes. Ha a gondnok a fentiek alapján nem rendelhető ki, a gondnokság alá helyezett személy számára hivatásos gondnokot kell rendelni. Hivatásos gondnok az a büntetlen előéletű személy lehet, aki a hivatásos gondnokra vonatkozó képesítési előírásoknak megfelel.

A gondnok a cselekvőképesség teljes korlátozása esetén vagy azon ügycsoportok tekintetében, amelyekben a bíróság a cselekvőképességet részlegesen korlátozta, a gondnokolt törvényes képviselője, vagyis a gondnokolt helyett és nevében jognyilatkozatot tehet, illetve a gondnokolt jognyilatkozatai csak a gondnok hozzájárulása esetén válnak érvényessé. A gondnok a gondnokolt vagyonának kezelésére azonban kizárólag akkor jogosult, ha a bíróság az érintett személy cselekvőképességét teljesen vagy a jövedelméről, vagy a vagyonáról való rendelkezésben korlátozta. A gondnok indokolt esetben – ha ezt kifejezetten vállalta – a gondnokolt (egészségügyi) gondozását is ellátja. (Ez azt is jelenti tehát, hogy a gondnok nem feltétlenül a gondozó is, amennyiben ennek szükségessége fennáll.)

Ha a gondnokolt előzetesen (cselekvőképességének korlátozását megelőzően, ha erre lehetősége volt) meghatározta, hogy a cselekvőképességének korlátozása esetén a gondnoka egyes személyes és vagyoni ügyeiben miként járjon el, a gondnoknak a feladatait ennek figyelembevételével kell ellátnia. A gondnok azonban nem járhat el felügyelet nélkül és önkényesen, ugyanis tevékenységét a gyámhatóság felügyeli, illetve gondnoki tevékenységéről és a gondnokolt állapotról a gyámhatóság felhívására bármikor, egyébként évente köteles beszámolni a gyámhatóságnak.

A gyámhatóság a gondnokot a tisztségéből felmenti és ezzel a gondnoki státusz megszűnik, ha a gondnokság alá helyezést a bíróság megszüntette, a gondnokolt meghalt, a gondnok fontos okból önmaga felmentését kéri, vagy utóbb keletkezik olyan kizáró ok, amely a gondnok kirendelésének akadályát jelentette volna. A gondnoki státusz megszűnik akkor is, ha a gyámhatóság a gondnokot a tisztségéből elmozdítja. Ezek az esetkörök a gondnoki feladatok megszegésével összefüggésben merülhetnek fel. E szerint, ha a gondnok a kötelezettségét nem teljesíti, nem az előzetes jognyilatkozatban foglaltak szerint jár el, illetve egyéb olyan cselekményt követ el, amellyel a gondnokolt érdekeit súlyosan sérti vagy veszélyezteti.

Források

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 2:8.§-2:37.§

GONDNOKSÁG

 bíróság, gondnok, gyám, gyámhatóság

A Polgári Törvénykönyv (Ptk.) szerint minden ember cselekvőképés, akinek cselekvőképességét a Ptk. vagy a bíróság gondnokság alá helyezést elrendelő ítélete nem korlátozza. Aki cselekvőképés, maga köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot, vagyis rendelkezik az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel. Azt a kizárólag nagykorú személyt, aki valamely okból tartósan nem rendelkezik az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel, a bíróság gondnokság alá helyezi.

Gondnokság alá helyezni kizárólag nagykorú személyt lehet. (18. életévét be nem töltött kiskorú személy esetén gyámságról, illetve gyámrendelésről beszélhetünk.) A gondnokságnak a Ptk. két fajtáját különbözteti meg. E szerint ismerjük a cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezés, illetve a cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezés intézményét. Mindkét esetben a gondnokság alá helyezett helyett és nevében a bíróság által kijelölt gondnok jár el, vagyis ő tehet jognyilatkozatokat az alábbiak szerint:

A gondnokság alá helyezés tehát minden esetben bírósági hatáskör. A bíróság cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá azt a nagykorút helyezi, akinek ügyei viteléhez szükséges belátási képessége – mentális zavara következtében – tartósan vagy időszakonként visszatérően nagymértékben csökkent, és emiatt – egyéni körülményeire, valamint családi és társadalmi kapcsolataira tekintettel – meghatározott ügycsoportban gondnokság alá helyezése indokolt. Ez tehát azt jelenti, hogy a bíróság által meghatározott személyi, illetve vagyoni jellegű ügycsoportokban a gondnokság alá helyezett személy (másnéven gondnokolt) csak a gondnok útján tehet jognyilatkozatokat, vagyis ahhoz, hogy az általa megtett jognyilatkozatok ezekben az ügycsoportokban érvényesek legyenek, szükséges a gondnok egyetértése és hozzájárulása. (A cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy és gondnoka között esetlegesen felmerülő vita esetén a gyámhatóság dönt.)

Ugyanakkor a részleges gondnokság alá helyezés nem jelent teljes korlátozást a meghatározott ügykörök tekintetében sem, ugyanis a cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy a meghatározott ügycsoportok tekintetében a gondnoka hozzájárulása nélkül is ehet olyan személyes jellegű jognyilatkozatot, amelyre jogszabály feljogosítja; megkötheti a mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezése körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket (pl. bevásárolhat

a boltban), rendelkezhet jövedelme meghatározott hányadával (ha van neki és a bíróság erről döntött a gondnokság alá helyezést kimondó ítéletben), illetve annak erejéig kötelezettséget is vállalhat és köthet olyan szerződéseket, amelyekkel kizárólag előnyt szerez, illetve ajándékozhat is a szokásos mértékben.

A fentiekől eltérően a bíróság cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá azt a nagykorút helyezi, akinek az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége – mentális zavara következtében – tartósan, teljes körűen hiányzik, és emiatt – egyéni körülményeire, valamint családi és társadalmi kapcsolataira tekintettel – gondnokság alá helyezése indokolt. Ebben az esetben tehát a gondnokság alá helyezett személy mentális állapota azt indokolja, hogy nem csak bizonyos ügykörökben (pl. pénzügyi döntések), hanem valamennyi ügykörben, valamennyi jognyilatkozat esetében a gondnok járjon el. Ebben az esetben nem a gondnokság alá helyezett személy tesz jognyilatkozatot és ahhoz szükséges a gondnok hozzájárulása, hanem a nevében a gondnok jár el, vagyis már a jognyilatkozatot is a gondnok teszi, a cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezett (vagyis cselekvőképtelen) személy jognyilatkozata semmit, vagyis úgy kell tekinteni, mintha nem is létezne. Ez a szabály alól szűk körű kivétel létezik csupán: a cselekvőképtelenség miatt nem semmis a cselekvőképtelen nagykorú által kötött és teljesített csekély jelentőségű szerződés, amelynek megkötése a mindennapi életben tömegesen fordul elő és különösebb megfontolást nem igényel. (Vagyis pl. a kisebb értékű, mindennapi bevásárlások.) Amennyiben a cselekvőképtelen személy a véleménynyilvánításra képes, úgy a gondnoknak a gondnokolt kívánóságát, az őt érintő jognyilatkozata megtétele előtt meg kell hallgatnia és lehetőség szerint figyelembe is kell vennie.

Mind a cselekvőképességet részlegesen, mind teljesen korlátozó gondnokság alá helyezést az illetékes bíróságnál kell kezdeményezni, ezt azonban nem teheti meg bárki. A gondnokság alá helyezést a bíróságtól kizárólag a nagykorú személy vele együtt élő házastársa vagy élettársa, egyenesági rokona, testvére, a kiskorú törvényes képviselője (nagykorúvá válására tekintettel, vagyis „előre) a gyámhatóság és az ügyész kérheti.

A gondnokságot a bíróság megszünteti, ha elrendelésének oka már nem áll fenn. A gondnokság alá helyezés megszüntetését a bíróságtól a gondnokolt, a gondnokolt együtt élő házastársa, élettársa, egyenesági rokona, vagy testvére, illetve a gondnok, a gyámhatóság és az ügyész kérheti.

Források

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 2:8.§-2:37.§

GYÁM

 gyámhatóság, gyermeki jogok

Magyarország védi a családot mint a nemzet fennmaradás alapját. Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, illetve gyermekeket. A családi kapcsolatok alapja a házasság mellett a szülő-gyermek viszony. Abban az esetben, amikor a gyermek nem áll szülői felügyelet alatt, jelenik meg a gyámság, mint a szülői felügyeletet pótló jogintézmény, hiszen a gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz, amely kötelezettség kapcsán az állam akkor is köteles helytállni, amikor a gyermeknek nincs olyan szülője, aki ennek eleget tudna tenni. Így tehát a gyermek vagy szülői felügyelet vagy gyámság alatt áll. Fontos azt kiemelni, hogy gyámja csak kiskorú személynek lehet.

A *gyám* a gyámság alatt álló gyermeknek gondozója, nevelője, törvényes képviselője, illetve vagyonkezelője. A gyám csak olyan személy lehet, aki a gyámi tisztséget vállalja, ugyanakkor nem tehet meg minden olyan jognyilatkozatot, mint a szülő, mivel pl. a gyermek nevét nem változtathatja meg, vagy nem járulhat hozzá az örökbefogadáshoz. Gyám kirendelésének szükségességét bárki bejelentheti, de a gyámhatóság hivatalból is rendelkezhet úgy, hogy gyámot rendel a kiskorú személy mellé. A gyám munkáját a *gyámhatóság* felügyeli, időszakosan tevékenységéről jelentést kell készítenie, míg a gyermek vagyonát kizárólag számadási kötelezettség mellett kezelheti.

Gyám elsősorban az lehet, akit a szülői felügyeletet gyakorló szülő(k) közokiratban, vagy végintézkedésben gyámul neveztek meg. Az ilyen gyámot hívjuk *nevezett gyámnak*. Előfordulhat, hogy a szülők eltérő személyt jelöltek meg gyámul, ilyen esetben a gyámhatóság mérlegelést követően dönt. Előfordulhat, hogy a nevezett gyám kirendelését a gyámhatóság mellőzi, mivel

1. a gyámságot nem vállalja;
2. gyámságot nem viselhet;
3. a gyámság gyakorlásában akadályoztatva van, pl.: huzamosabb külföldi tartózkodás, betegség;
4. kirendelése a kiskorú érdekét veszélyezteti, pl.: az érintett személy életvitele.

Nevezett gyám hiányában a gyámhatóság rendeli ki a gyámot, elsősorban közeli hozzátartozót, ha ilyen nincs, akkor más hozzátartozót, vagy más alkalmas személyt, aki a gyermek életében már korábban részt vett. Azonos helyen nevelkedő testvérek esetén főszabály szerint ugyanazon személyt kell gyámul kirendelni. A gyámrendelés során az ítélőképessége birtokában lévő gyermek véleményét meg kell hallgatni, amennyiben a 14. életévét betöltött kiskorú kimondottan ellenzi egy személy gyámi kirendelését, akkor azt a személyt nem rendelhetik ki gyámjául.

A gyámhatóság köteles a gyermek gyámjául kirendelni azt a személyt:

1. akinél a gyámhatóság a gyermeket ideiglenes hatállyal elhelyezte,
2. akinél a bíróság a gyermeket elhelyezte,
3. vagy aki a gyermeket a gyámhatóság hozzájárulásával családba fogadta (*családbafogadó gyám*).

Abban az esetben, ha a gyermek felügyelet nélkül maradt vagy a fejlődését családi környezete vagy önmaga súlyosan veszélyezteti, és emiatt azonnali elhelyezése szükséges, akkor többek között a gyámhatóság a gyermeket azonnal kiemelheti a környezetéből és ideiglenes hatállyal elhelyezhetik a másik különélő szülőnél, más hozzátartozónál vagy erre alkalmas személynél, nevelőszülőnél, vagy gyermekotthonban, gyermekotthon speciális csoportjában, vagy speciális lakásotthonban. A bíróság csak annál a személynél helyezheti el ideiglenesen a gyermeket, aki maga kérte, és a gyermek szülei a szülői felügyeletet a gyermek veszélyeztetésének elkerülése miatt nem gyakorolhatják.

A *családbafogadás* egy átmeneti rendelkezés, amikor a szülők, a szülői kötelezettségeiknek ideiglenesen nem tudnak eleget tenni, ilyenkor az ő kérelmükre, amennyiben a családbafogadó szülő(k) vállalja, illetve a gyámhatóság hozzájárul, akkor ő lesz a gyermek gyámja. Ilyen esetben a gyámhatóság az érintett személy alkalmasságáról előzetesen meggyőződik. Legtöbbször olyan személyt kérnek meg a szülők, akik a család életének részese, vagyis a gyermek számára nem idegen. A családbafogadás ideje alatt a szülői felügyeleti jog szünetel, azonban a szülő(ke)t megilleti a kapcsolattartás, valamint a gyermek sorsát érintő lényeges kérdésekben való együtt-döntés joga. Amint megszűnt az a körülmény, amely akadályozta a szülő(ke)t a gyermek gondozásában, nevelésében, megszűnik a családbafogadás is.

Gyermekvédelmi gondoskodás alatt állók gyámságát *gyermekvédelmi gyámságnak* nevezzük. Így tehát gyermekvédelmi gyámság alá tartozik:

1. akit nevelésbe vettek;
2. akit ideiglenes hatállyal gyermekvédelmi nevelőszülőknél, gyermekotthonban vagy más bentlakásos intézményben helyeztek el, és szülője ellen a szülői felügyelet megszüntetése iránti per indult, vagy
3. akinek a szülője hozzájárult a titkos örökbefogadásához,
4. a gyermek szülei ismeretlen helyen tartózkodnak, kísérelő nélküli kiskorúnak minősül, vagy a szülők bármilyen más okból nem gyakorolják szülői

felügyeleti jogukat, és egyik esetben sem lehetséges családbafogadó gyám kirendelése.

A gyermekvédelmi gyám a területi gyermekvédelmi szakszolgálattal közalkalmazotti jogviszonyban áll. A gyermekvédelmi gyám képviseli a gyermek védelmét, elősegíti jogainak gyakorlását (gyermeki jogok), megismeri a gyermek véleményét és azt közvetíti a gyermek ellátását biztosító intézmény felé, ellátja a gyermek törvényes képviselőjét és vagyonának kezelését, ugyanakkor a gyermek mindennapos gondozásában, nevelésében, ellátásában nem vesz részt, azokat a gyermekotthonban dolgozó szakember, vagy gyermekvédelmi nevelőszülő látja el.

Az *eseti gyám* kirendelésére pl. abban az esetben kerülhet sor, ha az anya a gyermek törvényes képviselője, mégis kettejük között érdekellentét áll fenn, így az anya nem adhatja meg a gyermeke nevében is a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozathoz a hozzájárulását. Hasonlóan eseti gyámot kell kirendelni az örökbefogadás felbontásakor is, hiszen ebben az esetben az örökbefogadó nem járhat el az örökbefogadott gyermek törvényes képviselőjeként, hiszen „kvázi” ellenérdekű felek az eljárásban.

Lehetőség van arra, hogy a magzat részére a gyámhatóság vagy hivatalból, vagy kérelemre külön gyámot rendeljenek ki, amennyiben az a magzat jogainak megóvása érdekében szükséges. A magzat szülője, nagyszülője, jegyző és ügyész kérheti.

A gyermek részére kivételesen több gyám is rendelhető, ezt nevezzük *többes gyámrendelésnek*. Erre például akkor kerülhet sor, ha egy házaspár egy gyermeket a saját háztartásukban nevelnek és közösen vállalják a gyámságot, vagy ha a gyámság alá tartozó kiskorú gyámságát két közeli hozzátartozója közösen vállalja. Abban az esetben például, ha a gyermek vagyonának kezelése vagy más ügyei miatt (pl. betegség) különleges szakértelem szükséges, akkor szintén lehetőség van több személy gyámként való kirendelésére.

Kiket nem lehet gyámul kirendelni: aki cselekvőképességet érintő gondnokság alatt áll, szülői felügyeletet megszüntető vagy közügyektől eltiltó ítélet hatály alatt áll, akinek a gyermekét örökbefogadhatónak nyilvánították, vagy akinek a gyermekét nevelésbe vették stb.

A gyámság gyakorlását illetően a gyámnak a gyermek érdekében köteles a tevékenységét ellátnia. Vagyonkezelés kapcsán a jogalkotó előírta, hogy a gyám köteles a gyámhatóságnak átadni a gyermek vagyontárgyait és pénzét. A gyám a tevékenységéért – kivétel a gyermekvédelmi gyám – külön díjazásra nem jogosult, azonban a gyámság ellátásával kapcsolatos indokolt kiadásai és költségei megtérítésére a gyermek jövedelméből igényt tarthat. Ha nincs jövedelme a gyermeknek, akkor a gyámhatóság fedezi ezeket a kiadásokat. A gyám a vagyonkezelésről évente köteles számadást benyújtani a gyámhatósághoz.

A gyám tisztsége megszűnik:

1. a gyámság megszűnésével (gyermek meghal, nagykorú lesz, szülői felügyelet alá kerül);
2. a gyám halála;
3. a gyám felmentése;
4. a gyám elmozdítása esetén.

A gyámot abban az esetben mentik fel, ha:

1. ha fontos okból maga kéri,
2. alkalmatlannak bizonyul;
3. kirendelést követően szerez a gyámhatóság olyan akadályról tudomást, vagy utólag olyan akadály keletkezik, ami miatt gyámi tisztséget nem tölthet be, például saját gyermekét nevelésbe veszik.

A gyámi tisztség megszűnését követően a gyám köteles a gyámhatóságnak a működéséről egy jelentést készíteni, míg vagyonkezeléséről egy végszámadást. Amennyiben a gyám a gyámsága alatt teljesített vagyonkezelése során kárt okozott, a kárért a szerződésen kívül okozott kárért való felelősség általános szabályai szerint felel.

Források

Magyarország Alaptörvénye L) cikk; XV. és XVI. cikk

2013. évi V. törvény a polgári törvénykönyvről 2:03.§ 4:101.§ 4:145.§, 4:223-4:244.§

Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez

1997.évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.) 72.§, 84-91.§

A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 92-97.§, 127-130/A§

GYÁMCHATÓSÁG

 gyám, örökbefogadás

Fontos tisztázni, hogy a gyámhatóság és a gyámhivatal nem ugyanaz a szerv, e két szó egymásnak nem szinonimája, vagyis semmi esetre se tévesszük össze ezt a két intézményt.

A gyámhatóság feladat- és hatáskörét három jogintézmény gyakorolhatja, ezek a települési jegyző, a fővárosi és megyei kormányhivatal gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró járási (fővárosi kerületi) hivatala, amely a gyámhivatal – a különbség igazán itt érthető meg – illetve gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörökben eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal. Vagyis mind a három fentebb nevesített intézménynek vannak gyámhatósággal kapcsolatos feladatai.

A települési jegyző többek között gyámhatósági ügyekben környezettanulmányt készít, megállapítja a gyermek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát, illetve ellát egyéb hatáskörébe utalt gyermekvédelmi és gyámügyi feladatokat.

A gyámhivatal feladat és hatásköre a jegyzőhöz képest szerteágazóbb. Feladatait több nagyobb területre tudjuk bontani, mely területeken belül számos specifikus feladata van. Ezen nagyobb területek az alábbiak:

1. gyermek érdekében ellátandó feladatok,
2. pénzbeli és természetbeni támogatással kapcsolatos feladatok,
3. gyermek családi jogállásának rendezése érdekében ellátandó feladatok,
4. örökbefogadással kapcsolatos feladatok,
5. perindítási és perkezdeményezi feladatokat,
6. kérheti a bíróságtól az elhunyt személy holtának nyilvánítását,
7. kapcsolattartással, szülői felügyeleti joggal és gyermektartásdíjjal kapcsolatos feladatok,
8. gyámsággal, gondnoksággal kapcsolatos feladatok,
9. vagyonkezelési feladatok.

Mivel mindegyik nagyobb területhez tartozó specifikus feladat bemutatása lehetetlen lenne, ezért az alábbiakban minden területet érintően néhány speciális feladat kerül csak ismertetésre.

A gyermek érdekében ellátandó feladatai közé tartozik például, hogy ideiglenes hatállyal elhelyezi a gyermeket a különélő másik szülőnél, más hozzátartozónál, nevelőszülőnél, gyermekotthonban; nevelésbe veszi a gyermeket és egyidejűleg gyermekvédelmi gyámot rendel ki neki; megállapítja a szülői felügyeleti jog szünetelését, megszűnését, feléledését; dönt az utógondozás elrendeléséről; dönt

a gyermek védelembe vételéről, illetve megelőző pártfogás elrendeléséről vagy annak megszüntetéséről.

A gyámhivatal pénzbeli és természetbeli támogatásokkal kapcsolatos feladatai keretében dönt a gyermektartásdíj megelőlegezéséről, illetve az otthonteremtési támogatás megállapításáról.

A gyermek családi jogállásának rendezése érdekében teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatot vesz fel, megállapítja a gyermek nevét, meghatározott esetekben eseti gyámot rendelhet ki a gyermek részére, megtámadja az apai elismerő nyilatkozatot, ha annak célja a jogszabály megkerülése volt.

Mindezek mellett a gyámhivatalnak számos feladata van az örökbefogadást illetően is. Például dönt a gyermek örökbefogadhatónak nyilvánításáról, dönt az örökbefogadás engedélyezéséről, illetve az utánkövetésről, a felek közös kérelmére dönt az örökbefogadás felbontásáról.

Pert indíthat, illetve kedvezményezhet a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése, illetve a szülői felügyelet megszüntetése vagy visszaállítása érdekében is.

Kapcsolattartással, szülői felügyeleti joggal, gyermektartással kapcsolatban dönt azokban a kérdésekben, amelyekben a közös szülői felügyelet gyakorlása során a szülők nem tudnak megállapodni, hozzájárul a gyermek családba fogadásához, engedélyezi a 16. életévét betöltött gyermek házasságkötését.

Gyámsággal és gondnoksággal kapcsolatban a gyermek számára családba fogadó gyámot, gyermekvédelmi gyámot rendel ki, felfüggeszti, elmozdítja vagy felmenti a gyámot, gondnokot.

Vagyonkezeléssel kapcsolatban közreműködik a hagyatéki eljárásban, illetve gyermekek és gondnokoltak ingó és ingatlan vagyonával, vagyoni értékű jogaival kapcsolatos ügyekben.

A fentebb példaként ismertetett feladatok is jól tükrözik, hogy a gyámhivatal feladata mennyire szerteágazó és sokrétű.

Gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörben eljáró fővárosi és megyei kormányhivatalnak (továbbiakban: kormányhivatalok) is számos feladata van. A kormányhivatalok másodfokú hatósági jogkört gyakorolnak a jegyző és a gyámhivatal gyermekvédelmi és gyámügyi hatósági ügyeiben, valamint a területileg illetékes jegyzők és gyámhivatalok szakmai irányítását, felügyeletét és ellenőrzését is ellátják. Mindezek mellett ágazati képzéseket, továbbképzéseket szervez, véleményezi a helyi önkormányzatok önkormányzati ellátórendszerének átalakítására vonatkozó javaslatait.

Források

A gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről szóló 33/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 1-21.§

GYERMEKI JOGOK

 családban nevelkedés

A gyermekek jogainak védelme napjaink egyik legfontosabb és leggyorsabban fejlődő kérdésköre. Annak ellenére, hogy önálló jogágként nem létezik, mégis rendkívül összetett jogterület, amely minden esetben több tudományágot átfogó megközelítést igényel. Habár a gyermekeket ugyanazon jogok illetik meg, mint idősebb, felnőtt társaikat, mégis kiszolgáltatott helyzetüknél fogva többletjogok, illetve speciális védelem jár nekik.

A gyermekjogok kérdésköre ugyan nem újkeletű jelenség, mégis az igazi átütő sikert a 1989. november 20-án elfogadott és 1990. szeptember 2-án hatályba lépett *A gyermekek jogairól szóló egyezmény* hozta meg. Hazánk a közép-kelet-európai régióban elsőként csatlakozott az egyezményhez és a *1991. évi LXIV. törvénnyel* hirdette ki.

A gyermekek jogairól szóló egyezmény, 1989 felépítését tekintve három nagyobb szerkezeti egységre bontható: preambulum, gyermekjogi katalógus, illetve egy vegyes, végrehajtási kérdéseket tárgyaló részre. A Gyermekjogi Egyezmény, vagy más néven a New York-i Egyezmény a legszélesebb körben elfogadott nemzetközi egyezmény, az Amerikai Egyesült Államok az egyetlen olyan Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) tagállam, ami nem ratifikálta (nem hagyta jóvá).

Az egyezmény 1. cikk definiálja a gyermek fogalmát. Eszerint gyermek: „*az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri*”. A fogalom második része azt jelenti, amikor valaki a nagykorúságát a 18. életévének betöltését megelőzően eléri, pl.: amikor valaki a gyámhatóság engedélyével 16. életévének betöltését követően házasságot köt. Az egyezményben azonban nem csak a 18. életév szerepel egyedüli korhatárként, hanem pl. a 15. is: a 15. életévüket be nem töltött személyeket nem lehet besorozni, közvetlenül nem vehetnek részt ellenségeskedésben. Az egyezmény megalkotói a csatlakozó államok számára meghagyták egyes minimum életkorok megállapítását, pl.: a büntetőjogi felelősségre vonás minimum életkora, amelyet pl. Magyarország – meghatározott feltételek fennállása mellett – hat bűncselekmény tekintetében 12. életévre szállított le.

Az egyezmény gyermekjogi katalógusával foglalkozó része három alapelv mentén csoportosítható.

1. Az első csoportba azon jogok tartoznak, amelyek szorosan kapcsolódnak az ellátáshoz:

- a. a gyermek mindenekfelett álló érdekének (legjobb érdekének „the best interest of child”) a figyelembevétele őt érintő kérdésekben,
  - b. a gyermek családjától való elválasztásának tilalma (családban nevelkedés)
  - c. a lehető legjobb egészségi állapothoz való jog,
  - d. a szociális biztonsághoz való jog,
  - e. a megfelelő életszínvonalhoz való jog,
  - f. az oktatáshoz való jog,
  - g. a pihenéshez, játékhoz való jog stb.
2. A második csoportba a védelemhez kapcsolódó jogosultságok sorolhatók:
- a. az erőszakkal szembeni védelem,
  - b. a gazdasági kizsákmányolás elleni védelem,
  - c. a nemi kizsákmányolás és nemi erőszak elleni védelem,
  - d. védelem a gyermek elrablása, illetve a gyermekkereskedelem ellen stb.
3. A harmadik csoportba a részvételt érintő jogok sorolhatók:
- a. az ítélőképessége birtokában lévő gyermek az őt érintő kérdésekben szabadon kinyilváníthatja a véleményét, amelyet korára és érettségére tekintettel vesznek figyelembe,
  - b. a véleménynyilvánítás szabadsága, a tájékoztatáshoz való jog,
  - c. a gondolat- a lelkiismeret- és a vallásszabadság, valamint nemi/etnikai/nyelvi identitásának megválasztása, kifejezése stb.

Az egyezményt további három Fakultatív Jegyzőkönyvvel egészítették ki, amelyek közül kettőt 2002-ben fogadtak el, ezek a *Fegyveres konfliktusban való részvételtől* szóló, illetve *A gyermekkereskedelemtől, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról* szóló Fakultatív Jegyzőkönyvek. Az első a gyermekek fegyveres konfliktus idején való védelmének megerősítését tűzte ki célul. A második, a Jegyzőkönyv címében nevesített cselekmények illegálissá tételét (kriminalizálását) hangsúlyozza, illetve fokozott társadalmi tudatosságra, valamint nemzetközi együttműködésre szólít fel. A második jegyzőkönyv védi a gyermekeket olyan nem szexuális célú kereskedelemről, mint például az illegális örökbefogadás vagy a kényszermunka. Ezen jegyzőkönyv keretein belül kerültek kidolgozásra a gyermekeladás, a gyermekprostitúció, illetve gyermekpornográfia fogalmai is. Mindezek mellett a gyermekáldozatok jogait és érdekeit is védi, ennek érdekében a kormányoknak jogi és egyéb segítséget kell nyújtania, például orvosi, pszichológiai, pénzügyi formákban a gyermekáldozatok részére.

A harmadik fakultatív jegyzőkönyv a kommunikációs (panasz) mechanizmusokban való részvételtől szól, amely 2014-ben lépett hatályba, és ez idáig 46 tagállam írta alá (parafálta). A jegyzőkönyv célja a Gyermekjogi Egyezmény rendelkezé-

seinek megsértéséből fakadó egyéni panaszok kezelése, így tehát abban az esetben, ha az érintett személy az összes hazai jogorvoslati lehetőséget kimerítette, a Gyermekjogi Bizottság elé viheti ügyét.

A gyermekek jogairól szóló egyezmény 44. cikkének értelmében a csatlakozó államok a csatlakozást követően második évben, majd ezt követően 5 évente nyújtanak be jelentést az egyezményben foglaltak végrehajtása, illetve a gyermekjogok gyakorlatbeli érvényesülése kapcsán a *Gyermekjogi Bizottsághoz*. A Bizottság a jelentések megvizsgálást követően záróészrevételeket fogalmaz meg az érintett állam számára. A legutóbbi (2014-es) záróészrevételek kapcsán a Bizottság Magyarország tekintetében pozitívumként értékelte, hogy a 2013. évi V. törvény (Ptk.) a gyermek véleményét az őt érintő eljárásokban jobban figyelembe veszi. Ugyanakkor számos negatívumot is megfogalmazott: egy gyermekjogi stratégia hiánya, iskolai szegregáció fennmaradása, gyermekekkel szembeni bántalmazás stb.

A gyermekjogok érvényesülésében jelentős szerepe van az *UNICEF*-nek (az Egyesült Nemzetek Nemzetközi Gyermek Gyorssegélyalapja), amely intézmény 1946 óta segíti gyermekek jogainak és érdekeinek védelmét, valamint előmozdítását.

Az *Európai Unió Alapjogi Chartájának* több cikke is kimondottan nevesít gyermekjogokat:

- ♣ a 14. cikk, amely az oktatásban való ingyenes részvétel jogát biztosítja
- ♣ a 24. cikk, amely kimondja a gyermek védelemhez- és gondoskodáshoz való jogát, a véleménynyilvánítás szabadságát, illetve a gyermekek mindenekfelett álló érdekét is.

Az Európa Tanács 2007-ben elfogadott *Lanzarote-i Egyezménye* specifikusan a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális bántalmazásával szembeni védelemre kötelezte el magát. Hazánkban 2015 decembere óta hatályos az egyezmény.

Az Európa Tanács által elfogadott *Szófiai Stratégia*, a negyedik gyermekjogi programciklus, amely 2016-2021 között működik. A stratégia 5 prioritása

1. az esélyegyenlőség biztosítása;
2. a gyermekek aktív részvételének biztosítása, az őket érintő ügyekben;
3. erőszakmentes gyermekkor biztosítása;
4. gyermekbarát igazságszolgáltatás biztosítása, valamint
5. a gyermekjogok digitális környezetben való védelme, ide értve a cyberbullying (cyber-megfélemlítés) esetkörét is.

Szintén az Európa Tanácshoz köthető a *Gyermekbarát Igazságszolgáltatásról szóló Iránymutatás* elfogadása, amely a gyermek jogainak és legfőbb érdekeinek a közigazgatási, büntető- és polgári eljárás minden szakaszában való érvényesülését mondja ki, ideértve a gyermek véleményének figyelemvételét is.

Az *Emberi Jogok Európai Bírósága* (EJEB) elé több gyermekjogot érintő magyar vonatkozású ügy került, többek között a Horváth és Kiss kontra Magyarország

ügy (Emberi Jogok Európai Bíróságának második szekció Horváth és Kiss kontra Magyarország ügy). Ezen ügy lényege, hogy a két roma felperest kimondottan etnikai származásuk miatt nyilvánítottak értelmi fogyatékosnak és helyezték el őket fogyatékossgal élő tanulókat oktató speciális iskolába. Az EJEK meglátása szerint ezen intézkedés diszkriminatív volt és sértette a kiskorúak oktatáshoz való jogát is. A bíróság az ügy kapcsán megjegyezte, hogy hazánkban hagyománya van a roma gyermekek speciális iskolai helyezésének, amely iskolai szegregációval szembeni fellépést a Gyermekjogi Bizottság is javasolta.

Érdeemes még kitérni a *gyermekjogi ombudsman* intézményére. Egyre több államban, például Svédországban különálló gyermekjogi ombudsmani intézményt hoztak létre, a gyermeki jogok hatékony érvényesülésének elősegítése érdekében. Míg más államokban, mint például Görögország az ombudsman helyettese látja el a gyermekjogok védelmét. Hazánkban nincs különálló gyermekjogi ombudsman, sőt helyettes sincs, ugyanakkor az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény kiemeli, hogy a biztos tevékenysége során megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére.

Források

1991. évi LXIV. törvény a gyermek jogairól szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről

Európai Unió Alapjogi Chartája 14. és 24. cikke

2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról 1.§

Emberi Jogok Európai Bíróságának második szekció Horváth és Kiss kontra Magyarország ügy

Gyermekjogi Bizottság 2014-es záróészrevételei

Kézikönyv a gyermekjogi egyezmény alkalmazásához

<https://unicef.hu/igy-segitunk/kozos-ugyeink/gyermekjogok/> (2019.04.26.)

GYERMEKVÉDELMI KEDVEZMÉNY

 családban nevelkedés, gyám, gyámhatóság

A gyermekek védelmét gyermekjóléti alapellátások, gyermekvédelmi szakellátások, illetve meghatározott hatósági intézkedések biztosítják. A gyermekvédelmi rendszer által biztosított ellátásokat két nagy csoportba tudjuk bontani. Az elsőbe az alapellátások, a másodikba a szakellátások tartoznak. A két csoport közötti legfontosabb különbség az, hogy míg az alapellátások elsődleges célja, a gyermek családban történő nevelésének a segítése a veszélyeztetettség szintjének csökkentésével, addig a szakellátások a családjában nem nevelhető, kiemelt gyermek ellátását jelentik, lehetőleg családszerű környezetben.

A továbbiakban az alapellátások köréről lesz részletesebben szó.

A gyermeket megilleti az a jog, hogy saját családi környezetében nevelkedhessen, továbbá, hogy megkapja a szükséges segítséget ahhoz, hogy a testi, értelmi és erkölcsi fejlődése családi környezetben valósuljon meg.

A gyermekjóléti alapellátások körébe tartozó szolgáltatások lehetnek pénzbeli, természetbeni és személyes gondoskodást nyújtó ellátások is.

A gyermeket kizárólag anyagi okokból nem lehet a családjából kiemelni. Sajnálatos módon ennek azonban hazánkban jelentős gyakorlata van, amiért Magyarországot a Gyermekjogi Bizottság többször is elmarasztalta. Amennyiben a család anyagi körülményei nem teszik lehetővé, hogy gyermekéről gondoskodni tudjanak, akkor az állam vagy az önkormányzat anyagi javakkal, szolgáltatások kifizetésével nyújt segítséget.

A pénzbeli és természetbeni ellátások körébe az alábbiak tartoznak:

- ❖ rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény,
- ❖ gyermekétkeztetés,
- ❖ gyermektartásdíj megelőlegezése, illetve
- ❖ otthondermentési támogatás.

A *rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre* való jogosultság megállapítása rászorultsági alapon történik. Így a gyermek szociális helyzete alapján ingyenes vagy kedvezményes gyermekétkeztetésben, meghatározott esetekben szünidei gyermekétkeztetésben, és természetbeni támogatásokban részesül. A gyámhatóság évente két alkalommal (augusztus és november) természetbeni támogatást nyújt a jogosultnak utalvány (Erzsébet-utalvány) formájában, amit aztán ruháztatásra,

készétel vagy tanszervásárlásra fordíthat. Hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek, vagy fiatalok esetén a természetbeni támogatás összege emelt szintű.

A gyermek családbafogadó gyámjával kirendelt hozzátartozó a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek után pénzbeli ellátásra jogosult, ha a gyermek tartására köteles, és nyugellátásban, korhatár előtti ellátásban, szolgálati járandóságban, táncművészeti életjáradékban, átmeneti bányászjáradékban, megváltozott munkaképességű személyek ellátásaiban, időskorúak járadékában vagy olyan ellátásban részesül, amely a nyugdíjszerű rendszeres szociális ellátások emeléséről szóló jogszabály hatálya alá tartozik. A pénzbeli ellátás összege gyermekenként az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 22%-a. A gyám évente két alkalommal (szintén augusztus és november) pótlékra jogosult.

Nagykorúvá válás után is jogosult a gyermek a kedvezményre, amennyiben 23 évesnél fiatalabb és nappali oktatás munkarendje szerint tanulmányokat folytat, vagy 25 évnél fiatalabb és felsőoktatási intézmény nappali tagozatos szakán tanulmányokat folytat és a nagykorúvá válás előtt legalább egy napig rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesült.

A rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény és az ahhoz kapcsolódó pénzbeli ellátás iránti kérelmet a szülő vagy más törvényes képviselő, illetve a nagykorú kérelmező a lakcíme szerint illetékes települési önkormányzat polgármesteri hivatalánál vagy a kormányablaknál terjesztheti elő. A gyámhatóság a kedvezményre való jogosultság megállapításához megvizsgálja a gyermeket gondozó családban az 1 főre eső havi jövedelmet, továbbá a család vagyoni helyzetét, úgy, hogy a számításnál figyelembe veszi a közös háztartásban élő közeli hozzátartozók jövedelmét és vagyonát is.

A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság első napja a kérelem benyújtásának napja. A kérelemhez az alábbi okiratokat kell csatolni:

- ❖ jövedelemigazolások,
- ❖ egyedülálló kérelmező esetén az egyedülállóságról szóló nyilatkozatot,
- ❖ tartós beteg vagy súlyosan fogyatékos gyerek esetén a gyerek állapotára vonatkozó igazolást,
- ❖ nagykorú kérelmező esetén a tanulói vagy hallgatói igazolást.

A gyámhatóság a jogosultságot egy éves időtartamra állapítja meg. A jogosultság ismételt megállapításához újabb kérelmet kell benyújtani a szülőnek, más törvényes képviselőnek vagy a nagykorú jogosultnak. Ezt az újabb kérelmet a korábbi jogosultság időtartalma alatt, annak megszűnését megelőző 3 hónapon belül is be lehet nyújtani. Ilyen esetben a korábbi jogosultság megszűnését követő naptól állapítják meg az újabb jogosultságot. A gyámhatóság hivatalból vagy kérelemre, a kedvezményre való jogosultságot felülvizsgálja, ha a feltételekben változás következett be.

Megszűnik a kedvezményre való jogosultság, ha annak időtartama lejárt, a jogosultsági feltételek már nem állnak fenn, illetve, ha a gyermek szakellátásba kerül.

Források

Magyarország Alaptörvénye XVI. cikk

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
18-20/B.§

A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló
149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 65-68/E.§

GYÜLEKEZÉSI JOG

Alaptörvény, törvény

A gyülekezési jog egy elsőgenerációs, kollektívan gyakorolható szabadságjog. Ezt a jogot az Alaptörvény kizárólag békés célú gyülekezésekre korlátozza. A gyülekezési jog részletszabályait az Alaptörvény külön törvényben rendeli szabályozni, ez a törvény a 2018. évi LV. törvény a gyülekezési jogról (Gytv.).

A törvény szerint a gyűlés legalább két személy részvételével közügyben való véleménynyilvánítás céljából tartott nyilvános összejövetel. A nyilvánosság abban az esetben áll fenn, ha a gyülekezéshez bárki csatlakozhat. Minden olyan ügyet közügynek kell tekinteni, amely nem korlátozódik egyes magánjogi jogalanyok magánérdekeire, hanem a legszélesebb értelemben vett közállapotokkal, közérdekű kérdésekkel kapcsolatos vita tárgya.

Gyűlés keretein belül a résztvevők közös álláspontot alakíthatnak ki és az érdekelték tudomására adhatják azt. A gyülekezési jog nem korlátozhatatlan alapjog, mivel az állam biztonsága, a közbiztonság és a közrend, a közegészség, a közérkölc és mások jogai és szabadságai védelmének érdekében a törvény korlátozhatja azt. E törvény meghatározza, hogy mely célok nem békések (például a bűncselekmény megvalósítása vagy a fegyveres gyülekezés). További feltétel egyrészt, hogy ezen jog gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt, vagy bűncselekményre való felhívást, másrészt pedig mások jogai és szabadsága megsértése nélkül kell történnjen. Egyes gyűlések nem tartoznak a Gytv. Hatálya alá, például a vallási szertartások vagy kulturális és sportrendezvények.

A gyűlés rendjének megőrzésért és a bejelentéssel összefüggő kötelezettségekért a gyűlés vezetője tartozik felelőséggel. Külön rendelkezik a Gytv. a gyűlés szervezőjéről és a vezetőjéről. Ezek tipikusan egybeesnek, de nincs kizárva, hogy a gyűlés vezetőjének szerepét más lássa el.

A közterületen történő gyűlés szervezője annak megtartását megelőzően legfeljebb három hónappal, és a felhívás előtt legalább 48 órával köteles bejelenteni az illetékes rendőrkapitányságnak. A bejelentésben meg kell jelölni egyes adatokat, mint például a helyszínt, időtartamot vagy a módját. A gyülekezési jog magába foglalja ezen adatok megválasztásához való jogot is. A bejelentésben meg kell jelölni egy időtartamot még ha az nem is látható előre. A bejelentés elmaradása nem lehet elégséges ok egy gyűlés felosztatására, ha azt csak az okot adó körülménytől számítva rendkívül rövid időn belül lehet megtartani. A Gytv. alkalmazásában a közterület a közhasználatra szolgáló minden olyan állami vagy önkormányzati tulajdonban álló földterület, amelyet az ingatlan-nyilvántartás ekként tart nyilván,

és amelyet mindenki korlátozás nélkül igénybe vehet, ideértve a közterületnek közútként vagy térként szolgáló részét is.

A gyűlés megtartása megtiltható ha a bejelentés beérkezésétől számított 48 órán belül a gyűlésnek a bejelentésben megjelölt helyszínen vagy időpontban való megtartása, ha az egyeztetést követően rendelkezésre álló információk alapján megalapozottan feltehető, hogy a gyűlés a közbiztonságot vagy a közrendet közvetlenül, szükségtelen és aránytalan mértékben veszélyezteti, illetve mások jogainak és szabadságának szükségtelen mértékű és aránytalan sérelmével jár.

A gyülekezési hatóság határozata ellen a Gytv. nem ad helyet fellebbezésnek. A szervező a határozat közlésétől számított 3 napon belül támadhatja meg azt közigazgatási perben. A Bíróság 3 napon belül határoz a kérelem helyt adásáról. Ha annak helyt ad, akkor a gyülekezési hatóság határozatát hatályon kívül helyezi, illetve megváltoztatja vagy megsemmisíti.

Ha az ország, a társadalom életét jelentős veszély (pl. terrorizmus, világjárvány) veszélyezteti, akkor a gyülekezési jog jelentős korlátozására, felfüggesztésére is sor kerülhet.

Források

Magyarország Alaptörvénye VIII. cikk

2018. évi LV. Törvény a gyülekezési jogról 1.§ - 4.§; 10.§; 13.§; 15.§

HATÁLY

 jogszabály, érvényesség, állampolgár, kihirdetés

A jogi norma a hatálybalépésének napjától annak megszűnéséig kötelező, vagyis az adott időben, adott területen és adott személyekre nézve jogviszonyokat keletkeztet, módosíthat vagy szüntethet meg. A hatály a jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök tartalmára vonatkozik, négy típusát megkülönböztetjük meg, ezek a területi, személyi, tárgyi és időbeli hatály.

A jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök hatálya alatt az alkalmazhatóságukat értjük, aminek megléte mindig feltételezi, hogy a szabály érvényesen létrejött, de az, hogy valóban hatni kezdjen, ahhoz pontosan meg kell határozni a helyet, az időt és azt az emberi, szervezeti kört, ahol ez megtörténhet.

A *területi hatályon* azt értjük, hogy az érvényes, hatályos és alkalmazandó norma milyen földrajzi területen váltja ki a benne foglalt rendelkezéseket, jogkövetkezményeket. A jogszabályok Magyarország területére, az önkormányzati rendeletek területi hatálya pedig a helyi önkormányzat közigazgatási területére terjednek ki. Ha az önkormányzat társulást vagy társult képviselőtestületet alakít ki, akkor a társulás, illetve a társult képviselő-testületben részt vevő települési önkormányzatok közigazgatási területére terjed ki.

A jogszabály *személyi hatálya* az jelenti, hogy az adott norma tényállásában kinek kell szerepelni ahhoz, hogy a rendelkezés jogkövetkezmény kiváltását eredményezze. Magyarország területén a jogszabályok a természetes személyekre, jogi személyekre és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekre vonatkoznak. Magyarország területén kívül a magyar állampolgárookra a magyar jogszabályok az ország területét elhagyva ugyanolyan joghatással bírnak, azaz az ország elhagyása nem mentesít a jogkövetkezmények alól. Az önkormányzati rendeletek esetében a helyi önkormányzat, társulás, illetve társult képviselő-testület közigazgatási területén a természetes és jogi személyekre, a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekre terjed ki.

A *személyi hatály* speciális formája a szervi hatály, amelynek fogalmát a törvényalkotási gyakorlat nem használja, kizárólag a jogtudományi forrásokban fordul elő. Az értendő alatta, hogy az adott rendelkezés mely állami vagy önkormányzati szervre vonatkozik, mely intézményre nézve biztosít jogot vagy ír elő kötelezettséget.

A *tárgyi hatály* alatt azt értjük, hogy a rendelkezésben szereplő normák, milyen események bekövetkezése esetén fejtik ki az általuk előírt jogkövetkezményeket.

A jogszabály *időbeli hatálya*, ennek módosítása és a hatályon kívül helyezése összetettebb kérdés, mint az előzőekben bemutatott hatálytípusok, tekintve, hogy időbeli hatálynak van kezdete és vége. A jogszabályban meg kell határozni a hatálybalépésének napját. A hatálybalépésének időpontját úgy kell megállapítani, hogy elegendő idő álljon rendelkezésre a jogszabály alkalmazására való felkészülésre, azonban, ha szükséges, akkor a hatálybalépésének napja a kihirdetés napja is lehet, ebben az esetben a hatálybalépés időpontját órában kell meghatározni, mely nem előzheti meg a kihirdetés időpontját. A hatálybalépés valamely jövőbeli feltétel bekövetkeztének időpontjához is köthető, valamint az egyes rendelkezéseinek hatálybalépésére különböző időpontokat is meg lehet jelölni. A jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés a hatálybalépése napjának kezdetén lép hatályba. A jogalkotói hatáskörrel rendelkező szerv jogszabályban rendelkezhet úgy, hogy a kihirdetett, de még hatályba nem lépett jogszabályi rendelkezés a kihirdetett szövegtől eltérő szöveggel lép hatályba, vagy a kihirdetett, de még hatályba nem lépett jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés nem lép hatályba. A jogszabályokat a jogkövetkezmények kiváltása szempontjából, időbeli hatályuk kezdő időpontja szerint három csoportba sorolhatjuk:

1. visszaható hatályú,
2. a keletkezésük pillanatától hatályos és
3. jövőbeli hatályú normákra (Kiss, 2014).

A visszaható hatály azt jelenti, hogy a jogszabály a keletkezését időben megelőző eseményekhez kapcsol jogkövetkezményeket, azonban a hatálybalépését megelőző időre nem állapíthat meg kötelezettséget, kötelezettséget nem tehet terhesebbé, valamint nem vonhat el vagy korlátozhat jogot, és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé. A jövőbeli hatály esetén a jogszabály már létrejött, érvényes, de még nem hatályos. A létrejötte és a hatályba lépése közötti időt nyugvási időnek nevezzük (GYERGYÁK–BENDE-SZABÓ, 2017).

A hatályos jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés *hatályát veszti*, ha jogszabályt vagy jogszabályi rendelkezést tételesen megjelölő, a hatályon kívül helyezést kimondó azonos vagy magasabb szintű jogszabályi rendelkezés hatályon kívül helyezi, ha a jogszabályi rendelkezést tételesen megjelölő, annak helyébe lépését kimondó jogszabályi rendelkezés módosítja, ha a módosító rendelkezés végrehajtottá vált, vagy ha azt az Alkotmánybíróság vagy a bíróság megsemmisíti a jogszabályt.

A hatályvesztés időpontjának meghatározása esetén rögzíteni lehet az adott jogszabályban a hatályvesztés naptári napját, vagy azt valamely jövőbeli feltétel bekövetkeztének időpontjához is lehet kötni. Amennyiben a jogszabály a végrehajtás végett veszti hatályát, akkor a végrehajtást követő napon fogja hatályát veszteni. Ha a szabályozás célja másként nem érhető el, a hatályvesztés időpontja órában is meghatározható. A hatályvesztés napjának meghatározása esetén a jog-

szabály vagy jogszabályi rendelkezés a rendelkezésben megjelölt nap kezdetén veszti hatályát (JAKAB 2016).

A módosító jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés hatályon kívül helyezése vagy hatályvesztése nem érinti az általa módosított jogszabályi rendelkezés hatályát. Jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés hatályon kívül helyezése vagy hatályvesztése nem eredményezi a korábban általa hatályon kívül helyezett jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés újbóli hatálybalépését.

Források

Magyarország Alaptörvénye

28/1993. (IV. 30.) AB határozat

2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól

KISS Barnabás: Alkotmányjogi alapismeretek. Iurisperitus Bt., Szeged, 2104.

JAKAB András: Jogforrási rendszer. In: Trócsányi László – Schanda Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016.

GYERGYÁK Ferenc – BENDE-SZABÓ Gábor: Általános közigazgatási ismeretek. II. modul. Jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek. Dialóg Campus, Budapest, 2017.

HATÁRELLENŐRZÉS

 államhatár, állampolgár

Az államhatár a Föld felszínén függőlegesen áthaladó képzetbéli síkok összessége, melyet nemzetközi szerződések határoznak meg. A határvonalat a természetben határjelek jelölik. A határvédelem és határellenőrzés megszervezése az állam joga és kötelessége.

Az államhatárt nemzetközi szerződésben és törvényben meghatározott feltételekkel – ha nemzetközi szerződés vagy az Európai Unió közvetlenül alkalmazandó jogi aktusa kivételt nem tesz – a forgalom számára megnyitott, a forgalom jellegének megfelelő közúti, vasúti, vízi, vagy légi határátkelőhelyen vagy határátlépési ponton, ellenőrzés mellett lehetséges átlépni. Az Európai Unió fontos vívmánya, hogy a Schengeni rendszerben részt vevő tagállamok egymás között a határellenőrzést felszámolták. A tiltott határátlépés bűncselekmény.

A Schengeni Egyezmény 1985. június 14-én az Európai Gazdasági Közösség öt tagja – Belgium, Hollandia, Luxemburg, Franciaország és a Német Szövetségi Köztársaság – által aláírt megállapodás, amely a részes államok közötti közös határszakaszokon gyakorolt ellenőrzés fokozatos megszüntetéséről rendelkezett. A megállapodást 1990. június 19-én kibővítették a Schengeni Végrehajtási Egyezményvel, amely meghatározta a megállapodás megvalósításának folyamatát. A Schengeni Egyezmény végül teljes mértékben 1995-ben lépett hatályba az öt alapító, valamint Spanyolország és Portugália részvételével, majd más államok is csatlakoztak a megállapodáshoz. A schengeni határövezet jelenleg 24 részes országot foglal magában.

A schengeni övezeten kívüli (külső) államból érkező állampolgárok schengeni övezetbe történő belépése vízumköteles, amely vízum azonban egységesen minden schengeni országban érvényes. A schengeni külső határok fokozott ellenőrzés alá esnek, a határellenőrzést a külső határszakasszal rendelkező országok látják el. Az Európai Uniótól kívülről érkező, közös listán szereplő országok állampolgárainak a vízumot attól az országtól kell igényelni, melyen keresztül belépnek a schengeni térségbe, illetve amely a fő úticélnak minősül.

A schengeni külső határok védelmének támogatását és tagállamok közötti összehangolását az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex) látja el.

Források

A schengeni térség és együttműködés, a Schengeni Egyezmény <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133020> (2019.03.17.)

2007. évi LXXXIX. törvény az államhatárról

SCHANDA Balázs: Az államalkotó tényezők. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 103-122.

HATÁROZAT

 jogszabály, kihirdetés, közzététel, Alaptörvény, bíró, alkotmánybíráskodás, bíróság, állampolgár

A határozatok olyan közokiratok, amelyek nem minősülnek jogszabálynak, de a címzettek részére kötelező előírásokat fogalmaznak meg. Határozathozatalra számos esetben sor kerülhet, közös jellemzőjük, hogy az adott kérdés érdemi lezárását, megválaszolását jelentik.

A határozatok nem minősülnek jogszabálynak, de a címzettjei körében kötelező kötőerővel bírnak, továbbá egyetlen jogszabállyal sem lehetnek ellentétesek. Számos testület és szerv rendelkezik határozathozatalra vonatkozó jogosítvánnyal. A közigazgatási hatóságok, a bíróságok döntései egyedi ügyekben hozott határozatok, végzések vagy ítéletek lehetnek, amelyek elsősorban a jogvitában érintett felekre vonatkoznak, de mivel másoknak is ezt tiszteletben kell tartaniuk, így elmondható, hogy mindenkire nézve kötelezőek. A bíróság a per érdemi kérdésében ítélettel, a per során felmerült minden egyéb (eljárási, technikai) kérdésben végzéssel dönt, valamint a tárgyaláson hozott határozatát nyilvánosan hirdeti ki és indokolni köteles. A határozat ellen jogorvoslatnak van helye, jogerős határozat esetén végrehajtását a bíróság rendeli el.

A jogalkotásról szóló törvény közjogi szervezetszabályozó eszközök címszó alatt az Országgyűlés, a Kormány és más testületi központi államigazgatási szerv, az Alkotmánybíróság, a Költségvetési Tanács szervezetét és működését, tevékenységét, valamint cselekvési programját meghatározó határozatot is nevesíti. Határozatban szabályozhatja továbbá a helyi és a nemzetiségi önkormányzat képviselő-testülete a saját és az általa irányított szervek tevékenységét és cselekvési programját, valamint az általa irányított szervek szervezetét és működését. Az önkormányzatok a központi államigazgatási szervektől eltérően a saját szervezetét és működését nem határozatban, hanem rendeletben szabályozza.

A jogszabályoktól eltérően, amelyek érvényes létrejöttéhez a kihirdetés szükséges, a határozatokat közzéteszik. Amennyiben nem tartalmaznak minősített adatot, az Országgyűlés és a Kormány elrendelheti egyes határozatainak a *Magyar Közlöny*ben való közzétételét, amelyről az igazságügyért felelős miniszter gondoskodik. Amennyiben a közjogi szervezetszabályozó eszköz közzétett és aláírt változata között eltérés található, a határozat aláírójának kezdeményezése után lehetőség van a helyesbítésre hatálybalépést megelőzően, de legkésőbb a kihirdetést követő hatodik munkanapig.

Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény szabályozza az Alkotmánybíróság jogalkotással összefüggő hatáskörében hozott döntéseit. Az ügy érdemében az AB határozattal dönt, amelyet részletesen indokolni köteles. Határozat hozatalára számos esetben sor kerülhet, amelyekre példák – a teljesség igénye nélkül – a következők (GYERGYÁK–BENDE-SZABÓ, 2017):

1. az Alaptörvénnyel való összhang előzetes vizsgálata (*előzetes normakontroll eljárás*): az elfogadott, de még ki nem hirdetett törvény rendelkezéseinek az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálata, amelyről az Alkotmánybíróság soron kívül, de legkésőbb harminc napon belül határoz;
2. az Alaptörvénnyel való összhang utólagos vizsgálata (*utólagos normakontroll eljárás*): az Alkotmánybíróság felülvizsgálja a jogszabályoknak az Alaptörvénnyel való összhangját;
3. *bírói kezdeményezés egyedi normakontroll eljárás iránt*: ha egy bírónak egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmazni, amely kapcsán alaptörvény-ellenességet észlel, az Alkotmánybíróságnál kezdeményezi a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítását, illetve az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazásának kizárását;
4. az *alkotmányjogi panasz*: az Alkotmánybírósághoz fordulhat az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet, ha az ügyben folytatott bírósági eljárásban alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazása miatt az Alaptörvényben biztosított jogának sérelme következett be, és jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. Az Alkotmánybíróság eljárása kivételesen akkor is kezdeményezhető, ha az alaptörvény-ellenes jogszabály rendelkezésének alkalmazása vagy hatályosulása miatt közvetlenül, bírói döntés nélkül következett be a jogsérelem, és nincs a jogsérelem orvoslására szolgáló jogorvoslati eljárás, vagy a jogorvoslati lehetőségeit az indítványozó már kimerítette;
5. az *Alaptörvény értelmezése*: az Országgyűlés vagy annak állandó bizottsága, a köztársasági elnök, a Kormány, illetve az alapvető jogok biztosa indítványára az Alkotmánybíróság az Alaptörvény rendelkezését konkrét alkotmányjogi problémával összefüggésben értelmezi, ha az értelmezés közvetlenül levezethető az Alaptörvényből.

Az Alkotmánybíróság határozata mindenkire nézve kötelező, jogorvoslatnak ellene nincs helye. Az AB Hivatalának honlapján elektronikus formában, bárki számára díjmentesen hozzáférhetőek, a határozat tárgyától függően kötelezően vagy fakultatívan a Magyar Közlönyben való közzététel lehetősége is adott, de elrendelhető a határozat nyilvános kihirdetése is.

Az igazságszolgáltatási szervek közül a Kúria a bírói joggyakorlat egységesítése céljából *jogegységi határozatok* hozatalára jogosult. Annak érdekében szükséges a határozat meghozatala, hogy az azonos tényállású ügyek tárgyalása során azonos

vagy hasonló ítéletek születhessenek az azt tárgyaló bíróság illetékességi területtől, valamint a bíró személyétől függetlenül. A jogegységi határozatok nem egyedi ügyben születnek, hanem a jövőre nézve az ítélkezési gyakorlat egységesítése céljából. A bíróságokra nézve kötelezőek, így az ítélethozatal során kihatnak az állampolgárok viszonyaira is. A Kúria egyedi ügyekben hozott döntése kapcsán elvi bírósági határozatot tehet közzé, amely ugyan nem rendelkezik mindenkire nézve általános kötőerővel, de jelentősége olyan mértékű, hogy az alsóbb szintű bíróságok az ítélethozataluk során alapul veszik.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról

2011. évi CLI. törvény az Alkotmánybíróságról

2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról

GYERGYÁK Ferenc – BENDE-SZABÓ Gábor: Általános közigazgatási ismeretek. II. modul. Jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek. Dialóg Campus, Budapest, 2017.

12/1990. (V. 23.) AB határozat

33/2008. (III. 20.) AB határozat

HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS

 Alaptörvény, egyenlő bánásmód

Hátrányos megkülönböztetésről beszélünk, ha egy személyt vagy személyek csoportját a vele vagy velük összehasonlítható helyzetben lévőkhöz képest, valamilyen védett tulajdonságuk miatt eltérően, számukra hátrányosabban kezelnek.

Az Alaptörvény II. és XV. cikke fogalmazza meg az egyenlő bánásmód követelményét. Ennek elve alapján az összehasonlítható helyzetben lévő emberek vagy emberek csoportja azonos elbánásban is kell részesüljenek. Ennek sérelme többféle módon bekövetkezhet: zaklatás, megtorlás, jogellenes elkülönítés és a hátrányos megkülönböztetés is ide tartozik. A hátrányos megkülönböztetésnek két típusát különböztetjük meg, a közvetlen és a közvetett hátrányos megkülönböztetést.

A közvetlen hátrányos megkülönböztetés esetén egy adott személy vagy csoport valamilyen tulajdonságára tekintettel, kedvezőtlenebb elbánásban részesül, mint a vele összehasonlítható helyzetben lévő más személy vagy csoport. Ezt a tulajdonság lehet a neme, faji hovatartozása, bőrszíne, nemzetisége, anyanyelve, egészségügyi helyzete, politikai, vallási vagy egyéb meggyőződése, de akár családi állapota is. Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény számos tulajdonságot nevesít, amelyekre tekintettel hátrányos megkülönböztetés megvalósulhat. Ez a lista azonban nem taxatív, az itt felsoroltakon túl is vannak olyan tulajdonságok, amelyek miatt hátrány érheti az adott személyt vagy csoportot. A védett tulajdonságok miatti megkülönböztetés esetén lehetőség van az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz fordulni, amely egy független, autonóm szerv, csak a törvénynek van alárendelve, hatáskörében senki nem utasíthatja. A Hatóság a sértett kezdeményezésére vagy hivatalból is eljárhat, vizsgálatot folytathat, amely egyezséggel vagy határozattal zárul. Pl. az olyan álláshirdetések esetében, amelynek szakszerű elvégzéséhez nem feltétel az adott nemhez tartozás, de a hirdető mégis kifejezetten csak férfiak vagy nők részére hirdeti meg a pozíciót, akkor a másik nem részére ez a közvetlen hátrányos megkülönböztetés lesz, hiszen egy védett tulajdonsága miatt fog hátrányosabb elbánásban részesülni az állásra jelentkezés esetén.

A közvetett hátrányos megkülönböztetés esetén az egyenlő bánásmód követelménye az adott rendelkezés hatására látszólag nem sérül, így közvetlen hátrányos megkülönböztetés nem valósul meg, de mégis olyan helyzet alakul ki, ahol egyes személyek vagy csoportok lényeges nagyobb arányban hátrányosabb helyzetbe kerülnek. Pl. olyan önkormányzati településrendezési terv összeállítása, amely azokat a területek célozza, ahol a helyi roma kisebbségek laknak, ebből kifo-

lyólag az ott lakó embereket a társadalmi származásuk, állapotuk alapján olyan helyzetbe kerülnek, amely hajléktalansággal fenyeget. Ebben az esetben a roma kisebbséghez tartozás, mint védett tulajdonság miatt történik közvetett hátrányos megkülönböztetés. Egyebekben lásd a diszkrimináció, egyenlő bánásmód fogalmát

Források

Magyarország Alaptörvénye

2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról, 8-9.§,

EBH/291/2018

EBH/67/2015

HÁZASSÁGKÖTÉS

 anyakönyv, gyámhatóság, gyám, gondokság, bíróság

Hazánk védi a házasságot, amely egy férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösség. A nemek különbözőségének hangsúlyozása azért szükséges, mivel hazánk nem engedélyezi az azonos nemű párok házasságkötését, viszont bejegyzett élettársi kapcsolat létesítését igen. Az Alkotmánybíróság 14/1995. (III. 13.) AB határozatában kimondta, hogy: „[...] a házasság intézménye kultúránkban és jogunkban is hagyományosan egy férfi és nő életközössége, amely tipikusan közös gyermek születését és családban való felnevelését célozza, amellett, hogy a házastársak gondoskodásban és támogatásban élésének is kerete. A gyermek nemzésére és szülésére való képesség nem fogalmi eleme és nem feltétele a házasságnak, de a házasság eredeti és tipikus rendeltetéséből folyóan a házastársak különeműsége igen.” Az azonos nemű párok tehát nem köthetnek házasságot, csak bejegyzett élettársi kapcsolat keretében ismeri el életközösségüket a magyar jog.

A házasság akkor jön létre, ha az *anyakönyvvezető* előtt együttesen jelen lévő nő és férfi személyesen kijelenti, hogy egymással házasságot köt. Vagyis az egyházi házasságot jogilag „nem létező” házasságnak kell tekinteni. Amennyiben ez a kijelentés mindkét fél részéről megtörtént, illetve a házasságkötés alaki kellékei is fennállnak, akkor az anyakönyvvezető megállapítja a házasság létrejöttét és a házasságkötés tényét bejegyzi a *házassági anyakönyvi kivonatba*. A házasságkötésre két tanú jelenlétében, nyilvánosan kerül sor, azonban a felek kérelmére, amennyiben a jegyző engedélyezi, a nyilvánosság mellőzésével is sor kerülhet a házasság megkötésére. Ezt nevezzük a házasságkötés alaki szabályainak.

A házasságkötést megelőzően a házasulóknak az anyakönyvvezető előtt ki kell jelenteniük, hogy a házasságuknak legjobb tudomásuk szerint nincs törvényes akadálya és igazolniuk kell, hogy házasságkötésük törvényes feltételei fennállnak. A jogszabály a házasságkötés előtti tanácsadáson való részvételt kötelezővé teheti. A házasulók a házasságkötési szándékukat együttesen, személyesen jelentik be, amelyről az anyakönyvvezető jegyzőkönyvet vesz fel. A házasságkötési szándékot bármely anyakönyvvezetőnél be lehet jelenteni, viszont házasság megkötésére, az az anyakönyvvezető lesz illetékes, akinél korábban a felek szándékukat bejelentették. A házasságkötést az anyakönyvvezető csak a házasságkötési szándék

bejelentését követő harminc nap utáni időpontra tűzheti ki. A jegyző e határidő alól felmentést adhat, a házасulók valamelyikének közeli halállal fenyegető egészségi állapota esetében. Ilyenkor a házасulók nyilatkozata a házasságkötés összes törvényes feltételeinek igazolását pótolja, és a házasságot a bejelentés után nyomban meg lehet kötni. Ha a házasságkötésre irányuló szándék bejelentéséről készített jegyzőkönyv felvétele óta egy év eltelt, az eljárást meg kell ismételni.

Fontos tudni, hogy a házasságkötési eljárás illetékmentes. A házasságkötésre főszabály szerint az illetékes Polgármesteri Hivatal házasságkötő termében kerül sor, kivéve, ha a házасulók külső helyen, például a lakodalom helyszínén kívánnak házasságot kötni. Utóbbi esetben erre engedélyt kell kérni a házassági szándék bejelentésével egyidejűleg. Érdemes viszont tudni, hogy ennek külön díja van, amely településenként eltérő. Az anyakönyvvezető a házasságot annak létrejöttét követően azonnal anyakönyvezi.

Az anyakönyvvezető a kiállított anyakönyvi kivonatot csak a házasság megkötését követően adhatja ki.

Érdemes megemlíteni, hogy mely okok vezetnek a házasság érvénytelenségéhez.

1. Az első a *házasságkötési korhatár*. A kiskorú (18. életévét be nem töltött személy) házassága érvénytelen, ha ahhoz előzetesen a gyámhatóság nem járult hozzá. A 16. életévét betöltött személy házasságkötését a gyámhatóság akkor engedélyezi,
  - a. ha az a kiskorú gyermek érdekét szolgálja,
  - b. az engedélyt a gyermek szabad akaratából nyújtotta be,
  - c. a háziorvos igazolta, hogy a házasságkötéshez szükséges testi és értelmi fejlettséggel rendelkezik,
  - d. a házасulók jövedelemigazolása, vagy nyilatkozata alapján megállapítható, hogy az érintett kiskorúnak, illetve 18. életévének betöltése előtt születendő gyermekének megélhetése és lakhatása biztosított,
  - e. a családvédelmi szolgálat tanácsadásán való részvételét igazolja.

A fentebb felsorolt összes feltétel fennállása esetén engedélyezi a gyámhivatal a kiskorú házasságkötését. Az engedély megadása előtt a gyermek szülőjét, ennek hiányában gyámját meghallgatják, azonban az engedély megadásához a hozzájárulásukra nincs szükség.

2. A második érvénytelenségi ok, ha a házasságot olyan személlyel kötik, aki a házasság megkötésekor *cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alatt állt*. Ennek oka az, hogy az ilyen személyek nem ismerik fel a házasság jelentőségét, ezért tudatosan nem is vállalhatják a házasságból eredő jogokat és kötelezettségeket sem.
3. A harmadik ok, amikor valaki a házasság megkötésekor *cselekvőképtelen állapotban volt*. Cselekvőképtelen állapot alatt az értjük, mikor az érintett személy az ügyeinek viteléhez szükséges belátási képességgel nem rendelkezik, például kábítószer, alkohol befolyásoltsága alatt áll.

4. A negyedik érvénytelenségi ok, a házasulók között fennálló *rokon*i, vagy *hozzátartozói kapcsolat*. Például egymásnak testvérei, egyenesági rokonai (például: apa-lánya kapcsolat) stb.
5. Az ötödik, és egyben utolsó ok, amikor valamelyik félnek *korábbi házassága áll fenn*. Ha úgy kötik meg az új házasságot, hogy a korábbi még fennáll, akkor a korábbi házasság megszűnésének időpontjától az új házasság visszamenőleges hatállyal érvényessé válik.

Egy házasságot azonban csak akkor lehet érvénytelennek tekinteni, ha ezt bíróság ítéletben megállapította.

A házassági névviselés tekintetében a feleség a házasságkötés után választása szerint viseli

- ❖ a házasságkötés előtt közvetlenül viselt nevét [Tóth Gizella],
- ❖ a férj teljes nevét a házasságra utaló toldással („né”), [Kovács Jánosné], amelyhez hozzákapcsolhatja a házasságkötés előtt közvetlenül viselt nevét [Kovács Jánosné Tóth Gizella],
- ❖ a férj családi nevét házasságkötésre utaló toldással és ehhez hozzákapcsolja a házasságkötés előtt közvetlenül viselt nevét [Kovácsné Tóth Gizella],
- ❖ férj családnévét hozzákapcsolva a saját utónevét [Kovács Gizella],
- ❖ férj és a saját családi nevét összekapcsolhatja hozzákapcsolva a saját utónevét [Kovács-Tóth Gizella].

A férj házassági névviselése tekintetében kevesebb lehetőség áll rendelkezésre, ő választhatja, hogy viseli

- ❖ a házasságkötés előtt közvetlenül viselt nevét [Kovács János]
- ❖ felesége családi nevét hozzákapcsolva a saját utónevét [Tóth János],
- ❖ felesége és saját családi nevét összekapcsolhatja hozzákapcsolva a saját utónevét [Kovács-Tóth János].

A házasság megszűnésének két esete van:

1. ha az egyik házastárs meghal, vagy
2. ha házasságot bíróság felbontja. Az utóbbira akkor kerül sor, ha a bíróság meggyőződött róla, hogy a felek a közötti viszony teljesen és helyrehozhatatlanul megromlott, ezt az úgynevezett *feldúltsági elv*. Ezt akkor lehet megállapítani, ha a felek közötti életközösség már megszűnt és annak helyreállítására már nincs kilátás a külön töltött idő, illetve a váláshoz vezető folyamat miatt. A feldúltságot a bíróság nem vizsgálja abban az esetben, ha a házasság felbontását a felek végleges elhatározáson alapuló, befolyásmentes megegyezésük alapján közösen kérik. Megegyezés esetén a feleknek azonban meg kell egyezniük
  - a. a közös kiskorú gyermekük tekintetében a szülői felügyeleti jog gyakorlásáról (ide tartozik: gyermek gondozása, nevelése, tartózkodási

- helyének meghatározása, vagyonkezelés, törvényes képviselő meghatározása, gyámnevezés, illetve gyámságból való kizárás),
- b. a különélő szülő és a gyermek kapcsolattartásáról,
  - c. a gyermek tartásáról (gyermeket nevelő szülő természetben tartja: eteti, ruháztatja, a különélő szülő gyermektartásdíjat fizet),
  - d. a házastársak közös lakáshasználatáról, és
  - e. amennyiben igénylik, a házastársi tartásról.

Amennyiben a bíróság a felek megállapodásáról szóló egyezséget végzéssel jóváhagyja, akkor annak azonos hatálya van, mint a bírósági ítéletnek. Magyar állampolgár külföldön felbontott házasságát, illetve bejegyzett élettársi kapcsolatát Magyarországon is anyakönyvezni kell a külföldön kiadott okirat bemutatásával, a külföldi válás hazai bejegyzése díjköteles. Fontos tudni, hogy a magyarországi anyakönyvezést a konzuli szolgálat is elláthatja.

Források

Magyarország Alaptörvénye L) cikk

2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről 4:5.-4:21.§

Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez

149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról 34-36.§

14/1995. (III. 13) AB határozat

HÁZASTÁRSI ERŐSZAK (KAPCSOLATI ERŐSZAK)

 házasságkötés, élettárs

A háztartáson (családon) belüli erőszak olyan személyek között történik, akik érzelmi és/vagy anyagi életközösségben élnek egy fedél alatt, így egymással kapcsolatos bizalmuk, ismereteik, közelségük egyben kiszolgáltatottságukat is magyarázza. A fizikai bántalmazás mellett a lelki terrort, a szóbeli bántalmazást, a szexuális és gazdasági erőszakot is magába foglalja. Tekintettel arra, hogy többnyire négy fal között zajlik, ezért rendkívül nehéz feltárni, a sértett fél sokszor fél vagy szégyelli a vele történeteket, ezért a látencia a családon belüli erőszak esetén rendkívül magas. Ugyanakkor az utóbbi években, többek között „me too” összefogásoknak köszönhetően az áldozatok bátrabban mernek felszólalni.

A magyar büntető törvénykönyv kapcsolati erőszak tényállás alatt büntetni rendeli, aki többek között házastársa, élettársa, bejegyzett élettársa sérelmére rendszeresen követ el emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartást (lelki bántalmazás) vagy a közös gazdálkodás vagy közös vagyon köré tartozó anyagi javakat von el (gazdasági erőszak), amellyel a sértettet súlyos nélkülözésnek teszi ki. Szintén megvalósítja a kapcsolati erőszak bűncselekményét az, aki házastársa sérelmére rendszeresen követ el becsületsértést (szóbeli bántalmazás), vagy rendszeresen követ el testi sértést, személyi szabadság megsértését vagy kikényszerítést (fizikai bántalmazás). Az indokolás és a bírói gyakorlat szerint a rendszeres, minimum két alkalmat jelent.

A bántalmazás minden formájának célja a hatalom és az uralom gyakorlása a bántalmazott felett. Érzelmi/lelki bántalmazás példának okáért a folyamatos sértegetés, fenyegetés, akár a gyermek bántalmazásával, a sértett fél önbizalmának aláásása. Erőszak a viselkedés kontrollálása, így mozgásszabadság korlátozása (az áldozat nem hagyhatja el a lakást), elmagányosítás, (sértett fél nem találkozhat a családtagjaival, barátaival), szexuális erőszak, amikor olyan szexuális tevékenységre kényszeríti az áldozatot, amit ő nem akar, így például megnyilvánulhat nemi erőszakban, fogamzásgátló használatának megtiltásában.

A családok átmeneti otthona által működtetett krízisközpontok a krízishelyzetben lévő szülő mellett a válsághelyzetben lévő bántalmazott anyáknak vagy várandós nőknek nyújt segítséget, ellátást és gondozást. A krízisközpont a hozzátartozók közötti erőszak miatti krízishelyzetbe kerülő családokon illetőleg családtagokon kíván segíteni, a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartás-

ról szóló törvény figyelembe vételével. A társadalmi reintegráció érdekében un. félutasház szolgáltatást nyújthatnak 5 éves időtartamra, lakhatási és életvezetési segítséggel.

Néhány civil szervezet is aktívan harcol a családon belüli erőszak felszámolásáért és az elkövetők megtorlásáért. A NANE (Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület) 1994-ben azzal a céllal jött létre, hogy fellépjen a nők és gyermekek ellen elkövetett párkapcsolati és családon belüli erőszak ellen. Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége által 2014-es kutatása szerint Magyarországon minden ötödik nő elszenved testi vagy szexuális erőszakot a partnere részéről az élete során.

Ugyanakkor kategorikusan nem lehet kijelenteni, hogy kizárólag nők az áldozatai a kapcsolati erőszaknak, ugyanakkor férfi sértettek esetén még jelentősebb a látencia.

Források

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 51.§

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 212/A.§

<https://nane.hu/szakembereknek/parkapcsolati-eroszak/> (2019.04.27.)

<http://bunmegelozes.eu/pdf/dok2.pdf> (2019.04.27.)

HÁZIREND

betegek jogai, ellátottak jogai

A köznevelési-, javító-, gyógy-, bentlakásos szociális intézmények, büntetés-végrehajtási intézetek a házirendjükben szabályozzák a működési rendjüket, az intézménnyel bentlakásos jogviszonyban állók jogait és kötelezettségeit.

A házirend minden esetben tartalmazza a területi, személyi és az időbeli hatályát, tehát azt, hogy mely intézmény területén, kire nézve határoz meg kötelezően követendő magatartási normákat, illetve milyen időponttól hatályos. Főszabály szerint határozatlan időtartamra hozzák, a felülvizsgálat időpontját pedig évente, vagy jogszabályváltozás esetére lehet megállapítani. Minden esetben rögzítésre kerül benne az elfogadásának és módosításának szabályai, az elfogadók köre, a házirend által kötelezettek jogai, elvárt viselkedésformák, kötelezettségek. Amennyivel szankcionálni kívánják, akkor a kötelezettségek megszegésének következményeit is rögzíteni kell benne. Az elfogadott házirend a fenntartó jóváhagyásával válik érvényessé. Az okból, hogy a kötelezett megismerhesse a házirend tartalmát, biztosítani kell a nyilvános hozzáférhetőségét is.

Szociális- és gyógyintézetek házirendje

A kórházak és bentlakásos szociális intézmények házirendje jelöli ki mindazokat a szabályokat, amelyek a betegek, illetve ellátottak számára a jogaik gyakorlásához és a kötelezettségeik teljesítéséhez szükségesek.

Itt kerül szabályozásra az intézet belső rendje, a betegek és az ellátottak egyes jogainak gyakorlására adott lehetőségek, különös tekintettel a kapcsolattartási jogra, valamint a látogatók fogadásának lehetőségére. A házirend tartalmazza a panaszjog gyakorlásának eljárási rendjét, a betegjogi- és ellátottjogi képviselő elérhetőségét, a vele való kapcsolattartás módját és idejét.

A házirendet nem csak a betegek számára kell nyilvánossá tenni, hanem a látogatók számára is, így olyan helyen kell elhelyezni, ami mindenki számára szabadon látogatható, nem csak a betegek számára fenntartott helyiség.

A főigazgató közvetlen irányítása mellett az orvosigazgató feladatkörébe tartozik a házirendben foglalt rendelkezések végrehajtásának ellenőrzése, de a szakmai vezető testület is részt vesz a házirend kialakításának előkészítésében, meghozatalában.

Források

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről, 25.§,

43/2003. (VII. 29.) ESZCSM rendelet a gyógyintézetek működési rendjéről, illetve szakmai vezető testületéről, 3.§ (3) b), 3.§ (6) bekezdés

HIVATALBÓL ELJÁRÁS

 ügyfél, eljárási díj

A hatósági eljárás indulhat kérelemre és hivatalból. A hatóság előtti eljárások egyes esetekben kizárólag kérelemre indulhatnak, más eljárások esetében az eljárás indulhat kérelemre, vagy hivatalból. Az általános közigazgatási rendtartás szabályai szerint a hatóság a kizárólag kérelemre indítható eljárások kivételével hivatalból eljárást indíthat. A kérelemre indult eljárást meghatározott feltételek fennállása esetén a kérelem visszavonása esetén is folytatódhat. A hatósági eljárás alatt a hatóság egyes hatósági aktusokat hivatalból, külön kérelem nélkül végez. Így különösen hivatalból állapítja meg a tényállást, határozza meg a bizonyítás módját és terjedelmét, valamint e törvény keretei között felülvizsgálhatja saját (vagy felügyelete alá tartozó más hatóság) döntéseit.

Hatósági eljárásokban a kérelem az ügyfél olyan, a hatósághoz címzett nyilatkozata, amellyel hatósági eljárás lefolytatását, illetve a hatóság döntését kéri jogának vagy jogos érdekének érvényesítése céljából. Ezzel szemben hivatalból eljárás esetén az eljárás megindítása az ügyfél kérelme nélkül, a hatóság mérlegelésén alapul, vagy jogszabály a hatóságot az eljárás megindítására kötelezi. A hatóság hivatalból indít eljárást, ha erre okot adó körülmény jut a tudomására (pl. bejelentés alapján, vagy az ügyfél kérelmet terjesztett elő, melyet később visszavont), a hatóságot bíróság kötelezi az eljárás lefolytatására, vagy felügyeleti szerve (felettes hatóság) utasítja az eljárás lefolytatására. További, a hivatalból eljárás megindítására okot adó körülmény az életveszéllyel, súlyos kárral fenyegető helyzet, illetve (legáltalánosabban) amennyiben a hivatalból eljárást a hatóság számára külön jogszabályi rendelkezés előírja.

A hivatalból eljárások esetén az ügyfél az eljárás lefolyását kevésbé képes befolyásolni, mint a kérelemre indult eljárások esetén. Így nincs kihatással a hivatalból eljárás lefolytatására, ha az eljárási költséget az ügyfél nem fizeti meg (kérelemre indult eljárások esetén ebben az esetben az eljárás megszüntetésének lenne helye), illetve az eljárás szünetelésének nincs helye.

A hivatalból eljárás az első eljárási cselekmény elvégzésének napján kezdődik, megindításáról az ismert ügyfelet a hatóság értesíti. Ugyanakkor a hatóság hivatalból eljárás esetén mellőzi az ügyfél értesítését, ha az eljárás megindításától számított nyolc napon belül az eljárás megszűnik, vagy a hatóság döntést hoz, az ügyfél értesítését törvény honvédelmi, nemzetbiztonsági vagy közbiztonsági

okból kizárja, vagy – és ez az értesítés mellőzésének tipikus esete – az ügyfél értesítése az eljárás sikerét meghiúsítaná (lásd hatósági ellenőrzések egyes esetei). A hivatalból eljárásban az ügyfél a hatóság erre irányuló felhívására köteles közölni a hatóság érdemi döntéséhez szükséges adatokat.

Források

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról 3.§, 35.§, 103-105.§§

HONOSÍTÁS

 állampolgár

Egy adott állam állampolgárának tehát az a természetes személy tekinthető, aki tartózkodási helyétől függetlenül az adott állam főhatalma alatt áll. A főhatalom alatt állás jogállamban a jogszabályoknak való alárendeltséget jelenti. A magyar állampolgárság megszerzése a nem magyar állampolgárságú személy kérelmére, állampolgársági eljárás eredményeként történik. A magyar állampolgárság megszerzésének egyik jogcíme a honosítás.

A honosítás egy hivatalos aktus, amellyel valamely állam állampolgárai közé fogadja az ezt kérő személyt. A honosítás csak kérelemre történhet és az államok belső joghatósága alá tartozik, vagyis a honosítás kérdésében mindig az adott állam dönt. A honosítási eljárás tehát a magyar jog szerint kizárólag kérelemre indulhat, a kérelemről korlátlan mérlegelési – diszkrecionális – joggal a köztársasági elnök dönt, ez ellen jogorvoslatnak nincs helye.

A honosítás alapesetként, kérelemre honosítható a nem magyar állampolgár, ha:

- a. a kérelem előterjesztését megelőzően 8 éven át folyamatosan Magyarországon lakott;
- b. a magyar jog szerint büntetlen előéletű és a kérelem elbírálásakor ellene magyar bíróság előtt büntetőeljárás nincs folyamatban;
- c. megélhetése és lakhatása Magyarországon biztosított;
A megélhetése akkor tekinthető biztosítottnak, ha a kérelmező munkavégzésre irányuló jogviszonyból vagy egyéb adóköteles tevékenységből származó jövedelemmel, illetve nyugdíjjal rendelkezik vagy valaki eltartja. A lakóhely biztosítottságát önálló lakástulajdon. Albérlet vagy ezek hiányában más lakásába való befogadottság igazolása jelenti.
- d. honosítása Magyarország közbiztonságát és nemzetbiztonságát nem sérti; ennek megbizonyosodására a belügyminiszter véleményt kérhet rendőri, idegenrendészeti és a nemzetbiztonsági szervektől.
- e. igazolja, hogy alkotmányos alapismeretekből magyar nyelven eredményes vizsgát tett, vagy ez alól a törvény alapján mentesül.

A vizsga alól mentesülnek az alábbiak:

- ♣ a cselekvőképtele és a korlátozottan cselekvőképes személy;
- ♣ aki magyar tannyelvű nevelési oktatási vagy felsőoktatási intézményben végzettséget szerzett;

- ❖ aki a kérelem benyújtásakor 65. életévét betöltötte;
- ❖ aki igazolja, hogy egészségügyi állapota miatt képtelen a vizsga letételére.
- ❖ Kérelmére kedvezményesen honosítható az a nem magyar állampolgár, akinek felmenője magyar állampolgár volt, vagy valószínűsíti magyarországi származását, és magyar nyelvtudását igazolja, feltéve, hogy
- ❖ a magyar jog szerint büntetlen előéletű és a kérelem elbírálásakor ellene magyar bíróság előtt büntetőeljárás nincs folyamatban, valamint akinek
- ❖ honosítása a Magyar Köztársaság közbiztonságát és nemzetbiztonságát nem sérti.

Ezen túlmenően kérelmére kedvezményesen honosítható– aki legalább

- ❖ tíz éve érvényes házasságban él olyan személlyel, aki az állampolgársági kérelem benyújtásának időpontjában magyar állampolgár, vagy
- ❖ öt éve érvényes házasságban él olyan személlyel, aki az állampolgársági kérelem benyújtásának időpontjában magyar állampolgár, és közös gyermekük született,
- ❖ magyar nyelvtudását igazolja.

Az állampolgársági jogban a kedvezmények többsége a család egységének az elvét szolgálja, amely a családtagok azonos állampolgárságának a biztosítását jelenti.

Az állampolgárság megszerzésére irányuló állampolgársági kérelme a fővárosi és megyei kormányhivatal járási (fővárosi kerületi) hivatalához, a kormányablakhoz, a magyar konzuli tisztviselőhöz, illetve az állampolgársági ügyekben eljáró szervhez – a bevándorlási és állampolgársági hivatalhoz – lehet benyújtani magyar nyelven az Áptv. 14.§-ban meghatározott adatokat és melléleteket kell tartalmaznia. A magyar állampolgárság honosítással történő megszerzésre irányuló kérelemről – a miniszter előterjesztése alapján és ellenjegyzése mellett – a köztársasági elnök dönt. A magyar állampolgárság, megszerzéséről a köztársasági elnök honosítási okiratot ad ki. A honosítási okiratot az állampolgársági ügyekben eljáró szerv a kiállításától számított 15 napon belül megküldi a kérelmező lakóhelye szerint illetékes polgármesternek, vagy diplomáciai futár útján a magyar konzuli tisztviselőnek. A polgármester vagy a konzuli tisztviselő az okirat megérkezését követően 30 napon belül értesíti a kérelmezőt az állampolgársági eskü vagy fogadalom letételének időpontjáról és helyéről. A honosított a magyar állampolgárságot az eskü vagy fogadalom letételének napján szerzi meg. A eskütétel, illetve fogadalomtétel tényét és napját a honossági okiraton fel kell tüntetni.

Ha ugyanaz a személyt egy időben legalább kettő állam egyaránt saját állampolgárának tekinti, kettős (többes) állampolgárságról beszélünk. Kettős (többes) állampolgárságot eredeti vagy származékos módon lehet szerezni. A kettős (vagy többes) állampolgárság megszerzésének egyik eredeti útja a születés. Az állampolgárság születéssel történő megszerzésekor az egyes államok vagy a vérségi vagy

a területi elvet alkalmazzák. A vérségi elv követése esetén – amely az európai országok jellemzője – a megszületett gyermek állampolgárságát a szülők állampolgársága határozza meg (tehát ha a gyermek szülei különböző állam állampolgárai, a gyermek mindkét szülő állampolgárságát megszerzi). A területi elv érvényesülése következtében viszont az újszülött – szülei állampolgárságától függetlenül – annak az országnak az állampolgárává válik, amelynek területén született. Ezt az elvet alkalmazza például Kanada és az Amerikai Egyesült Államok. A két elv összeütöközése következtében kettős (vagy többes) állampolgárság keletkezhet. Születéssel lesz például kettős (vagy többes) állampolgár az, aki olyan államban születik, ahol a területi elvet alkalmazzák, de szülei állampolgársága alapján a vérségi jog elve érvényesül. Kettős (vagy többes) állampolgár az is, aki úgy lesz az adott állam állampolgára, hogy már meglévő állampolgárságát (vagy állampolgárságait) nem veszíti el. Az állampolgárság megszerzésének leírt útján kívül használják még a honosítást külföldi okiratok, jogállások, végzettségek magyarországi elismertetésére is (pl. diplomahonosítás, cukrász oklevél honosítása, PhD honosítása, házasság elismertetése). Ezekre más jogszabályok vonatkoznak, az Oktatási Hivatalban vagy szakmai kamarában, illetve egyetemen foglalkoznak azokkal.

Források

Magyarország Alaptörvénye G. Cikk, D. Cikk

1993. évi LV. törvény az Állampolgárságról 2011. évi CLXXXIX. törvény (mód)

2001. évi LXII. törvény a szomszédos államokban élő magyarokról

Alkotmánybírósági határozatok: 62/1997. (XII.5.) AB végzés, 5/2004. (III.2.) ABH

HONTALAN

állampolgárság

Az állampolgárság jogi kötelék egy természetes személy és egy állam között, amely jogok és kötelezettségek foglalata, azaz jogállás, amely alapvetően egész életre szól és más jogviszonyokhoz előfeltételként szolgál.

Az Állampolgárságról szóló Európai Egyezmény alapján állampolgárság valamely személy és egy állam közötti jogi kötelék, amely nem utal a személy etnikai származására. Olyan jogintézmény, amely a polgárnak az államhoz, a hazához tartozását testesíti meg, így egyszerre státusz és jogviszony.

Az állampolgárság vonatkozásában kialakult nemzetközi gyakorlat szerint minden állam saját joga szerint határozza meg, hogy kik az ő állampolgárai.

Az állampolgárság fogalmából kiindulva, az olyan személyt nevezzük hontalannak, akit egy állam sem tart saját nemzeti joga alapján állampolgárának.

Hontalanná több módon is válhat valaki. Ilyen eset lehet többek között az álamutódlás (például a Szovjetunió, Jugoszlávia felbomlása), az állampolgárságtól való megfosztással (a magyar jog a megfosztás intézményét már nem ismeri), az állampolgárságról való lemondással, anélkül, hogy egy másik állam állampolgárságát megszerezte volna, de ide sorolhatjuk azokat az eseteket is, amikor a házassági jog, születési anyakönyvezésre vonatkozó jogi szabályozások következtében, vagy nemzeti állampolgársági szabályok összeütközése következtében válik valaki hontalanná.

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének (a továbbiakban ENSZ) keretében kiadott egyezmény a hontalansági státusz megállapításánál a kérelmezőre hárítja annak bizonyítását, hogy egyetlen országgal sincs állampolgársági viszonyban. A hontalanként való elismerés nem lehetséges azon személyeknél, akik az ENSZ valamely szervétől, szervezetétől védelemben vagy támogatásban részesülnek vagy ha az adott ország állampolgáraival azonos jogokat élveznek, valamint abban az esetben sem, ha arra súlyos okból érdemtelenek. Az érdemteleniséget megalapozhatja többek között a súlyos, nem politikai jellegű bűncselekmény elkövetése vagy emberiség elleni bűncselekmény elkövetése.

A hontalan státusz egyben jogokat és kötelezettségeket is jelent az adott személyek számára. Az ENSZ Egyezményében részes államok kötelesek arra, hogy a hontalanok számára olyan bánásmódot biztosítsanak, mint a külföldi jogállású embereknek, vallásgyakorlásuk, alapfokú oktatásuk terén pedig az adott ország állampolgáraival azonos jogokat kell biztosítaniuk. Ezen felül a hontalan szemé-

lyeket megilleti az a jog, hogy úti okmányhoz jussanak és az országból történő kiutasításuk csak nemzetbiztonsági vagy közrendi okokból történhet.

A hontalanok az őket megillető jogokon túl azonban kötelesek az adott ország jogszabályainak betartására.

Hazai viszonylatban a hontalanság megállapítására irányuló eljárást a Magyarországon tartózkodó kérelmező kezdeményezheti a lakóhelye, tartózkodási helye, szálláshelye szerint illetékes idegenrendészeti hatóságnál. Ezt a kérelmet akár írásban, akár szóban jegyzőkönyvbevétellel nyújthatja be. A kérelem benyújtásakor a hatóság tájékoztatási kötelezettsége keretén belül ismerteti a kérelmezőt megillető eljárási jogokat és terhelő kötelezettségeket, valamint ismerteti a kötelezettségek nem teljesítésének következményeit.

Garanciális rendelkezés, hogy a magyar nyelvet nem ismerő kérelmező számára tolmácsot kell biztosítani és az is, hogy az eljárás költségmentes.

Az eljárás során a kérelmezőnek igazolnia vagy legalább valószínűsítienie kell hontalanságát a születési helye, korábbi lakó- vagy tartózkodási helye, valamint családtagjai, szülei állampolgársága szerinti államok vonatkozásában. A hatóság a benyújtott kérelem tárgyában 45 napon belül dönt. A hatóság által meghozott határozat ellen nem lehet fellebbezni, azonban 15 napon belül a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróságon közigazgatási per keretében megtámadható a közigazgatási eljárásban meghozott határozat.

Források

Magyarország Alaptörvénye

SCHANDA Balázs: Az államalkotó tényezők. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 103-122.

2002. évi II. törvénnyel kihirdetett, az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében New Yorkban, 1954. szeptember 28-án létrejött, a Hontalan Személyek Jogállásáról szóló Egyezmény

2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról

2009. évi XV. törvény a hontalanság eseteinek csökkentéséről szóló, 1961. augusztus 30-án, New Yorkban elfogadott Egyezmény kihirdetéséről

IDÉZÉS

 bíróság, közigazgatási ügy, polgári jogi ügy, büntető ügy

az idézés a bíróság, illetve hatóság olyan jogi aktusa, mellyel a megidézett személyt (akinek személyes meghallgatása az eljárás során szükséges) a bíróság, illetve hatóság előtti megjelenésre kötelezi.

Az idézésre vonatkozó szabályok megtalálhatók az általános közigazgatási rendtartásról, a polgári perrendtartásról, illetve a büntetőeljárásról szóló törvényben is lényegében azonos tartalommal, azonban eltérő, az eljárások jellegéhez igazodó részletszabályokkal.

Minden eljárástípusban az idézés rendelkezik minimális tartalmi követelményekkel. Ilyen az idézés helye és időpontja, vagyis az a hely és időpont, amikor és ahová az idézett személy köteles megjelenni. Az idézés tartalmazza ezen túl a megidézett nevét, az eljáró bíróság vagy hatóság megnevezését, az ügy tárgyát és az ügyszámot, azt, hogy a megidézett személyt milyen minőségben idézik, illetve az idézés tájékoztatást is tartalmaz a megjelenés elmulasztásának következményeit illetően. A polgári perrendtartásról szóló törvény rendelkezései szerint a kiskorú személy idézésében a figyelmeztetést és a tájékoztatást a korára, érettségére figyelemmel, számára érthető szövegezéssel és módon kell közölni.

Ha az idézett személy a szabályszerű idézésnek nem tesz eleget, az eljárás helyéről engedély nélkül távozik és távolmaradását előzetesen nem menti ki – vagy utólag megfelelően nem igazolja – eljárási bírsággal sújtható, illetve a rendőrség útján elővezetethető. A hatóság vagy bíróság szintén eljárási bírsággal sújthatja a megidézett személyt, amennyiben megjelent ugyan, de meghallgatásra alkalmatlan (pl. ittas) állapotban. Amennyiben az idézett személy távolmaradását, vagy meghallgatásra alkalmatlan állapotát a későbbiek során megfelelően igazolni tudja, a pénzbírságot, illetve az elővezetést elrendelő döntését a hatóság, vagy a bíróság visszavonja. Ha az idézett személy kora, egészségi állapota vagy más méltányolható ok miatt a hatóság előtt nem képes megjelenni, az idézett személyt a tartózkodási helyén is meg lehet hallgatni.

Garanciális szabály, hogy az idézésnek szabályszerűnek kell lennie, tartalmaznia kell a korábban ismertetett minimális tartalmi kellékeket. Illetve további követelmény, hogy a megjelenésre kötelezés időpontja és az idézésről való értesítés között megfelelő időnek kell eltelni. Az általános közigazgatási rendtartás szabályai szerint az idézést úgy kell közölni, hogy arról az idézett a meghallgatást megelőzően legalább öt nappal értesüljön. A polgári perrendtartás általános határidő helyett különböző esetkörök szerint határozza meg a minimális időtartamot, melyek közül

az első és általánosnak tekinthető időköz az úgynevezett perfelvételi tárgyalásra történő idézés. E szerint a perfelvételi tárgyalást úgy kell kitűzni, hogy az idézésnek a felek részére történő kézbesítése a tárgyalás napját legalább tizenöt nappal megelőzze. Kivételes esetben azonban a bíróság a tárgyalási időközt lerövidítheti.

A büntetőeljárásról szóló törvény különbséget tesz az *értesítés és az idézés* között. E szerint a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság azt idézi, akinek a jelenléte az eljárási cselekménynél kötelező, és azt értesíti, akinek a jelenléte nem kötelező, de azt a törvény lehetővé teszi. A korábbiaknak megfelelően, akit a büntetőeljárás során idéznek, annak a megjelenése kötelező. A büntetőeljárásról szóló törvény meghatározza a kézbesítés lehetséges módjait, mely szerint az idézés és az értesítés kézbesítés útján, hangkapcsolatot biztosító elektronikus úton, személyesen, vagy szóban – a hatóság, ügyészség, vagy bíróság előtti megjelenés alkalmával – közölhető. Az idézéshez fűzött minimális határidőt tekintve a büntetőeljárásban azt oly módon kell kézbesíteni, hogy a címzett legkésőbb az eljárási cselekmény időpontja előtt öt nappal megkapja. Kivételes esetben, a nyomozás során az idézés úgy is kibocsátható, hogy azt a címzett a megjelenésre kötelezés időpontját megelőzően huszonnégy órával korábban kapja meg. Szintén kivételes esetben – az eljárási cselekmény sürgős jellegére tekintettel – a terheltet érintő eljárási cselekmény esetén a védő idézése, illetve értesítése oly módon is kibocsátható, hogy a védő azt az eljárási cselekmény időpontja előtt két órával kapja meg.

Kiskorú idézése esetén mind közigazgatási, mind polgári, mind büntetőeljárásban kiskorú idézése esetén törvényes képviselője köteles gondoskodni a kiskorú megjelenéséről, míg a tizennegyedik életévét betöltött kiskorút törvényes képviselője útján kell idézni.

Források

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 112.-118.§§

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról, 133.-134.§§

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról, 31.§, 58.-61.§§

IGAZOLTATÁS

rendőrség

Az igazoltatás a rendőrségi törvényben meghatározott rendőri intézkedés. Szűkebb értelemben a személyazonosság megállapítását, valamint a személyazonosító adatok hitelt érdemlő igazolását jelenti. Tágabb értelemben idetartozik az úgynevezett fokozott ellenőrzés, amely alatt olyan összehangolt rendőri tevékenységet értünk, amely során a rendőrség egy illetékességi területet vagy annak egy részét lezárja és a területen tartózkodókat igazoltatja, valamint a ruházat, csomag, jármű átvizsgálása.

A rendőr igazoltathatja azt, akinek személyazonosságát a közrend, a közbiztonság védelme érdekében, bűnmegelőzési célból, a tartózkodás jogszerűségének megállapítása céljából, közlekedésrendészeti ellenőrzés céljából, valamint az igazoltatott vagy más természetes vagy jogi személy, egyéb szervezet jogainak védelme érdekében kell megállapítani.

A rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló rendelet vonatkozó rendelkezései értelmében az igazoltatást a napszaknak megfelelő köszönéssel, a polgár nemének, életkorának megfelelő megszólítással, valamint a tervezett intézkedés közlésével kell kezdeni.

Abban az esetben, ha az igazoltatás során a rendőr nem visel egyenruhát, az igazoltatás megkezdése előtt köteles szóban jelezni rendőri mivoltát és a szolgálati igazolványával igazolni magát, ha ez az intézkedés eredményességét nem veszélyezteti.

Az igazoltatás befejezésével az intézkedést foganatosító rendőr köteles az azonosító jelvényének számát közölni vagy szolgálati igazolványát felmutatni, a nevét és szolgálati helyét megnevezni, ha azt az igazoltatott személy kéri.

Az igazoltatás alkalmával az intézkedő rendőr elkéri az igazoltatott személyi igazolványát vagy más, személyazonosságot igazoló okmányát, amelyekhez a rendőr ellenőrző kérdéseket is tehet fel abban az esetben, ha a bemutatott okmányok valódisága megkérdőjelezhető.

A személyazonosság igazolására elsődlegesen a személyi igazolvány szolgál, de igazoltatás során a rendőrnek el kell fogadnia bármilyen okmányt, amelyből az igazoltatott személy kiléte hitelt érdemlő módon megállapítható.

Ha a személyazonosság megállapítása megtörtént, akkor annak a személynek az adatait, akinél további intézkedések megtétele szükséges, vagy más körülmények ezt indokolttá teszik, azt egy úgynevezett igazoltatási lapon kell rögzíteni.

Ezen az igazoltatási lapon feltüntetik a személy családi és utónevét, a születési helyét és idejét, az anyja leánykori nevét, lakcímét vagy tartózkodási címét, a személyazonosításra alkalmas igazolványának számát, valamint feltüntetik az igazoltatás helyét, idejét és okát.

Abban az esetben, ha valaki megtagadja az igazoltatást a rendőrségi törvény alapján a rendőrség jogosult az igazoltatott személyt feltartóztatni, és ha ezután sem sikeres az igazoltatás, akkor előállítani. Az előállítást követően a rendőrség a személyazonosság megállapítása érdekében ujjlenyomatot vehet és fényképet készíthet.

Fontos garanciális szabály, hogy az igazoltatás nem haladhatja meg a személyazonosság megállapításához szükséges időtartamot.

Források

Magyarország Alaptörvénye

1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről

3/1995. (III. 1.) BM rendelet a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról

ILLETÉK

 Alaptörvény, jogszabály, öröklés, közigazgatási eljárás, bírósági eljárás, adó

Az illeték egyfajta speciális állami bevétel. Az Alaptörvény rendelkezése alapján, mindenki köteles képességei, illetve a gazdaságban való részvételének megfelelően hozzájárulni a közös szükségletek fedezéséhez. Az állami és társadalmi feladatokhoz való hozzájárulás egyik formája az illeték.

Hazánkban a jogszabályok alapján többféle illetéket különböztethetünk meg. Az öröklés, ajándékozás, a visszerthes vagyonátruházás (pl.: lakásvásárlás) esetén úgynevezett vagyonszerzési illetéket, a közigazgatási vagy bírósági eljárások esetén eljárási illetéket kell fizetni. Az illetékek közé tartozik az is, ha külön jogszabályban megállapított igazgatási vagy bírósági szolgáltatási díjat kell fizetni, valamint az is, ha a cégbíróság törvényességi felügyeleti tevékenységet végez, amelyért úgynevezett felügyeleti illetéket kell fizetni.

Az illetéket az különbözteti meg az adótól, hogy az illetéket megfizető valamilyen állami szolgáltatást vesz igénybe. Vagyis az illeték célja tulajdonképpen, hogy fedezze az állami szervek által végzett eljárás költségeit.

Az illetékekről, megfizetésük szabályairól a 1990. évi XCIII. törvény rendelkezik.

A jogszabály alapján előfordulhatnak olyan esetek, amikor az illetéket nem kell megfizetni. Ezt illetékmentességnek nevezük. Abban az esetben, ha az illeték megfizetése alóli mentesség az illeték tárgyára vonatkozik, tárgyi illetékmentességről, ha pedig az illeték megfizetésére kötelezett személyére vonatkozik, személyi illetékmentességről beszélhetünk.

A jogszabályi rendelkezések alapján személyes illetékmentességgel rendelkezik például a Magyar Állam, a helyi önkormányzatok, a költségvetési szervek, az egyesületek és köztestületek, az egyházi jogi személyek, alapítványok, a Magyar Nemzeti Bank, a közhasznú nonprofit gazdasági társaságok stb. Ez azt jelenti, hogy a jogszabály alapján nem kötelezhetőek illeték megfizetésére.

Ezen felül a törvény a különböző illetékfajták esetén pontosan meghatározza azt a kört, amely esetekben a kötelezett mentesül az illeték megfizetése alól. Öröklési illeték esetén például ilyen az úgynevezett hagyomány, vagyis amikor az örökhagyó a tudományos, művészeti, oktatási, közjóléti célra juttat örökséget. Vagyonátruházás esetén ide tartozik például a kezelői, üzemeltetési vagy vagyonkezelési jog megszerzése.

Az illetékmentesség mellett beszélhetünk illetékkedvezményekről is. Az illetékkedvezmények esetén az illeték megfizetésére kötelezettek csak az illeték egy részét kell megfizetnie.

Források

Magyarország Alaptörvénye

1990. évi XCII. törvény az illetékekről

JÁRÁSI HIVATAL

A járási (kerületi) hivatalok a területi közigazgatás legkisebb egységei, 174 városban és 23 fővárosi kerületben működnek, elsősorban elsőfokú államigazgatási feladat- és hatásköröket gyakorolnak. Szervezetük magában foglalja az egyablakos integrált ügyfélszolgálatokat, az úgynevezett Kormányablakokat, amelyekben az állampolgárok több mint 1500 ügykör tekintetében tájékozódhatnak, indíthatják, illetve intézhetik ügyeiket. A járási hivatalok kis falvak esetében kirendeltségekkel és ügysegédekkel biztosítják az ügyintéztést.

A megyei kormányhivatal kirendeltségeiként járási hivatalok, a fővárosi kormányhivatal kirendeltségeiként kerületi hivatalok működnek. A járási hivatal székhelye a járás székhelyeként meghatározott városban van (járászékhely-város). A kerületi hivatal illetékességi területe megegyezik a fővárosi kerület közigazgatási területével. A járási (kerületi) hivatalok a megyei és fővárosi kormányhivatalok önálló feladat- és hatáskörrel rendelkező szervezeti egységei, azaz közigazgatási jogalanyok, de nem önálló közigazgatási szervek. A járási hivatalban kormányablak és okmányiroda működik.

A járási hivatalt a járási hivatalvezető vezeti, akivel szemben szintén nincsenek igazgatási szakmai kinevezési követelmények, csupán felsőfokú végzettség és vezetői tapasztalat szükséges. Megbízása ugyanakkor nem kötődik a kormányzati ciklushoz. A hivatalvezetőt a kormány megbízott javaslatára a Miniszterelnökséget vezető miniszter nevezi ki és menti fel. A hivatalvezető a kinevezésében megjelölt időpontban lép hivatalba. A kinevezett hivatalvezető a miniszter előtt törvény szerinti szöveggel esküt tesz. A hivatalvezető felett a munkáltatói jogokat a kormány megbízott gyakorolja.

A hivatalvezető-helyettes a járási hivatal igazgatási szakmai vezetője, mert hivatalvezető-helyettesi munkakörbe az nevezhető ki, aki bizonyos a törvényben meghatározott képzettséggel rendelkezik.

A járási hivatal egyszemélyi vezetésű, osztályokra tagolódik. Kormánytisztviselői, valamint munkavállalói felett a munkáltatói jogokat a hivatalvezető gyakorolja, de kinevezésükkel és felmentésükkel szemben a kormány megbízottnak vétőjoga van. A hivatalvezető egyéb szervezeti vezetői jogosítványai korlátozottak, mert a szervezeti vezetési feladatok teljességét a kormány megbízott gyakorolja.

Források

2010. évi CXXVI. törvény a fővárosi és megyei kormányhivatalokról, valamint a fővárosi és megyei kormányhivatalok kialakításával és a területi integrációval összefüggő törvénymódosításokról 3.§, 6.§, 16/A.§, 20/A.§, 20/B.§, 20/C.§, 20/D.§, 20/E.§

JOGALKOTÁS

 Alaptörvény, jogszabály, törvény, rendelet, állampolgár

A jogalkotás a kontinentális jogrendszerekben a jog keletkezésének módja, az a folyamat, tudatos tevékenység, amelynek célja, hogy az erre kifejezetten feljogosított állami szervek a jövőre vonatkozóan jogi normákat alkossanak.

Magyarország Alaptörvénye a T) cikkében tételesen felsorolja, hogy mi minősül jogszabálynak. A rendelkezés értelmében Magyarországon jogszabály a törvény, a kormányrendelet, a miniszterelnöki rendelet, a miniszteri rendelet, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete, az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete és az önkormányzati rendelet. Ennek megfelelően a jogalkotásnak két fajtáját különböztethetjük meg: a törvényalkotást és a rendeletalkotást.

Az *Országgyűlésnek*, mint Magyarország legfőbb népképviselői szervének a legfontosabb funkciója a törvényhozás. Az Országgyűlés úgynevezett *univerzális jogalkotási hatáskörrel* rendelkezik. Ez azt jelenti, hogy az Országgyűlés, mint a törvényhozó hatalmi ág megtestesítője bármely jogi szabályozást igénylő kérdésben törvényt alkothat.

A törvény az Országgyűlés által elfogadott olyan jogszabály, amelynek címzettjei az állampolgárok, mindenkire nézve kötelező rendelkezéseket tartalmaz.

Az Alaptörvény rendelkezése alapján törvényt a köztársasági elnök, a kormány, országgyűlési bizottság, valamint bármely országgyűlési képviselő kezdeményezhet. A törvényhozás menetét, részletes szabályait a jogalkotásról szóló törvény, valamint a Hárszabály tartalmazza. A Hárszabály rendelkezései alapján a törvényjavaslatot az Országgyűlés elnökéhez kell benyújtani, ami után döntenek a törvényjavaslat tárgysorozatba, valamint napirendre vételéről.

A törvényjavaslat tárgyalása két fő szakaszra oszlik, az általános vitára és a részletes vitára.

Az általános vitára leghamarabb a törvényjavaslat benyújtását követő hatodik napon kerülhet sor, ami alól kivételt jelent az úgynevezett sürgős, illetve kivételes eljárás. A sürgős eljárást az előterjesztő írásban kérheti, amelyhez szükséges legalább 25 képviselő támogató aláírása. A sürgős eljárás célja, hogy az általános szabályoktól eltérően már a benyújtást követő második napon megkezdődhessen. A kivételes eljárás szintén írásban kérelmezhető, ehhez viszont már a képviselők 1/5-ének támogatása szükséges. A kivételes eljárásnál egy úgy nevezett összevont vita zajlik és azután kerül sor az úgynevezett zárószavazásra. Az általános vita célja, hogy az Országgyűlés megvitassa a törvényjavaslatban szabályozni kívánt kérdések szükségességét, valamint egyes rendelkezéseit. Fontos megjegyezni,

hogy az általános vita lehet időkeret nélküli vagy időkerethez kötött. Az időkerethez kötött vita esetén mind a kormánypárti, mind az ellenzéki politikusoknak egyenlő időkeretet kell biztosítani a felszólalásra. Az általános vita lezárását követő harmadik nap 16 óráig lehetőség van arra, hogy a törvényjavaslathoz módosító javaslatokat nyújtsanak be.

Ezt követően kerül sor a részletes vitára, amely már nem az Országgyűlés plénuma előtt, hanem bizottsági szinten zajlik. A részletes vita lefolytatására a Házelnök által kijelölt állandó bizottság jogosult és egyben köteles. A bizottság feladata, hogy megvizsgálja a törvényjavaslat megfelel-e az Alaptörvény rendelkezéseinek, illeszkedik-e Magyarország jogrendszerébe, megfelel-e a jogalkotás követelményeinek, valamint a nemzetközi és európai uniós előírásoknak. Ezen felül a részletes vita során vitatják meg a benyújtott módosító javaslatokat.

A törvényalkotás menete a törvényalkotási bizottság eljárásával folytatódik, ahol a bizottságnak lehetősége van arra, hogy újabb módosító javaslatokat fogalmazzon meg, majd munkája eredményeként egy úgynevezett összegző módosító javaslatot készítenek, amelyben összegzik a saját és az előttük beérkező módosító javaslatokat.

A részletes vita lezárását követően kerül sor a *zárószavazásra*. Az Alaptörvény rendelkezése alapján a törvényeket a határozatképes Országgyűlés a jelen lévő országgyűlési képviselők több, mint felének szavazatával hozza meg. Ez alól kivételt képeznek az úgynevezett *sarkalatos törvények* és az Alaptörvény elfogadása, módosítása. A sarkalatos törvények elfogadásához a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata, míg az Alaptörvény módosításához az összes képviselő kétharmadának szavazata szükséges.

A sikeres zárószavazást követően az elfogadott törvényjavaslatot megküldik az Országgyűlés elnökének, akinek öt nap áll rendelkezésére, hogy aláírja és megküldje a köztársasági elnöknek. A köztársasági elnöknek ebben az esetben két lehetősége van. Öt napon belül aláírja és elrendeli a Magyar Közlönyben történő kihirdetését, vagy élhet politikai vétójával és a törvényjavaslatot megfontolásra visszaküldheti az Országgyűlésnek, ha az abban foglaltakkal nem ért egyet. Ilyenkor az Országgyűlés köteles újra megtárgyalni a javaslatot, de ezt követően azt a köztársasági elnök köteles aláírni.

Ezen felül a köztársasági elnök élhet az úgynevezett alkotmányossági vétójával is. Ha úgy ítéli meg, hogy a törvény vagy valamely rendelkezése sérti az Alaptörvény vagy valamely nemzetközi szerződés előírásait, az Alkotmánybírósághoz fordulhat és kérheti a törvény előzetes normakontroll-vizsgálatát.

A jogalkotás másik típusa a rendeletalkotás. A rendeletek olyan jogszabályok, amelyet nem az Országgyűlés, hanem közigazgatási szerv alkot.

A rendeletek a jogszabályi hierarchiában a törvények alatt elhelyezkedő jogszabályok, amelyek két csoportra oszthatók: vannak központi és a helyi rendeletek. Központi rendelet a kormányrendelet, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete, miniszterelnöki és a miniszteri rendelet, az önálló szabályozó

szerv vezetőjének rendelete, míg a helyi rendeletek csoportját az önkormányzati rendeletek alkotják.

Az állampolgárok részére elektronikus közszolgáltatásként, térítésmentesen hozzáférhető jogszabálygyűjtemény, a Nemzeti Jogszabálytár áll rendelkezésre (www.njt.hu), amelyen keresztül bárki számára elérhetőek a törvények és önkormányzati rendeletek szövegei mai formájukban és legfeljebb öt évre visszamenőleg.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól

TRÓCSÁNYI László: Országgyűlés. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 253-297.

JOGKLINIKA

jogvédelem

A jogklinikai programok a jogi egyetemeken működő olyan kezdeményezések, fakultatív kurzusok, amelyek által a joghallgatók a tantermi órák mellett valódi gyakorlati tapasztalatot is szerezhetnek.

Hazánkban a hagyományos jogászképzés a tantermi oktatást jelenti, amely elsősorban a lexikális, tárgyi tudás bővítését szolgálja. A gyakorlati készségek megszerzésére a szemináriumok, jogesetmegoldó feladatok, valamint a szakmai gyakorlat ad lehetőséget.

A jogklinikai programok egyetemi szervezés keretei között biztosítanak lehetőséget a joghallgatóknak arra, hogy már a tanulmányaik alatt igazi ügyfelek valós problémáira próbáljanak megoldást találni. A program amerikai eredetű, de hazánkban is számos jogi kar mellett működik. Kezdetben a joglinikák a kifejezetten rászoruló embereknek nyújtottak ingyenes tanácsadást, de napjainkban is jellemző, hogy a hátrányosabb, kiszolgáltatottabb csoportok részére jelent jogsegély szolgáltatást. Az ügyfélfogadás helyszíne alapján két nagy típusát tudjuk megkülönböztetni. Az első, amikor az egyetem falain belül, egy erre kialakított teremben történik az ügyfelekkel a kapcsolattartás, míg a második, amikor egy külső helyszínen, akár az utcán van lehetőség a jogi segítségnyújtásra. Mindkét megoldásnak vannak előnyei és hátrányai is, az első esetben a megfelelő anyagi erőforrások előteremtése, egy állandó iroda fenntartására jelenthet problémát, de a kényelmesebb munkakörnyezet biztosított, míg a második eset költséghatékonyabb, azonban a hallgatók számára idegen környezetben kell a feladatukat ellátni, ami nagyobb kihívást jelenthet (TÓTH, 2018).

A jogklinika céljai többfélék. Egyrészt a hallgatók problémamegoldó készségei és a jogász gondolkodásuk fejlesztése, másrészt a szociális érzékenységük növelése. A programban résztvevő hallgatók egy gyakorló jogász felügyelete mellett találkozhatnak az ügyfelekkel, ahol egy személyes konzultáció után a hallgatóknak kell megoldást találni a vázolt problémára. Ez a jogesetmegoldás nagyban különbözik a szemináriumi jogesetmegoldó feladatoktól, hiszen ott egy adott jogterületre leszűkítve, általában egy törvény rendelkezéseit ismerve megoldhatók a feladatok, míg a jogklinika ügyfeleinek problémái összetettek, általában több jogszabály párhuzamos ismeretét és alkalmazását igényli a mindenki számára elfogadható eredmény. A hallgatók által kidolgozott megoldási javaslatokat a velük dolgozó gyakorló jogász ellenőrzi, szükség esetén kiegészíti, megváltoztatja, majd egy második személyes konzultáció alkalmával az ügyfélnek bemutatják.

Az Áldozatsegítő Szolgálattól eltérően a joglinikáknak nem áll módjukban sem a pénzügyi segítségnyújtás, sem az áldozati státuszt igazoló okirat kibocsátása, ugyanakkor az ingyenesen elérhető, megbízható jogi segítségnyújtás is nagy terhet vehet le a válláról egy hátrányosabb helyzetben lévő állampolgárnak.

Források

TÓTH Fruzsina: A jogklinikai képzés módszertana. ELTE ÁJK, Budapest, 2018.
http://www.eltereader.hu/media/2017/08/MF4_Toht_READER.pdf (2018.04.12.)

JOGORVOSLATI JOG

 Alaptörvény, bíróság, alkotmánybíráskodás

Magyarország Alaptörvénye értelmében mindenkinek joga van ahhoz, hogy az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely jogát vagy jogos érdekét sérti, jogorvoslatot éljen. A jogorvoslati jog célja, hogy lehetőséget biztosítson a bíróság vagy más hatóság által hozott határozatban esetlegesen szereplő jogi vagy ténybeli hibák, valamint az ezzel okozott jogsérelem orvoslására. A jogorvoslati jog érvényesülésénél fontos kiemelni, hogy lényege a más szervhez vagy ugyanazon szervezetrendszeren belüli magasabb fórumhoz fordulás lehetősége.

A jogorvoslat az elégedetlen ügyfél, hatóság eszközrendszere, amelybe beletartozik a fellebbezés, a panasz, a felülvizsgálat, a perújítás és még számos más lehetőség a törvény keretei között. A jogorvoslathoz való jog a II. világháború után megalkotott nemzetközi jogi dokumentumokban jelent meg és az Alkotmánybíróság gyakorlatában a tisztességes eljáráshoz való jog részelemeként jelenik meg.

Az Alkotmánybíróság mintegy két évtizedes gyakorlata határozta meg a jogorvoslati jog keretét, valamint feltételrendszerét. Ez alapján elmondható, hogy a jogorvoslat csak abban az esetben hatékony, ha együttesen érvényesül a ténylegesség (vagyis, hogy a jogorvoslat ténylegesen alkalmas a hibák és jogsértések orvoslására) és hatékonyság feltétele.

Fontos megjegyezni, hogy a jogorvoslathoz való jog nem abszolút, vagyis nem korlátozhatatlan jog. Az Alkotmánybíróság gyakorlata alapján a korlátozás során az úgynevezett szükségességi-arányossági tesztet kell alkalmazni. Vagyis a jogorvoslati jog csak akkor korlátozható, ha az feltétlenül szükséges (más úton a kívánt cél nem érhető el) és a jog korlátozása arányban el az elérni kívánt céllal.

A jogorvoslati rendszert tekintve beszélhetünk rendes és rendkívüli jogorvoslatról. Rendes jogorvoslatról akkor beszélünk, ha olyan döntés ellen alkalmazzuk, amely még nem emelkedett jogerőre, míg a rendkívüli jogorvoslat esetén a már jogerős döntéssel szemben kívánunk élni jogorvoslati jogunkkal.

Rendes jogorvoslatnak minősül az úgynevezett fellebbezés. A fellebbezés az ügyfél kérelmére indul és a határozat végrehajtására halasztó hatállyal bír, vagyis a határozatban foglaltakat a fellebbezési eljárás lezártaig nem lehet végrehajtani. Rendkívüli jogorvoslat minősül a perújítás, felülvizsgálat.

A jogorvoslathoz való jog a tisztességes eljáráshoz való jog részelemeként általánosan érvényesülő jogosultság, azonban a különböző jogágak, azon belül

is az eljárásjogi kódexek (büntetőeljárás törvény, polgári perrendtartás, általános közigazgatási rendtartás) külön-külön szabályozzák a jogorvoslati lehetőségeket.

Források

Magyarország Alaptörvénye

LICHTENSTEIN József: A bíróságok. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 355-390.

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról

2016. CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

5/1992 Alkotmánybírósági határozat

8/2003 Alkotmánybírósági határozat

22/1991. Alkotmánybírósági határozat

21/1997 Alkotmánybírósági határozat

JOGSZABÁLY

 Alaptörvény, törvény, rendelet

A jogszabály az Alaptörvény alapján erre felruházott, közhatalmi jogosítványokkal rendelkező szervek hatáskörébe tartozó normakibocsátás megjelenési formája, amely törvény vagy rendelet lehet.

A történelem során több eltérő jogképződési módot is megkülönböztetünk, ezek a szokásjog, a bírói jog (precedensjog), valamint a törvényhozói jog, vagyis egy állami szerv általi jogalkotás. A kontinentális jogrendszerekben – így Magyarországon is – az állami jogalkotás hatáskörébe tartozik a mindenkire nézve általánosan kötelező magatartási szabály megalkotása, ezzel párhuzamosan ez jelenti az erre feljogosított állami szervek legfontosabb közhatalmi jogosítványát is.

Az Alaptörvény tételes felsorolást tartalmaz arra nézve, hogy a jelenlegi magyar jogrendszerben mi számít jogszabálynak. *„Jogszabály a törvény, a kormányrendelet, a miniszterelnöki rendelet, a miniszteri rendelet, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete, az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete és az önkormányzati rendelet. Jogszabály továbbá a Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején és a köztársasági elnök szükségállapot idején kiadott rendelete.”* Az Alaptörvényi felsorolás zárt kört alkot, más nem hozhat létre a legkülönfélébb elnevezések alatt sem jogszabályt. A jogszabályok nem lehetnek ellentétesek az Alaptörvénnyel, így – az Alaptörvény – egyértelműen a jogforrasi hierarchia csúcsán helyezkedik el. Az Alaptörvény alatt találjuk a törvényeket, amelyekkel rendelet nem lehet ellentétes. A rendeletek egymáshoz való viszonya a következőképpen alakul: a Kormány egy tagjának rendelete nem lehet ellentétes kormányrendelettel, valamint a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletével sem; az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete más rendelettel, míg az önkormányzati rendelet más jogszabállyal nem lehet ellentétes (Kiss, 2014).

A jogszabályok kialakítása során a jogalkotó törekszik az absztrakt megfogalmazásra annak érdekében, hogy a gyakran előforduló élethelyzetekre, tipikus viszonyokra az állampolgárok számára egyértelmű előírásokat tartalmazzanak. A jogalkotásról szóló törvény szabályozza a jogszabályalkotás általános rendjét. Az azonos vagy hasonló életviszonyok esetén a szabályozás előírásai is azonosak, egyértelműek kell legyenek és kerülni kell a felesleges ismétléseket is. A jogszabályi hierarchiában magasabb fokon szabályozott viszonyok esetén, alacsonyabb rendű jogszabályban már nem kell megismételni pl.: amely élethelyzetet törvény már szabályoz, szükségtelen rendeletet is alkotni azonos tárgy körben. A jogszabályok kialakítása során figyelemmel kell lenni arra, hogy a készülő

szabályozás az Alaptörvényből eredő tartalmi és formai követelményeknek megfelelően, a jogrendszer egészébe illeszkedjen, a nemzetközi jogból és az európai uniós jogból eredő kötelezettségeknek, valamint a jogalkotás szakmai követelményeinek is megfelelően. E követelmények biztosítása érdekében, a szakmai tartalmának kialakításáról a kormányzati jogszabály-előkészítő tevékenység során a Kormány az igazságügyért felelős miniszter útján gondoskodik. A szabályozás várható következményeinek felmérése során vizsgálni kell a jogszabálytervezet jelentősnek gondolt társadalmi, gazdasági és költségvetési hatásait, környezeti és egészségi következményeit, szükségességét és az alkalmazásához kapcsolódó személyi, szervezeti, tárgyi és pénzügyi feltételeket. Az előkészítő vizsgálat következtetéseit a jogszabálytervezethez indoklásként kell csatolni, továbbá az elvégzett hatásvizsgálat eredményéről a meghozatalára jogosult jogalkotó szervet tájékoztatni kell. Amennyiben a jogszabálytervezet kapcsán törvény valamely szervnek vagy szervezetnek véleményezési jogot biztosít, akkor gondoskodni kell ennek lehetőségéről. Az előkészítésért felelős miniszter szükség szerint utólagos hatásvizsgálatot is lefolytathat, amelynek keretében az előzetesen elvárt hatásokat összeveti a ténylegesen tapasztalatokkal és amennyiben szükséges, gondoskodik a jogszabály módosításáról vagy hatályon kívül helyezéséről (GYERGYÁK–BENDE-SZABÓ, 2017).

A jogszabályokat az önkormányzati rendelet kivételével a Magyar Közlönyben kell kihirdetni, emellett az állampolgárok részére elektronikus közszolgáltatásként, térítésmentesen hozzáférhető jogszabálygyűjtemény, a Nemzeti Jogszabálytár áll rendelkezésre (www.njt.hu), amelyen keresztül bárki számára elérhetőek a jogszabályok szövegei.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról

KISS Barnabás: Alkotmányjogi alapismeretek. Iurisperitus Bt., Szeged, 2014.

GYERGYÁK Ferenc – BENDE-SZABÓ Gábor: Általános közigazgatási ismeretek. II. modul. Jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek. Dialóg Campus, Budapest, 2017.

37/2011 (X. 11.) AB határozat

JOGVÉDELEM

 alapjog, bíróság, ombudsman, alkotmánybíráskodás, jogszabály, Alaptörvény, jogklinika

Az alapjogok védelme több, egymástól jelentősen különböző intézménytípus párhuzamosan működése során valósul meg, amelyek egymástól a hatósági jogkör, a kikényszeríthetőség és a szankcionálás lehetősége alapján különböznek.

Az alapjogok érvényesíthetőségének feltétele, hogy kikényszeríthetők legyenek, az esetleges jogsértések esetén pedig az orvosolhatóság biztosított legyen. Az alapjogvédelmi rendszer több intézménytípus együttes fennállása és működése esetén valósul meg hatékonyan, amelyeket a következő kategóriákba sorolhatjuk:

1. bírósági (alkotmánybírói és rendesbírói) alapjogvédelem,
2. ombudsmani és hatósági típusú jogvédelem, valamint
3. a civil alapjogvédő szervezetek általi védelem.

Az alapjogok bírósági védelmének jellemzője a jogi úton történő tényleges kikényszeríthetőség lehetősége, mivel ez esetben az alanyi alapjogsérelem miatt alapjogi igény keletkezik. Az Alaptörvény a XXVIII. cikk (1) bekezdésében a bírósághoz fordulást is alapjogként nevesíti, így alapjogsérelem esetén a rendesbírók alapjogi ítékezés során döntenek a vitás, egyedi ügyben keletkezett kérdésről. Emellett egyedi normakontroll kezdeményezési jogosultsága van a bírónak akkor, ha az előtte folyamatban levő egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmaznia, amelynek alaptörvény-ellenességét észleli, vagy alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság már megállapította. Ebben az esetben az Alkotmánybíróságnál kezdeményezi a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítását, illetve az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazásának kizárását.

Az igazságszolgáltatási funkciójú bíráskodás mellett, az Alkotmánybíróság jelentősége kiemelkedő az alapjogvédelem szempontjából. Egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet *alkotmányjogi panasszal* az Alkotmánybírósághoz fordulhat, ha az ügyben folytatott bírósági eljárásban alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazása folytán az Alaptörvényben biztosított jogának sérelme következett be, és jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. Az Alkotmánybíróság eljárása kivételesen akkor is kezdeményezhető, ha az alaptörvény-ellenes jogszabály rendelkezésének alkalmazása vagy hatályosulása folytán közvetlenül, bírói döntés nélkül következett be a jogsérelem, és nincs a jogsérelem orvoslására szolgáló jogorvoslati eljárás, vagy a jogorvos-

lati lehetőségeit az indítványozó már kimerítette. Az érintett személy mellett, a legfőbb ügyész is az Alkotmánybírósághoz fordulhat, ha a jogosult maga nem képes jogainak védelmére, vagy a jogsérelem a személyek nagyobb csoportját érinti és az ügyész részvételével lefolytatott egyedi ügyben alkalmazott jogszabály Alaptörvényben biztosított jogok sérelmét okozná.

Az alkotmányjogi panasz kettős szerepet lát el, egyrészt a panaszos számára jogorvoslatot biztosít, hiszen amennyiben az Alkotmánybíróság a befogadott panaszt alaposnak találja az, akkor megsemmisítheti az alapul szolgáló határozatot, másrészt a panaszok elbírálása lehetőséget ad az Alkotmánybíróság számára a dogmatikai háttér finomítására, kidolgozására is.

Az ombudsmani típusú jogvédelem hazánkban az alapvető jogok biztosának jogosultságait jelenti. Több eljárástípus is rendelkezésére áll, ha az Alaptörvénnyel ellentétes magatartás miatt magánszemély vagy jogi személy vizsgálatot kezdeményez. Akár panaszt, akár közérdekű bejelentést szándékozik a kezdeményező tenni, az eljárás számára ingyenes lesz és kimenetele csak semleges vagy pozitív eredménnyel zárulhat, semmilyen hátránya nem származhat belőle. Főszabály szerint a személyazonossága sem kerül nyilvánosságra, de indokolt esetben, a vizsgálat eredményessége érdekében felfedésre kerülhet. Hátránya, hogy az alapvető jogok biztosa nem kötelező erejű határozatot, hanem ajánlást tud megfogalmazni, így a kikényszeríthetőség hiányzik.

A hatósági típusú jogvédelem kifejezetten e célból létrehozott hivatalok és hatóságok útján valósul meg. A szervezetek az esetek többségében speciálisan egy-egy alapjog, vagy alapjog-csoport védelmére hozzák létre. Ide tartozik pl. az Egyenlő Bánásmód Hatóság, valamint a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság is. Míg az előbbi kifejezetten az egyenlő bánásmód követelményének megvalósulását ellenőrző autonóm állami jogorvoslati fórum, addig az utóbbi csak a személyes adatok védelmével és közérdekű, illetve közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez való jog érvényesülésének ellenőrzésével és elősegítésével foglalkozó intézmény. A hatóságok kötelező erejű döntés meghozatalára jogosultak, valamint a vizsgálatok eredményétől függően szankció, pénzbírság kiszabását is elrendelhetik, így a bírói út mellett alternatív, költséghatékonyabb megoldást jelentenek.

A civil alapjogvédő szervezetek és a jogklinikák általi védelem a jogi segítségnyújtásban, ingyenes tanácsadásban és az esetleges peres képviseletben jelenik meg, hiszen nekik nincs olyan közhatalmi jogosítványaik, amelyek által az alapjogsértések következményeit közvetlenül orvosolni tudnák.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2011. évi CLI. törvény az Alkotmánybíróságról

2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról

2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról

2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról

KAMARA

 jogszabály, törvény

Jelenleg kamarák alatt Magyarországon két intézményt értünk. Egyfelől az üzleti életben megjelenő és a gazdaság általános érdekeit képviselő gazdasági kamarákat, másrészt pedig az egyes hivatások, szakmák érdekképviseletét és azokhoz kapcsolódó szolgáltatásokat ellátó szakmai kamarákat.

A jelenlegi szabályozásban a kamarákról a köztisztviselői intézményén belül található rendelkezések. Eszerint köztisztviselő (így a kamara is) önkormányzattal és nyilvántartott tagsággal rendelkező szervezet, amelynek létrehozását jogszabály rendeli el. A törvény háttérjogszabálynak a Polgári Törvénykönyvnek az egyesületekről rendelkező részét hívja fel. Tehát ez azt jelenti, hogy azokra a pontokra, amikre a köztisztviselőre vonatkozó rendelkezések nem tartalmazznak szabályokat, az egyesületekre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

A gazdasági kamarákat az 1999. évi CXXI. a gazdasági kamarákról szóló törvény hozta létre. A gazdasági kamarák olyan köztisztviselői intézmények, amelyeket a gazdasági kamarákról szóló törvény alapján, választással gazdálkodó társaságok hoznak létre. Gazdálkodó társaság alatt itt többek között érteni kell a gazdasági társaságot (pl. egy Kft.), egyéni céget, egyéni vállalkozót ha az nem az agrárkamara tagja. A gazdasági kamarák törvényes feladata, hogy előmozdítsák a gazdaság fejlődését és szerveződését, a piaci magatartás tisztességét, a gazdasági tevékenységet folytatók általános, együttes érdekeinek érvényesülését. Gazdasági kamarák két típusa van: kereskedelmi és iparkamarák, illetve agrárkamara.

A szakmai kamarák hatályos szabályozása többnyire az 1990-es évek törvényalkotási dömpingje óta azonos. Az egyes kamarák szabályozását, célját, feladatát az adott szakma jellegzetességei határozzák meg, illetve befolyásolják azt. Egyes szakmák szoros kapcsolatban vannak a kamarai tagsággal, mint pl. ha valakit kizárnak a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamarából, kötelező az igazságügyi szakértők névjegyzékéből való törlése.

A kamarák fontos érdekvédelemmel egybekötött eljárásjogi szerepet is tölthetnek be, mint az Ügyvédi kamara esetében az új büntető eljárásjogi törvény hatálybalépését követően a kirendelt védő kiválasztása. A szakmai kamarák tagjai az üzleti szférában vezető tisztségviselői pozíciót betöltő személyek, tulajdonosok, ügyvédi, közjegyzői vagy könyvvizsgáló irodák vezetői. Jelenleg 15 szakmai kamara működik Magyarországon. Ezek megalakították a Magyar Szakmai Kamarák Szövetségét, amely célja, hogy „az egyes kamarák önállóságának sérelme nélkül, a kamarák együttműködésével növelje tagjai társadalmi súlyát és elismertségét,

javítsa az információcserét, segítse az érdekérvényesítés lehetőségeit, fokozottan védje az egyes kamarák és tagjaik érdekeit.” (<https://szakmaikamarak.hu/>).

Felépítésük szerint tipikusan egy központi általános, vagyis minden ügyre kiterjedő hatáskörrel rendelkező központi szervből és több, helyi ügyeket ellátó területi kamarából áll.

Források

2006. évi LXV. törvény az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról 8/A.§

1999. évi CXXI. törvény a gazdasági kamarákról

1995. évi CXIV. törvény Az Igazságügyi Szakértői Kamaráról 3.§

<https://szakmaikamarak.hu/> (2018.06.01.)

KÉPVISELETEZ VALÓ JOG

 büntető ügy, polgári eljárás, közigazgatási eljárás, per

a büntetőeljáráson kívüli egyéb bírósági ügyekben (polgári eljárások, közigazgatási és munkaügyi eljárások), valamint a közigazgatási eljárásokban az eljárásban résztvevő fél vagy egyéb érdekelt a törvényben szabályozott módon képviselőt bízhat meg az ügyei vitelére.

A képviselő lényege tehát, hogy az eljárás során a képviselt fél helyett, a képviselt fél nevében és érdekében a képviselő cselekszik. Az eljárás során azonban a képviselő hatáskörét kizárólag a képviselt személynél állnak be. Az új polgári perrendtartásról szóló törvény értelmében 2018. január 1. után induló polgári eljárásokban mindkét fél számára kötelező a jogi képviselőt a törvényszéken induló perek esetén első- és másodfokon egyaránt. Abban az esetben, ha a fél jogi képviselő nélkül, személyesen tesz nyilatkozatot a bíróság a fél ezen nyilatkozatát figyelmen kívül hagyja.

A bíróságon induló perekben, valamint a munkaügyi perekben egyik félnek sem kötelező a jogi képviselőt, a felek eljárhatnak személyesen is, de bármelyik fél jogosult jogi képviselő meghatalmazására. Abban az esetben, ha jogi képviselőt hatalmaz meg valamelyik fél, akkor a jogi képviselőt kötelező fenntartani az egész eljárás során beleértve az esetleges másodfokú eljárást is.

Források

Magyarország Alaptörvénye

LICHTENSTEIN József: A bíróságok. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 355-390.

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

KÉRELEM

 Alaptörvény, Európai Unió

A kérelem egy olyan dokumentum, amelyet a kérelmező írásban a kérelem címzettjéhez intéz, és amely által a kérelmező valamilyen igényt szeretne érvényesíteni vagy valamilyen joghatást elérni.

A kérelem az Alaptörvényben a panaszjoggal kapcsolatban merül fel, ahol a biztosított az, hogy mindenki egyedül vagy másokkal együtt írásban kérelemmel forduljon a közhatalmat gyakorló szervhez. Ezen joghoz nem fűződik közvetlen joghatás, viszont az adott szervnek foglalkozni kell a kérelemmel.

Egyéb ágazati törvényekben is felmerül a kérelem, mint például polgári perrendtartásban, ahol az érdekelt kérelme alapján indul az eljárás (ez a kereset), továbbá a bíróság ehhez a kérelemhez lesz az eljárás alatt kötve. Büntetőeljárásban is megjelenhet például bűnügyi költség mérséklésére vagy elengedésére irányuló kérelem, aminek befogadásához a büntetőeljárás törvényben foglalt szabályainak meg kell felelnie. Az alaptörvény például a menedékjog elnyerését is a menekültügyi hatósághoz intézett kérelmet követeli meg.

A közigazgatási jogban a kérelem az ügyfél olyan nyilatkozata, amellyel hatósági eljárás lefolytatását, illetve a hatóság döntését kéri jogának vagy jogos érdekének érvényesítése érdekében.

Az Európai Unió működéséről szóló szerződésben rögzítve van a petícióhoz való jog, ami lehet panasz vagy kérelem. Így az Unió szerveihez biztosított kérelem intézésének szabadsága.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról 35.§ (1) bekezdés

KIFEJEZÉS SZABADSÁGA

 sajtószabadság, Alaptörvény

A kifejezés vagy másképp a véleménynyilvánítás szabadsága szerint bárki gondolatainak, meggyőződésének megfelelően véleményt formálhat a külvilág történéseiről, és annak megfelelő keretek között hangot is adhat. Egy olyan széles jogcsoport, ami felöleli a szólás- és sajtószabadságot, az információ megszerzésének és terjesztésének jogát. Tágabb értelemben a véleménynyilvánítási szabadsághoz tartozik a művészi, irodalmi alkotás szabadsága és a művészeti alkotás terjesztésének szabadsága, a tudományos alkotás szabadsága és a tudományos ismeretek tanításának szabadsága.

A kifejezés szabadsága szoros kapcsolatban van az Alaptörvény azonos cikkében tárgyalt sajtószabadsággal, viszont alapvetően megkülönböztethető mivel a vélemény vagy kifejezés szabadságának gyakorlás történhet nem szervezett keretek között, nem valamely közvetítő, médium igénybevételével, hanem közvetlenül szóban és mások jelenlétében.

A kifejezés szabadságával szemben állhatnak olyan értékek, amelyek annak korlátozását indokolhatják. Ezeket négy csoportba oszthatjuk. Egyik csoport az állam biztonsága, másik a társadalmi érdek, azaz a közérkölcös vagy a közrend védelme, a harmadik a faji, etnikai, vallási, valamint kisebbségek védelme, végül pedig a magánszféra védelme. Ezek védelmének eszköze lehet a büntetőjog és a polgári jog is.

Források

Magyarország Alaptörvénye IX. cikk X. cikk

KIHIRDETÉS, KÖZZÉTÉTEL

 jogszabály, érvényesség, határozat, törvény, rendelet, alaptörvény, alkotmánybíráskodás

A kihirdetés a jogszabályok létrejöttének utolsó lépése, amely a kifejezetten erre szolgáló hivatalos lapban, a Magyar Közlönyben történik. A kihirdetés joghatása, hogy inentől tekintjük a jogszabályt érvényesnek. A közzététel a határozatok hivatalos, vagy egyéb lapban, illetve a helyben szokásos módon történő nyilvánosságra hozatala, amely által a tartalma megismerhető, a benne foglalt, nem mindenkire nézve kötelező erejű rendelkezések pedig érvényesek lesznek.

Kihirdetés

A jogszabályok alatt a törvényeket és a rendeleteket értjük, a törvényeket az Országgyűlés, míg a rendeleteket az Alaptörvény által erre felruházott szervek hozhatják, amelyek a kormány, a miniszterelnök, a miniszterek, a Magyar Nemzeti Bank elnöke, az önálló szabályozó szerv vezetője és az önkormányzatok, valamint létezik további két rendelettípus, amelyek csak szükségállapot esetén adhatók ki.

Az Országgyűlés által elfogadott törvényeket az Országgyűlés elnöke elküldi a köztársasági elnöknek, aki aláírja és elrendeli a törvény kihirdetését. Ezt a ketős lépést nevezzük *promulgációnak*, amely a törvények esetén, az érvényesség érdekében mindig meg kell előznie a kihirdetést. Miután a köztársasági elnök elrendelte a törvény kihirdetését, az általa előírt magatartási szabály a hivatalos lapban történő kihirdetésétől kezdve érvényes.

Egy jogszabály akkor létezik, ha súlyos hibáktól mentes és ki lett hirdetve. A jogszabályok hibái formai szempontból lehetnek orvosolható és nem orvosolható hibák. Az orvosolható hibák pl. az aláírt és közzétett szöveg közötti, nyomdahibából eredő különbség esetén a kihirdetést követően azonnal, de legkésőbb hat munkanapon belül helyesbítést lehet alkalmazni. A nem orvosolható hiba következménye lesz kihirdetésétől függetlenül a norma Alkotmánybíróság általi megsemmisítése pl. abban az esetben, ha a közzététel nem az erre vonatkozó rendelkezések szerint történt. Amennyiben a jogszabály a jogalkotási szabályok megtartásával, súlyos hibáktól mentesen létrejött, akkor következhet a kihirdetés. A hivatalos lap a Magyar Közlöny, amelyen elektronikus formában, ingyenesen hozzáférhető a törvények és – az önkormányzati rendeleteken kívül – a rendeletek szövegei. A jogszabályok a hivatalos lap megjelenési napján 00:00-tól érvényesek (JAKAB, 2016).

A törvények kihirdetéséről az igazságügyért felelős miniszter, az önkormányzati rendeletek kihirdetéséről a jegyző gondoskodik. A rendeleteket a rendelet meghozatalára jogosult személy, önkormányzati rendeletek esetében a polgármester és a jegyző írja alá. Az önkormányzati rendeleteket a képviselő-testület hivatalos lapjában vagy a helyben szokásos módon kell kihirdetni pl. teljes terjedelemben, szó szerinti nyomtatással a szervezeti és működési szabályzatban meghatározott újságban vagy szórólapon. Mivel az önkormányzati rendeletek az esetek többségében nem elektronikusan jelennek meg, ezért a tényleges nyomtatás és a megjelenés dátuma nem esik egybe, ezt az időtartamot átfutási időnek nevezzük. Az önkormányzati rendeletet a kihirdetése után meg kell küldeni annak az illetékes megyei kormányhivatalnak, aki a törvényességi felügyeletet ellátja, és ha az a kihirdetett rendeletet vagy annak egy részét jogsértőnek találja, akkor kezdeményezheti a területileg illetékes bíróságnál a rendelet felülvizsgálatát.

Közzététel

A határozatok olyan jogi normák, amelyek nem általánosan nézve mindenkire, hanem csak a címzettek részére fogalmazzák meg kötelezően követendő magatartási előírásokat. Határozat kibocsátására az Országgyűlés, a Kormány és más testületi központi államigazgatási szerv, a Költségvetési Tanács, valamint az önkormányzatok képviselő-testülete is jogosult. A jogszabályoktól eltérően, amelyek érvényes létrejöttéhez a kihirdetés szükséges, a határozatokat az esetek többségében közzéteszik, de a Magyar Közlönyben történő megjelenés is szükséges lehet.

Ha nem tartalmazzak minősített adatot, az Országgyűlés, a Kormány és a miniszterelnök elrendeli egyes határozatainak a Magyar Közlönyben való közzétételét, amelyről az igazságügyért felelős miniszter gondoskodik. Amennyiben a határozat közzétett és aláírt változata között eltérés található, az aláírójának kezdeményezésére lehetőség van a helyesbítésre a hatálybalépést megelőzően, de legkésőbb a kihirdetést követő hatodik munkanapig. Amennyiben a közzététel nem kötelező, akkor ezen határozatok érvényességét a meghozatalára feljogosított személy általi aláírástól számítjuk (GYERGYÁK–BENDE-SZABÓ, 2017).

Az önkormányzatok határozatai – a rendeletekhez hasonlóan – a képviselő-testület hivatalos lapjában vagy a szervezeti és működési szabályzatban meghatározott, helyben szokásos módon ki kell közzétenni, amelyről a jegyző gondoskodik. A saját honlappal rendelkező önkormányzat a határozatait a honlapján is közzéteszi.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról

JAKAB András: Jogforrási rendszer. In: Trócsányi László – Schanda Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016.

GYERGYÁK Ferenc – BENDE-SZABÓ Gábor: Általános közigazgatási ismeretek. II. modul. Jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek. Dialóg Campus, Budapest, 2017.

25/1992. (IV. 30.) AB határozat

2011. évi CLI. törvény az Alkotmánybíróságról

2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól

KISEBBSÉGI (NEMZETISÉGI) ÖNKORMÁNYZAT

 Alaptörvény, nemzetiségi jogok, önkormányzat, állampolgár

Az Alaptörvény, majd a nemzetiségek jogainak védelméről szóló törvény hatálybalépését követően a korábbi „nemzeti és etnikai kisebbségek” jogszabályi megfogalmazás „nemzetiségek”-re változott. Így mind az Alaptörvény, mind a nemzetiségek jogairól szóló törvény e kifejezést alkalmazza, ezért a „kisebbségi önkormányzat” szóhasználaton jogi értelemben a „nemzetiségi önkormányzatot” értjük.

A nemzetiségek védelmének alkotmányi alapját Magyarország Alaptörvényének XXIX. cikke jelenti, mely a Magyarországon élő nemzetiségeket államalkotó tényezőkként határozza meg. Az Alaptörvény e cikke szerint a Magyarországon élő nemzetiségek helyi és országos önkormányzatokat hozhatnak létre, a részlet-szabályokat azonban már nem az alkotmány, hanem az alkotmányi rendelkezés alapján megalkotott, a nemzetiségek jogairól szóló sarkalatos törvény állapítja meg.

Az egyes nemzetiségek közvetlen választással helyi és területi (a községben, a városban, a fővárosi kerületben, valamint a fővárosban és a megyében), valamint országos nemzetiségi önkormányzatot hozhatnak létre. A települési nemzetiségi önkormányzati képviselők száma a nemzetiségi névjegyzékben szereplő választópolgárok számától függ. Nemzetiségi önkormányzat képviselőjévé az választható, aki a nemzetiségi névjegyzékben szerepel. A nemzetiségi névjegyzékbe kérelem útján nyerhető felvétel. A jogszabály szerint kérelmére fel kell venni azt a magyar állampolgárt, aki a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásán szavazati joggal rendelkezik, a nemzetiséghez tartozik, és a nemzetiséghez tartozását a megfelelő eljárási rendben megvallja. Egy személy egyidejűleg csak egy nemzetiség névjegyzékében szerepelhet, illetve a választópolgár a lakóhelye, vagy tartózkodási helye szerinti településen szerepelhet a nemzetiségi névjegyzékben.

Nemzetiségi önkormányzat képviselőjének az a nemzetiségi névjegyzékbe vett választópolgár választható, aki egyúttal a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásán választható, korábban (meghatározott ideig) nem volt más nemzetiség nemzetiségi jelöltje, illetve nyilatkozatot tesz arról, hogy a nemzetiség képviselőtét vállalja, a nemzetiségi közösség nyelvét beszéli, kultúráját és hagyományait ismeri. A megválasztott nemzetiségi önkormányzati képviselő, megválasztását követően, mint a nemzetiségi önkormányzat testületének tagja, nemzetiségi ügyekben az adott nemzetiség érdekeit képviseli, részt vesz a nemzetiségi önkormányzat testületi döntéseinek előkészítésében, a döntésben és a végrehajtás megszervezésében.

A nemzetiségi önkormányzatok alapvető feladata a nemzetiség érdekeinek védelme és képviselete, illetve az érdekképviseleti funkción túl a kisebbségi kulturális és nevelési-oktatási intézmények fenntartói jogát is átvehetik, vagyis óvodákat, iskolákat tarthatnak fenn. A nemzetiségi önkormányzatok működése biztosítja a nemzetiségek számára, hogy maguk dönthessenek saját intézményeik létrehozásáról és fenntartásáról. A nemzetiségi önkormányzatok nem hatóságok, ezért nem is tévesztendőek össze az egyes településeken működő önkormányzatokkal (polgármester, képviselőtestület, polgármesteri hivatalt vezető jegyző), ahol a helyi lakosság közszolgáltatásait szervezik és szabályozzák.

Források

Magyarország Alaptörvénye, XXIX. cikk

2011. évi CLXXIX. Törvény a nemzetiségek jogairól, 50-123.§§

KISS Barnabás: A helyi önkormányzati rendszer. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 427-456.

KIUTASÍTÁS

 állampolgár, büntetőeljárás, bíróság, Alaptörvény

Hatályos büntetőjogunk a kiutasítást, mint büntetési nemet szabályozza és határozza meg, ugyanakkor a kiutasítás már az 1800-as évektől kezdve ismert a magyar büntetőjogban, korábban mint mellékbüntetés. A Büntető Törvénykönyv szerint azt a nem magyar állampolgár elkövetőt, akinek az országban való tartózkodása nem kívánatos, Magyarország területéről ki kell utasítani. A kiutasított köteles az ország területét elhagyni, és a kiutasítás tartama alatt nem térhet vissza Magyarországra.

A Büntető Törvénykönyv megfogalmazásából fakadóan a büntetést csak büntetőeljárás keretében, bíróság által, nem magyar állampolgárral szemben lehet alkalmazni. Az, hogy valamely bűncselekmény nem magyar állampolgár elkövetőjének Magyarország területén tartózkodása nem kívánatos, függ az elkövetett bűncselekmény súlyától, jellegétől, az elkövető bűnösségének fokától, az elkövető személyiségétől és életvitelétől. Általában nem indokolt a büntetés alkalmazása gondatlanságból elkövetett bűncselekmények esetén, ami egyúttal azt is jelenti, hogy a kiutasítás büntetésként történő alkalmazása a bírói mérlegelés körébe tartozik, kivéve a határzár tiltott átlépése, a határzár megrongálása, valamint a határzárral kapcsolatos építési munka akadályozása esetén kiszabott végrehajtandó szabadságvesztés mellett. Ezekben az esetekben a kiutasítás büntetésként történő kiszabása a törvény rendelkezése folytán nem mellőzhető.

A kiutasítás büntetésként alkalmazására vonatkozóan azonban az Alaptörvény és a Büntető Törvénykönyv is számos korlátozást alkalmaz. Az Alaptörvény szerint magyar állampolgár Magyarország területéről nem utasítható ki. A Magyarország területén tartózkodó külföldit csak törvényes határozat alapján lehet az országból kiutasítani, a csoportos kiutasítás pedig tilos. Az Alaptörvény rendelkezései alapján továbbá senki nem utasítható ki olyan államba, vagy nem adható ki olyan államnak, ahol az a veszély fenyegeti, hogy halálra ítélik, kínozzák vagy más embertelen bánásmódnak, büntetésnek vetik alá.

A Büntető Törvénykönyv szerint az, aki menedékjogot élvez, illetve a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személy nem utasítható ki az ország területéről. Ezen túl a Magyarország területén letelepedettként vagy bevándorlottként tartózkodási joggal rendelkező személlyel szemben kiutasításnak csak olyan bűncselekmény elkövetése miatt lehet helye, amely öt évi, vagy azt meghaladó tartamú szabadságvesztéssel büntetendő.

Azzal szemben, aki Magyarország területén legalább tíz éve jogszerűen tartózkodik, vagy aki Magyarország területén jogszerűen tartózkodik és a családi élet tiszteletben tartásához való joga sérülne, csak tízévi vagy azt meghaladó tartamú szabadságvesztés kiszabása esetén lehet helye kiutasításnak.

Amennyiben a kiutasítás, mint büntetés alkalmazásra kerül, az vagy határozott ideig tart, vagy végleges hatályú. A határozott ideig tartó kiutasítás lehetséges legrövidebb tartama egy év, míg leghosszabb tartama tíz év. Végleges hatállyal az utasítható ki, akit tízévi vagy azt meghaladó tartamú szabadságvesztésre ítélnék és az országban tartózkodása a közbiztonságot jelentősen veszélyeztetné, azonban a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személy végleges hatállyal ebben az esetben sem utasítható ki. A kitoloncolás annyiban tér el a kiutasítástól, hogy azt minden esetben hatósági kényszerrel hajtják végre (például a rendőrség munkatársa kíséri a repülőgépen a külföldit, és átadja a célország hatóságának). A régi magyar jogban is létezett a kitoloncolás azon formája, amikor a községi illetősége szerinti hazai településre utazásról hoztak határozatot, majd a polgárral szemben azt a hatóság kikényszerítette (tolonházak).

Források

Magyarország Alaptörvénye, XIV. cikk

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 59.§

NAGY Ferenc: Anyagi büntetőjog. Általános rész I. Iurisperitus Bt., Szeged, 2014. p. 177-180.

KIUTAZÁS AZ ORSZÁGBÓL

 állampolgár, útlevél, Alaptörvény

Magyarország területét minden magyar állampolgár és az országban jogszerűen tartózkodó külföldi szabadon elhagyhatja. A külföldre utazás joga ugyanakkor törvényben meghatározottak szerint gyakorolható, illetve korlátozható.

Az ország területének szabad elhagyására irányuló jog kiterjed a külföldi letelepedés szándékával történő kiutazásra is, azonban a külföldre utazás joga csak törvényben meghatározottak szerint gyakorolható, illetve az meghatározott esetekben korlátozható.

A külföldre utazás joga ugyan szabadon megilleti a magyar állampolgárt és az országban jogszerűen tartózkodó külföldi állampolgárt, azonban az ország elhagyására csak érvényes úti okmánnyal van lehetőség, azzal, hogy magyar állampolgár érvényes személyazonosító igazolvánnyal is gyakorolhatja a külföldre utazás jogát EGT-állam (az Európai Unió tagállama és az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes más állam,) területére történő beutazáskor, valamint amennyiben ezt a lehetőséget a fogadó állammal fennálló nemzetközi szerződés lehetővé teszi. A külföldre utazásról szóló törvény pontosan meghatározza az úti okmány fogalmát. E szerint úti okmánynak minősül a magánútlevél, a hivatalos útlevél, valamint nemzetközi szerződésben, továbbá a Kormány rendeletében meghatározott, a külföldre utazásra, illetve az onnan való visszatérésre jogosító hatósági igazolvány, bizonyítvány vagy irat, míg útlevél a Magyarország tulajdonát képező olyan hatósági igazolvány, amely birtokosának személyazonosságát és állampolgárságát, valamint a világ összes országába utazásra, illetve hazatérésre való jogosultságát hitelesen igazolja.

A külföldre utazás lehetőségének korlátozása minden esetben büntetőjogi szankciókhoz kötött, így többek között nem utazhat külföldre az a személy, akit szabadságvesztésre ítélték, illetve akinek külföldre utazását a bíróság megtiltotta.

A magyar állampolgárt külföldre történő utazását követően az Alaptörvény XIV. cikk alapján megilleti a külföldről hazatérés joga, amely semmilyen esetben sem tagadható meg, nem korlátozható, feltételhez nem köthető.

Források

Magyarország Alaptörvénye, XIV. cikk

1998. évi XII. törvény a külföldre utazásról, 1-20.§§

KORMÁNYHIVATAL

 minisztérium, törvény, jogszabály

A kormányhivatalok címszó alatt alapvetően két intézmény jelenik meg az államigazgatásban, egyik a klasszikus értelemben vett kormányhivatal, a másik az általános hatáskörű területi kormányhivatal.

A klasszikus értelemben vett kormányhivatal a minisztériumi szint alatt elhelyezkedő központi államigazgatás kivételes szervtípusa, amely nagyfokú szakmai önállóságot élvez. A törvény szerinti kormányhivatalok a Központi Statisztikai Hivatal, az Országos Atomenergia Hivatal, a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, illetve a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal.

A kormányhivatalok önállóságának garanciái, hogy a kormányhivatalt törvény hozza létre, azokat a Kormány irányítja (vezetőjét a miniszterelnök nevezi ki) és a kijelölt miniszter felügyeli, aki tevékenységéről köteles beszámolni a Kormánynak, az Országgyűlés feladatkörében érintett bizottságát pedig tájékoztatni köteles.

A kormányhivatal törvényben meghatározott feladatkörében nem utasítható, szervezet és működési szabályzatát a kormányhivatal vezetője készíti elő, és a kormányhivatal felügyelő miniszter normatív utasításban adja ki. A kormányhivatal olyan központi szintű feladatokat lát el, amelyeknek a megoldását érdemes kivonni a közvetlen miniszteri befolyás alól (pl. különleges biztonságot szolgáló hatósági hatáskörök ellátása).

A kormányhivatal szervezetében politikai változó elem nem található, területi szervekkel akkor rendelkezik, ha erre a kormányhivatal létrehozó törvény kifejezetten lehetőséget ad. A kormányhivatal vezetőjét a kormányhivatal felügyelő miniszter javaslatára a miniszterelnök nevezi ki és menti fel. A kormányhivatal felügyelő miniszter javaslatát a Miniszterelnökséget vezető miniszter útján terjeszti a miniszterelnök elé. A közigazgatási minőségpolitikáért és személyzetpolitikáért felelős miniszter a javaslat megküldésétől számított 15 napon belül kifogással élhet, és a javaslatot visszaküldheti a kormányhivatal felügyelő miniszternek, vagy továbbítja azt a miniszterelnöknek.

A kormányhivatalok szervezeti felépítésére, ha törvény másként nem rendelkezik, a minisztériumok szervezeti felépítésének szabályai irányadók.

2011. január 1-én jött létre a fővárosi, valamint a 19 megyei kormányhivatal, mint a területi államigazgatás csúcsszerve. A fővárosi és megyei kormányhivatal a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szerve. A megyei kormányhivatal székhelye a megyeszékhelyen, a fővárosi kormányhivatal és a Pest megyei kormányhivatal székhelye Budapesten van. A fővárosi és megyei kormányhivatal

a kormány megbízott által közvetlenül vezetett szervezeti egységekből és járási, illetve a fővárosban fővárosi kerületi hivatalokból áll.

A fővárosi és megyei kormányhivaltalt kormány megbízott vezeti. A törzshivaltalt főszabály szerint a Kormány a Miniszterelnökséget vezető miniszter útján irányítja. A szakmai irányító miniszter által irányított feladatok ellátásával összefüggő ágazati és szakpolitikai kérdésekben a szakmai irányító miniszter egyedi utasítást adhat a kormány megbízottnak, illetve a kormány megbízott útján a járási hivatal vezetőjének. A kormány megbízott egyrészt vezeti a fővárosi és megyei kormányhivaltalt, gyakorolja annak feladat- és hatásköreit, ellátja a költségvetési szerv vezetőjének hatáskörébe utalt feladatokat, másrészt biztosítja a fővárosi és megyei kormányhivatal és a járási hivatalok szakmai feladatellátásának feltételeit, továbbá elkészíti és a közigazgatás-szervezésért felelős miniszter részére megküldi a fővárosi és megyei kormányhivatal szervezeti és működési szabályzatára vonatkozó javaslatát, illetve gondoskodik a jogszabályban előírt belső szabályzatok elkészítéséről.

A fővárosi és megyei kormányhivatal Kormány által rendeletben meghatározott egyes funkcionális feladatait, valamint azok irányítását a Kormány által rendeletben kijelölt szerv látja el. A fővárosi és megyei kormányhivatal hivatali szervezetét főigazgató vezeti. A főigazgató a kormány megbízott általános helyettese. A főigazgató munkáját általános helyettesként igazgató segíti.

Szervezete két fő részre tagolható:

1. a megyei (fővárosi) szinten működő szervezeti egységek, amelyek a kormány megbízott egyszemélyi vezetése alatt állnak és
2. a járási (kerületi) hivatalok, amelyek a megyei (fővárosi) kormányhivatalok önálló hatáskörű területi szervezeti egységei és ahol a hivatalvezető egyszemélyi vezetése alatt működő szerv.

A megyei kormányhivatal illetékessége a székhelye szerinti megyére terjed ki (vagyis ezen a területen felmerülő ügyekben járhat el). A fővárosi kormányhivatal illetékessége Budapest főváros területére, a Pest Megyei Kormányhivatal illetékességi területe Pest megyére terjed ki. Kormányrendelet a fővárosi és megyei kormányhivatal illetékességi területét egyes államigazgatási feladatok tekintetében a megyétől (fővárostól) eltérően is megállapíthatja.

Források

Magyarország Alaptörvénye 17. cikk (3) bekezdés

2010. évi XLIII. törvény a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról 1.§ (4), 70.§, 71.§

2010. évi CXXVI. törvény a fővárosi és megyei kormányhivatalokról, valamint a fővárosi és megyei kormányhivatalok kialakításával és a területi integrációval összefüggő törvénymódosításokról 2.§, 3.§, 4.§, 6.§, 7.§, 8.§

KORMÁNYZÁS

 alkotmány, Alaptörvény, törvény, jogszabály

A kormányzás fogalmával kapcsolatosan különbséget kell tennünk az általános és jogi értelemben vett meghatározása között. A kormányzás általános értelemben egy állami alapfunkció, amelynek célja a társadalom állami irányítása. A legmagasabb szinten álló állami irányító jellegű tevékenység, amelynek során a közhatalom csúcsán elhelyezkedő szervek döntéseikkel meghatározzák az egész állami szervezetrendszer működésének irányát, tartalmát, módját és eszközeit. Jogi értelemben pedig a kormányzás alatt a nemzeti alkotmányokban megjelenő feladat- és hatásköröket kell érteni.

Fontos megjegyezni, hogy a kormányzásnak mindig az alkotmány (hazánkban Alaptörvény) és a törvények által kijelölt keretek között kell maradnia.

Magyarország Alaptörvénye általános jelleggel kimondja, hogy a Kormány a végrehajtó hatalom általános szerve, amelynek feladat és hatásköre kiterjed mindarra, amit az Alaptörvény vagy jogszabály kifejezetten nem utal más szerv feladat- és hatáskörébe. Ezen felül az Alaptörvény meghatározása alapján a Kormány a közigazgatás legfőbb szerve is, amely magában foglalja, hogy államigazgatási szerveket hozhat létre.

A fentiekből adódóan a Kormány hatásköre két nagy területre osztható. Egyrésztől beszélhetünk szorosabb értelemben vett kormányzásról, ami önálló döntéshozatalt jelent például a gazdaság, a kül- és belpolitika, az egészségügy stb. területén. Másrésztől a közigazgatás legfőbb központi szerveként az Országgyűlés döntéseinek végrehajtásáról kell gondoskodnia.

Források

Magyarország Alaptörvénye

KISS Barnabás: A Kormány. In: Trócsányi László – Schanda Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 315-328.

KÖLTSÉGMENLESSÉG

 polgári jogi ügy, büntető ügy, közigazgatási ügy, perköltség, eljárási díj, ügyvéd

A polgári, büntető és közigazgatási eljárásokat szabályozó törvények kivétel nélkül rendelkeznek az eljárások során felmerülő költségekről, illetve a felmerülő költségek viseléséről. Polgári peres eljárások esetén perköltségről, büntetőeljárás esetén bűnügyi költségről, míg közigazgatási hatósági eljárások esetén eljárási költségről beszélünk.

A polgári perrendtartásról szóló törvény az eljárás jellegére (tárgyi költségmentesség), vagy eljáró félre (személyes költségmentesség) tekintettel különböző költségkedvezmények lehetőségét biztosítja az érintettek számára. A költségkedvezmények esetén a peres fél részben vagy egészben mentesül a perköltség megfizetése vagy előlegezése alól. Amennyiben a fél mentesül a perköltség részben vagy egészben történő megfizetésének kötelezettsége alól költségmentességről beszélünk.

A költségkedvezmények másik esete a költségfeljegyzési jog. Ebben az esetben a fél mentesül – az egyébként általános szabályként alkalmazandó – költségelőlegezés kötelezettsége alól. A polgári perrendtartásról szóló törvény a fentiek szerint a tárgyi és a személyes költségmentesség eseteit ismeri és szabályozza.

E szerint a peres felet a személyes költségmentesség jövedelmi- és vagyoni viszonyai alapján kérelemre illeti meg. Ezzel szemben a felet a tárgyi költségmentesség az eljárás tárgyánál fogva külön kérelem nélkül, hivatalból illeti meg. Ilyen pl. a gondnokság iránti per. A tárgyi költségmentességet az egyes eljárások esetében törvény külön rendelkezése határozza meg. Költségmentesség esetén a peres fél mentesül mind az illeték megfizetése, mind a per során felmerülő valamennyi költség előlegezése alól. Tehát az illetéket a peres félnek nem kell megfizetnie, az egyéb felmerülő költségeket csak a per eldöntését követően, amennyiben az általános szabályok arra kötelezik. A költségkedvezményekre vonatkozó általános szabályokat a fentiek szerint a polgári perrendtartásról szóló törvény tartalmazza míg a költségkedvezmények részletszabályai 2017. évi CXXVIII. törvényben találhatók.

Büntetőeljárások esetén a felmerülő bűnügyi költségről, a költségek fajtáiról, a költségek viseléséről és szabályairól a büntetőeljárásról szóló törvény rendelkezik. A büntetőeljárásban a terhelt, valamint a természetes személy (kivételes esetekben a nem természetes személy) sértett és egyéb érdekelt költségkedvezményben részesíthető, ha jövedelmi és vagyoni viszonyai miatt a bűnügyi költséget (költségmentesség) vagy annak egy részét nem képes viselni. A költségkedvezmény

a fentiek szerint a terhelt esetén kiterjed a kirendelt védő díjára és költségeire, a sértett és egyéb érdekelt esetén a pártfogó ügyvéd díjára és költségeinek előlegezésére, illetve viselésére. Büntetőeljárásban a költségkedvezmény engedélyezését az eljárásban részt vevő személynek kérelmeznie kell, a kérelmet a jogi segítségnyújtó szolgálat bírálja el.

Az általános közigazgatási rendtartásról szóló törvény szabályai szerint a hatóságok előtti eljárásokban a hatóság annak a természetes személy ügyfélnek, aki kereseti, jövedelmi és vagyoni viszonyai miatt az eljárási költséget vagy annak egy meghatározott részét nem képes viselni, költségmentességet engedélyezhet, mely költségmentesség az eljárási költség előlegezése és viselése alóli teljes vagy részleges mentességet jelent. Vagyis ebben az esetben nem beszélhetünk a költségfeljegyzés jogáról.

Közigazgatási hatósági eljárásokban a költségmentesség engedélyezése főszabály szerint kérelemre történik. Amennyiben a hatóság a kérelemnek helyt ad, a költségmentesség a kérelem előterjesztésétől kezdve az eljárás egész tartamára és a végrehajtási eljárásra terjed ki. Amennyiben az ügyfél költségmentesség iránti kérelmet terjeszt elő az eljáró hatóságnál, az olyan eljárási költséget, amelynek előzetes viselése (előlegezése) az ügyfelet terhelné a kérelem elbírálásáig, a hatóság előlegezi.

A költségmentesség iránti kérelem pozitív elbírálásáról szóló döntését a hatóság közli az eljárásban részt vevő azon hatóságokkal, amelyek eljárása illeték- vagy díjfizetési kötelezettség alá esik. A közigazgatási hatósági eljárások esetén is beszélhetünk tárgyi költségmentességi esetekről. Ezekben az esetekben külön kérelem előterjesztésére nincs szükség. A tárgyi költségmentességgel érintett eljárások körét törvény, kormányrendelet vagy önkormányzati rendelet határozhatja meg.

Források

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 75.-77.§§

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról 94.-100.§§

2017. évi CXXVIII. törvény a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog polgári és közigazgatási bírósági eljárásban történő alkalmazásáról

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról 130.§

KÖRNYEZETVÉDELEM

Alaptörvény

Környezetvédelem alatt azok az emberi tevékenységek értendők, amelyeknek célja a környezet és elemeinek védelme, megőrzése, károsodásának és szennyezésének csökkentése, megelőzése.

Az egészséges környezethez való jogot az Alaptörvény XXI. cikke fekteti le, miszerint Magyarország mindenki jogát elismeri és érvényesíti az egészséges környezethez. Az egészséges környezet fenntartása végett, aki a környezetben kárt okoz, annak kötelessége azt helyreállítani, vagy ha neki nem áll módjában, akkor a helyreállítás költségeit fedezni. Az ország környezetének védelmét garantálja a (3) bekezdés is, amely alapján külföldről tilos szennyező hulladékot behozni az országba abból a célból, hogy itt elhelyezésre kerüljön.

A környezet védelmének fogalmi eleme maga a környezet, amit védelem illet. A környezet alatt tulajdonképpen a bioszférát felépítő ökoszisztéma és az ember alkotta élettelen elemeknek együttese értendő. Az ökoszisztémát együttesen alkotja a talaj, a víz, a levegő és az élőlények, köztük az ember is. Az épített környezetbe a települések, az utak, az infrastruktúra tartozik bele. Itt szükséges egymástól elhatárolni a környezet és természet fogalmakat, ugyanis nem szinonimák, hanem a természet a környezet azon halmaza, amely nem tartalmazza az épített környezetet, csak a bioszféra elemeit. Védelmük is különválnak környezet-, valamint természetvédelemre, de praktikus okokból általában együtt kezelik e két fogalmat.

A környezetvédelem ezek alapján mindazon intézkedések összessége, melynek célja az élő és élettelen környezeti elemek védelme az ember által okozott káros hatásoktól, a károsodásuk megelőzése, amennyiben a káresemény már bekövetkezett akkor az ezt kiváltó tevékenység megszüntetése, a környezet helyreállítása.

A környezetvédelem területei:

- 1. Természetvédelem:** alatt a természeti területek és értékek megőrzése, védelme és jogszabály engedélye melletti felhasználása értendő. Természeti terület az összes olyan földterület, amely állapota természetközeli, nem érte jelentős emberi behatás. Természeti értékek a természeti erőforrások, az élővilág és az élővilág fennmaradásához szükséges élettelen környezet. A természetvédelem megvalósulhat aktív és passzív módon, az aktív esetben az emberi beavatkozás következménye lesz a természetközeli állapot fennmaradása, míg a passzív esetben emberi beavatkozás nélkül történik a természetes megújulás és fenntartás.

2. **Talajvédelem:** a talaj a földkéreg legfelső, termékeny rétege. Talajvédelmen a talaj állapotának, a biológiai, fizikai és kémiai összetételének megőrzését, javítását értjük, amely elengedhetetlen mind a fenntartható mezőgazdaság szinten tartásához, mind a természetes növényvilág fennmaradásához.
3. **Levegőtisztaság-védelem:** a jó levegőminőség, az egészséges környezet és a különböző légszennyezéshez kapcsolódó betegségek megelőzéséhez fűződő gazdasági érdek miatt az ország számos pontján a levegő összetételét folyamatosan monitorozzák. Ennek következtében, amennyiben az összetétel megváltozik, a levegőterhelés káros lehet az emberi egészségre, vagy csak elér egy bizonyos mértéket, akkor figyelmeztetések kiadására kerül sor.
4. **Hulladékgazdálkodás:** a hulladék állami vagy helyi önkormányzati szinten történő szervezett gyűjtése, szállítása, kezelése, ezek felügyelete, hulladékgazdálkodási létesítmények és berendezések üzemeltetése. A hulladékokat két nagy csoportra bonthatjuk, van az újrahasznosítható és a nem újrahasznosítható, azaz kommunális hulladék, a tulajdonképpeni szemétnek csak ezt az utóbbi kategória tekinthető. A szelektív, elkülönített hulladékgyűjtés elősegíti az újrahasznosítható hulladékok, így a papír, fém, üveg stb. visszaforgatását a gazdasági körforgásba, ezzel is csökkentve a környezet terhelését.

A környezethez való jog eltérő értelmezései:

1. **egészséges környezethez való jog:** a környezet szennyezése vagy az azt kiváltó hatások az emberi szervezetre is negatív hatást gyakorolnak, így az egészség sérelme is bekövetkezhet ebből kifolyólag.
2. **biztonságos környezethez való jog:** ebben az értelmezésben a környezethez való jog összekapcsolódik a békéhez való joggal, békés együttéléssel, valamint a nukleáris fegyverkezés elleni fellépéssel, amely az egészséges és biztonságos környezet globális szintű megsemmisítőjévé tud könnyen válni.
3. **zavartalan környezethez való jog:** az emberi pihenéshez, mentális egészséghez elengedhetetlen a nyugodt és zavartalan környezet, amely így a munkaképesség és a társadalomban betöltött szerep fenntartásához is hozzájárul.

Források

Magyarország Alaptörvénye

1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól, 4.§

1996. évi LIII. törvény a természet védelméről, 4-5.§

2007. évi CXXIX. törvény a termőföld védelméről, 2.§

306/2010. (XII. 23.) Korm. rendelet a levegő védelméről, 2.§

2012. évi CLXXXV. törvény a hulladékról, 2.§

28/1994. (V. 20.) AB határozat

BAJOR Rita: A környezethez való jog dogmatikája. Sectio Jur. et Pol., Miskolc,
Tom. 25/1. p. 217-215. (2007)

KÖZÉRDEKBŐL NYILVÁNOS ADAT

személyes adat, Alaptörvény

Közérdekből nyilvános adat: állami, helyi önkormányzati vagy egyéb közfeladatot ellátó szerv kezelésében lévő személyes adat, amelyet a törvény a közérdek miatt nyilvánosként kezel.

Az Alaptörvény a VI. cikk (3) bekezdésében nevesíti a közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez és terjesztéséhez való alapjogot. Ez alapján olyan adatok is megismerhetők, amelyek a közérdekre hivatkozás nélkül nem lennének nyilvánosak.

A közérdekű és a közérdekből nyilvános adatok között számos hasonlóság felfedezhető, mindkettő nyilvános adat, állami, helyi önkormányzati vagy egyéb közfeladatot ellátó szerv kezelésében áll, annak tevékenységére vonatkozik vagy azzal kapcsolatban keletkezett, de míg a közérdekű adatok nem lehetnek semmi-féleképpen személyes adatok, addig a közérdekből nyilvános adatok kifejezetten olyan személyes adatok, amik a közérdekűségükre tekintettel lettek nyilvánosnak minősítve.

Ezeket az adatokat az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló törvény három csoportra osztja:

1. az első csoportba a közfeladatot ellátó szerv feladat- és hatáskörében eljáró személy neve, feladatköre, munkaköre, vezetői megbízása tartozik,
2. a második csoport az első csoport bővítéseként, az ott érintett személyek közfeladat ellátásával összefüggő egyéb személyes adata tartozik,
3. míg az utolsó csoportba azon emberek a személyes adatai tartoznak, amelyek megismerhetőségét törvény kifejezetten előírja.

E három csoport alapján az olyan személyek köre, akik közfeladatot ellátó szerv feladat- és hatáskörében tevékenységet látnak el rendkívül széles, ide tartoznak például a 1992. évi XXXIII. törvény szerinti közalkalmazottak, 2011. évi CXCV. törvény alapján közszolgálati tisztviselőként és a 2016. évi LII. törvény szerinti az állami tisztviselőként foglalkoztatottak is.

Az ő esetükben a következő adatok közérdekből nyilvánosnak számítanak: név, feladatkör, munkakör, vezetői megbízása és ennek időtartama, beosztása, tevékenységével összefüggő egyéb személyes adata, székhelye, postacíme, telefonszáma, elektronikus levélcíme, egyéb elérhetősége stb. Amennyiben nem természetes személyről, hanem közfeladatot ellátó testületi szervről van szó, akkor ennek tagjai, létszáma, a tagok beosztása mind közérdekből nyilvános adat. Gazdasági szervezet is állhat közfeladatot ellátó szerv többségi tulajdonában, az

ilyen esetekben a szervezet neve, székhelye, elérhetőségei és képviselőjének neve is nyilvános lesz.

A közérdekből nyilvános adatok megismerésére ugyanazok a rendelkezések vonatkoznak, mint a közérdekű adatok megismerésére, tehát amennyiben törvény előírja a közzétételi kötelezettséget, akkor digitálisan, a szerv honlapján, bárki által hozzáférhető és másolható, ingyenes formában közzé kell tenni. Ha ennek ellenére nincsenek közzétéve, akkor egyedi közérdekű adatigénylés is benyújtható az adatok megismerése iránt, amelynek menete szintén semmiben nem különbözik a közérdekű adatok igénylésétől. Szóban írásban vagy elektronikus úton igényelve bárki megismerheti az adatokat, amennyiben azt a törvény nem tekinti kivételnek.

A közérdekből nyilvános adatok megismerhetőségének korlátozása a következő okokból fordulhat elő:

1. ha a 2009. évi CLV. törvény alapján minősített adat,
2. honvédelmi- vagy nemzetbiztonsági érdek miatt,
3. bűncselekmények megelőzése és a sikeres felderítés céljából,
4. pénzügyi vagy devizapolitikai érdekre, külügyi kapcsolatokra, nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatokra tekintettel,
5. bírósági vagy valamilyen közigazgatási hatósági eljárás miatt,
6. környezetvédelmi, természetvédelmi vagy szellemi tulajdonhoz fűződő jogra tekintettel.

Nem üzleti titoknak, hanem közérdekből nyilvános adatnak számítanak a központi és helyi önkormányzati költségvetések, európai uniós és hazai támogatások felhasználása, az állami vagyonkezelés, állami és önkormányzati tulajdonban lévő gazdasági társaságok bevétele, kiadása, üzleti érdekeltségei addig, amíg az adatok nyilvánossága aránytalan gazdasági hátrány vagy sérelmet nem okoz a számukra.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról, 3.§, 26.§, 28-31.§

60/1994. (XII. 24.) AB határozat

KÖZÉRDEKŰ ADAT

 önkormányzat, személyes adat, közérdekből nyilvános adat

Közérdekű adat alatt azok az adatok értendők, amelyek állami vagy helyi önkormányzati feladat ellátásával kapcsolatban keletkeztek és nem minősülnek személyes adatnak.

Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló törvény az adatokat 3 fő csoportba rendszerezi, ez alapján vannak személyes adatok, közérdekű adatok és közérdekből nyilvános adatok.

A közérdekű adatok az állami, helyi önkormányzati vagy egyéb közfeladatot ellátó szerv, személy, szervezet tevékenysége során keletkezett és kezelésében lévő adat, amely nem minősül személyes adatnak. Személyes adat nem lehet közérdekű adat, de közérdekből közzétehető, ekkor közérdekből nyilvános adatnak fog minősülni. Tehát a közérdekű adat fogalmi elemei:

1. állami, helyi önkormányzati, egyéb közfeladatot ellátó szerv az adatkezelő,
2. közérdekű tevékenységre vonatkozik,
3. nem személyes adat.

Az állami, helyi önkormányzati és egyéb közfeladat ellátása sokrétű feladatkörre utal, ilyen feladatnak kell tekinteni, az adott politikai berendezkedés védelmét, a közrenddel és közbiztonsággal összefüggő szervezési funkció biztosítását, az alapjogok érvényesülésének elősegítését.

Az Alaptörvény VI. cikk (3) bekezdése alapján a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez mindenkinek joga van. Az adatok megismerésének két eltérő módja van, mégpedig a közérdekű adatot kezelő szerv közzétételi kötelezettsége, valamint az állampolgárok által benyújtható közérdekű adatigénylések lehetősége.

A közérdekű adatot előállító közfeladatot ellátó szervnek, azaz adatfelelősnek, tájékoztatási kötelezettsége van a feladatkörébe tartozó ügyek tekintetében, kiemelve a költségvetését és ennek végrehajtását, a vagyonkezelés, közpénzfelhasználásának részleteit. A közzététel az adott szerv honlapján, díjmentesen, adatvesztés nélkül kimásolható formában, bárki által hozzáférhető módon, személyazonosítás mellőzése mellett kell megvalósuljon. Az Infotv. részletes felsorolást ad azokról a közfeladatot ellátó szervekről, akikre a saját honlapon történő közzétételi kötelezettség kiemelten vonatkozik, ide tartoznak a kormánybizottság kivételével a központi államigazgatási szervek, a fővárosi és megyei kormányhivatalok, de a Magyar Tudományos Akadémia, a Legfőbb Ügyészség és az Állami Számvevőszék is. A törvényi felsorolásban nem nevesített közfeladatot ellátó szerveknek lehetősége van a nem saját honlapon történő közzétételre is, ebben az esetben

viszont egyértelműen fel kell legyen tüntetve a közzététel helyén, hogy melyik szervtől származnak a közérdekű adatok.

Ugyanitt fel kell tüntetni, hogy azokra az adatokra nézve, amelyet a közzétételi lista nem tartalmaz, hogyan nyújtható be egyedi közérdekű adatigénylés. Ezt, a közfeladatot ellátó szervhez bárki benyújthatja szóban, írásban vagy elektronikus úton is. Az igénylésben fel kell tüntetni az adatigénylő nevét és elérhetőségét, de ezek a személyes adatok csak az igénylés teljesítésének, vagy a költségtérítés megfizetési határidejének megállapításához szükségesek, utána törölni kell őket. Az igénylés megválaszolására vagy megtagadására az adatfelelősnek 15 nap áll rendelkezésére, de amennyiben a kért adat jelentős terjedelmű vagy számottevő munkaerő-ráfordítást igényel, akkor egy esetben, további 15 nappal meghosszabbítható a határidő, amiről az adatigénylőt tájékoztatni kell. Az adatigénylés teljesítéséért, az azzal kapcsolatban felmerült költségek és nagy számú adat esetén, a jelentős mértékű munkaerő-ráfordítás mértékéig terjedően, költségtérítés kérhető az adatigénylőtől. Az igénylőnek a költségtérítésről szóló tájékoztatás kézhezvételétől számított 30 napon belül nyilatkoznia kell, hogy az adatigénylését fenntartja vagy sem.

Az adatigénylések megtagadásakor az adatigénylőt tájékoztatni kell annak indokáról, a jogorvoslati lehetőségekről és az ezekre vonatkozó határidőkről. A megtagadásnak nem lehet indoka a nem magyar nyelven írt igénylés.

Az igénylő a költségtérítés mértékének felülvizsgálata és az igénylés megtagadása miatt bírósághoz fordulhat. Ebben az esetben a bizonyítási teher megfordul és a megtagadás jogszerűségét, valamint a költségtérítés mértékének arányosságát az adatkezelő alperesnek kell bizonyítania. Az illetékes bíróság az alperes székhelye szerinti járásbíróság, Budapesten a Pesti Központi Kerületi Bíróság, országos illetékességű szerv esetén a székhelye szerinti törvényszék, amely soron kívül jár el.

Források

Magyarország Alaptörvénye

1995. évi LXVI. törvény a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről, 3.§

2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról, 3.§, 28-31.§, 32- 37./B.§

2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról, 3/A.§

64/1991. (XII. 17.) AB határozat

32/1992. (V. 29.) AB határozat

15/1995. (III. 13.) AB határozat

LAMM Vanda – PRESCHKA Vilmos (szerk.): Jogi Lexikon. KJK-Kerszöv, Budapest, 1999. p. 31.

KÖZIGAZGATÁSI ELJÁRÁS

 hatóság, ügyfél

A közigazgatási eljárás, vagy közigazgatási hatósági ügy során az eljárásban résztvevő egyik szereplő minden esetben a közigazgatási szerv, vagyis a hatóság, még a másik fél az eljárásban résztvevő ügyfél. A közigazgatási hatósági eljárás olyan eljárási cselekmények összessége, amelyben a közigazgatási hatóság döntésével az ügyfél jogát vagy kötelezettségét megállapítja, jogvitáját eldönti, jogsértését megállapítja, tényt, állapotot, adatot igazol vagy nyilvántartást vezet, illetve az ezeket érintő döntését érvényesíti.

A közigazgatási hatósági eljárás egyik résztvevője tehát minden esetben a hatóság, amely az a szerv, szervezet vagy személy, amelyet (akit) törvény, kormányrendelet vagy önkormányzati hatósági ügyben önkormányzati rendelet hatósági hatáskör gyakorlására jogosít fel vagy jogszabály hatósági hatáskör gyakorlására jelöl ki. Fontos, garanciális szabály, hogy a jogszabály által a hatósághoz rendelt ügy nem vonható el. Az eljárás másik oldalán az ügyfél áll, aki az a természetes vagy jogi személy, esetleg egyéb szervezet, akinek (amelynek) jogát vagy jogos érdekét az ügy közvetlenül érinti, akire (amelyre) nézve a hatósági nyilvántartás adatot tartalmaz, vagy akit (amelyet) hatósági ellenőrzés alá vontak.

A közigazgatási eljárások vagy hivatalból, vagy kérelemre indulhatnak. A hivatalbóliség elve alapján a hatóság a kizárólag kérelemre indítható eljárások kivételével hivatalból eljárást indíthat, a kérelemre indult eljárást pedig jogszabályban meghatározott feltételek fennállása esetén folytathatja. Ezzel szemben az eljárás megindítására irányuló kérelem az ügyfél olyan nyilatkozata, amellyel hatósági eljárás lefolytatását, illetve a hatóság döntését kéri jogának vagy jogos érdekének érvényesítése érdekében. A kérelem az illetékes hatóságnál vagy – ha azt törvény vagy kormányrendelet nem zárja ki – a kormányablaknál terjeszthető elő.

A közigazgatási (hatósági) eljárás valamennyi esetben a hatóság döntésével végződik, amely lehet határozat vagy végzés. A hatóság az ügy érdemében határozatot hoz, az eljárás során hozott egyéb döntések pedig a végzések.

Források

Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény

KÖZIGAZGATÁSI ÜGY

 ügyfél

Közigazgatási hatósági eljárás alatt értjük a hatósági ügyet, illetve a hatósági ellenőrzést. Hatósági ügy, amelynek intézése során a hatóság a döntésével az ügyfél jogát vagy kötelezettségét megállapítja, jogvitáját eldönti, jogsértését megállapítja, tényt, állapotot, adatot igazol vagy nyilvántartást vezet, illetve az ezeket érintő döntését érvényesíti. Közigazgatási hatósági ügyekben minden esetben közigazgatási hatóság jár el. Hatóság pedig az a szerv, szervezet vagy személy lehet, amit/akit jogszabály hatósági hatáskör gyakorlására feljogosít, vagy arra jelöl ki. Ugyanakkor elengedhetetlen annak tisztázása, hogy nem minden közigazgatási szerv rendelkezik hatósági hatáskörrel. A közigazgatási hatósági eljárás másik főszereplője, a hatóság mellett, az ügyfél, aki lehet természetes személy, jogi személy, illetve egyéb szervezet. A hatósági ügy ügyfele az, akinek jogát az ügy érinti (például építési engedély megadása), akire nézve a hatósági nyilvántartás (például a gépjármű vagy ingatlan-nyilvántartás) adatokat tartalmaz, illetve akit hatósági ellenőrzés (például amikor NAV ellenőrzi az egyes vállalkozások működésének jogszerűségét) alá vontak. A hatósági eljárás szereplői kapcsán megállapíthatjuk, hogy a hatóság autoritása dominál az ügyfél felett.

Néhány példa a hatósági ügyekre:

1. *jogát megállapítja*: építési engedély megadását követően az ügyfél építhet, vagy vállalkozásának bejegyzését követően, vállalkozói tevékenységét gyakorolhatja;
2. *ügyfél kötelezettségét állapítja meg*: adófizetési kötelezettség;
3. *jogsértését megállapítja*: az ügyfél engedély nélkül építkezik, adóbevallási/adófizetési kötelezettségének nem tett eleget.

A közigazgatási hatósági eljárás három nagyobb szakaszra bontható, az elsőfokú eljárás, a jogorvoslati, illetve a végrehajtási szakasz.

Az *elsőfokú eljárás* indulhat az ügyfél kérelmére (például a korábban már említett építési engedély kiadása végett, mivel az ügyfél építkezni szeretne), illetve hivatalból is. Az eljárás megindítását követően először a tényállás tisztázására kerül sor, majd döntéshozatalra, végezetül a döntés közlésére. Abban az esetben, ha a

tényállás nem egyértelmű, bizonyítási eljárást kell lefolytatni. A hatóság az ügy érdemében határozattal dönt, az eljárás során született döntéseit pedig végzés formájában hozza meg. A döntést közölni kell az ügyféllel, akire nézve rendelkezést tartalmaz, illetve az ügyben eljáró szakhatósággal is.

A második szakasz, a *jogorvoslati*, amely nem feltétlenül része a közigazgatási eljárásnak, akkor következik be, ha az elsőfokú eljárásban hozott döntéssel szemben jogorvoslati eszközöket vesz igénybe az ügyfél. Így például fellebbezéssel él az ügyfél, vagy közigazgatási pert indít. Utóbbira akkor kerülhet sor, ha a hatóság végzése önállóan nem fellebbezhető, vagy fellebbezéssel megtámadható döntést esetén fellebbezett és fellebbezését elbírálták.

A harmadik, és egyben utolsó szakasz a *végrehajtási szakasz*. Erre akkor kerülhet sor, ha az elsőfokú eljárásban hozott (vagy jogorvoslat esetén a felülvizsgált) döntést a kötelezett önként nem teljesíti.

Források

Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény 7-11.§, 80-86. §, 103-105.§

KÖZJEGYZŐ

 állampolgár, törvény

A közjegyző az a büntetlen előéletű magyar állampolgár lehet, aki jogi szakvizsgáját letette, és a törvény által előírt gyakorlati idővel rendelkezik. A közjegyzőket a törvény közhitelességgel ruházza fel, tevékenységük során pártatlannak kell maradniuk, valamint nem utasíthatók. A közjegyzők jogszolgáltató hatósági tevékenységet végeznek.

A közjegyzők tevékenysége rendkívül szerteágazó, így például az alábbi tevékenységeket is ellátják:

1. **Közjegyző jogi jelentőségű tényekről közokiratot állít ki:** bármilyen szerződést, így például öröklési szerződést, ajándékozási szerződést, és jognyilatkozatokat, például végrendelet közjegyzői okiratba foglal. A közjegyzői okiratok ügytanúsító és az ügyleti okiratok. Az ügyleti okirat közhitelesen tanúsítja a jogügyletre vonatkozó akaratnyilvánítás tényét, míg a ténytanúsító okiratban a közjegyző jogi jelentőségű tényeket közhitelesen tanúsít.
2. **Okiratokat őriz:** a közjegyző bármilyen okiratot átvehet megőrzés céljából, erről azonban jegyzőkönyvet kell felvennie. Az átvételről pedig átvételi elismervényt ad ki. A végrendelező a magánvégrendeletét nyíltan vagy a közjegyző által borítékba zárva letétbe helyezheti a közjegyzőnél azzal a kijelentéssel, hogy az okirat a végrendeletet tartalmazza. A letétbe helyezésről a közjegyző jegyzőkönyvet készít, illetve közjegyző az átvételről elismervényt állít ki. A közjegyző köteles elzárva megőrizni a végrendeletet.
3. **Pénz, értéktárgy és értékpapír bizalmi őrzése:** a közjegyző erre akkor jogosult, ha a fél közjegyzői okirat készítése során és azzal összefüggésben felkérte a közjegyzőt a felsorolt értékeknek a másik fél vagy harmadik személy részére történő átadásával, illetőleg bíróságnál vagy más hatóságnál való letétbe helyezésével. Az átvételről jegyzőkönyvet készít, és átvételi elismervényt állít ki az érintett személynek. Értéktárgy átvételéhez szakértői vélemény csatolását kérheti.
4. **Hiteles másolat kiadása:** A közjegyző az általa készített közjegyzői okiratról hiteles kiadmányt és bizonyítványt, más közjegyző által készített okiratról hiteles másolatot adhat ki. Közjegyzői okiratról csak az abban félként szereplő személy, törvényes képviselője vagy meghatalmazottja részére adható ki hiteles kiadmány.
5. **Hagyatéki eljárás:** az örökhatározó utolsó belföldi lakóhelye szerint illetékes közjegyző folytatja le. A hagyatéki eljárás során megállapításra kerül az

örökhatározó ingatlan és ingó vagyona, a tartozásainak mértéke, illetve, hogy a vagyont ki(k), milyen arányban és milyen jogcímen öröklí(k) meg. Mindezekről a közjegyző hagyatéki végzést bocsát ki.

- 6. Fizetési meghagyásos eljárás:** 2010 júniusától kerültek át a fizetési meghagyásos ügyek a közjegyzőkhöz. A fizetési meghagyás eljárás a pénzkövetelések behajtásának gyors és hatékony eszköze. Akkor kerül rá sor, ha a lejárt pénzkövetelés összege nem haladja meg a hárommillió forintot és nem tartozik a kizárt esetek közé. Például kizárt eset, ha a követelés zálogjogi jogviszonyból ered, vagy ha a feleknek nincs ismert belföldi kézbesítési címe.

A közjegyzők tevékenységének törvényességét a közjegyző székhelye szerint illetékes törvényszék elnöke felügyeli, aki elrendelheti a közjegyző tevékenységének kamarai vizsgálatát, fegyelmi eljárást kezdeményezhet. A fentiekből is kitűnik, hogy a közjegyző nem azonos a települési önkormányzatoknál a törvényességet garantáló jegyzővel.

Források

2010. évi XXXVIII. törvény a hagyatéki eljárásról

1991. évi XLI. törvény a közjegyzőkről

<https://www.mokk.hu/ugyfeleknek/FMH-es-annak-vegrehajtasa-FMHVH-az-eljarasrol.php> (2019.04.27.)

KÖZTEHERVISELÉS

 állampolgár, Alaptörvény, alkotmánybíráskodás

Közteherviselés alatt lényegében az állam azon jogosultságát értjük, hogy állampolgárai, illetve az állam területén tartózkodók számára fizetési kötelezettséget állapíthat és állapít meg, az állam kiadásainak fedezése érdekében. A közteherviselésre vonatkozó alapvető rendelkezést Magyarország Alaptörvénye tartalmazza. E szerint teherbíró képességének, illetve a gazdaságban való részvételének megfelelően mindenki hozzájárul a közös szükségletek fedezéséhez. Az Alaptörvény értékrendjének megfelelően enyhít e kötelezettséget, mikor akként rendelkezik, hogy a közös szükségletek fedezéséhez való hozzájárulás mértékét a gyermeket nevelők esetében a gyermeknevelés kiadásainak figyelembevételével kell megállapítani.

A közteherviselés legismertebb formája a köztudatban az adórendszer. Azonban a közteherviselés elvén alapulnak az állam által kivetett díjak, járulékok, illetékek stb. is. Az Alaptörvény rendelkezése értelmében a közteherviselésre vonatkozó szabályokat a közös szükségletek kielégítéséhez való kiszámítható hozzájárulás érdekében (sarkalatos) törvény határozza meg. Mielőtt rátérnénk a közteherviselésre vonatkozó legalapvetőbb rendelkezések bemutatására, szükséges megemlíteni a közteherviselésre vonatkozó, főként az Alkotmánybíróság által kidolgozott minimumkövetelményeket. Az állam ugyanis nem állapíthat meg korlátlanul fizetési kötelezettséget. E szerint a közteherviselés körébe vonható fizetési kötelezettségek legfőbb korlátait jelentik a következő körülmények:

- ❖ az arányosság követelménye,
- ❖ a teljesítőképesség figyelembevétele,
- ❖ az ellehetetlenülés elkerülése, illetve
- ❖ a létminimum adómentességének biztosítása.

(Vagyis a létfenntartással küzdők helyzetét az állam segíteni köteles és nem tovább rontani a kialakult állapotot.)

Mindezeknek megfelelően Magyarországon minden természetes személy, jogi személy és más jogalany az alábbi jogcímenek köteles hozzájárulni a közös szükségletek (vagyis az állami kiadások) fedezéséhez:

- ❖ adó,
- ❖ járulék,

- ❖ hozzájárulás,
- ❖ vagyonszerzési illeték,
- ❖ pótlék vagy
- ❖ más hasonló – az állam közvetlen ellenszolgáltatása nélküli – rendszeres vagy rendkívüli fizetési kötelezettség, illetve
- ❖ az állami közhatalom birtokában nyújtható szolgáltatásért, eljárásért fizetendő felügyeleti díj, eljárási és felügyeleti illeték, igazgatási szolgáltatási díj, vagy pótdíj.

A fentiek szerinti fizetési kötelezettséget előírni, a fizetésre kötelezettek körét, a fizetési kötelezettség mértékét, a kedvezmények, mentességek körét és mértékét megállapítani kizárólag törvényben, vagy törvény felhatalmazása alapján önkormányzati rendeletben lehet, illetve új fizetési kötelezettséget megállapító rendelkezés esetén a törvényben meg kell határozni, hogy a bevétel az államháztartás mely alrendszerének bevételét képezi.

Források

Magyarország Alaptörvénye, XXX. cikk és 40. cikk

2011. évi CXCV. törvény Magyarország gazdasági stabilitásáról, V. fejezet

KÜLFÖLDI

 emberi jogok, állampolgárság, hontalan

A külföldiek jogállását alapvetően az emberi jogok nemzetközi védelmére vonatkozó állami kötelezettségek határozzák meg.

Sajátos jogi helyzetben vannak, hiszen egyszerre két állam felségjogának is alá vannak vetve. Egyrészt az állampolgárságuk szerinti állam felségjogának – ez az úgynevezett állampolgári hűség – másrészt pedig a tartózkodás helye szerinti állam felségjogának. A külföldieket azonban korlátozás nélkül illetik meg a különböző személyes szabadságjogok, valamint a gazdasági, szociális és kulturális jogok.

A hazai szabályozás alapján azt a természetes személyt, akinek Magyarországon nincs bejelentett lakóhelye, és személyazonosságának igazolására külföldi állam által kiállított érvényes úti okmányát használja fel, külföldinek kell tekinteni mindaddig, amíg magyar állampolgársága nem kerül igazolásra.

A szabályozás alapján külföldinek minősül a nem magyar állampolgár és a hontalan személy, vagyis az, akit saját törvényei szerint egyetlen állam sem ismer el állampolgárának.

Az emberi jogok fejlődésével a jogalanyok sajátosságai mentén újabb és újabb jogállások alakultak ki, mint például a huzamosan az adott állam területén élő külföldiek, rövidebb ideig az adott állam területén tartózkodó külföldiek, a gyakori utazók, az illegális belépők és tartózkodó külföldiek, valamint a tolerált idegenek, vagyis azok a külföldiek, akiket nem lehet kiutasítani.

A külföldiek jogaira, vagyis az adott állam állampolgárságával nem rendelkezők jogaira, kötelezettségeire vonatkozó szabályok összességét idegenjognak nevezzük. Az idegenjogba tartozik különösen a beutazásra, tartózkodásra és letelepedésre vonatkozó szabályozás. Alapvetően a külföldi kevesebb jogot élvez egy állampolgárnál. Ez a helyzet abból adódik, hogy egy másik állam területére való szabad belépés nem emberi jog, a nemzeti hatóságoknak diszkrecionális, vagyis saját mérlegelésen alapuló döntési hatásköre.

A külföldiek tekintetében az Alaptörvény XIV. cikke: a Magyarország területén tartózkodó külföldit csak törvényes határozat alapján lehet kiutasítani. Magyarország Alaptörvénye tiltja a csoportos kiutasítást és senki nem utasítható ki olyan államba, vagy nem adható ki olyan államnak, ahol az a veszély fenyegeti, hogy halálra ítélik, kínozzák vagy más embertelen bánásmódnak, büntetésnek vetik alá.

Mindenkinek, aki törvényesen tartózkodik Magyarországon azonban joga van a szabad mozgáshoz és tartózkodási helyének szabad megválasztásához és megilletik őket a különböző emberi jogok. Vannak azonban olyan jogok, amelyekből a külföldieket kizárják, mert azok kifejezetten állampolgársághoz kötődő jogok.

Források

Magyarország Alaptörvénye

SCHANDA Balázs: Az államalkotó tényezők. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 103-122.

2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról

TÓTH Judit: Státuszjogok. Lucidus Kiadó, Budapest, 2004.

LAKÁSBÉRLET

A lakásbérleti jog a lakásra és az ahhoz tartozó helyiségekre terjed ki. A lakás bérbeadásához elengedhetetlen a bérleti szerződés írásba foglalása. A szerződésnek érdemes az alábbi pontokat tartalmazni: felek (bérlő, bérbeadó adatai); lakbér összege; szerződés időtartama; ad-e kauciót a bérlő, és ha igen mennyit; felmondás szabályait; felek jogai és kötelezettségei.

Gyakran előfordul, hogy egy lakást többen bérelnek. Ha a lakást többen együttesen bérlik, akkor bérlőtársakról beszélünk. Abban az esetben, hogy a lakás egyes pontjait, így például konyha, fürdőszoba, a bérlők közösen, míg más helyiségeket, például lakószobájukat kizárólagosan használják, akkor társbérlőkről beszélünk.

Bérbeadó kötelezettségei:

- ❖ gondoskodás az épület karbantartásáról;
- ❖ gondoskodás az épület központi berendezéseinek állandó üzemképes állapotáról, például fűtőrendszer.

Bérlő kötelezettségei:

- ❖ a lakbér szerződésben meghatározott összegben és időpontban való megfizetése;
- ❖ a lakás rendeltetésszerű használata;
- ❖ ha a bérlő magatartása miatt keletkezik kár a lakásban vagy a lakberendezésben, akkor köteles a hibát kijavítani vagy a kárt megtéríteni;
- ❖ a bérleti szerződés megszűnését követően köteles a lakást rendeltetésszerű használatra alkalmas állapotban visszaadni a bérbeadónak;
- ❖ a bérlő köteles tőnni, hogy a bérbeadó évente legalább egyszer, a bérlő(k) szükségtelen háborítgatása nélkül, a lakás rendeltetésszerű használatát ellenőrizze.

A bérlő a lakásba más személyt, csak a bérbeadó írásbeli hozzájárulásával fogadhat be. Míg társbérlők esetén az egyik bérlő a saját lakrészébe kizárólag a másik társbérlő hozzájárulásával fogadhat be más személyt.

A lakásbérlet megszűnik, ha:

- ❖ a felek a szerződést közös megegyezéssel megszüntetik;
- ❖ határozott időre szóló szerződés esetén, a meghatározott idő elteltével;
- ❖ a lakás megsemmisül, például tűz miatt leég;
- ❖ bérletet felmondják;

- ♣ a bérlő meghal és nincs a lakásbérleti jog folytatására jogosult személy;
- ♣ a bérlő a lakást elcseréli;
- ♣ a bérlőt Magyarország területéről kiutasították;
- ♣ a bérlő lakásbérleti jogviszonyát a bíróság megszünteti;
- ♣ a bérlő lakásbérleti jogviszonya hatósági határozat folytán megszűnik.

Ha egy határozott idejű bérleti szerződés lejárt, de a lakást a bérlő tovább használja, és a bérbeadó 15 napon belül ez ellen nem tiltakozik, akkor a bérleti szerződés határozatlan idejűvé alakul át.

A határozatlan idejű szerződéseket mindkét fél felmondhatja indoklás nélkül. A felek a szerződésben szabadon határozzák meg, hogy hogyan történjen, mennyi legyen a felmondási idő. A határozott idejű szerződéseket a meghatározott időtartam alatt nem lehet rendes felmondással megszüntetni, de a felek közös akarattal ettől eltérhetnek a szerződésükben. (rendes felmondás)

A rendkívüli felmondás szinte mindig az egyik fél szerződésszegése miatt történik. Ilyenkor a felmondás azonnali hatályú, ami azt jelenti, hogy nincs felmondási idő, vagy ha van, akkor rövid. Rendkívüli felmondással a határozott idejű szerződéseket is fel lehet mondani. Ennek két esetét nevesíti a lakásbérleti törvény. Az egyik, hogy a bérbeadó felmondhatja a szerződést, ha a bérlő a szerződésben meghatározott időpontig nem fizeti meg a bérleti díjat, és a bérbeadó írásban felszólította ennek teljesítésére. Ha a bérlő a felszólítástól számított 8 napig nem teljesít, akkor további 8 napon belül írásban felmondhatja a szerződést a bérbeadó. Ugyanakkor a felmondási idő nem lehet rövidebb 15 napnál és az elmulasztott időpontot követő hónap utolsó napjára szól. A másik eset, amikor a bérbeadó a bérlő magatartása miatt mondja fel a szerződést. Ilyenkor első körben fel kell szólítani a magatartás abbahagyására, ha folytatja ezt a magatartást, akkor 8 napon belül írásban felmondhatja. A felmondási idő ilyenkor is legalább 15 nap és a felmondást követő hónap utolsó napjára szól. Például májusban közli a felmondást, a szerződés június végéig tart.

A bérlőtárs vagy társbérlő a bíróságtól kérheti a lakásban lakó másik bérlőtárs, illetőleg a társbérlő lakásbérleti jogviszonyának megszüntetését, ha az

- ♣ a lakással kapcsolatos közös költségek öt terhelő részét nem fizeti meg
- ♣ a közös használatú helyiségeket szándékosan rongálja, beszennyezi vagy a tisztántartásukra vonatkozó rendelkezéseket megszegi
- ♣ a lakásban lakó személyek nyugalma zavarja vagy velük szemben az együttélés követelményeit durván sértő, botrányos magatartást tanúsít
- ♣ lakásrészébe másik személyt befogad a bérlőtárs vagy társbérlő, illetve a bérbeadó hozzájárulása nélkül.

Albérlet esetén a bérlő a bérbeadó hozzájárulásával a lakást vagy annak egy részét albérletbe adhatja, ilyenkor a felek az albérleti díjban szabadon állapodnak

meg. Amennyiben a bérlő albérletbe adja a lakást, akkor a bérbeadó felé teljes felelősséget vállal az albérlő tevékenységéért.

Források

1993. évi LXXVIII. törvény a lakások és helyiségek bérletére, valamint az elidegenítésükre vonatkozó egyes szabályokról 1-33.§

Utcajogász Egyesület: Lakásbérleti kisokos: <https://utcajogasz.hu/szakmai-anyagok/jogi-kisokosok/lakasberleti-kisokos/#2jppn> (2019.04.20.)

LAKCÍM

 állampolgárság

A polgár lakcím adata bejelentett lakóhelyének, illetve ideiglenes lakóhelyének (tartózkodási helyének) a címe.

A Magyarország területén élő polgárok egymás közötti jogviszonyainak, illetve az állami szervek adatigényléseinek, az állami szervek és a polgárok közötti kommunikáció biztosítása érdekében az állam az (állam)polgárok alapvető személyi, lakcím és értesítési cím adatairól közhiteles nyilvántartást vezet. (A nyilvántartás az állampolgárok körén kívül kiterjed számos jogcímen Magyarország területén élő, vagy letelepedett külföldi állampolgárra is.)

E nyilvántartás tekintetében a polgár lakóhelye annak a lakásnak a címe, amelyben a polgár él, míg a polgár tartózkodási helye: annak a lakásnak a címe, ahol – lakóhelye végleges elhagyásának szándéka nélkül – három hónapnál hosszabb ideig tartózkodik. A lakcímbejelentés szempontjából lakásnak tekintendő az az egy vagy több lakóhelyiségből álló épület vagy épületrész, amelyet a polgár életvitelszerűen otthonául használ, továbbá – a külföldön élő magyar és nem magyar állampolgárok kivételével – az a helyiség, ahol valaki szükségből lakik, vagy – amennyiben más lakása nincs – megszáll.

A polgár lakcím adata (lakcíme) a fentek figyelembevételével bejelentett lakóhelyének, illetve tartózkodási helyének címe. Ezzel szemben értesítési cím az a cím (címhely, postafiók vagy postai szolgáltató hely), amelyet kapcsolattartásra szolgáló elérhetősége céljából a lakcímén kívül a polgár a hatóságnak bejelentett.

A Magyarország területén élő polgárok kötelesek beköltözés vagy kiköltözés után három munkanapon belül lakóhelyük, illetve tartózkodási helyük címét nyilvántartásba vétel céljából a hatóságnak bejelenteni, amely kötelezettség bármely járási hivatalnál teljesíthető. Az értesítési cím bejelentése bármely járási hivatalnál, kijelölt kormányhivatalnál és a nyilvántartást kezelő központi szervnél teljesíthető. A lakcímbejelentés főszabálya szerint személyes megjelenéssel teljesíthető. Ezzel szemben az értesítési cím elektronikus azonosítást követően elektronikus kapcsolattartás útján is bejelenthető.

Források

1992. évi LXVI. törvény a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról

LAKCÍMKÁRTYA

 állampolgárság, lakcím

A polgár lakcím adata bejelentett lakóhelyének, illetve tartózkodási helyének címe. A Magyarország területén élő polgárok egymás közötti jogviszonyainak, illetve az állami szervek adatiszolgáltatásainak, az állami szervek és a polgárok közötti kommunikáció biztosítása érdekében az állam az (állam)polgárok alapvető személyi, lakcím és értesítési cím adatairól közhiteles nyilvántartást vezet. (A nyilvántartás az állampolgárok körén kívül kiterjed számos jogcímen Magyarország területén élő, vagy letelepedett külföldi állampolgárra is.)

A Magyarország területén élő polgárok kötelesek beköltözés vagy kiköltözés után három munkanapon belül lakóhelyük, illetve tartózkodási helyük címét nyilvántartásba vétel céljából a hatóságnak bejelenteni, amely kötelezettség bármely járási hivatalnál teljesíthető. Az értesítési cím bejelentése bármely járási hivatalnál, kijelölt kormányhivatalnál és a nyilvántartást kezelő központi szervnél teljesíthető. A lakcímbejelentés főszabály szerint személyes megjelenéssel teljesíthető. Ezzel szemben az értesítési cím elektronikus azonosítást követően elektronikus kapcsolattartás útján is bejelenthető.

A nyilvántartás vezetése során a nyilvántartásban szereplő polgárt a hatóság személyi azonosítóval látja el, amely a polgárt az adatkezelés során egyértelműen azonosító, meghatározott módon képzett számjegysor. Ez az ún. személyi azonosító szám, mely nem azonos a személyi igazolvány, illetve a „lakcímkártya” számával. A személyi szám formátuma: x-xxxxxx-xxxx, mely számsorból az első szám a személy nemére és születési évszázadára utal. A következő hat számjegy első két eleme a születési év utolsó két számjegye, a második két elem a születési hónap, míg az utolsó két számjegy a születés napjára utal. A személyi szám utolsó négy számjegyből az első két elem a születés napján kapott „sorszám”, míg az utolsó két számjegy egy ellenőrző kódot tartalmaz.

A nyilvántartásban szereplő polgárt személyi azonosítójáról a nyilvántartó szerv hatósági igazolvánnyal tájékoztatja. („Lakcímkártya”) A személyi azonosítót és lakcímet igazoló hatósági igazolvány tartalmazza a polgár természetes személyazonosító adatait, lakcímét, személyi azonosítóját, az okmány azonosítóját, valamint tájékoztatás céljából a 14. életévét be nem töltött kiskorú esetén a kiskorú törvényes képviselőinek nevét és a kiállítás időpontja szerinti telefonszámát. A személyi azonosítót igazoló hatósági igazolványt úgy kell kiállítani, hogy abból az érintett polgár személyi azonosítója és lakcím adata egyidejűleg

ne váljon megismerhetővé, mely kritériumnak megfelelően az érintett adatok a kártya ellentétes oldalán találhatóak.

A személyi azonosítóról és lakcímről szóló hatósági igazolványt a lakó- vagy tartózkodási hely szerint illetékes járási hivatal állítja ki és kézbesíti a polgár részére.

Források

1992. évi LXVI. törvény a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilván-
tartásáról

MAGÁNÉLET ZAVARTALANSÁGA

 Alaptörvény, jogvédelem, diszkrimináció tilalma

A magánülethez való jog az emberi méltóságból levezetett és a Polgári Törvénykönyvben külön nevesített személyiségi jog. Az Alaptörvény VI. cikkének (1) bekezdése leszögezi, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy a magán- és családi életét tiszteletben tartsák. A magánülethez való jog azonban nem csak egy alkotmányos jog, hanem egy egyéb jogokat összegyűjtő fogalom is. E jogokat találhatjuk példázó jelleggel felsorolva az Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény 8. cikkében.

A magánélet védelme több, egymástól eltérő terület együttes védelmével valósulhat meg. Ide tartozik a személyes adatok védelme, a családi élet és magánlakás, valamint a magántitok, levéltitok védelme is. E védelmek eredménye a magánélet zavartalansága.

A magánülethez való jog sérelmét okozhatja:

- 1. Zaklatás:** Az Alaptörvény XV. cikke alapján egyenlő bánásmód követelménye mindenkit megillet, amely sérelmének egyik megnyilvánulási formája a zaklatás. Zaklatásról akkor beszélünk, ha az emberi méltóságot és a magánszférát egy védett tulajdonság miatt sértő, megalázó, bántó behatás éri. Védett tulajdonság lehet a nem, faj, vallási és politikai nézet, életkor, nemzetiséghez tartozás stb. A zaklatást, mint az egyenlő bánásmód megsértését nem szándékosan is el lehet követni és már egy alkalommal történő megvalósulása jogsértő lesz. A zaklatás súlyos formája büntetőjogi kategória, míg a gyakoribb eseteit, például a munkahelyen, a diszkrimináció tilalmával foglalkozó hatóságok segítségével lehet szankcionálni.
- 2. Sajtószabadság és a véleménynyilvánítás szabadsága:** A sajtószabadság és a magánülethez való jog számos esetben összeütközésbe kerülhet, például amikor az érintettek hozzájárulása nélkül sajtótermékben megjelennek róluk szóló bizalmas tények, fényképek, vagy amikor valótlan dolgok állítása miatt a sértett emberi méltósága sérül, ráadásul nagy nyilvánosság előtt. A magánélet védelme és a véleménynyilvánítás szabadsága azonos értékű alkotmányos jogok, így összeütközésük esetén egyiknek sincs automatikus elsőbbsége, hanem az adott helyzet vizsgálata dönti el, hogy melyik jog kerüljön háttérbe.
- 3. Közszerelői státusz:** a társadalmi szerepvállalás velejárója, hogy egy közszerelő magánülete jobban előtérbe kerül, mint egy átlagemberé.

Ettől függetlenül, a mindenkit megillető védelem rájuk is vonatkozik, mint kollektív védelem, őket is megilleti. Jelenleg közszereplőnek azok minősülnek, akik önként vállalnak nyilvános közéleti szereplést vagy jelentős hatással bírnak ennek alakulására.

A jelenlegi magánjogi jogviszonyokban magánélet védelmének, az ezt alkotó egyéb nevesített jogokhoz képest hézagkitöltő szerepe van, nagyobb hangsúlyt kap a képmás, hangfelvétel és a személyes adatok védelme, valamint a zaklatási esetek visszaszorítása.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 2:43.§

Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről, 8. és 10. cikk

MEDIÁCIÓ

 per, válóper, bíróság, illeték, büntető ügy, szabadságvesztés

A mediáció egy konfliktuskezelési módszer, amely olyan vitás helyzetek megoldására alakult ki, ahol a felek már nem képesek közvetlenül megegyezni egymással. A mediáció esetén egy külső, semleges, pártatlan harmadik résztvevő, a közvetítő (mediátor) segíti a feleket a megoldás kidolgozásában. Célja, hogy a vitában érintett felek kölcsönös megállapodással zárják a konfliktusukat. Bírósági közvetítés segítséget nyújt abban, hogy akár a per megindulásakor, akár a per folyamán a kialakult jogvita gyorsan, hatékonyan rendezhető legyen. A közvetítői eljárás igénybevételével a már megkezdődött peres eljárás akár néhány hét alatt is befejezhető, elkerülve ezzel az évekig is elhúzódó pereskedést, hiszen lehetővé teszi, hogy a peres felek párbeszéd útján jussanak megállapodásra.

A bírósági közvetítői eljárást bárki igénybe veheti, akinek valamely bíróságon már folyamatban lévő ügye van.

Bírósági közvetítői eljárást lehet igénybe venni családjogi viták, például házasság felbontása (válóper), szülői felügyeleti jog gyakorlása, vitás kapcsolattartás vagy vagyonmegosztással kapcsolatos jogviták esetén, különböző szerződésekkal kapcsolatos perek esetén, munkajogi viták esetén, különösképpen a munkabérékkel, munkaviszonnal, munkaszerződésekkel kapcsolatos viták esetén. 2018. január 1. napjától pedig közigazgatási jogvitákhoz kapcsolódóan is igénybe vehető a közvetítői eljárás, ha jogszabály ezt nem zárja ki.

A közvetítői eljárást minden esetben kérelmezni kell. Erre több lehetőség is van. Az erre szolgáló formanyomtatvány interneten keresztül letölthető a bíróságok honlapjáról, de a bíróságok épületében található ügyfélfogadási irodákban is hozzáférhető mindenki számára. A közvetítői eljárás lefolytatását ezen felül saját kezűleg írt kérelemben is kérhetik a felek. Ebben az esetben mindenképp szükséges feltüntetni a vitás felek elérhetőségi adatait, különösképpen nevüket, címüket, e-mail címüket, valamint telefonszámukat. Ezt követően, ha a kérelem benyújtásra került, néhány napon belül a bírósági közvetítő (mediátor) felveszi a kapcsolatot a kérelemben megadott elérhetőségek valamelyikén, hogy időpontot egyeztessen az első közvetítői megbeszélésre. Az első közvetítői megbeszélésen tudnak dönteni a felek, hogy részt kívánnak-e venni a bírósági közvetítői eljárásban, amelyről szintén egy nyilatkozatot kell közösen aláírniuk.

A közvetítői eljárásban a közvetítő dolga, hogy segítse a felek közötti párbeszéd helyreállítását. Meghallgatja a felek álláspontját és elősegíti, hogy az eljárás végén írásbeli megállapodás jöjjön létre. A közvetítői eljárás során létrejött megállapodás azon részét, amely a felek között megindult peres eljárás tárgyát képezi a bírósági eljárást vezető bíró egyezségbe foglalja és egy végzés keretében jóváhagyja. A jóváhagyott egyezségnek ugyanolyan kötőerővel bír, mintha a bíróság a sokszor hosszadalmas per lefolytatása után ítéletet hozna.

Amennyiben a közvetítői eljárás nem jár sikerrel és a feleket nem sikerül kibékíteni, akkor sem éri hátrány a perben álló feleket, hiszen a bíróság ebben az esetben lefolytatja az eljárást és a hagyományos bírósági úton, ítélettel dönti el a jogvitát.

A közvetítői eljárás nem nyilvános és nagyon fontos szabály, hogy a közvetítőt szigorú titoktartási kötelezettség terheli. Az eljárás során tudomására jutott tényeket és adatokat nem hozhatja nyilvánosságra, még a perben eljáró bíró sem szerez tudomást az ott elhangzottakról.

A bírósági közvetítői eljárás nagy előnye, hogy illetékmentes, vagyis külön nem kell díjat fizetni az eljárásért és abban az esetben, ha sikeresen megállapodnak a felek, akkor a peres eljárás során is 90%-70% vagy 50% illetékkedvezményben részesülhetnek, jelentősen csökkentve ezzel a perköltséget.

Közvetítői eljárásban részt vehetnek olyan személyek is, akiknek a bíróságok előtt nincs folyamatban peres ügye, vagy nem bírósági közvetítőt szeretnének igénybe venni. Ebben az esetben az Igazságügyi Minisztérium internetes oldalán található névjegyzékben szereplő közvetítőt választhatnak. Fontos azonban megjegyezni, hogy ebben az esetben a feleknek a közvetítő tevékenységéért díjat kell fizetniük. Ennek összegéről szabadon állapodhatnak meg a közvetítővel.

A mediációt kevésbé súlyos bűncselekmények esetén is lehet alkalmazni. A Büntető Törvénykönyv lehetőséget biztosít a közvetítői eljárásra az élet, testi épség és egészség elleni, az emberi szabadság elleni, az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények, a közlekedési bűncselekmények, a vagyon elleni, valamint a szellemi tulajdonjog elleni bűncselekmények miatt indult büntetőeljárásban. Ennek feltétele azonban, hogy az elkövetett bűncselekményt a törvény nem bünteti ötévi szabadságvesztésnél súlyosabban, és az, hogy az elkövető a nyomozás során beismerő vallomást tett.

Források

2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről

2006. évi CXXIII. törvény a büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről

www.igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/kozvetitok (2019.04.12.)

MEGYEI JOGÚ VÁROS

önkormányzat

Ez a státusz, cím jelentős történeti múltra tekint vissza. A megyei jogú város a törvényhatósági jogú városok jogutódja. A címet a régebbi önkormányzatokról szóló törvény alapján lehetett megszerezni. Azok a városok kaphatták meg, amelyek lakosság száma meghaladta az 50 ezer főt, majd néhány évre bővítették a jogosultak körét és 50 ezer fő alatti városok is megkaphatták. A megyei városok száma 2006-ra elérte a 23-at, ezek a 18 megyeszékhely, továbbá Dunaújváros, Érd, Hódmezővásárhely, Nagykanizsa és Sopron.

Ma a megyei jogú városok a megyeszékhely-városok és azok a városok, amelyek 2012. december 31. napján megyei jogú városi jogállással rendelkeztek (Dunaújváros, Érd, Hódmezővásárhely, Nagykanizsa és Sopron). Más város megyei jogú várossá nyilvánítására akkor kerülhet sor, ha az Országgyűlés megváltoztatja a megye székhelyét, egyébként megyei jogú várossá nyilvánításra már nincs lehetőség.

A megyei jogú város települési önkormányzat, amely azokat a közszolgáltatásokat is biztosítja, amelyek saját területén túl a megye egészére vagy nagy részére kiterjednek. Vagyis abban különböznek a többi várostól, hogy megyei szintű közszolgáltatásokat (kórház, oktatás, könyvtár stb.) is biztosítanak a város területén. A státuszuk szabályozása, fenntartása egyrészt a nagyobb városok igényei, másrészt az ott és a környéken élő lakossággal kapcsolatos feladatok miatt indokolt.

A megyei jogú város képviselő-testülete a közgyűlés. Azon túl, hogy biztosítja a megye egészére, illetve nagy részére kiterjedő közszolgáltatásokat, a területén ellátja a megyei önkormányzat feladat- és hatásköreit is. A megyei jogú városokban több aljegyző is kinevezhető. A megyei önkormányzati képviselőket a választópolgárok megyei listán választják. Ezen választások tekintetében minden megye egy választókerületet képez, amelynek viszont a megyei jogú város nem része.

Források

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól 21. §, 82. § (1)

MENEKÜLT

 állampolgárság, hontalan

Menekült az a külföldi állampolgár vagy hontalan személy, aki faji, illetőleg vallási okok, nemzeti hovatartozás, meghatározott társadalmi csoporthoz tartozás vagy politikai meggyőződése miatti üldözése, vagy az üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága, szokásos tartózkodási helye szerinti országon kívül, jelen esetben Magyarországon tartózkodik és nem tudja vagy az üldözéstől való félelme miatt nem kívánja az állampolgársága szerinti ország védelmét igénybe venni. A menekült státusznak azonban feltétele, hogy a menekültügyi hatóságnál menekültstátusz iránti kérelmet terjesztett elő és e kérelmére a hatóság az érintettet menekültként elismerte.

A kérelemre indult menekültügyi eljárás időtartama 60 nap, amely alatt kerül sor a kérelmező személyes meghallgatására, valamint más eljárási cselekmények végrehajtására. Lehetőség van arra, hogy úgynevezett gyorsított eljárásban, rövidebb idő alatt bírálják el a benyújtott kérelmet.

Abban az esetben, ha a menedékjogi kérelmet repülőtéren terjesztik elő, akkor a repülőtéri tranzitónában kerül elhelyezésre a kérelmező és az eljárás időtartama 8 nap. Ha ezalatt az idő alatt nem tudják lezárni az eljárást, akkor be kell léptetni a kérelmezőt Magyarország területére.

A hatóság az eljárás lefolytatása, valamint az úgynevezett dublini átadás biztosítása miatt a kérelmező menekültügyi őrizetbe vehető. A menekültügyi őrizet legfeljebb 72 órára rendelhető el, azonban, ha a hatóság indítványozza, akkor a bíróság ezt az őrizetet 60 nappal meghosszabbíthatja. Fontos garanciális szabály azonban, hogy az őrizet teljes időtartama nem lehet több 6 hónapnál.

A menekültügyi eljárás során a hatóság többféle döntést hozhat. Hozhat döntést arról, hogy a kérelmezőt menekültként elismeri. Hozhat olyan döntést, hogy oltalmazottként ismeri el. Oltalmazott az a személy, aki ugyan nem felelt meg a menekültkénti elismerés feltételeinek, de fennáll annak a veszélye, hogy származási országába történő visszatérése esetén őt súlyos sérelem érné, és nem tudja, vagy a veszélytől való félelmében nem kívánja hazája védelmét igénybe venni.

A hatóság dönthet úgy, hogy befogadotti státuszt ad, ami egy speciális engedély és ezen engedély birtokában ideiglenesen Magyarországon maradhat a kérelmező.

A menekültügyi eljárás zárulhat a kérelem teljes elutasításával, valamint az eljárás megszüntetését kimondó határozat meghozatalával is.

Abban az esetben, ha a hatóság a kérelmet elutasítja, és a kérelmező más jogcímen nem tartózkodhat Magyarországon, akkor a menekültügyi hatóságnak kell döntenie a kérelmező kiutasításáról és kitoloncolásáról és meghatározza a beutazási és tartózkodási tilalom időtartamát.

A kérelmet elutasító, továbbá a kiutasításról szóló döntéssel szemben a kérelmező jogorvoslatért bírósághoz fordulhat. A bíróság a hatóság döntését helybenhagyja vagy hatályon kívül helyezi és új eljárás lefolytatására kötelezi a hatóságot.

Ha az eljárás a kérelmező részéről nézve sikeresen zárul, nemzetközi védelemben részesül és Magyarország területén tartózkodási jogot kap.

A menekültet, ha törvény vagy más jogszabály másként nem rendelkezik, akkor ugyanazok a jogok illetik meg és kötelezettségek terhelik, mint a magyar állampolgárokat. Lényeges kivétel, hogy a menekült a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásán, valamint a helyi népszavazáson szavazhat, egyéb esetben választójoggal nem rendelkezik. Továbbá nem tölthet be olyan munkakört, feladatkört és nem viselhet olyan tisztséget, amelynek ellátásához a jogszabály a magyar állampolgárságot feltételül állapítja meg.

A menekült az öt megillető jogokon felül köteles a menekültügyi hatósággal együttműködni, elrendelésük esetén egészségügyi szűrésnek, gyógykezelésnek alávetni magát, valamint köteles Magyarország jogszabályait megtartani.

Források

Magyarország Alaptörvénye

SCHANDA Balázs: Az államalkotó tényezők. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 103-122.

2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról

2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról

TÓTH Judit: Státuszjogok. Lucidus Kiadó, Budapest, 2004.

MINISZTÉRIUM

A minisztérium a központi közigazgatás állami szerveinek egyik típusa. Magyarországon az úgynevezett klasszikus minisztériumi struktúra működik, ami azt jelenti, hogy egy minisztérium politikai és szakmai elemeket is tömörít. Ennek lényege az, hogy a változó politikai elem (miniszter, államtitkár) mellett, vannak állandó szakmai tudással rendelkező személyek is. A minisztérium egy központi szerv, amelynek illetékessége az egész ország területére kiterjed. Ez azt jelenti, hogy az ország bármely pontján felmerülő ügygel foglalkozhat.

A minisztériumokat a 2018. évi V. Magyarország minisztériumainak felsorolásáról szóló törvény sorolja fel. A törvény szerint Magyarországnak 10 minisztériuma van.

A minisztérium szakmai szervezeti egységei a főosztályok, azon belül az osztályok, ezekben dolgoznak a kormánytisztviselők. A főosztályok általában valamelyik helyettes államtitkár irányítása alatt állnak, de tartozhatnak a miniszter, valamelyik államtitkár vagy a közigazgatási államtitkár irányítása alá is. A funkcionális főosztályok gyakran miniszteri vagy államtitkári alárendeltségben működnek. A minisztériumok szervezetét, a vezető személyek jogállását (jogait és kötelezettségeit) és felépítését a törvény általánosságban határozza meg, a konkrét minisztérium ilyen jellegű szabályait az adott minisztérium Szervezet és Működési szabályzata határozza meg.

A miniszter a minisztérium vezető személye. A miniszter vezeti a minisztériumot, e feladatkörében irányítja az államtitkár és a közigazgatási államtitkár tevékenységét. A miniszter részletes feladatait és az ügyek körét, amelyekben eljár a Kormány eredeti jogalkotói hatáskörben kiadott rendeletben állapítja meg. A tárca nélküli miniszter feladatköréként az egy miniszter feladatkörébe sem tartozó feladatok ellátása határozható meg.

A minisztérium politikai vezetői és közvetlen környezetük gyakran cserélődhet. Ide tartozik a miniszter és az államtitkár, valamint a munkájukat segítő szervezeti egységek és tisztviselők (például a belügyminisztérium szabályozási és koordinációs helyettes államtitkár szabályozási főosztályának vezetője). A miniszter munkáját a kabinetfőnök által vezetett miniszteri kabinet segíti, amely a minisztériumi munka koordinációjában is döntő szerepet játszik. A kabinetben belül szerveződnek az értekezletek, testületek, valamint itt működnek a miniszter tanácsadói. A kabinetben belül vagy amellelt a miniszter munkáját a miniszteri titkárság segíti. Meghatározott feladat ellátására miniszteri biztost nevezhet ki, illőleg munkacsoport létrehozásáról dönthet.

A politikai változásoktól független, professzionális közzolgálati tisztviselői réteg is van a minisztériumokban. Ide tartozik a közigazgatási államtitkár, aki a minisztérium hivatali apparátusának (másként: szervezetének) szakmai vezetője. A köztársasági elnök nevezi ki, de az állami vezetők kategóriáján belül a szakmai vezetők közé tartozik. Szakmai minősítésének okai egyrészt, hogy kinevezését határozatlan időre kapja, másrészt szükséges a törvényben meghatározott felsőfokú végzettség, illetve a tisztség összeférhetetlen az országgyűlési mandátummal.

Források

2018. évi V. törvény Magyarország minisztériumainak felsorolásáról

2010. évi XLIII. törvény a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló törvény

MUNKAVÁLLALÁS

Alaptörvény

A munkavállaló az a természetes személy, aki a munkaszerződés alapján munkát végez alárendelten, függőségi viszonyban. A munkavállalás pedig a természetes személy által a munkaszerződés alapján végzett munkája. A munkavállalás munkaviszonyt teremt a munkavállaló és a munkáltató között. A munkaviszony a munkavállaló és a munkáltató között munkaszerződés alapján létrejövő jogviszony, amelyben a munkavállaló köteles munkavégzésre, a munkáltató pedig foglalkoztatásra és munkabér fizetésre. A munkavállaló csak természetes személy lehet, míg a munkáltató lehet jogi személy vagy jogi személyiség nélküli egyéb szervezet is.

A munkavállalás általános feltétele a meghatározott életkor elérése, a cselekvőképességtől függetlenül. Ez az életkor 16. életév, vagy iskolai szünet alatt a 15. életév. A munka törvénykönyve tartalmaz bizonyos kivételeket amikor 16. évtől fiatalabb személy is vállalhat munkát. További korlát lehet a különös munkavállalói képesség megléte, ami lényegben az általános feltételeken túli feltételek. Ezek a további feltételek lehetnek egészségvédelmi célúak, valamint közérdekű tilalmak. Egészségügyi célú feltétel, hogy bizonyos személy (pl. nők, fiatal munkavállalók) nem foglalkoztathatók egészségre ártalmas munkakörben, valamint egy ilyen feltétel az is, hogy bizonyos munkakörök betöltéséhez előzetes alkalmassági vizsgálat szükséges. Közérdekű tilalomnak minősül például a külföldiek munkavállalásának engedélyhez kötése, továbbá a munkavállalás bizonyos képesítési követelményekhez kötése, valamint a büntetlen előélet kikötése vagy a foglalkozástól eltiltás alatt való nem állása.

A munkaviszony megszűnéséhez nincs szükség a felek nyilatkozatára, ilyen esetben valamilyen objektív körülmény miatt a munkaviszony automatikusan szűnik meg. Megszüntetés esetén szükséges a felek akaratából származó kétoldalú, vagy az egyik fél egyoldalú, a másik félhez intézett nyilatkozatára. A megszűnés oka lehet a munkavállaló halála, a munkáltató jogutód nélküli megszűnése, a határozott idő lejáta, jogállás változással vagy más törvényben meghatározott ok. A megszüntetés történhet a munkáltató és a munkavállaló közös megegyezésével, felmondással, illetve azonnali hatályú felmondással.

Források

Magyarország Alaptörvénye XII. cikk

2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről

NEMZETISÉGI JOGOK

 Alaptörvény, állampolgárság, diszkrimináció tilalma, kisebbségi (nemzetiségi) önkormányzat

Magyarország Alaptörvénye XXIX. cikkének rendelkezése alapján a Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezők. Az Alaptörvény szerint minden, valamely nemzetiséghez tartozó magyar állampolgárnak joga van önazonossága szabad vállalásához és megőrzéséhez. Az Alaptörvény rendelkezése szerint továbbá a Magyarországon élő nemzetiségeknek joguk van az anyanyelvhasználathoz, a saját nyelven való egyéni és közösségi névhasználathoz, saját kultúrájuk ápolásához és az anyanyelvű oktatáshoz, valamint a nemzetiségek helyi és országos önkormányzatokat is létrehozhatnak.

A nemzetiség és a nemzetiséghez tartozás fogalmát az Alaptörvény nem határozza meg, azt sarkalatos törvény hatáskörébe utalja. Ez alapján, a nemzetiségek jogairól szóló törvény fogalom meghatározása szerint nemzetiségnek tekintünk minden olyan, Magyarország területén legalább egy évszázada honos népcsoportot, amely az állam lakossága körében számszerű kisebbségben van, a lakosság többi részétől saját nyelve, kultúrája és hagyományai különböztetik meg és egyben olyan összetartozás-tudatról tesz bizonyosságot, amely mindezek megőrzésére, történelmileg kialakult közösségeik érdekeinek kifejezésére és védelmére irányul.

A törvény rendelkezései alapján a nemzetiséghez tartozás önkéntes kinyilvánításon alapul: nemzetiségezh tartozik az a Magyarországon lakóhellyel rendelkező személy, aki magát valamely nemzetiséghez tartozónak tekinti és ezen nemzetiséghez tartozását a megfelelő módon kinyilvánítja. Jelenleg a törvény 13 nemzetiséget ismer el azzal a lehetőséggel, hogy a jövőben a lista bővíthet. E szerint Magyarországon élő kisebbség a bolgár, a görög, a horvát, a lengyel, a német, az örmény, a roma, a román, a ruszin, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán.

A nemzetiséghez tartozás olyan alapvető emberi jog, amely egyéneket és közösségeket egyaránt megillet. Azonban mind az egyéni, mind a közösségi jogvédelmet tekintve az általános alapvető jogok közül a nemzetiségek esetében kiemelt jelentőséggel bír a jogegyenlőség és diszkrimináció tilalma. (Így különösen a nemzetiséghez való tartozás miatt tilos az egyenlő bánásmód követelményének bármilyen megsértése.) A nemzetiségeket és azok tagjait sajátos egyéni és közösségi jogok is megilletik identitásuk megőrzése, közösségeik fennmaradása érdekében. A nemzetiségek ezen jogai olyan külön jogok, melyeknek biztosítása

a kisebbség sérülékenysége, a többséggel szembeni kiszolgáltatott helyzete miatt szükséges, s mely jogokra a többséghez tartozóknak nincs szükségük.

A nemzetiségek jogairól szóló törvény általános jellegű rendelkezése szerint minden nemzetiség jogosult arra, hogy nemzetiségi közösségként létezzen és fennmaradjon. Ezen kívül minden nemzetiségi közösségnek és nemzetiséghez tartozó személynek joga van a szülőföldjén való zavartalan boldoguláshoz, a saját, a szülők, ősök születési vagy lakhelyének kultúrájához, hagyományaihoz való kötődés szabadságához és oltalmához; az óhazával való zavartalan kapcsolattartáshoz. A nemzetiséghez tartozó személynek joga van az óhaza állami és közösségi intézményeivel, mind a más országokban élő nemzetiségekkel való kapcsolattartásra is.

A fentiekén túl a nemzetiségi jogokat aszerint csoportosíthatjuk, hogy azok a nemzetiség körébe tartozó egyént, vagy a teljes közösséget illetik meg. E szerint megkülönböztetünk egyéni és kollektív nemzetiségi jogokat.

A nemzetiségekről szóló törvény szerint az egyéni jogok körébe soroljuk a nemzetiségi önazonosság szabad megvallását, őrzését vagy elhagyását. Amennyiben az egyén önmagát a nemzetiséghez tartozónak tekinti, úgy a nemzetiséghez tartozó személy joga, hogy nemzetiséghez tartozását önkéntesen és névtelenül megvallhassa. Ezen kívül joga van anyanyelvének szabad használatához szóban és írásban, történelmének, kultúrájának, hagyományainak megismeréséhez, ápolásához, gyarapításához és továbbadásához; megtanulni anyanyelvét, részt venni anyanyelvű köznevelésben, oktatásban és művelődésben, valamint oktatási esélyegyenlőséghez és kulturális szolgáltatásokhoz. A nemzetiséghez tartozó személyeknek joguk van a családra vonatkozó nemzetiségi hagyományok tiszteletben tartására, családi kapcsolataik ápolására, családi ünnepeiknek anyanyelven történő megtartására és az ezekhez kapcsolódó, vallási közösség által végzett szertartások anyanyelven való lebonyolítására.

A nemzetiséghez tartozó személynek joga továbbá, hogy anyanyelvén használja a családi és utónevét, és joga van családi és utónevének hivatalos elismeréséhez, saját és gyermeke utónevének saját nemzetiségének megfelelő megválasztásához és nemzetisége nyelvének szabályai szerinti anyakönyveztetéséhez. Végül a nemzetiséghez tartozó személynek joga van a nemzetiségi szervezetek létesítésénél választójog gyakorlására.

A nemzetiségeket megillető kollektív – vagyis az egész nemzetiséget, mint közösséget megillető – jogok körébe tartozik az önazonosság megőrzése, ápolása, erősítése és átörökítése, történelmi hagyományaik, nyelvük megőrzése és fejlesztése, tárgyi és szellemi kultúrájuk ápolása és gyarapítása. A nemzetiségeknek a közösségi névhasználathoz fűződő jogaik gyakorlása során joguk van a történelmileg kialakult helységnevek, utcanevek és egyéb, a közösség számára szánt földrajzi megjelölések használatához, intézmények létrehozásához és működtetéséhez, nemzetiséghez tartozók óvodai neveléséhez, általános iskolai neveléséhez-oktatásához,

nemzetiségi kollégiumi ellátásához, gimnáziumi, szakközépiskolai, szakiskolai neveléséhez-oktatásához.

Ezen kívül a nemzetiségek jogairól szóló törvény szerint Magyarország biztosítja a nemzetiségi közösségeknek rendezvényeik és ünnepeik zavartalan megtartásához, építészeti, kulturális, kegyeleti és vallási emlékeik, hagyományaik megőrzéséhez, ápolásához és átörökítéséhez, jelképeik használatához fűződő jogait.

A nemzetiségi szervezeteket megilleti a széles körű és közvetlen nemzetközi kapcsolatok kiépítésének és fenntartásának a joga, valamint a nemzetiségeket kollektív jogként megilleti a helyi és nemzetiségi önkormányzatok létrehozásának és működtetésének joga (települési, megyei, fővárosi, országos, és fővárosi kerületi szinten is), illetve a részvétel az Országgyűlés munkájában. Ezt a kisebbségi szószólókon keresztül valósítják meg, amennyiben nem sikerült a kedvezményes mandátumszerzés a parlamenti választásokon.

A Magyarországon élő nemzetiségek védelmében, a nemzetiségi jogok garantálásának biztosításának ellenőrzése céljából a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét az alapvető jogok biztosának állandó helyettese látja el.

Források

Magyarország Alaptörvénye, XXIX. cikk

2011. évi CLXXIX. Törvény a nemzetiségek jogairól, 1.§, 3-21.§§

SCHANDA Balázs: Az államalkotó tényezők. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 103-122.

NÉPSZAVAZÁS

Alaptörvény

A népszavazás a közvetlen demokrácia legfontosabb eszköze, ez az intézmény teremti meg annak a lehetőségét, hogy a nép ne csupán a képviseleti szervek (Országgyűlés, helyi képviselő-testület) megválasztásán keresztül – azaz közvetetten –, hanem közvetlenül is beleszólhasson az ország életét nagyban befolyásoló kérdésekbe. Tehát a népszavazás, azon belül is az országos népszavazás a népszuverenitás gyakorlásának kivételes módja, amelyet az Országgyűlés hatáskörébe tartozó kérdésekben lehet tartani.

A közvetlen demokrácia előnyei, hogy növeli a döntés politikai súlyát, ha közvetlenül a nép hozza meg, vagyis nagyobb legitimitációt ad, illetve kevésbé érvényesülnek a pártpolitikai erővonalak, a szavazók nem feltétlenül politikai szimpátiájuk alapján ítélik meg a népszavazásra bocsátott kérdést.

A közvetlen demokrácia hátránya, hogy a döntés nem a kompromisszum elvén születik, a kisebbségben maradt vélemény nem játszik szerepet végső döntés kialakításában, nem biztosítja a kontinuitást, a népszavazás csak egy-egy döntésre „veszi vissza” a hatalmat a képviseleti szervektől és nem mellesleg meglehetősen költségek a lebonyolítása.

A népszavazás területi kiterjedés alapján lehet

- a. országos (a választópolgárok a főhatalmat, a népszuverenitást gyakorolják közvetlenül);
- b. helyi (a helyi közügyek intézése).

Kezdeményező szerint a

- a. közhatalom gyakorlásában részt vevő szervek/személyek által (amelynek fő funkciója a legitimitáció, a döntés utólagos megerősítése),
- b. kormány, köztársasági elnök vagy
- c. választópolgárok közössége által (a képviseleti szervek „akarata ellenére”, legalább 100 ezer választópolgár kezdeményezi).

Kezdeményezés jellege szerint:

- a. kötelező (ha legalább 200000 választópolgár kezdeményezi),
- b. fakultatív (minden más esetben, a közvetlen és képviseleti demokrácia keveredik).

Kötőerő szerint a már megtartott népszavazás lehet

- a. ügydöntő (ami azt jelenti, hogy ha a megtartott népszavazás érvényes és eredményes, akkor annak eredménye köti az Országgyűlést);
- b. csak tájékoztatójellegű (a hatályos szabályozás szerint ilyen már nincs Magyarországon, de egyébként azt jelenti, hogy az Országgyűlés nem köteles figyelembe venni annak eredményét, nem keletkeztet számára további kötelezettséget).

Országos népszavazás

Jelenleg minden népszavazás ügydöntő, az Országgyűlésnek – a népszavazás napjától számított 180 napon belül – az érvényes és eredményes népszavazást végre kell hajtani, vagyis a feltett kérdésre adott válasznak megfelelő tartalmú törvényt kell alkotni.

Az Alaptörvény szerint az országos népszavazás érvényes, ha az összes választópolgár több mint a fele érvényesen szavazott és eredményes, ha az érvényesen szavazó választópolgárok több mint fele a megfogalmazott kérdésre azonos választ adott. A népszavazás nem önvégrehajtó csupán jogalkotásai (vagy más intézkedési) kötelezettséget keletkeztet a parlament számára. Az ügydöntő népszavazás eredménye 3 évig köti az Országgyűlést (csak azután tehát el az eredményétől), és az érvényes és eredményes népszavazást követően 3 évig nem kezdeményezhető újabb népszavazás az adott kérdésben (moratórium).

A népszavazás tárgyát tekintve kétféle szabályozási megközelítés lehetséges:

- a. pozitív: tételes felsorolás a népszavazásra bocsátható kérdésekről,
- b. negatív: minden olyan kérdéstről lehet népszavazást tartani, amelyet a jogszabályok nem tiltanak.

Nemcsak abban a kérdésben tartató népszavazás, amit az Országgyűlés törvényben ténylegesen szabályoz, hanem abban is, amit szabályozhatna: mindenről lehet népszavazást tartani, amit az Alaptörvény nem delegál kifejezetten más szerv hatáskörébe. Népszavazás csak a parlamentre vonatkozóan fogalmazhat meg előírást, a képviselőkre nézve nem.

Nem tartható népszavazás az alábbi tárgykörökben (lásd részletesen: Alaptörvény 8. cikk (3) bekezdés) – Alaptörvény módosítására irányuló kezdeményezés, központi költségvetésre vonatkozóan, közkegyelem gyakorlásáról, országgyűlés feloszlásáról stb.

A népszavazás tárgyában feltett kérdést úgy kell megfogalmazni, hogy egyértelmű legyen. Választópolgári oldalról az egyértelműség azt jelenti, hogy csak egyféle értelmezhetőség létezik, a választópolgár egyértelmű „igen”-nel vagy „nem”-mel tudjon válaszolni. A jogalkotó oldaláról az egyértelműség azt jelenti, hogy az Országgyűlés világosan látja, hogy eredményes népszavazás esetén milyen jogalkotási kötelezettség terheli.

A népszavazási eljárás több egymástól elkülöníthető szakaszra osztható a 2013. évi CCXXXVIII. törvény értelmében:

1. szervezési szakasz

A népszavazás szervezője lehet választópolgár vagy párt, társadalmi szervezet. A népszavazás szervezője elkészíti az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát a népszavazásra bocsátandó kérdéssel és benyújtja a Nemzeti Választási Bizottságnak (NVB), legkevesebb 20, legfeljebb 30 támogató aláírással együtt.

2. kérdés hitelesítés

A Nemzeti Választási Iroda (NVI) vezetője 3 napon belül határozattal elutasítja kérdést, ha az a népszavazás alkotmányos céljával és rendeltetésével nyilvánvalóan ellentétes, az alapvető formai követelményeket nem teljesíti és azonos tárgykörben, már van folyamatban népszavazási eljárás. 30 napon belül hitelesítéséről, ha a mintapéldány a formai és tartalmi feltételeknek megfelel.

3. aláírásgyűjtés

Az ívet 120 napos jogvesztő határidőn belül kell az NVB-nek átadni a szükséges számú aláírással. Az aláírásgyűjtés szünetel, ha az aláírásgyűjtésre nyitva álló határidőn belül (vagy az azt követő 40 napon belülre) általános parlamenti vagy önkormányzati választásokat tűztek ki.

4. aláírások ellenőrzése

Az NVB 60 napon belül ellenőrzi az aláírások számát, az adatokat és hogy mindenkinek csak egyszer írta-e alá az ívet. Erről az NVB határozat hoz, amely a Kúria előtt támadható meg. Az eredményről az NVB elnöke tájékoztatja az Országgyűlés elnökét.

5. népszavazás elrendelése

Az Országgyűlés 30 napon belül dönt a népszavazás elrendeléséről.

6. népszavazás kitűzése

A köztársasági elnök dönt a népszavazás időpontjáról, amely a kitűző határozattól számított 43. és 90. nap között lehet.

Helyi népszavazás

Helyi szinten is van lehetőség a közvetlen demokrácia gyakorlására helyi népszavazás formájában, amelyet a képviselők legalább egynegyede, a testület bizottsága, a helyi egyesület vezető testülete, a rendeletben meghatározott számú választópolgár kezdeményezheti a polgármesternél.

A helyi népszavazást kötelező elrendelni, ha a polgárok széles körét érintő kérdésről van szó (pl. település átsatolása másik megyéhez, községegyesítés), valamint rendeletben meghatározott számú választópolgár kezdeményezése esetén

Fakultatív elrendelni, a testület hatáskörébe tartozó ügyben, önkormányzati rendelet megerősítésére.

Tilos elrendelni a költségvetésről, a helyi adónemet illetőleg mértéküket megállapító rendelet tárgyában, a testület hatáskörébe tartozó szervezeti, működési, személyi kérdésekben és a képviselő-testület feloszlásáról.

Források

Magyarország Alaptörvénye B. cikk, XXIII. Cikk (7), 31. cikk (2), 8. cikk (3) bekezdés

2013. évi XXXVI. törvény a népszavazás kezdeményezéséről, az európai polgári kezdeményezésről, valamint a népszavazási eljárásról

2013. évi XXXVI. törvény a választási eljárásról

2011. évi CLXXXIX. törvény a helyi önkormányzatokról

Alkotmánybíróság főbb elvi megállapításai: 2/1993. (I.22.) ABH, 52/1997. (X.14.) ABH, 25/1999. (VII.7.) ABH, 50/2001. (XI.29.) ABH, 63/2002. (XII.3.) ABH, 100/2007 (XII.6.) ABH, 64/2009. (VI.18.) ABH

Alkotmánybírósági konkrét esetek a népszavazással kapcsolatban: 51/2001. (XI.29.) ABH, 52/2001. (XI.29.) ABH, 72/2003. (XII.19.) ABH, 15/2003. (IV.18.) ABH, 46/2006. (X.5.) ABH, 57/2007. (X.12.) ABH, 61/2008. (IV.29.) ABH

NEVELŐSZÜLŐ

 családban nevelkedés, gyermeki jogok, gyámhatóság, gyám

Az együttélés egyik legfontosabb kerete a család. Számos törvényben rögzítésre kerül a gyermek családban nevelkedéshez fűződő joga (gyermeki jogok). A legcélszerűbb és legkedvezőbb állapot, amikor a kiskorú gyermek a saját családjában nevelkedik, ugyanakkor megannyi esetben ezt nem lehet megoldani. Ilyen esetekre az állam kötelezettségek vállalt arra, hogy a lehető legszélesebb körben próbálja biztosítani családszerű környezetben való felnövekedést olyan gyermekek számára, akik saját családjukban nem nevelkedhetnek. Ezen családszerű környezet egyik formája a gyermek nevelőszülőnél való elhelyezése.

Gyermekvédelem alatt értjük pl. a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítését, a szülői vagy más hozzátartozói gondoskodásból kikerült gyermek helyettesítő védelmének biztosítását.

Az állam a gyermek védelmét pénzületi, természetbeni és személyes gondoskodást nyújtó *gyermekjóléti alapellátások* és *gyermekvédelmi szakellátások*, továbbá hatósági intézkedések útján biztosítja. A személyes gondoskodást nyújtó alapellátások biztosítása az önkormányzatok feladata, amelynek keretében a helyi önkormányzat maga alakítja ki az helyi ellátórendszerét. Az alapellátások célja, többek között, hogy a gyermek a családjában megfelelően fejlődhessen, megelőzzék a gyermek családból való kiemelését stb. Ezzel szemben a személyes gondoskodást nyújtó szakellátások, amely ellátása állami feladat, a családból kiemelt gyermek ellátását, védelmét, valamint a családjának pótlását szolgálja.

Elsőként a gyermekjóléti alapellátások körébe, azon belül is a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti ellátásokhoz tartozó *gyermek átmeneti gondozásáról* szükséges szót ejteni. Maga a jogintézmény neve is sugallja, hogy ez átmeneti jellegű megoldás, amelyre a szülő, vagy a gyermek törvényes képviselőjének kérelmére akkor kerül sor, ha a szülő ideiglenesen nem tudja megoldani a gyermek nevelését egészségügyi állapota vagy más indokolt körülmény miatt. Az átmeneti gondozás megszűnik, az okot adó körülmény elhárulásával vagy 12 hónap elteltével. Az átmeneti gondozás egyik formája, amikor a gyermeket *befogadó szülő*nél, vagy helyettes szülőnél helyezik el. A befogadó szülő(k) átmenetileg vagy tartós jelleggel a saját háztartásában nyújt teljes körű ellátást a gyermeknek. Befogadó szülő a helyettes szülő, nevelőszülő, speciális nevelőszülő és a különleges nevelőszülő is. A helyettes szülő a családban élő gyermek átmeneti gondozását

egyéni nevelési-gondozási terv alapján a saját háztartásában biztosítja. A helyettes szülő tevékenységét helyettes szülői jogviszonyban végzi. Láthatjuk tehát, hogy a befogadó szülő fogalmába beletartozik az átmeneti gondozást biztosító helyettes szülő, illetve gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermeket ellátó nevelőszülő (ideértve a speciális és különleges nevelőszülőt is). Különleges ellátást kell biztosítani a tartósan beteg, fogyatékos és a három év alatti gyermek számára. Speciális ellátást kell biztosítani súlyos pszichés vagy súlyos diszszociális tüneteket mutató gyermeknek, valamint pszichoaktív szert használó gyermek számára. A nevelőszülőknek mindig hálózatban kell működniük.

A személyes gondoskodást nyújtó gyermekvédelmi szakellátások körébe tartozik az *otthont nyújtó gyermekvédelmi szakellátás*. Ennek keretében kiemelten fontos a nevelőszülői ellátás elsődlegessége az intézményi ellátással szemben, a családban való nevelkedés pozitív hatásai miatt. Az otthont nyújtó ellátás keretében biztosítani kell az ideiglenes hatállyal elhelyezett, illetve nevelésbe vett gyermek számára

1. a teljes ellátását,
2. a családgondozást (a gyermek saját családjához való visszakerülés érdekében) vagy az örökbefogadás előkészítését,
3. az utógondozást (a családjába való visszailleszkedéshez vagy önálló élet megkezdéséhez).

Otthont nyújtó ellátást biztosít a nevelőszülő a működtető közreműködésével, vagy ha ez nem lehetséges, gyermekotthon, vagy fogyatékos és pszichiátriai betegek otthona a területi gyermekvédelmi szakszolgálat támogatásával.

Nevelőszülő a 24. életévét betöltött személy, aki nem áll cselekvőképességet érintő gondnokság és támogatott döntéshozatal hatálya alatt, büntetlen előéletű, a gondozásába helyezett gyermeknél legalább tizennyolc, de legfeljebb ötven évvel idősebb, valamint személyisége, körülményei és képzettsége megfelelő. Az előírt korkülönbségtől, illetve a képesítéstől a gyermek érdekében kivételesen el lehet tekinteni, ha a gyermek hozzátartozói között van olyan személy, aki vállalná a gyermek nevelését, és a gyermek kötődik is hozzá, de ezen hozzátartozó a saját családja és a gyermek anyagi veszélyeztetése nélkül csak nevelőszülőként tudja vállalni a gyermek nevelését.

Speciális és különleges nevelőszülő csak az lehet, aki a jogszabályban meghatározott követelményeknek megfelel, valamint biztosítani tudja a speciális és a különleges szükségletű gyermek ellátását, nevelését.

A működtető a nevelőszülő alkalmasságát háromévente rendszeresen felülvizsgálja.

A nevelőszülő a saját gyermekeivel együtt legfeljebb hat gyermeket és fiatal felnőttet gondozhat. Ettől a számtól azonban a testvérek közös elhelyezése érdekében el lehet térni.

A nevelőszülő egyéni gondozási-nevelési terv alapján nyújt saját háztartásában teljes körű ellátást az ideiglenes hatállyal elhelyezett, nevelésbe vett gyermeknek.

A nevelőszülőnek segítenie kell a gyermek fejlődését és személyiségének kibontakozását. Biztosítani kell az általa nevelt gyermek kapcsolattartását a családjával, amennyiben a gyámhatóság ezt határozatában előírja, valamint elő kell segítenie a vérszerinti családjába való visszakerülést, vagy az örökbefogadást. Továbbá a nevelőszülő felkészíti a gyermeket az önálló életvitelre, alapvető személyes ügyeinek intézésére.

A nevelőszülőt tevékenységéért *nevelői díj* illeti meg, amelynek legalacsonyabb összege gyermekenként, fiatal felnőttként a mindenkori örökségi nyugdíj legkisebb összegének 120%-a, jelenleg 33.600 Ft. A nevelőszülőt megillető családi pótlékkal együtt ezt az összeget az ellátott étkeztetésére, ruháztatására, tanulására, egészségügyi ellátására, költőpénzére kell fordítani. Amennyiben a gyermek, fiatal felnőtt speciális, különleges nevelési igényű, akkor emelt összegű nevelési díj illeti meg a nevelőszülőt. A nevelőszülő nevelési díj mellett külön ellátmányban is részesül, az ellátott élelmezésének és lakhatásának kiegészítésére. A nevelőszülő köteles együttműködni működtetőjével, a gyermekvédelmi gyámmal, a gyermekkel kapcsolattartásra jogosult szülővel és más hozzátartozóval, gyámhatósággal, területei gyermekvédelmi szakszolgálattal, gyermek iskolájával stb.

A nevelőszülő a működtetőt, illetve a gyermekvédelmi gyámot többek között tájékoztatja a gyermek óvodai, iskolai tanulmányainak megkezdéséről, befejezéséről, ha a gyermek munkavégzésre irányuló jogviszonyt létesít, valamint haladéktalanul tájékoztatja őket, a gyermekkel, fiatal felnőttel kapcsolatos rendkívüli eseményekről, pl. iskolai fegyelmi ügyről, büntetőeljárás megindulásáról.

Tekintettel arra, hogy a nevelőszülő tevékenységét foglalkoztatási jogviszonyban látja el, ezért szabadság illeti meg. A szabadság mértéke függ az általa ellátott gyermekek, fiatal felnőttek számától.

A Bírósági Határozatok 2017. évi 348. számú döntése alapján, *„amennyiben a nevelőszülő nem egyedülállóként, hanem családban vállalta a gyermek gondozását, és a gyermek nevelésében és gondozásában a házastársa is részt vett, akkor a nevelőszülő felel a házastársa magatartásának következményeiért, amennyiben eltűrte annak gyermekkel szemben tanúsított, alkalmatlanság megállapítására okot adó nevelési módszereit.”*

A nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony megszűnik, ha

1. a nevelőszülő meghal,
2. a működtető jogutód nélkül megszűnik,
3. a határozott idő lejár,
4. a gondozásából valamennyi gyermek, fiatal felnőtt kikerült és a gyámhatóság három hónapon belül nem helyezett gondozásába újabb gyermeket, fiatal felnőttet.

A nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony megszüntetésére az alábbi esetekben kerülhet sor:

1. a felek közös megegyezése,

2. felmondás,
3. azonnali hatályú felmondás.

Azonnali hatállyal szűnik meg a nevelőszülő foglalkoztatói jogviszonya, ha

1. a nevelőszülő külföldön létesít szokásos tartózkodási helyet,
2. a nevelőszület a bíróság jogerős ítélettel cselekvőképességet érintő gondnokság alá helyezte vagy számára a gyámhatóság támogatót rendelt ki,
3. kizáró ok áll fenn vele, vagy vele közös háztartásban élő más személlyel szemben,
4. a bíróság a nevelőszülő szülői felügyeleti jogát jogerős ítéletével megszüntette,
5. meghatározott magatartást tanúsított. Utóbbira példa, ha meg nem engedett nevelési módszerek alkalmaz, bántalmazza a gyermeket, éheztet, vérszerinti családjával való kapcsolattartást nem biztosítja, az örökbefogadást akadályozza stb.

Források

Magyarország Alaptörvénye, Nemzeti Hitvallás

1997.évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
14.§, 38.§, 45-57.§ 66/C-66/F.§

A nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony és a helyettes szülői jogviszony egyes kérdéseiről szóló 513/2013. (XII. 29.) Korm. rendelet 9.§, 14.§

BH2017. 348. számú ítélet

NYUGDÍJ

Az időskorúak és a tartósan vagy véglegesen munkaképtelenné válók, valamint hozzátartozóik megélhetésének biztosítása érdekében az állam társadalombiztosítási nyugdíjrendszert működtet. A nyugdíj a nyugdíjjárulék alapját képező kereset, jövedelem összegéhez és az elismert szolgálati időhöz igazodik.

A téma szempontjából néhány fogalom tisztázása elengedhetetlen:

1. *saját jogú nyugellátás és a hozzátartozói nyugellátás*: olyan keresettől, jövedelemtől függő rendszeres pénzellátás, amely meghatározott szolgálati idő megszerzése esetén a biztosítottnak, illetve hozzátartozójának jár;
2. *öregségi nyugdíj*: meghatározott életkor elérése és meghatározott szolgálati idő megszerzése esetén járó nyugdíj;
3. *özvegyi nyugdíj*: az elhunyt nyugdíjas, illetve nyugdíjban nem részesülő, de nyugdíjjogosultságot szerzett elhunyt személy házastársának, meghatározott feltételek mellett élettársának, valamint elvált házastársának járó nyugdíj ellátás;
4. *szülői nyugdíj*: az elhunyt nyugdíjas szülőjének, nagyszülőjének, meghatározott feltételek fennállása esetén nevelőszülőjének járó ellátás.

A nyugdíj szolgáltatások között különbséget teszünk az alapján, hogy saját jogon jár, vagy a hozzátartozókat illeti meg. Az előbbi csoportba az örökség nyugdíj, míg az utóbbiba az özvegyi és a szülői nyugdíj tartozik.

Az *öregségi nyugdíj* korhatára az elmúlt években, évtizedekben többször módosult, ugyanakkor minden esetben a jogosult születési évétől függ, mikor mehet nyugdíjba. Így például az, aki 1952. előtt született, 62. életévének, aki 1955-ben született az csak 64. életévének, míg az, aki 1957-ben vagy azt követően született, 65. életévének betöltését követően mehet nyugdíjba. Öregségi teljes nyugdíjra csak az lehet jogosult, aki a rá vonatkozó az öregségi nyugdíjkorhatárt betöltötte és legalább húszévi szolgálati idővel rendelkezik. Öregségi teljes nyugdíjra életkorától függetlenül jogosult az a nő is, aki legalább negyven év jogosultsági idővel rendelkezik. Öregségi résznyugdíjra az jogosult, aki a rá vonatkozó öregségi nyugdíjkorhatárt betöltötte és legalább tizenöt év szolgálati idővel rendelkezik. Az öregségi nyugdíj összege az elismert szolgálati időtől és az öregségi nyugdíj alapját képező havi átlagkereset összegétől függ. Ugyanakkor az öregségi nyugdíj legkisebb összege nem lehet kevesebb, mint 28.500 Ft/hó.

Hozzátartozói nyugellátásra jogosultság szempontjából halálesetnek számít az eltűnés is, ha azt bíróság jogerősen megállapította. Az, aki hozzátartozója halálát

szándékosan okozta, és ezt a bíróság jogerős ítéletben megállapította, hozzátartozói, baleseti hozzátartozói nyugellátásra nem jogosult. Özvegyi nyugdíjra jogosult a házastárs, az elvált házastárs és az élettárs. Amennyiben az elhunyt nem öregségi nyugdíjasként halt meg, akkor az özvegyi nyugdíjra jogosultság függ az elhunyt életkorától és szolgálati idejétől. Az ideiglenes özvegyi nyugdíj a házastárs halálától legalább egy évig, továbbá az elhunyt jogán árvaellátásra jogosult, másfél évesnél fiatalabb gyermeket eltartó özvegynek az árva 18 hónapos életkorának betöltéséig jár. Fogyatékos vagy tartósan beteg gyermek esetén az ideiglenes özvegyi nyugdíj a gyermek harmadik születésnapjáig folyósítható. Ideiglenes özvegyi nyugdíj hatvan százaléka annak az öregségi nyugdíjnak, amely az elhunytat halála időpontjában megilletett, vagy megilletett volna. Az özvegyi nyugdíj mértéke több tényezőtől is függ, így például, hogy az özvegy betöltötte-e már az öregségi nyugdíj legalsó korhatárát vagy megváltozott munkaképességű-e. Ugyanakkor összege, mindig az elhunyt öregségi nyugdíjának meghatározott százaléka, így hatvan vagy harminc százalék. Amennyiben az özvegy, az öregségi nyugdíj korhatárának betöltése előtt házasságot köt, az özvegyi nyugdíjra való jogosultsága megszűnik.

Szülői nyugdíjra az a szülő jogosult, akinek a gyermeke megfelel az elhunyt házastársra meghatározott feltételeknek, ha

1. a szülő a gyermekének halálakor megváltozott munkaképességű, vagy a hatvanötödik életévét betöltötte, és
2. a szülőt a gyermeke a halálát megelőző egy éven át túlnyomó részben eltartotta.

Szülői nyugdíjra jogosult az a nevelőszülő is, aki a nevelt gyermeket tíz éven át eltartotta. Amennyiben a szülő, aki gyermeke halálakor hatvanötödik életévét nem töltötte be és nem megváltozott munkaképességű, szülői nyugdíjat csak akkor kaphat, ha a gyermeke halálától számított tíz éven belül a hatvanötödik életévét betölti, vagy megváltozott munkaképességűvé válik és tartásra köteles és képes hozzátartozója nincs. A szülői nyugdíj mértéke megegyezik az özvegyi nyugdíj mértékével.

Források

1997. évi LXXXI. törvény a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1-6.§, 18-23.§ 44.§, 44/A.§, 45-53.§, 58-59.§

Tolna Megyei Kormányhivatal Társadalombiztosítási és Foglalkoztatási Főosztály:
Mi mennyi 2019-ben?

OKTATÁSHOZ VALÓ JOG

 Alaptörvény, házirend, gyermeki jogok

Hazánk biztosítja a tudományos kutatási és művészeti alkotás szabadságát, valamint a tanulás és tanítás szabadságát, a lehető legmagasabb szintű tudás megszerzése érdekében. Magyarország védi a Magyar Tudományos Akadémia, illetve a Magyar Művészeti Akadémia tudományos és művészeti szabadságát, továbbá kinyilvánítja, hogy a felsőoktatási intézmények a kutatás és tanítás tartalmát és módszereit illetően önállóak. Minden állampolgárnak joga van a művelődéshez. Ezen jog széleskörű megvalósulása, biztosítása érdekében Magyarország biztosítja az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőoktatást. Az állam törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatással is biztosítja a művelődéshez való jog legkiterjedtebb érvényesülését.

A *művelődéshez való jog*ba az oktatási jogon kívül szélesebb értelemben egyéb területek is beletartoznak például közgyűjtemények (könyvtár, múzeum, levéltár) igazgatása, kulturális igazgatás, műemlékvédelem. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának (EJENY), illetve a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának (GSZKNE) struktúrája a művelődési, nevelési jog kapcsán megegyezik az Alaptörvényben foglaltakkal, az Alaptörvényünk ezen nemzetközi jogi dokumentumok szabályozását vette át.

Az EJENY 26. cikke értelmében mindenkinek joga van a neveléshez. A nevelésnek legalább az elemi és alapvető oktatást illetően ingyenesnek és kötelezőnek kell lennie, míg a felsőbb tanulmányokba mindenki az érdeméhez képest csatlakozhat be.

A GSZKNE kimondja, hogy „*az iskolai nevelésnek az emberi személyiség és az emberi méltóság érzetének teljes kifejlesztésére, az emberi jogok és alapvető szabadságok iránti tisztelet megerősítésére kell irányulnia*”, így tehát rendkívül fontos a művelődéshez való jog legszélesebb körben való biztosítása. A GSZKNE külön kiemeli, hogy „*az iskolai hálózat fejlesztését minden szinten tevékenyen elő kell mozdítani, megfelelő ösztöndíjrendszert kell kialakítani és a tanszemélyzet anyagi életfeltételeit állandóan javítani kell*”. Vagyis nem elegendő az oktatáshoz való jogot jogszabályok által elméleti szinten biztosítani, hanem szükséges, hogy

ennek megvalósulásához mind az anyagi, mind a technikai feltételeket rendelkezésre bocsássák az államok.

A *Gyermekek jogairól szóló Egyezmény* (továbbiakban: Egyezmény) külön kiemeli, hogy a részes államoknak minden szükséges intézkedést meg kell tenniük annak érdekében, hogy a lemorzsolódást csökkentsék és a rendszeres iskolába járást előmozdítsák. Az Egyezmény külön nevesíti azon célokat, amelyekre a gyermekek oktatásának irányulnia kell, így például segíteni a gyermek személyiségének kibontakoztatását, a gyermek tehetségeinek és képességeinek fejlesztését, tudatosítani a gyermekben az emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletbe tartását stb.

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. (továbbiakban: köznevelési tv.) törvény foglalkozik részletesebben a *tankötelezettséggel*, amely a gyermek és a szülő számára egyszerre jogosultság és kötelezettség. A köznevelési törvény célja egy olyan köznevelési rendszer megalkotása, amely fejleszti a gyermekek képességeit, bővíti ismereteiket, önálló életvitelre képes erkölcsös embereket, felelős állampolgárokat nevel.

A gyermek tankötelezettsége 6 éves korától 16 éves koráig tart, sajátos nevelési igényű gyermekek esetén ezt a 23. életév betöltéséig hosszabbította meg a jogalkotó. A tankötelezettséget a gyermek iskolába járással, vagy magántanulóként teljesítheti.

A köznevelési törvény külön nevesíti a tanulók kötelezettségeit és jogait. Ennek fényében például a tanuló köteles:

1. részt venni a kötelező és választott foglalkozásokon,
2. tanulmányi kötelezettségeinek eleget tenni,
3. megtartani a tanórák és foglalkozások, valamint az iskolai és kollégiumi helységek használatának rendjét,
4. a házirendben foglaltakat betartani,
5. az oktatók, diáktársak emberi méltóságát, illetve jogaitak tiszteletben tartani stb.

A diákok jogai között nevesíti a jogalkotó pl. a diák

1. megfelelő nevelésben és oktatásban részesülését,
2. nemzeti hovatartozásának megfelelő nevelésben és oktatásban részesülését,
3. iskolában a családi anyagi helyzetétől függően, törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén, kérelemre ingyenes vagy kedvezményes étkeztetésben, tanszer ellátásban részesülését,
4. tájékoztatás a jogai gyakorlásához szükséges eljárásokról,
5. szabadon véleményt nyilváníthatson például az oktató munkájáról, az iskola működéséről, tanulmányait érintő kérdésekről,
6. kérheti átvételét másik intézménybe,
7. az oktatási jogok biztosához fordulhat stb.

Sajátos nevelési igényű gyerekeknek, tanulóknak joga van ahhoz, hogy különleges bánásmód keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai (Pető-módszer, amelynek célja, hogy tanulni tanítson, vagyis a tanulási képességeket fejlessze) ellátásban részesüljön.

Míg a közoktatási intézmények alapvető feladata a nevelés és az oktatás, addig a felsőoktatás tekintetében az oktatás és a tudományos kutatás. Hazánk a felsőoktatási intézmények kapcsán az ingyenességet nem teszi alkotmányos követelménnyé, hanem a képességek szerinti hozzáférhetőséget vállalja. A nemzeti felsőoktatásról szóló törvény alapján a felsőoktatási intézmények tekintetében megkülönböztetünk magyar állami ösztöndíjjal (államilag támogatott), magyar állami részösztöndíjjal támogatott (rész költséges) és önköltséges képzéseket. A rész költséges hallgató esetén az állam a képzési költség felét viseli. Évente kerül megállapításra, hogy a felsőoktatási intézmények által indított szakok közül melyek lesznek állami (rész)ösztöndíjasok. A felsőoktatás egymásra épülő, felsőfokú végzettségi szintet biztosító képzési ciklusai az alábbiak: alapképzés, mesterképzés, doktori képzés. Az alap- és mesterképzés lehet osztott (bolognai rendszer), illetve lehet osztatlan (például orvosi, gyógyszerészeti, jogi képzés).

Miként a tanulók jogainál említésre került, joguk van *oktatási biztoshoz* fordulni. Az Oktatási Jogok Miniszteri Biztosának Hivatala (továbbiakban: hivatal) 1993 óta működik hazánkban. A hivatal tanulók, hallgatók (mivel a felsőoktatási intézményekre is kiterjed a tevékenysége), oktatók, pedagógusok, szülők, kutatók oktatással kapcsolatos jogaik érvényre juttatása érdekében jár el. A biztos hivatalból vagy kérelemre jár el. Kérelem esetén a sérelmezett intézkedésnek, vagy határozatnak egy éven belülnek kell lennie, és csak abban az esetben fogadja be a panaszt a hivatal, ha a rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségeket (kivéve bírósági eljárás) az érintett személy kimerítette. A biztos a tevékenységéért az oktatásért felelős miniszternek tartozik felelősséggel. A biztos évente jelentést készíti a hozzá beérkező panaszokról, és az ezek tárgyában tett intézkedésekről.

Az oktatáshoz való jog számos más alapjoggal is szoros kapcsolatban áll, ilyen például a nyelvhasználathoz való jog, a vallás-és lelkiismereti szabadság, amely az iskolaválasztás szabadságában, illetve az oktatás világnézeti semlegességében ölt testet. Fontos kiemelni, hogy a diszkrimináció tilalma értelmében jogellenes a tanulók származása, etnikai hovatartozása miatt elkülöníteni őket (például cigány osztályok létesítése, cigány diákok külön ballagása, külön tagiskolába beosztása), és durva emberi jogi sérelem, ha az oktatás színvonala ezekben az elkülönített intézményekben, osztályokban alacsonyabb az átlagosnál. Ezt több hazai és nemzetközi bírósági ítélet is kimondta.

Források

Magyarország Alaptörvénye X-XI. cikk

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 26. cikk

Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 13. cikk

Gyermekek jogairól szóló Egyezmény 28-29. cikke

2011. évi CXCV. törvény a Nemzeti köznevelésről 1.§, 45-47.§

2011. évi CCIV. törvény a Nemzeti felsőoktatásról 3.§, 39.§, 46.§

<http://www.nagyjosef.sk/index.php?uzi=mediah&hir=200> (2019.04.23.)

OMBUDSMAN

 alapjog, jogvédelem, állampolgár, Alaptörvény, alkotmánybíráskodás, jogszabály

Az ombudsman – jelenlegi elnevezése a magyar alkotmányos rendszerben az alapvető jogok biztosa – egy olyan közjogi tisztségviselő, amelynek elsődleges feladata az alapjogokkal kapcsolatos visszaélések, visszasságok kivizsgálása.

Az ombudsmani típusú jogvédelem először 1809-ben, Svédországban jelent meg, azóta pedig több mint 120 országban megtalálhatóak az újabb és újabb parlamenti biztosi intézmények. Hazánkban az Alkotmány módosításáról szóló 1989. évi XXXI. törvény V. fejezete rögzítette először az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jogállását. Ezt követően 1992-ben az Országgyűlés elfogadta a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló LXIII. törvényt, amely bevezette az adatvédelmi biztos intézményét, továbbá 1993-ban került elfogadásra a kifejezetten az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló LIX. törvény is. Ezek felhatalmazása alapján 1995. július 30-án sor került az első biztos megválasztására, a továbbiakban pedig összesen négy országgyűlési biztos kezdte meg működését, amelyek a következők voltak: az állampolgári jogok biztosa, az állampolgári jogok biztosának általános helyettese, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok biztosa és az adatvédelmi biztos. Az Országgyűlés 2007-ben megszüntette az általános helyettes tisztségét, 2008-ban pedig létrehozta a jövő nemzedékek országgyűlési biztosát. Az adatvédelmi biztos tevékenysége fokozatosan hatósági jogkörökkel bővült és kissé elkülönült a fennmaradó három biztos szerepkörétől, ebből kifolyólag a 2011-ben elfogadott, az alapvető jogok biztosáról szóló CXI. törvény meg is szüntette e tisztséget, valamint az országgyűlési biztosi szervezetet is megreformálta. A három biztos helyett a következőkben egy alapvető jogok biztosa, a különbiztosok helyett pedig két biztoshelyettes került megválasztásra. Az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettesének elsődleges feladata a jövő nemzedékeinek kortárs érdekérvényesítése, amely elsősorban a természeti és környezeti értékek megőrzésében és fennmaradásának biztosításában jelenik meg. Továbbá megválasztásra került a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettes is, aki figyelemmel kíséri a hazánkban élő nemzetiségek jogainak érvényesülését és a körükben esetlegesen előforduló problémák kezelésében is szerepet vállal. A megszüntetett adatvédelmi biztos funkciójának betöltése céljából kialakításra került autonóm közigazgatási szervként a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (SOMODY, 2011).

Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdés alapján „Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés [...] nélkül biztosítja.” Az ombudsmannak is nevezett alapvető jogok biztosának több eljárástípus is rendelkezésre áll, ha az Alaptörvény fenti szakaszával ellentétes magatartás miatt magánszemély vagy jogi személy kezdeményezi a vizsgálatot. Akár panaszt, akár közérdekű bejelentést szándékozik a kezdeményező tenni, az eljárás számára ingyenes lesz és kimenetele csak semleges vagy pozitív eredménnyel zárulhat, semmilyen hátránya nem származhat belőle. Főszabály szerint a személyazonossága sem kerül nyilvánosságra, de indokolt esetben, a vizsgálat eredményessége érdekében feladásra kerülhet (KISS T., 2015).

Az állampolgári panasz kivizsgálásán felül az alapvető jogok biztosának lehetősége van jogvesztő határidőn belül az Alkotmánybíróság felé az Alaptörvény vagy Alaptörvény-módosítás eljárásjogi követelményeire vonatkozó felülvizsgálatának kezdeményezésére, az Alaptörvény rendelkezésének értelmezésére irányuló kezdeményezésre, a jogszabályok Alaptörvénnyel való összhangjának felülvizsgálatára irányuló eljárás kezdeményezésére, valamint a jogszabályok nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálatára irányuló eljárás kezdeményezése is (KISS T., 2015). A diákok jogainak védelmét segíti az oktatási jogok biztosa, akiről a közoktatási (köznevelési) törvény is rendelkezik. Kivizsgálja a panaszokat és az állami fenntartó jogán illetve a törvényesség biztosítása érdekében kikényszeríti a szükséges korrekciót.

Források

Magyarország Alaptörvénye

1992. évi LXIII. törvény a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról

1993. évi LIX. törvény az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról

2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról

2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról

KISS Tamás: Az ombudsman alapjogvédelmi tevékenysége a magyar alkotmányos rendszerben. 2015. https://www.ajbh.hu/documents/10180/2491455/Kiss+Tam%C3%A1s_v%C3%A9gleges.pdf (2018.04.30.)

SOMOSDY Bernadette: Az ombudsman típusú jogvédelem. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2011.

TAKÁCS Albert: Az ombudsman eszméje és megvalósulásának formái. Pro publico bono, 2015/2. p. 39-61.

ÖNKÉNTES

 jogszabály, törvény, civil szervezet, egyesület, jogklinika

A törvényalkotó jogszabályban ismerte el a társadalom tagjainak szolidaritásán alapuló, az állampolgárok öntevékenységét kifejező, a személyeknek és közösségeiknek más vagy mások javára ellenszolgáltatás nélkül végzett önkéntes tevékenységét. A jogalkotó ebben az imént említett törvényben határozza meg a közérdekű önkéntes tevékenység szabályait.

A törvény a meghatározza azon fogadó szervezetek listáját, amelyeknél az állampolgárok ellenszolgáltatás nélkül végezhetnek közérdekű tevékenységet. Ilyen szervezet például a nemzetiségi önkormányzat a jogszabályban meghatározott közfeladatai körében, köznevelési intézmény vagy nyilvános magánlevéltár. A törvény továbbá nevesíti azokat az ezen szervezetek által adott juttatásokat, amelyek nem minősülnek ellenszolgáltatásnak így megőrizve a tevékenység önkéntes jellegét. Ilyen például az önkéntesnek a közérdekű önkéntes tevékenység biztonságos ellátása érdekében biztosított védőoltás, szűrővizsgálat és más betegségmegelőző szolgáltatás.

Általános feltétel a 10. életév betöltése. Az önkéntes nem láthat el olyan tevékenységet, amihez szükséges képzettséggel, egészségügyi feltételekkel, vagy annak végzést jogszabály kizárja, illetve meghatározott jogviszony meglétéhez köti. A tizennyolcadik életévét be nem töltött személy, illetve a cselekvőképességében a közérdekű önkéntes tevékenység tekintetében részlegesen korlátozott nagykorú személy vonatkozásában további korlátozások vannak kikötve, mint pl. tevékenység 20 óra és 6 óra közötti végzése.

Az közérdekű önkéntes tevékenység önkéntes szerződés alapján önkéntes jogviszony keretében végezhető. Az önkéntes szerződést bizonyos esetekben írásba kell foglalni például, ha a közérdekű önkéntes a tevékenységet külföldön végzi. Az önkéntes szerződés a munkaszerződéshez hasonló esetekben szűnik meg: az önkéntes halálával vagy cselekvőképtelenné válásával, a fogadó szervezet jogutód nélküli megszűnésével, természetes személy esetén halálával, a vállalt közérdekű önkéntes tevékenység teljesítésével, a szerződésben meghatározott idő lejártával, feltétel bekövetkeztével közös megegyezéssel történő megszüntetéssel vagy felmondással.

Források

2005. évi LXXXVIII. törvény a közérdekű önkéntes tevékenységről

ÖNKORMÁNYZAT

Önkormányzat alatt érthetjük egyrészt az önkormányzatiság elvét, másrészt magukat az területi önkormányzatokat.

Az önkormányzatiság az önszerveződést, a saját jogon való döntést, az önszabályozást, az öniszervezést illetve önfejlesztést foglalja magába. Az önkormányzatiság az autonómiát, bizonyos mértékű függetlenséget takar, ami alapján egyes közösségek meghatározott kérdésekben a saját intézményeik útján önállóan szabályoznak és döntenek.

Az önkormányzat az önkormányzatiság intézményesült formája, szervezeti kifejeződése. Az önkormányzatok fontos jellemzője továbbá az, hogy egyfajta gazdasági pénzügyi autonómia is kapcsolódik hozzájuk, a saját ügyeikkel összefüggő pénzeszközök megszerzése biztosított kell, hogy legyen, illetve ezek felett az önkormányzatok önállóan rendelkezzenek.

Az autonóm öniszervezés önkormányzati jogokban testesül meg, így az önkormányzat választott szervét megilleti az önálló szabályozási, szervezetalkítási, társulási, önálló igazgatási jog, a tulajdonhoz való jog, az önálló gazdálkodás joga, a szövetkezési jog és a petíciós jog. E jogokat az állam más szerveivel (kormány, államigazgatási szervek) szemben is védi a jog. Az önkormányzatok vonatkozásában fontos elvként érvényesül a szubszidiaritás elve is. Az állam elsősorban csak abban az esetben avatkozhat be az alsó szintű hatóság működésébe, ha annak alkalmatlansága kiderül vagy bebizonyosodik. Az Önkormányzatok Európai Chartája kiemeli, hogy a szolgáltatásokat elsődlegesen a polgárokhoz legközelebb álló helyhatóságoknak kell biztosítani. (Kiss, 2015.)

Az önkormányzatok különböző szempontokat figyelembe véve a következőképp csoportosíthatók (Kiss, 2015.):

- ❖ A szabadságjogok, különös tekintettel az egyesülési szabadság alapján létrejövő önkormányzatok. (pl.: egyesületek, szakszervezetek, politikai pártok)
- ❖ Köztestületek (pl.: egyetemek, MTA)
- ❖ Területi alapon létrejövő közjogi önkormányzatok (pl.: települési és területi önkormányzatok)
- ❖ Nemzetiségi önkormányzatok

Az Alaptörvény 31. cikke szerint rögzíti, hogy hazánkban a helyi közügyek intézése és a helyi közhatalom gyakorlása érdekében helyi önkormányzatok működnek. Továbbá a helyi önkormányzat feladat- és hatáskörébe tartozó ügyről törvényben meghatározottak szerint helyi népszavazást lehet tartani. Garanciális

kikötés, hogy a helyi önkormányzatokra vonatkozó szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.

Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény (Mötv) preambuluma pedig rögzíti, miszerint az Országgyűlés elismeri és védi a helyi választópolgárok közösségének önkormányzathoz való jogát, valamint, hogy a helyi önkormányzatok az egységes állami szervezetrendszer részeként hozzájárulnak az Alaptörvényben foglalt államcélok megvalósításához, elősegítik a jogszabályi kötelezettségek teljesítését.

Ezekből megállapítható, hogy a helyi önkormányzatok részét képezik az egységes állami szervezetrendszernek, illetve az önkormányzati hatalom alapja egyrészt az állami hatalom decentralizálása, másrészt helyi választópolgárok közösségének önkormányzathoz való joga. A választópolgárok az önkormányzást, azaz a helyi közügyek demokratikus intézését egyrészt közvetve, az általuk választott képviselőtestület útján, másrészt közvetlenül, helyi népszavazás útján gyakorolják.

A helyi önkormányzás a helyi közügyekben önszervező és decentralizált hatalomgyakorlást jelent. Helyben elősegíti a lakosság igazgatási és közszolgáltatási szükségleteinek hatékony kielégítését. A helyi képviselő-testület önkormányzati ügyekben önállóan szabályoz és igazgat, döntése kizárólag törvényességi okokból vizsgálható felül. Lényeges, hogy az önkormányzati rendszeren belül nincsenek alá- fölérendeltségi kapcsolatok, a megyei és a települési önkormányzatok között sincs függőségi viszony. A helyi önkormányzat döntését csak az Alkotmánybíróság ill. a bíróság bírálhatja felül, kizárólag jogszabálysértés esetén.

Az Mötv. különbséget tesz települési és területi önkormányzatok között. Települési önkormányzatok működnek a községekben, városokban, a járasszékhely városokban, megyei jogú városokban, fővárosi kerületekben. Települési önkormányzat található például Hajdúszoboszlón. Területi önkormányzatok alatt pedig a Megyei önkormányzatokat értjük, ilyen például a Vas Megyei Önkormányzat.

A fővárosi önkormányzat területi és települési önkormányzat. A főváros két-szintű önkormányzata, illetve a megyei és települési önkormányzatok között nincs függőségi viszony, kölcsönös érdek alapján együttműködnek egymással.

A helyi önkormányzat a helyi közügyek intézése körében törvény keretein belül többek között rendeletet alkot, határozatot hoz, önállóan igazgat, meghatározza szervezeti és működési rendjét, illetve a törvényben meghatározott további feladat- és hatásköreit gyakorolja.

Az önkormányzati feladatok ellátását a képviselő-testület és szervei biztosítják. A képviselőtestület szervei a polgármester, a főpolgármester, a megyei közgyűlés elnöke, a képviselő-testület bizottságai, a részönkormányzat testülete, a polgármesteri hivatal, a megyei önkormányzati hivatal, a közös önkormányzati hivatal, a jegyző, továbbá a társulás.

A megyei önkormányzat képviselő-testülete a közgyűlés. A megyei testületek és tisztségviselők munkáját megyei önkormányzati hivatal segíti, melynek feladata a döntések szakmai előkészítése, valamint a döntések végrehajtásának szervezése

és ellenőrzése. megyei közgyűlés elnökét a közgyűlés az Alaptörvény 33. cikk (2) bekezdése alapján titkos szavazással választja a megbízatásának időtartamára. A megyei közgyűlés elnöke – pályázat alapján határozatlan időre – nevezi ki a jegyzőt, a jegyző javaslatára az aljegyzőt. A fővárosi önkormányzat olyan önkormányzat, amely a települési és a területi önkormányzat feladat- és hatásköreit is elláthatja. A fővárosi önkormányzat képviselő-testülete a közgyűlés. A közgyűlést a főpolgármester képviseli. A fővárosi közgyűlés tagjai a főpolgármester, a fővárosi kerületek polgármesterei, valamint a fővárosi kompenzációs listáról mandátumot szerző kilenc képviselő.

A települési önkormányzat illetékessége a település közigazgatási határáig, a megyei önkormányzat pedig a megye közigazgatási határáig terjed.

A helyi autonómia elképzelhetetlen a gazdálkodás önállósága nélkül. Az önkormányzatoknak saját pénzügyi forrással kell rendelkezniük, feladataikkal arányban. Joguk van továbbá a helyi adóztatáshoz, a hitelfelvételhez, illetve a kiegyenlítő mechanizmusok alkalmazásához. A kapott állami támogatásoknak a lehető legkevésbé kell sérteniük a helyi autonómiák döntési szabadságát.

Források

Magyarország Alaptörvénye 31. cikk, 33. cikk

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól

Kiss Barnabás: A helyi önkormányzati rendszer. In: Trócsányi László – Schanda Balázs – Csink Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2015. p. 423-452.

ÖNRENDELKEZÉSI JOG

 alapjogok, alapjogvédelem, alkotmánybíráskodás, abortusz, eutanázia

Az önrendelkezési jogot az Alkotmánybíróság az emberi méltóság, így az általános személyiségi jog tartalmi elemeként nevezte meg és a döntésre képes ember saját teste és sorsa feletti rendelkezési jogát széles körű védelemben részesíti.

Az Alkotmánybíróság már korai gyakorlatában az emberi méltósághoz való jogot (lásd Magyarország Alaptörvénye II. cikk), minden ember veleszületett jogaként, mint általános személyiségi jogot határozta meg. E szerint az emberi méltósághoz való jog, mint általános személyiségi jog olyan szubszidiárius jog, amely minden esetben felhívható az egyén autonómiájának védelmére, ha egyetlen más alapjogra sem lehetséges hivatkozni. A testület gyakorlata szerint az általános személyiségi jog egyes összetevőiként a személyiség szabad kibontakoztatásának jogát, az önrendelkezési jogot, az általános cselekvési szabadságot és a magánszférához való jogot nevezte meg. E szerint az önrendelkezési jogot az Alkotmánybíróság az emberi méltóság, így az általános személyiségi jog tartalmi elemeként definiálta és széles körű védelemben részesíti, mint a döntésre képes ember saját teste és sorsa feletti rendelkezési jogát. Az önrendelkezés joga tehát az emberi méltósághoz való jogból, mint anyajogból ered, amely abszolút jellegű, korlátozhatatlan és minden más jogot megelőző alapjog.

Az Alkotmánybíróság az általános személyiségi jog védelméből számos az önrendelkezési jog megnyilvánulási formáiként meghatározható egyéni jogot vezetett le, így különösen: a vérségi származás kiderítésének jogát, a névviseléshez való jogot, a felek perbeli önrendelkezésével kapcsolatos jogokat, a személyek saját testi integritásához fűződő jogát, az ellátás/kezelés visszautasításának jogát, de a testület gyakorlata alapján ide sorolható az ún. „titokszféra” védelme is. Mindezekon felül az önrendelkezés jogából vezette le az Alkotmánybíróság a házasságkötés szabadságához való jogot, melyet később kiterjesztett az élettársi kapcsolat létesítéséhez fűződő jogra is.

Kiemelést érdemel, hogy az Alkotmánybíróság szintén az önrendelkezési jogból vezette le és nevesítette az ún. egészségügyi önrendelkezési jogot, melyet tágabb kategóriaként határozott meg, mint az egészségügyi beavatkozások visszautasításához való jogot. (Megjegyzendő, hogy az Alkotmánybíróság kivételt fogalmazott meg azonban az eutanázia-határozatban, amely az életmentő és életfenntartó kezelések visszautasításához való jogot elismerte, de nem terjesztette ki az önrendelkezési jogot az élet orvosi segítséggel történő elvételére.)

Az önrendelkezési jogból kiemelkedő, illetve azzal összefüggő területekként szükséges meghatározni továbbá a titokszféra (vagy másszóval magánszféra, „privacy”) védelmét, amely a személyes adatok védelméhez fűződő jogon keresztül érvényesül és az alapvető jogok védelmének rendszerében önálló területként értelmezhető.

Az önrendelkezési joggal szorosan összefüggő és alapvető jelentőségű kérdések továbbá a terhesség művi megszakításának (abortusz), illetve az élet orvosi segítséggel történő elvételének (eutanázia) alapjogi kérdései. Ezek részletes bemutatását lásd az abortusz és eutanázia szócikkeknel.

Források

TÓTH Judit – SÜLYOK Márton (szerk.): A személyes adatok és a személyiség védelme. Adatvédelem és privacy. Alapjogi háttéranyag. SZTE ÁJTK Alkotmányjogi Tanszék, Szeged.

ZAKARIÁS Kinga: Alapjogok. Különös rész. In: SCHANDA Balázs – BALOGH Zsolt (szerk.): Alkotmányjog. Alapjogok. Pázmány Press, Budapest, 2015. p. 87-89.

Magyarország Alaptörvénye, II. cikk

(8/1990 (IV. 23) AB határozat

23/1990 (XI. 31) AB határozat

46/2007 (VI.27.) AB határozat

22/1992 (IV.10.) AB határozat

154/2008 (XII.17.) AB határozat

30/2013 (X.28.) Ab határozat

64/1991 (XII.17.) AB határozat

58/1998 (XI.23.) AB határozat

36/2000 (X.27.) AB határozat

56/2000 (XII.19.) AB határozat

22/2003 (IV. 28.) AB határozat

ÖRÖKBEFOGADÁS

 gyámhatóság, családban nevelkedés, gyám

Az örökbefogadás célja, a kiskorú gyermek (18 év alatti) családban való nevelkedésének a biztosítása olyan esetekben, amikor a vérszerinti szülei a gyermek nevelésére nem képesek. Maga az örökbefogadás egyenes ági rokoni kapcsolatot létesít, a vérségi leszármazáshoz hasonlóan. Az örökbefogadással az örökbefogadott gyermek az örökbefogadó szülőjével, illetve annak teljes rokonságával rokoni kapcsolatba kerül.

A gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. Annak érdekében, hogy az állam ezen kötelezettségének a családból kiemelt gyermek számára is eleget tudjon tenni, ezért törvényi szinten lehetőséget teremt az örökbefogadásra, mint *családi környezetet pótló intézményre* (családban nevelkedés).

Az örökbefogadást a *gyámhatóság* engedélyezi. Ez azonban nem jelenti azt, hogyha az örökbefogadás törvényi feltételei fennállnak, akkor automatikusan engedélyezi az örökbefogadást. Az örökbefogadásnak a kiskorú érdekében kell történnie, vagyis nem az örökbe fogadni szándékozók által megadott, gyermekre vonatkozó elképzelések, igények (pl: hajszín, szemszín, életkor), alapján keresnek gyermeket, hanem a gyermek számára keresnek alkalmas örökbe fogadni szándékozó szülőt. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy örökbefogadás során a házasságban élőkét előnyben részesítik az egyedülállókkal szemben, mégpedig azon az alapon, hogy a házaspárok tartósabb családi környezetet tudnak a kiskorú gyermek számára biztosítani, mint az egyedülállók. Amennyiben házasságban élők közül, csak az egyik fél kíván örökbe fogadni, akkor a házastársától szükséges egy örökbefogadáshoz hozzájáruló nyilatkozat, hiszen a gyermeket a közös háztartásban fogják a továbbiakban közösen nevelni. Azonban az örökbefogadott gyermeknek rokoni kapcsolata csak az örökbefogadó házastárssal jön létre.

Ahhoz, hogy az örökbefogadást engedélyezze a gyámhatóság, szükség van a gyermek törvényes képviselőjének (szülő vagy gyám) hozzájárulására, illetve, amennyiben az örökbefogadott gyermek, 14. életévét betöltötte, akkor az ő beleegyezésére is. Amennyiben 14. év alatti gyermek, akkor véleményét megfelelő súllyal kell figyelembe vennie a gyámhatóságnak.

Ahhoz, hogy valaki örökbe fogadhasson, számos feltételnek kell megfelelnie:

1. 25. életévét betöltötte;
2. cselekvőképes (ügyeinek viteléhez szükséges belátási képességgel rendelkezik);

3. a gyermeknél minimum 16, maximum 45 évvel idősebb;
4. személyisége és körülményei (életmódja, lakhatása stb.) alapján alkalmas örökbefogadásra. Az alkalmasságot a gyámhatóság állapítja meg egy megelőző eljárás és örökbefogadásra felkészítő képzés lefolytatását követően.

Amennyiben valaki rokonának vagy házastársának gyermekét fogadja örökbe, akkor a korkülönbségekre előírt alkalmazásától el lehet tekinteni.

Az örökbefogadás előtti eljárást az örökbe fogadni szándékozó személy(ek) lakóhelye vagy tartózkodási helye szerint illetékes gyermekvédelmi szakszolgálat készíti elő. A szakszolgálat győződik meg az örökbe fogadni szándékozó személy lakhatási és személyi körülményeiről. Ha az alkalmasságra tesz javaslatot a szakszolgálat, akkor a szükséges iratokat megküldi a gyámhatóságnak, amely jogerős határozattal megállapítja az alkalmasságot, majd ezt követően az örökbe fogadni szándékozó személyt felveszik az **örökbefogadási nyilvántartásba** és az adatai elérhetőek lesznek az országos örökbefogadást elősegítő szervek számára. Az alkalmasságra vonatkozó határozat 3 évig hatályos, ha az örökbe fogadni szándékozó életkörülményeiben jelentős változás nem következett be, akkor további egy évvel meghosszabbítható. Így lényegében négy éve van az örökbe fogadni szándékozó(k)nak arra, hogy egy gyermek szülei lehessenek.

Az örökbefogadásnak két típusa van, a **nyílt és a titkos örökbefogadás**.

Nyílt örökbefogadás: a vérszerinti szülő, egy általa ismert örökbefogadó tekintetében járul hozzá az örökbefogadáshoz. Amennyiben a szülő a hozzájárulását megadta, de később rájön, hogy a gyermeket mégis szeretné ő, vagy egy hozzátartozója nevelni, akkor a szülő a gyermek hathetes koráig visszavonhatja a hozzájárulását.

Titkos örökbefogadásra akkor kerül sor, ha a szülő úgy járul hozzá az örökbefogadáshoz, hogy nem ismeri az örökbefogadó szülőt, vagy ha a szülő hozzájárulására nincs szükség. A Polgári Törvénykönyv taxatív (tétélesen) felsorolja azon esetek körét, amikor a szülő hozzájárulására nincs szükség. Ilyen körülmény például, amikor a szülő ismeretlen, vagy ismeretlen helyen tartózkodik és a felkutatására tett intézkedések nem vezetnek eredményre – erre leggyakrabban az apa esetén kerül sor – vagy a bíróság a szülői felügyeleti jogát jogerős ítéletben megszüntette, vagy aki a gyermekét inkubátorban helyezte el azzal a szándékkal, hogy más nevelje fel.

Abban az esetben, ha a gyermek belföldön való örökbefogadása nem vezetett eredményre, akkor nyílik lehetőség a **nemzetközi örökbefogadásra**. Az eddigi tapasztalatok alapján elsősorban tartósan beteg, vagy fogyatékkal élő gyermekeket fogadnak örökbe elsősorban Benelux államokból, skandináv országokból érkezők, mégpedig azért, mert ezen országokban biztosított szociális ellátások sokkal kedvezőbbek, mint hazánkban, így a családok számára nem jelent nagy terhet például gyermek mellé gondozó, segítő felvétele.

Az örökbefogadási kérelem előterjesztése, illetve az érdekeltek hozzájárulása után az örökbe fogadni szándékozó a gyermeket legalább egy hónapig saját háztartásában gondozza. Abban az esetben, ha valaki a házastársának gyermekét fogadja örökbe, vagy a vérszerinti szülő hozzájárulásával már legalább egy éve a saját háztartásában gondozza a gyermeket, illetve, ha az a *gyermekvédelmi nevelőszülő* fogadja örökbe a gyermeket, aki már legalább egy éve gondoskodik róla, akkor a gondozási időtől el lehet tekinteni. A gondozási hónap egyfajta „próbának” tekinthető, mielőtt az örökbefogadás érvényessé válna. Amennyiben az érintettek azt tapasztalják, hogy az örökbefogadás nem szolgálja a gyermek érdekét, nem alakult ki kapcsolat a gyermek és az örökbe fogadni szándékozók között, akkor nem jön létre az örökbefogadás.

Az örökbefogadás engedélyezéséről a gyámhatóság dönt főszabály szerint a gondozási idő leteltét követően. A család kezét viszont nem „engedik el” az örökbefogadás megtörténtét követően, hanem a területileg illetékes szakszolgálat tartja a kapcsolatot a családdal, személyesen is találkoznak, annak érdekében, hogy figyelemmel kísérjék a gyermek sorsát, családba való beilleszkedését, továbbá a felmerülő nehézségek, problémák megoldásában segítség az örökbefogadókat. Ezt nevezzük *utánkövetésnek*, amely maximum 5 évig tarthat.

Az örökbefogadást követően az örökbefogadott főszabály szerint az örökbefogadó családnevét vagy házassági nevét viseli. A közös névvel is kifejezésre juttatják a család egységét. A gyermek érdekében azonban a gyámhatóság engedélyezheti a gyermek eddig használt családnevének a megtartását, hiszen az ember önazonosságának része a neve, így például 12 éves korú gyermeknél nem feltétlenül célszerű a családnevének a megváltoztatása.

Az örökbefogadott gyermeknek joga van ahhoz, hogy megismerje élettörténetét, vérségi származását. Éppen ezért a gyermek törvényes képviselője hozzájárulása nélkül felvilágosítást kérhet a gyámhatóságtól arra nézve, hogy őt örökbe fogadták-e és ha igen, akkor élnek-e vérszerinti szülei, van-e testvére. A vérszerinti szülők, illetve a testvér adatai viszont csak akkor adhatók meg a gyermeknek, ha a 14. életévét betöltötte és az érintettek ehhez előzetesen hozzájárulnak. Abban az esetben sem lehet a vérszerinti szülők adatait megadni a gyermeknek, ha ez a gyermek érdekével ellentétes, például akkor, ha a szülő szülői felügyeleti jogát azért szüntették meg, mert a gyermeket súlyosan veszélyeztette, kiskorút bántalmazta stb. Ugyanakkor esetleges örökletes betegségek lehetőségének kapcsán lehetőség van arra, hogy a vérszerinti szülők egészségügyi adatairól a gyámhatóság tájékoztatást adjon, ezzel is segítve a család felkészülését egy esetleges egészségügyi problémára.

Lehetőség van az örökbefogadás felbontására is, amennyiben a célját már nem tudja betölteni. A felbontásnak két típusát különböztetjük meg, annak fényében, hogy a felek közösen kérik-e, vagy az egyik fél kéri csak. Amennyiben közösen kérik a felbontást, azonban az örökbefogadott még kiskorú, akkor a gyámhatóság csak a kiskorú érdekében bonthatja fel és az eljárás során – amennyiben lehetőség

van rá – meg kell hallgatni a vérszerinti szülőket. Mindez azt jelenti, hogyha az örökbefogadók azért szeretnék felbontani az örökbefogadást, mert a gyermek például kamaszkorú és problémák vannak vele, ami nekik nem tetszik, akkor a gyámhatóság megpróbál segíteni a családnak a problémák kezelésében és nem egyből indítja meg a felbontási eljárást. A másik eset, amikor valamelyik fél egyoldalúan kéri a felbontást, mert vagy az örökbefogadott, vagy az örökbefogadó olyan magatartást tanúsít, amely a másik fél számára elviselhetetlen, például az örökbefogadó iszákos életmódja miatt napokra eltűnik. Ha a gyermek még kiskorú, akkor az ő érdekében a gyámhatóság indít pert.

Fontos tudni, hogy kölcsönös kérelem esetén a gyámhatóság, míg egyoldalú kérelem esetén a bíróság bontja fel az örökbefogadást. Az örökbefogadás felbontásával a vérszerinti szülők szülői felügyeleti jogai és kötelezettségei ugyan nem élednek fel, de a vérségi leszármazáson alapuló joghatások igen, például az öröklés.

Az örökbefogadó halála után is lehetőség van az örökbefogadás felbontására, abban az esetben, ha az örökbefogadott a leszármazáson alapuló jogállását szeretné visszaszerezni.

Források

Magyarország Alaptörvénye XVI. cikk

2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről 4:119.-4:144.§

Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez

149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról 37-48.§

<https://adopt-connect.com/blog-post/the-adoption-process-roadmap/> (2019.03.22.)

ÖRÖKLÉS

 közjegyző, okirat

Öröklésnek nevezzük azt a folyamatot, amikor az örökhagyó halálával a hagyatéka átszáll az örökösökre. A magyar öröklési jog alapján az örökös, az örökhagyó halálának pillanatában a törvény erejénél fogva válik örökössé, vagyis nincs szükség külön az örökös elfogadó nyilatkozatára.

A halál után megmaradó vagyon (például ingatlan, gépjármű, étkezéslet, az elhunyt tartozásai, szerzői jogdíjai) együtt átszállnak az örökös(ök)re a halál pillanatában. A magyar öröklési rendszer alapján örökölni kétféleképpen lehet. A törvény rendelkezése vagy végintézkedés (köznapi néven csak végrendelet) alapján. Abban az esetben, ha az örökhagyó életében végintézkedett, akkor elsődlegesen ez a végintézkedés fogja meghatározni az öröklés rendjét, ellenkező esetben a törvényi rendelkezések az irányadók. Abban az esetben, ha nincs senki, aki az örökhagyó után örökölhessen, a hagyatékat végsősoron az államra száll.

Az öröklésre akkor kerülhet sor, ha három feltétel együttesen teljesül. Az első feltétel az örökhagyó halála, hiszen halála pillanatában nyílik meg az öröklés. A második feltétel, hogy az örökös rendelkezzen öröklési és szerzőképességgel. Öröklési képesség alatt a polgári jogi jogképességet értjük (Az Alaptörvény alapján minden ember jogképes, vagyis jogai és kötelezettségei lehetnek, míg a szerzőképesség alatt azt értjük, hogy az örökös rendelkezik azzal a képességgel, hogy az örökhagyó hagyatékát vagy annak egy részét ténylegesen megszerezze. A harmadik feltétel, hogy az örökösrel szemben ne álljon fenn kiesési ok. A kiesési okokat a Polgári Törvénykönyv tartalmazza. Kiesési ok fennállása esetén az örökösöt figyelmen kívül kell hagyni. Ilyen kiesési ok, ha az örökös az örökhagyó előtt hal meg, ha az örökös a törvény rendelkezéseinél fogva nem szerezheti meg a hagyatékot, ha az örökös érdemtelen az öröklésre (pl.: az örökhagyó életére tört vagy megpróbálta megakadályozni az örökhagyó végakarátának szabad kinyilvánítását), ha az örökös lemond az öröklésről, ha az örökösöt az örökhagyó kizárta vagy kitagadta az öröklésből, valamint, ha az örökös visszautasította az örökséget.

Végintézkedés

A végintézkedés szabadsága értelmében az örökhagyó halála esetén szabadon rendelkezhet vagyonáról vagy annak egy részéről végintézkedés útján. A végrendelet lehet közvégrendelet – amelyet közjegyző előtt tesznek és a közjegyzői okiratok alaki követelményének megfelelően készítenek el) vagy lehet írásbeli magánvégrendelet.

Az írásbeli magánvégrendeletnek a törvényben foglalt alaki-formai követelményeknek kell megfelelnie. A végrendelet készítésének ideje ki kell tűnjön az okiratból. Ezen felül az írásbeli magánvégrendelet abban az esetben érvényes, ha azt az örökhagyó az elejétől a végéig saját kezűleg írta és aláírta, vagy ha a más által írt végrendeletet az örökhagyó két tanú együttes jelenlétében aláírja, vagy ha az aláírt végrendeletet a közjegyzőnél letétbe helyezi.

A magyar öröklési rendszer ismeri a szóbeli végrendeletet is, azonban erre csak kivételes esetben kerülhet sor. Szóbeli végrendeletet csak olyan személy tehet, aki az életét fenyegető, rendkívüli helyzetben, amely nem teszi lehetővé az írásbeli végrendelet elkészítését. A szóbeli végrendelet csak abban az esetben érvényes, ha azt a végrendelező két tanú együttes jelenlétében, a tanúk által ismert és értett nyelven teszi.

Törvényes öröklés

Abban az esetben, ha az örökhagyó nem hagyott hátra végintézkedést, törvényes öröklés következik be. A törvényes öröklés rendje meghatározza, hogy az örökhagyó után ki és milyen mértékben örököl a hagyatékából. Törvényes öröklés esetén első sorban az örökhagyó gyermeke az örökös, több gyermek esetén egyenlő részben oszlik meg a hagyaték a gyermekek között. Az örökhagyó után a túlélő házastárs a törvényes öröklés alapján a gyermekekkel egyenlő részt örököl, valamint az örökhagyóval közösen lakott lakáson holtig tartó haszonélvezeti jog illeti meg.

Abban az esetben, ha az örökhagyónak nincs leszármazója, akkor a házastárs örökli a közösen lakott lakást a hozzá tartozó berendezési tárgyakkal, valamint a hagyaték maradék részének a felét. A hagyaték másik felét az örökhagyó szülei öröklik egyenlő arányban.

Ha az örökhagyónak nincsenek gyerekei és a szülei sem élnek már, akkor a házastárs örökli a teljes hagyatékot.

Ha leszármazó és házastárs sincs, akkor az örökhagyó szülei örökölnék fejenként egyenlő arányban, valamely szülő kiesése esetén pedig a szülő leszármazói öröklik meg a kieső szülő részét egyenlő arányban.

Ha leszármazó, házastárs, szülő és szülői leszármazó sincs, akkor az örökhagyó nagyszülei örökölnék egyenlő arányban, a nagyszülő kiesése esetén pedig a nagyszülő leszármazója örökli a kieső nagyszülő részét egyenlő arányban.

Abban az esetben, ha nagyszülő és nagyszülői leszármazó sincs, akkor az örökhagyó dédszülei örökölnék fejenként egyenlő arányban.

A magyar öröklési rend alapján pedig végső soron, ha más örökös nincs akkor a Magyar Állam örökli az örökhagyó hagyatékát.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

VÉKÁS Lajos: Öröklési jog. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2010.

ÖSSZEFÉRHETETLENSÉG

 bíró, bírósági titkár, polgármester

Az igazságszolgáltatás független hatalmi ág. A függetlenség egyik garanciájaként szolgálnak az összeférhetlenségi szabályok. Ahhoz, hogy a bírók minden befolyástól mentesen járjanak el, a bírók jogállásáról és javadalmazásáról szóló törvény, valamint a Bírák Etikai Kódexe egyaránt meghatározza mely tevékenységek összeegyeztethetlenségben a bírói hivatással. Ezen szabályok alapján a bírók nem lehetnek tagjai pártoknak és nem végezhetnek politikai tevékenységet, valamint a nyilvános megnyilvánulásuk esetén is mellőzniük kell a politikai véleményüket. Nem lehetnek országgyűlési, európai parlamenti vagy önkormányzati képviselők, nem lehetnek a Kormány tagjai, valamint más állami vezető tisztséget sem tölthetnek be. Ezen felül nem lehetnek gazdasági társaság vezető tisztségviselői sem. Az összeférhetlenség célja, hogy megakadályozza egyetlen személynek több hatalmi ághoz, közhatalmi szervezethez tartozását. Ezért az alkotmányos intézmények tagjait törvény zárja el attól, hogy egyidejűleg (sőt gyakran még pár évig a tisztségük megszűnését követően) például polgármesterek és parlamenti képviselők legyenek, vagy azt, hogy egy ügyész államtitkár legyen. A kivételt egyedül a miniszterek és a kormány megbízatása alapján eljáró tisztséget töltenek be az országgyűlési tagságuk mellett.

A függetlenség megóvása érdekében a bírók csak olyan kereső tevékenységet folytathatnak, amelyek nem veszélyeztetik függetlenségüket. Ilyen tevékenység lehet például a tudományos, oktatói, edzői, versenybírói, a szerkesztői, műszaki alkotói tevékenység. Abban az esetben, ha valamelyik bírónál összeférhetlenség keletkezik 30 nap áll rendelkezésére, hogy ezen összeférhetlenségi okot megszüntesse. Abban az esetben, ha a bíró ennek nem tesz eleget, akkor tisztségéből felmenthető, vagyis bírói szolgálati viszonyának megszűnésével jár.

Abban az esetben viszont, ha a törvényben meghatározott határidőn belül megszünteti az összeférhetlenségi okot, akkor az összeférhetlenség megállapításától és a szolgálati viszony megszüntetésétől el lehet tekinteni.

Természetesen nem csak a bírák számára tartalmaznak a vonatkozó jogszabályok összeférhetlenségi szabályokat. Általánosságban elmondható, hogy a közhatalommal rendelkezők szervezetek és személyek esetén megjelennek az

összeférhetlenségi szabályok (pl.: országgyűlési képviselők, miniszterelnök, miniszterek, köztársasági elnök stb.) Az összeférhetlenségi szabályok legalapvetőbb célja a hatalmi ágak elválasztása elvének és a fékek és ellensúlyok rendszerének megvalósítása.

Források

Magyarország Alaptörvénye

LICHTENSTEIN József: A bíróságok. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 355-390.

Bírák Etikai Kódexe:

https://birosag.hu/sites/default/files/3_etikai_kodex.pdf (2019.03.21.)

2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról

ÖZVEGYI NYUGDÍJ

Alaptörvény

Özvegyi nyugdíj címén a jogosultat ideiglenes özvegyi nyugdíj és (állandó) özvegyi nyugdíj illeti meg. Özvegyi nyugdíjat a házastárs, a bejegyzett élettárs, az elvált házastárs és az élettárs kaphat a meghatározott (és alább ismertetett) feltételek teljesülése esetén.

Főszabály szerint *öregségi nyugdíjra* a túlélő házastárs, bejegyzett élettárs, illetve az élettárs jogosult. Túlélő házastársként, vagy túlélő bejegyzett élettársként özvegyi nyugdíjra az jogosult, akinek házastársa vagy bejegyzett élettársa öregségi nyugdíjasként halt meg, vagy akinek házastársa a nyugdíjjogosultsághoz szükséges szolgálati időt megszerezte (utóbbi eset speciális, pl. a rendőrségnél vagy a honvédségnél fennálló szolgálati viszony esetén lehetséges). Az élettárs (és nem bejegyzett élettárs!) csak akkor jogosult özvegyi nyugdíjra, ha élettársával annak haláláig egy év óta megszakítás nélkül együtt élt és gyermekük született, vagy megszakítás nélkül tíz év óta együtt élt. Az elvált, továbbá a házastársától külön élő személy özvegyi nyugdíjra jogosultsága akkor állapítható meg, ha házastársától annak haláláig tartásdíjban részesült vagy részére a bíróság tartásdíjat állapított meg.

Ahogy fentebb jeleztük az özvegyi nyugdíj annak tartama szerint lehet *ideiglenes és állandó jellegű*. Az ideiglenes özvegyi nyugdíj annak a nyugdíjnak a 60 %-a, amely az elhunytat a halál időpontjában öregségi nyugdíj címén megillette, vagy megillette volna, azonban az elvált, vagy házastársától egy évnél hosszabb ideje külön élő személy özvegyi nyugdíja a tartásdíj összegénél több nem lehet. Az ideiglenes özvegyi nyugdíj az általános szabály szerint a házastárs halálától egy évig folyósítható. Eltérően alakulnak az ideiglenes özvegyi nyugdíjra vonatkozó szabályok, ha az özvegy az elhunyt jogán árvaellátásra jogosult másfél évesnél fiatalabb gyermeket tart el. Ebben az esetben az özvegyi nyugdíj az árva 18 hónapos életkorának betöltéséig, illetve fogyatékos vagy tartósan beteg gyermek esetén a gyermek harmadik életéve betöltésének napjáig jár.

Az „állandó” ideiglenes nyugdíj fogalmat a jogszabályok nem nevesítik, azt egyszerűen „özvegyi nyugdíj”ként találjuk, most azonban az egyszerűbb megkülönböztethetőség kedvéért az ideiglenes özvegyi nyugdíj időtartamát meghaladóan folyósított özvegyi nyugdíjat állandó özvegyi nyugdíjként hivatkozunk.

Az ideiglenes özvegyi nyugdíj időtartamán túl, állandó jelleggel az jogosult özvegyi nyugdíjra, aki betöltötte a rá irányadó öregségi nyugdíj korhatárt, vagy megváltozott munkaképességű (egészségi állapota legfeljebb 50 százalékos), vagy

házastársa jogán árvaellátásra jogosult fogyatékkal élő, illetve tartósan beteg vagy legalább két árvaellátásra jogosult gyermek eltartásáról gondoskodik. (A fenti feltételek közül legalább egynek kell fennállnia, tehát a feltételek „vagylagosak.”) Ezen kívül özvegyi nyugdíjra jogosult az is, aki esetében a fenti feltételek valamelyike.

Az özvegyi nyugdíj mértékét tekintve, ha az özvegy a rá irányadó öregségi nyugdíjra jogosító korhatárt betöltötte vagy megváltozott munkaképességű, de saját jogú nyugellátásban nem részesül, az özvegyi nyugdíj 60 százaléka annak a nyugdíjnak, amely az elhunytat halála időpontjában öregségi nyugdíj címén megillette volna. Ha az özvegy egyidejűleg saját jogú nyugellátásban, korhatár előtti ellátásban, szolgálati járandóságban, táncművészeti életjáradékban, átmeneti bányászjáradékban, rehabilitációs ellátásban vagy rokkantsági ellátásban is részesül, vagy a házastársa jogán árvaellátásra jogosult fogyatékkal élő, illetve tartósan beteg, vagy legalább két árvaellátásra jogosult gyermek eltartása címén került megállapításra az özvegyi nyugdíj, akkor az özvegyi nyugdíj a 30 százaléka annak az öregségi nyugdíjnak amely az elhunytat a halála időpontjában megillette, vagy megillette volna. A 30 százalékos mértékű özvegyi nyugdíj az özvegy saját jogú nyugdíjának összegére tekintet nélkül jár.

Források

1997. évi LXXXI. törvény a társadalombiztosítási nyugellátásról, 45-53.§§

168/1997. (X. 6.) Korm. rendelet a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló

1997. évi LXXXI. törvény végrehajtásáról, 60-63/C.§§

PANASZ

 Alaptörvény, bíróság, közigazgatási eljárás, Európai Unió, jogorvoslati jog

A panasz a petíció egyik formája, alapja az Alaptörvény XXV. cikkében biztosított panaszjog. Ennek értelmében „mindenkinek joga van ahhoz, hogy egyedül vagy másokkal együtt, írásban kérelemmel, panasszal vagy javaslattal forduljon bármely közhatalmat gyakorló szervhez.” A panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló törvény a panaszt a kérelem egy típusaként határozza meg, amely tartalma szerint egyéni jog- vagy érdeksérelem megszüntetésére irányul, és elintézése nem tartozik más – így különösen bírósági, közigazgatási – eljárás hatálya alá.

A panaszt az Alaptörvény a közhatalmat gyakorló szervekkel szemben biztosítja, egy vagy közösen több személy számára. Az írott forma az egyetlen formai követelmény, amit támaszt a panasszal szemben, annak tárgya nincs megszabva. A panaszok tárgya tipikusan olyan sérelmek, amelyekre egyéb jogorvoslati út nem áll nyitva. A panaszjog az egyén oldaláról korlátlan, míg a hatóság oldalán megjelenik egy válaszadási kötelezettség.

Az Európai Unió joga is ismeri a panaszjogot. Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 227. cikke értelmében minden polgár joga, hogy bármikor petíciót nyújtson be az Európai Parlamenthez. Ennek feltétele, hogy a panaszt az Európai Unió tevékenységi körébe tartozó, és a nevezett személyeket közvetlenül érintő tárgyban.

Források

Magyarország Alaptörvénye XXV. cikk

2013. évi CLXV. törvény a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 227. cikk

PÁRTATLANSÁG

 Alaptörvény, bíróság, összeférhetetlenség

Magyarország Alaptörvénye alapján mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt vádakát vagy valamilyen perben a jogait, valamint kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság bírálja el.

A pártatlanság az összeférhetetlenséghez hasonlóan a bírói függetlenség egyik alapgaranciája. A bírósági eljárás során a felek egyenragúak, a vitás ügyet eldöntő harmadik fél, vagyis a bíróság pedig pártatlan kell, hogy legyen. Egy demokratikus jogállamban egy bíró, kizárólag a jogszabályoknak van alárendelve, vagyis döntését a jogszabályoknak megfelelően és saját meggyőződése alapján hozza meg. A pártatlanság egyrészt jelenti azt, hogy a bíró nem lehet tagja pártnak és politikai tevékenységet nem végezhet, valamint azt is, hogy az eljárásban résztvevő személyek egyenrangúak, egyik fél sem élvezhet előnyt a másikkal szemben. A pártatlanság lényege, hogy a bíró döntését bármilyen elfogultság nélkül hozhassa meg.

A pártatlanság megvalósulása érdekében az eljárási törvények szigorúan meghatározzák, hogy melyek a bírók kizárásának okai. Így többek között bíróként nem vehet részt egy ügy elbírálásában az aki az alapul fekvő ügyben érdekelt (ez büntetőügyben jelentheti azt, hogy az eljárásban terhelt, sértett, vagy bármilyen más módon résztvevője az ügynek, míg polgári ügyek esetén, ha felperesként, alperesként érintett), valamint ha az ügyben érintett hozzátartozója. Az imént említett szabály igyekszik kiküszöbölni a személyes érintettséget, vagyis, hogy senki ne juthasson előnyhöz azért, mert az eljáró bíró esetlegesen a hozzátartozója. De a pártatlanság megvalósulását célozza az a szabály is, miszerint bíróként nem járhat olyan személy, akitől az ügy elfogulatlan megítélése más okból nem várható el. (ebben az esetben olyan élethelyzetekről beszélhetünk, ahol a bíró személyes meggyőződése, vallási vagy lelkiismereti nézetei miatt nem várható el, hogy befolyásmentesen hozza meg ítéletét.

A pártatlanság vizsgálatakor a bíróságok objektív és szubjektív tesztet alkalmaznak. A szubjektív teszt alapján az eljáró bíró személyes meggyőződését és az üggyhöz való hozzáállását vizsgálják, (vagyis az ügyben eljáró bíró nem rendelkezhet semmilyen előítélettel vagy elfogultsággal), míg az objektív teszt során olyan elemeket vizsgálnak, amelyek alkalmasak akár az elfogultság látszatát is kiküszöbölni. Ennek megfelelően alakult ki a „nem elég tisztességesnek lenni, annak is kell látszani” elv.

A pártatlanság szabályainak be nem tartása szigorú következményekkel járhat. Ha egy bíróról kiderül, hogy az eljárásban érintett vagy más kizárási szabályok lettek volna rá érvényesek, az hatályon kívül helyezési oknak minősül, ami azt jelenti, hogy a bíróság által hozott határozatot hatályon kívül helyezik és új eljárást kell lefolytatni.

Források

Magyarország Alaptörvénye

LICHTENSTEIN József: A bíróságok. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 355-390.

2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

PÉNZBÜNTETÉS

 bíróság, rendőrség, jogorvoslati jog, hatósági ügy

A pénzbüntetés, mint főbüntetés olyan vagyoni hátrányt tartalmazó és a bíróság (bíróóságok) által megállapított értékű pénzbeli szolgáltatás, amelyet az elítélt (terhelt) az államnak tartozik megfizetni.

Meg kell különböztetni a szabálysértési eljárásban kiszabható pénzbírságtól (bíróóság), amely nem bűncselekmény miatt alkalmazható, vagyis szabálysértési eljárásban kiszabható joghátrány.

A pénzbüntetés a Büntető Törvénykönyv különös részének büntetési tételeiben többnyire vagylagos büntetésként található meg a szabadságvesztéssel és a közérdekű munkával együtt.

A pénzbüntetés, mint a büntetőjogban alkalmazott főbüntetés, azt jelenti, hogy önállóan kiszabható szankcióról van szó, így a büntetési tételekben egyedüli büntetésként is előfordul. Az ilyen kizárólagos pénzbüntetéssel büntetett bűncselekmények száma azonban igen csekély.

A pénzbüntetés mértéke:

A bíróság először az elkövetett bűncselekmény tárgyi súlyának megfelelően, szem előtt tartva a büntetés kiszabásának általános elveit (illetve a cselekménnyel elért vagy elérni kívánt anyagi előnyt), a törvényi keretben (napokban) meghatározza a büntetés mértékét. Ezt a mértéket a napi tételek számának nevezik.

Pénzbüntetés kiszabásának második mozzanata, az egy napi tételnek megfelelő pénzősszeg meghatározása, az elkövetett bűncselekmény súlyától, a büntetéski-szabási elvektől függetlenül, csak az elkövető (elkövetők) vagyoni, jövedelmi, személyi viszonyai alapján történik.

A napi tétel összegének megállapításakor a törvényi keretek között úgy kell eljárni, hogy ez a napi pénzősszeg nem haladhatja meg és nem is merítheti ki az elkövető napi teljes jövedelmét. A bíróság azonban nem csak az elkövető jövedelmét, hanem a személyi viszonyait, az életvitelét és a tényleges vagyoni helyzetét is figyelembe veheti. A fizetendő pénzbüntetés összegét a napi tételek számának és összegének a szorzata adja.

A pénzbüntetés végrehajtása:

Lehetőség van e főbüntetés végrehajtásának felfüggesztésére, továbbá a fizetés halasztására, illetve részletfizetésre. A bíróság az ügydöntő határozatában – az elkövető vagyoni, jövedelmi viszonyaira tekintettel – rendelkezhet úgy, hogy az elkövető a pénzbüntetést legfeljebb két éven belül havi részletekben fizetheti meg.

A pénzbüntetést meg nem fizetése esetén fogházban végrehajtandó szabadságvesztésre kell átváltogatni. Egynapi pénzbüntetés helyébe egynapi szabadságvesztés lép. Pénzbüntetést egyes nemzetközi bíróságok is kiszabhatnak. Pénzbüntetést szabhat ki a fentiekén kívül törvényben erre felhatalmazott közigazgatási szerv is, ha jogszabályban vagy hatósági döntésben szereplő tevékenységet nem (határidőben) teljesít valaki. Ilyen például az adóbírság, a késedelem miatti pénzbüntetés is.

Források

2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 38.§, 117.§, 216/A.§

1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről

2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó-és Vámhivatalról

PER

 bíróság, Alaptörvény, polgári jogi ügy, büntető ügy, közigazgatási ügy, ügyészség

A peres eljárás, mint előjog a bíróságok legfontosabb funkciójának, az igazságszolgáltatásnak legfontosabb eszköze. Magyarország Alaptörvénye rögzíti: „mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.” Az Alaptörvény alapján a bíróságok – igazságszolgáltatási tevékenységük körében – döntenek büntetőügyben (vagyis az állami büntetőhatalom kizárólag bírói döntéssel alapulhat), magánjogi jogvitában (az állampolgárok és/vagy jogi személyek egymás közötti vitás kérdéseiben, amennyiben az jogos igényüknek állami kényszerrel kívánják igényt szerezni), törvényben meghatározott egyéb ügyben (így például munkaügyi jogvitában), de bíróság jogosult dönteni a közigazgatási szervek (így a hatóságok) által hozott határozatok szabályszerűségéről, törvényességéről.

Az ügy jellegétől és a jogterülettől függően megkülönböztetünk

1. *polgári peres eljárásokat*, amelyeknek részletes eljárási szabályait a polgári perrendtartásról szóló törvény tartalmazza,
2. *büntetőeljárásokat*, amelyeknek szabályait a büntetőeljárásról szóló törvény tartalmazza, illetve
3. közigazgatási jogviták esetén *közigazgatási peres eljárásokat*.

Ezen kívül a közigazgatási és munkaügyi bíróságok hatáskörébe tartoznak a munkajogi jogvitákkal összefüggő *munkaügyi peres eljárások*. Ezen eljárások eltérő szabályozással bírnak, amelyek az ügytípusnak megfelelő eljárásjogi kódexben kerülnek rögzítésre.

A peres eljárás lefolytatásának minden ügytípusban tipikus formája a *tárgyalás*, amelyek főszabály szerint – ügytípusonként meghatározott kivételekkel – nyilvánosak, azokon a tárgyaláson történő jelenlét szabályainak betartásával bárki részt vehet.

A polgári peres eljárásban a szembenálló felek megnevezése *felperes* és *alperes*, valamint az eljárási törvényben szabályozott beavatkozó. Az eljárás minden esetben a felperes által az alperessel szemben benyújtott *keresetlevéllel* indul. A

keresetlevél tartalmazza a felperes konkrét kérelmét, amely arra irányul, hogy a bírósági döntés milyen rendelkezést tartalmazzon, illetve a felperes azon jogát, amelyre kérelmét alapozza, illetve azokat a tényeket, amelyek a felperes állításait és a fennálló jogot megalapozzák.

A munkaügyi per a polgári peres eljárások speciális köre. Az eljárás szabályait tekintve a polgári peres eljárás szabályai alkalmazandók a polgári perrendtartásról szóló törvény munkaügyi perekről szóló fejezetében foglalt eltérésekkel. A munkaügyi perek megkülönböztetett jellegét a per tárgya indokolja, amely kizárólag a munkaviszony lehet. A jogszabály azt is meghatározza, hogy pontosan melyek azok a jogviszonyok, amelyek munkaviszonyként minősülnek: a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény alapján létesített, továbbá közalkalmazotti, szolgálati, közfoglalkoztatási, a sporttörvény alapján kötött munkaszerződéses, szakképzés során kötött tanulószerveződésből eredő, a nemzeti felsőoktatási törvény szerinti hallgatói munkaszerződésből eredő, illetve a szociális szövetkezettel és foglalkoztatási szövetkezettel létesített tagi munkavégzési jogviszonyból származó pert kell érteni. A munkaügyi per az illetékes közigazgatási- és munkaügyi bírósághoz benyújtott keresetlevéllel veszi kezdetét.

A polgári (és azon belül munkaügyi) peres eljárások mellett a közigazgatási jogviták végső eldöntésére szintén a bíróság jogosult. Közigazgatási perben. Így, különösen a közigazgatási szervek által hozott határozatok bírósági felülvizsgálata iránti perben főszabályként a közigazgatási- és munkaügyi bíróságok járnak el elsőfokon, míg jogorvoslat (fellebbezés) benyújtása esetén másodfokon a törvényszékek. A közigazgatási peres eljárás egyik résztvevője minden esetben a közigazgatási szerv, melynek határozata, vagy az általa foganatosított cselekmény jogszerűségének vizsgálatára irányul maga a peres eljárás. A közigazgatási peres eljárásra vonatkozó részletes szabályokat 2018. január 1-ét követően a közigazgatási perrendtartásról szóló törvény tartalmazza.

A peres eljárások negyedik csoportja, a büntetőper az állam büntetőhatalmának megtestesülése. Az Alaptörvény szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat törvényes, független és pártatlan bíróság bírálja el. Az *ártatlanság vélelmének* Alaptörvényben rögzített alapelve szerint senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg. E szerint bűncselekmény elkövetésében a bűnösség kimondására kizárólag bíróság jogosult. A büntető peres eljárás a vádemeléssel veszi kezdetét (melyet főszabály szerint, mint vádhatóság az Ügyészség képvisel), célja elsősorban a terhelt bűnösségének (illetve a bűnösség hiányának) megállapítása és ez alapján – amennyiben szükséges – büntetés alkalmazása. A büntető-eljárás peres szakaszában a vádat az ügyészség (kivételes esetben a magánvádló), míg a védelmet a védő látja el. Védő részvétele a büntetőeljárásban nem minden esetben kötelező, saját védelmét a terhelt is elláthatja, a büntető perrendtartásról szóló törvény által meghatározott esetekben azonban mérlegelés nélkül a védő részvétele kötelező.

A peres eljárás során hozott döntéssel szemben az Alaptörvény rendelkezése alapján mindenki számára biztosított a *jogorvoslati jog*, amely alapján az első fokon eljáró bíróság döntését a felettes bírói fórum felülvizsgálja. A fellebbezés joga az eljárási törvényekben szabályozott körben és módon illeti meg azokat, akikre nézve a bírósági döntés rendelkezést tartalmaz. Magyarországon főszabályként egyfokú jogorvoslati rendszer működik, amely azt jelenti, hogy a másodfokon eljáró bíróság döntése jogerős, vagyis a Kúria által lefolytatott kivételes jogorvoslati lehetőségek esetét kivéve (új bizonyíték felmerülése esetén perújítási eljárás, jogszabálysértés esetén felülvizsgálati eljárás) további jogorvoslatnak (a döntés megtámadásának) nincs helye, a döntésben foglaltakat végre kell hajtani. Kivételt képez ez alól a büntetőeljárás során a bűnösség kérdése: amennyiben az első fokú bíróság és a másodfokon eljáró fórum döntése a terhelt bűnösségének kérdésében eltérő, úgy harmadfokú eljárásnak lehet helye. A peres eljárás tehát minden esetben a bíróság jogerős döntésével zárul, amely lehet az ügy érdemi eldöntése esetén ítélet, vagy amennyiben annak helye van, az eljárás megszüntetéséről hozott végzés.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

2017. évi I. törvény a közigazgatási perrendtartásról

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről

2017. évi LXXVIII. törvény az ügyvédi tevékenységről

PERKÖLTSÉG

 per, polgári jogi ügy, büntető ügy, bíróság, hivatalból eljárás

Összefoglalóan perköltség alatt értjük a peres eljárás során felmerülő valamennyi (releváns és megtéríthető) költséget. A perköltség összetétele és viselésének szabályai eltérően alakulnak a polgári peres eljárások és a büntetőeljárások során. Polgári eljárások esetén a bírósági eljárásban felmerülő perköltségről, viselésükről és a költségkedvezményekről a polgári perrendtartásról szóló törvény (illetve az illetéktörvény) rendelkezik, míg büntetőeljárások esetén e szabályokat a büntetőeljárásról szóló törvényben találjuk.

A polgári perrendtartásról szóló törvény szerint „a perköltség a félnél – a perben vagy azt megelőzően – a jog perbeli érvényesítésével okozati összefüggésben és szükségképpen felmerült minden költség, ideértve a bíróság előtt történő megjelenéssel szükségképpen felmerült keresetkiesést is.” Polgári peres eljárások esetén a leggyakoribb költség az eljárás megindításakor megfizetendő *eljárási illeték*, amelynek mértékéről az illetékekről szóló törvény rendelkezik. Az elsőfokú polgári peres eljárások illetékének mértéke főszabály szerint a per tárgyának az eljárás megindításakor fennálló értékéhez igazodik, a pertárgy értékének 6%-a, de legalább 15.000,- Forint és legfeljebb 1.500.000,- Forint. A jogorvoslati eljárás esetén („másodfokon”) az eljárási illeték főszabály szerint a pertárgy értékének 8%-a, de legalább 15.000,- Forint és legfeljebb 2.500.000,- Forint. (Egyes peres eljárások esetén, mint a házassági bontóper, a csőd- és felszámolási eljárás, illetve a cégbírósági eljárások esetén a fentiekől eltérő, az illetéktörvényben tételesen meghatározott illetéket kell leróni.)

A polgári peres eljárás során felmerülő további költségek az illetéken túl a peres eljárásban megállapítható *ügyvédi költség*, illetve szakértő részvétele esetén a szakértők díjazása, melyek szintén jogszabályban tételesen meghatározottak szerint állapítandók meg. További összetevője a perköltségnek a felek által igazolt (felszámított) egyéb releváns költségek (pl. utazási költség). Polgári perekben a perköltséget általános szabályként a költség felmerülésekor kell előlegeznie a félnek és a perköltség viseléséről a bíróság az eljárást befejező érdemi döntésben rendelkezik, vagyis a bíróság meghatározza a perköltség összegét és a megtérítésére köteles személyt annak megfizetésére kötelezi. Általános szabály, hogy a pernyertes fél költségeit a pervesztes fél viseli. (Részleges pernyertesség esetén a fél az ellenfél perköltségét a pervesztessége arányában téríti meg.)

A perköltséggel összefüggésben a peres feleknek úgynevezett *felszámítási kötelezettsége* keletkezik. A bíróság a perköltség viseléséről szóló döntésében csak a felszámított költségekről rendelkezhet, mely azt jelenti, hogy az eljárás alatt a félnek a perrel kapcsolatban felmerült költségeit külön jeleznie szükséges. Azokat a költségeket, amelyek bizonyítottsága a peres eljárásból nem következik, okirattal bizonyítani kell (ilyen lehet pl. a felmerült utazási költség). A felszámítás részlet-szabályait a polgári perrendtartásról szóló törvény tartalmazza.

A perköltség viselésének rendszere az általános szabályokon túl kiegészül a speciális esetekkel, illetve az *illetékmentes eljárások és költségkedvezmények* szabályaival. A polgári perrendtartás eltérően határozza meg a perköltség viselésének szabályait az eljárás kimenetelére tekintettel (egyezség, az eljárás megszüntetése), a peres felek speciális személyére tekintettel (ügyész részvétele a perben), illetve eltérő szabályok vonatkoznak a szükségtelenül okozott perköltség megtérítésére.

Költségkedvezmények esetén a peres fél részben vagy egészben mentesül a perköltség (vagy a perköltség egy részének) megfizetése (költségmentesség), vagy előlegezése (költségfeljegyzési jog) alól. A polgári perrendtartásról szóló törvény zárt felsorolásban határozza meg a költségkedvezmények egyes típusait. Ezek

1. a tárgyi és személyes költségmentesség,
2. a tárgyi és személyes költségfeljegyzési jog,
3. a tárgyi és személyes illetékmentesség,
4. a tárgyi illetékfeljegyzési jog,
5. a mérsékelt illeték, illetve
6. pártfogyó ügyvédi díj előlegezése vagy megfizetése alóli mentesség.

A felsoroltak közül a felet a személyes költségmentesség és a személyes költségfeljegyzési jog a jövedelmi- és vagyoni viszonyai alapján kérelemre, míg a személyes illetékmentesség a személye alapján hivatalból megilleti. A felet a tárgyi kedvezmény az eljárás tárgyánál fogva, a mérsékelt illeték kedvezménye pedig meghatározott perbeli események bekövetkezése esetén hivatalból illeti meg.

Költségmentesség esetén a peres fél mentesül az illeték megfizetése, a per során felmerülő valamennyi költség előlegezése alól. Költségfeljegyzési jog esetén a peres fél mentesül az illeték előzetes megfizetése, illetve a per során felmerülő költség előlegezése alól.

Költségmentesség esetén tehát az illetéket a peres félnek nem kell megfizetnie, az egyéb felmerülő költségeket csak a per eldöntését követően, amennyiben az általános szabályok arra kötelezik, míg költségfeljegyzés esetén amennyiben a per kimenetele szerint a peres felet perköltség fizetési kötelezettség terheli, úgy azt csak a peres eljárás lezárultakor lesz köteles megfizetni.

Illetékmentesség esetén a fél mentes az illeték megfizetése alól, míg mérsékelt illeték kedvezménye esetén a fél mentes az illeték egy részének megfizetése alól. A költségkedvezményekre vonatkozó általános szabályokat a fentiek szerint a

polgári perrendtartásról szóló törvény tartalmazza, míg a költségkedvezmények részletszabályai a 2017. évi CXXVIII. törvényben találhatók meg.

Büntetőeljárások esetén a felmerülő bűnügyi költségről, a költségek fajtáiról, a költségek viseléséről és szabályairól a büntetőeljárásról szóló törvény rendelkezik. E szerint bűnügyi költség az a díj vagy költség, amelyet a büntetőeljárásban, illetve a büntetőeljárással összefüggésben az állam előlegezett (így különösen a tanú költsége, a szakértő, és a szaktanácsadó díja és költsége, illetve a lefoglalt dolog szállításának és megőrzésének költsége), a terhelt, a sértett, a vagyoni érdekelt és az egyéb érdekelt költsége, illetve a kirendelt védő, a törvényes képviselő és a meghatalmazott képviselő díja és költsége. A bíróság a bűnügyi költség viselésére a vádlottat kötelezi, ha őt bűnösnek mondja ki vagy szabálysértés elkövetéséért a felelősségét megállapítja, azzal a kitételrel, hogy a vádlottat csak azzal a cselekménnyel kapcsolatban felmerült bűnügyi költség viselésére lehet kötelezni, amelyre a bűnösségét vagy a felelősségét megállapították. Ha a bíróság a vádlottat felmenti, vagy vele szemben az eljárást megszünteti, főszabályként a bűnügyi költséget az állam viseli.

A büntetőeljárásban a terhelt, valamint a természetes személy (kivételes esetekben a nem természetes személy) sértett és egyéb érdekelt költségkedvezményben részesíthető, ha jövedelmi és vagyoni viszonyai miatt a bűnügyi költséget vagy annak egy részét nem képes viselni. A költségkedvezmény a fentiek szerint a terhelt esetén kiterjed a kirendelt védő díjára és költségeire, a sértett és egyéb érdekelt esetén a pártfogó ügyvéd díjára és költségeinek előlegezésére, illetve viselésére. Büntetőeljárásban a költségkedvezmény engedélyezését az eljárásban részt vevő személynek kérelmeznie kell, a kérelmet a jogi segítségnyújtó szolgáltató bírálja el.

Források

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 145.§, 574.-578.§§

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról 80.-102.§§

2017. évi CXXVIII. törvény a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog polgári és közigazgatási bírósági eljárásban történő alkalmazásáról

2003. évi LXXX. törvény a jogi segítségnyújtásról

A költségmentesség engedélyezésének alapjául szolgáló körülmények igazolásáról szóló 26/2017. (XII. 27.) IM rendelet

A bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségekről szóló 32/2003. (VIII.22.) IM rendelet

A szakértők díjazásáról rendelkező 3/1986. (II.21.) IM rendelet

A bűnügyi költségek előlegezéséről szóló 21/2003. (VI. 24.) IM-PM-BM együttes rendelet

POLGÁRI JOGI ÜGY

 Alaptörvény, bíróság, jogvédelem

Magyarország Alaptörvénye mindenki számára általános garanciaként, alanyi jogként biztosítja a bírósághoz fordulás jogát, kimondva, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt vádat vagy valamely perben jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

A polgári jogi ügyről tágabb értelemben akkor beszélünk, ha a polgári ügyekben első fokon eljáró bíróságok a polgári peres eljárás vagy a polgári nemperes eljárás szabályai szerint járnak el. A polgári nemperes eljárások célja elsősorban a jogviszonyok rendezése, valamint a polgári per megelőzése, illetve elhárítása.

Szűkebb értelemben polgári jogi ügyről akkor beszélünk, ha egy adott jogvita eldöntése a bíróság elé tartozik és ennek a jogvitának az eldöntésénél a polgári ügyekben eljáró bíróság a polgári peres eljárás szabályait alkalmazza.

A jelenlegi jogi szabályozás értelmében polgári bírósági útra tartozik többek között a polgári jogi jogvita, a családjogi vita, öröklési jogi ügyek, a munkaügyi vita, a szövetkezeti jogvita, a közigazgatási határozat felülvizsgálata, valamint törvényben megállapított más jogvita.

A polgári jogi ügyek a felek kérelmére indulnak és a bíróság az eljárás során közhatalmi jogosítványait gyakorolva segíti hozzá az ellenérdekű feleket a polgári jogaik érvényesítéséhez.

Jelenleg a polgári eljárásjog szabályait a Polgári perrendtartásról szóló törvény tartalmazza.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2016. évi CXXX. törvény a Polgári perrendtartásról

NAGY Adrienn – WOPERA Zsuzsa: Polgári eljárásjog I. Wolters Kluwer, Budapest, 2018.

POLGÁRMESTER

 önkormányzat, polgármesteri hivatal, összeférhetetlenség

Magyarországon is kettéválasztják az igazgatási szervezet vezetésében a helyi politikusi és a szakmai feladatokat és hatásköröket. A politikusi feladatokat a polgármester látja el.

A polgármester a képviselő-testület elnöke. A polgármester összehívja és vezeti a képviselő-testület ülését, valamint képviseli a képviselő-testületet. A polgármester tagja a képviselő-testületnek, a képviselő-testület határozatképessége, döntéshozatala, működése szempontjából önkormányzati képviselőnek tekintendő.

A polgármester egyik többletjogosultsága a képviselő-testületen belül a vétőjog. Tehát amennyiben a polgármester a képviselő-testület döntését a helyi önkormányzat érdekeit sértőnek tartja, ugyanabban az ügyben egy alkalommal kezdeményezheti az ismételt tárgyalást. Ezt a testületi ülést követő 3 napon belül kezdeményezheti, aminek eredményeként a döntést addig végrehajtani nem lehet, amíg arról a képviselő-testület a megismételt tárgyalás alapján nem dönt, méghozzá minősített többséggel (azaz a megválasztott képviselők több mint felével). Ha két egymást követő alkalommal ugyanazon ügyben nem hozott döntést, a polgármester az SZMSZ-ben meghatározott ügyben önállóan hozhat döntést.

Önállóan dönt még a polgármester olyan ügyekben, amelyek két ülés közötti időszakban felmerülő, halaszthatatlan a képviselő-testület hatáskörébe tartozó önkormányzati ügyek, amiről a képviselő-testületet utólagosan tájékoztatnia kell. Ez alól kivételt képeznek a képviselő-testület át nem ruházható hatáskörébe tartozó ügyek. Meghatározott értékhatárig önállóan dönt a forrásfelhasználásról, amiről szintén tájékoztatja a képviselő-testületet.

A polgármester gyakorolja az intézményvezetőkkel kapcsolatos egyéb munkáltatói jogokat. Az alpolgármester a polgármester helyettese. Az alpolgármester tevékenységét a polgármester irányítja, önálló hatáskörrel nem rendelkezik.

Források

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól 18.§, 63. §, 64.§, 65.§, 66.§, 67.§, 68.§, 69.§, 70.§, 70/A.§

POLGÁRMESTERI HIVATAL

 önkormányzat, polgármester

Az önkormányzat képviselő-testülete az önkormányzat működésével, valamint a polgármester vagy a jegyző feladat- és hatáskörébe tartozó ügyek döntésre való előkészítésével és végrehajtásával kapcsolatos feladatok ellátására polgármesteri hivaltalt vagy közös önkormányzati hivaltalt hoz létre. A 2011. évi CLXXXIX. Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény szerint a polgármesteri hivatal az önkormányzat képviselő-testület szervének minősül. A hivatal közreműködik az önkormányzatok egymás közötti, valamint az állami szervekkel történő együttműködésének összehangolásában.

A fővárosban főpolgármesteri hivatal, a fővárosi kerületben polgármesteri hivatal működik. A polgármesteri hivatal alatt a törvény szerint megyei önkormányzati hivaltalt is érteni kell.

A jegyző a polgármesteri hivatal (közös önkormányzati hivatal) szakmai vezetője. A jegyzőt az aljegyző helyettesíti, ellátja a jegyző által meghatározott feladatokat. A főpolgármesteri hivaltalt főjegyző, a fővárosi kerület polgármesteri hivaltalt pedig jegyzők vezetik. A fővárosban több aljegyző is kinevezhető. A hivaltalt ténylegesen a képviselő-testület döntéseivel összhangban a polgármester irányítja. A hivatal feladatainak meghatározásakor figyelembe veszi a jegyző javaslatait. A jegyző gyakorolja a hivatal köztisztviselői, munkavállalói felett a munkáltatói jogokat, a jegyző felett pedig a polgármester.

Közös önkormányzati hivaltalt hoznak létre azok a járáson belüli községi önkormányzatok, amelyek közigazgatási területét legfeljebb egy település közigazgatási területe választja el egymástól, és a községek lakosság száma nem haladja meg a kétezer főt. A 2000 fő lakosság számot meghaladó település is tartozhat közös önkormányzati hivaltalhoz. A közös önkormányzati hivaltalhoz tartozó települések összlakosság száma legalább kétezer fő, vagy a közös hivaltalhoz tartozó települések száma legalább hét. A polgármesteri hivatal belső felépítéséről, tagozódásáról, munka- és ügyfélfogadási rendjéről az adott képviselő-testület, a jegyző javaslatai figyelembevételével, a polgármester előterjesztése alapján dönt és ez nagyban változó lehet különböző polgármesteri hivaltalok között.

Források

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól 22.§ (5), 61.§ (3), 84.§, 85.§, 86.§

PRO BONO TANÁCSADÁS

 ügyvéd, jogklinika, rászorultság

A pro bono kifejezés a latin pro bono publico kifejezésből ered, amely a közjóért való tevékenységet jelenti. A pro bono tanácsadás alatt lényegében önként vállalt szakmai munkát értjük, amit a pro bono munkát végző ingyen, vagyis fizetség nélkül teljesít.

Az elmúlt években a pro bono tevékenység a jogászok körében is egyre nagyobb teret hódított magának. Több ügyvédi iroda, illetve ügyvéd vállal pro bono tanácsadást is, természetesen a fizető munkái mellett. Az ügyvédi iroda által meghatározott pro bono tevékenység magába foglalhatja az ingyenes jogi támogatást rászorultaknak vagy olyan civil szervezeteknek, mely utóbbi fő kedvezményezettjei a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok, például szegények. Magába foglalhat közérdekű ügyekhez vagy hátrányos helyzetű társadalmi csoportok képviselőihez kapcsolódó jogi támogatásokat is. A pro bono jogi munka segítségével egyrészt az ügyvéd vagy ügyvédi iroda a leghátrányosabb helyzetű társadalmi csoportok számára biztosít ingyenes jogi tanácsadást, amellyel biztosítja a joghoz való hozzáférésüket, másrészt, ezáltal csökkenthetők az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés hiányosságai, hiszen sokan nem engedhetik meg maguknak ügyvéd alkalmazását.

Egy korábbi kutatás alapján a szegény, illetve alacsony jövedelmű háztartások 40%-ának van valamilyen jogi problémája évente. Az állam által biztosított jogi segítségnyújtás különböző formái, azonban ezen háztartások csak 20%-nak tud segítséget nyújtani. Többek között a fennmaradó 20% esetén bír elengedhetetlen fontossággal a pro bono tanácsadás.

Többek között a PILnet (amely egy non-profit szervezet) felállította a pro bono ügykövetítő irodáit, amelyek egyfajta hidat képeznek a segíteni akaró ügyvédek, jogászok és a segítséget kereső civil szervezetek között. A PILnet esetén pro bono ügyvédhez ingyenesen kizárólag civil szervezetek, vagy olyan magánszemély fordulhat, aki kész tervvel bír egy civil szervezet létrehozására. Továbbá, együttműködve a nemzeti kormányokkal, önkormányzatokkal, ügyvédi kamarákkal és civil szervezetekkel, a helyi viszonyokhoz igazodó állami jogsegély rendszer kidolgozásán fáradozik.

Magyar pro bono díjat néhány évvel ezelőtt hozták létre, amelynek célja egyrészt a pro bono munka népszerűsítése, másrészt a pro bono munkát végzők tevékenységének az elismerése.

Források

PILnet: Pro bono ügyvéd: <http://probonougyved.hu/pro-bono-dij/dijleiras.html>
(2019.04.10.)

PILnet: Pro bono útmutató: https://www.probonobook.org/?page_id=588&lang=hu#3.3%20Definition%20of%20Pro%20Bono (2019.04.10.)

RÁSZORULTSÁG

 ügyfél, közigazgatási eljárás, polgári jogi ügy, büntető ügy, pro bono tanácsadás, költségkedvezmény

Az állam által biztosított jogi segítségnyújtási támogatást az ügyfél rászorultságának mértékétől függően térítésmentesen vagy az állam által, legfeljebb egy éves időszakra, megelőlegezett költséggel veheti igénybe. Az, hogy ki lehet jogosult rászoruló, függ az eljárás típusától: peren kívüli, polgári és közigazgatási eljárás, illetve büntető eljárás.

Peren kívüli, illetve polgári és közigazgatási eljárások esetén:

A jogi szolgáltatás díját az ügyfél helyett az állam viseli az alábbi esetekben:

1. Jövedelmi és vagyoni viszonyaira tekintet nélkül azon személy esetében, aki például
  - ❖ aktív korúak ellátására jogosult, vagy aktív korúak ellátásában részesülő közeli hozzátartozójával él közös háztartásban, akinek a közgyógyellátásra, vagy, egészségügyi szolgáltatásra való jogosultságát megállapították,
  - ❖ a családjában olyan gyermeket gondoz, akinek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát megállapították,
  - ❖ átmeneti szállást igénybe vevő hajléktalan személyek,
  - ❖ menekült, menedékes, menekültkénti vagy menedékeskénti, illetve hontalankénti elismerését kérő, továbbá az ideiglenes vagy kiegészítő védelemben részesítését kérő személy, és a jövedelmi és vagyoni helyzetéről tett nyilatkozata alapján a számára biztosított ellátásra és támogatásra jogosult,
  - ❖ vízumkiadása, tartózkodási engedély vagy letelepedett jogállás megszerzése, illetve honosítás iránti ügyel kapcsolatban jogi segítségnyújtást kérő olyan személy, akinek a felmenője magyar állampolgár vagy az volt, továbbá a visszahonosításra irányuló eljárásban részt vevő személy.
2. Akinél a családban az egy főre jutó havi nettó jövedelem nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegét (ez jelenleg 28.500 Ft).
3. Egyedülálló személy esetében, ha a havi nettó jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 150%-át (ez jelenleg 42.750 Ft).

4. Akiról külön eljárásban megállapították, hogy bűncselekmény áldozata és jövedelme nem haladja meg a 226.327 Forintot (ez az összeg a 2016. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a).
5. Pártfogó ügyvédi képviselet igénybevétele iránti kérelem esetében, akinek a bíróság a perben teljes személyes költségmentességet engedélyezett.

A jogi szolgáltatás díját az ügyfél helyett az állam legfeljebb egy éves időtartamra megelőlegezi:

Azon rászoruló esetében, akinél a családban az egy főre jutó havi nettó jövedelem nem haladja meg a 113.164 Forintot (ez az összeg a 2016. évi nemzetgazdasági bruttó átlagkereset 43%-a)

Büntető eljárásokban:

Büntetőeljárás esetén a fél akkor tekintendő rászorultnak, ha jövedelmi és vagyoni viszonyai alapján megfelel a fentebb felsorolt, a támogatás állam általi viselésére jogosult személyi körnek (alanyi jogosultság, vagy akinek családjában az egy főre jutó havi nettó jövedelem nem haladja meg a 28.500 Ft-ot, egyedülálló esetében a 42.750 Ft-ot) vagy bűncselekmény áldozata és áldozatsegítési szolgáltatások igénybevételére jogosult.

A kiskorú sértett és a magánfél a jövedelmi és vagyoni viszonyaira tekintet nélkül jogosult a támogatásra, nem részesíthető azonban támogatásban, ha a jogi képviselet költségeit vagy a tényleges jogi képviseletet az ügyfél más állami támogatási rendszerben biztosított támogatásként megkapta.

Források

2003. évi LXXX. törvény a jogi segítségnyújtásról 1-20.§

A Jogi Segítségnyújtó Szolgálat <https://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/jogi-segitsegnyujtas> (2019.03.20.)

RENDELET

 jogszabály, törvény

A rendeletek olyan jogszabályok, amelyet általában a végrehajtó hatalom valamely szerve alkot, és a címzettek számára kötelező kötőerővel bír.

A rendeletek a jogszabályi hierarchiában a törvények alatt elhelyezkedő jogszabályok, amelyeket két csoportra oszthatunk: vannak a *központi és a helyi rendeletek*. A központi rendeletekhez tartozik a kormányrendelet, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete, miniszterelnöki és a miniszteri rendelet, az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete. Míg a helyi rendeletek csoportját az önkormányzati rendeletek alkotják. A rendeletek egymáshoz való viszonya a következőképpen alakul: a Kormány egy tagjának rendelete nem lehet ellentétes kormányrendelettel és a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletével sem; az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete más rendelettel, míg az önkormányzati rendelet más jogszabállyal nem lehet ellentétes.

A központi rendeletek tehát olyan, mindenkire nézve kötelező jogszabályok, amelyeknek két fő csoportjukat tudjuk megkülönböztetni, az *autonóm és a végrehajtási rendeleteket*. Az autonóm központi rendelet az, amely egy adott életviszonyt elsőként szabályoz, míg a végrehajtási rendelet esetén már van elsődleges szabályozása az adott tárgykörnek, de törvény vagy autonóm rendelet felhatalmazást ad a meghozatalára. A jogszabály alkotására adott felhatalmazásban meg kell határozni a felhatalmazás jogosultját, tárgyát és kereteit, azonban a jogosultja a jogi szabályozásra másnak további felhatalmazást nem adhat, ezt nevezzük a *szubdelegálás tilalmának*. Pl. a Kormány van feljogosítva kormányrendelet meghozatalára, még az ő engedélyével sem hozhat rajta kívül senki létre kormányrendeletet. A szabályozás tárgykörébe tartozó alapvető jogintézmények, jogok és kötelezettségek alapvető szabályainak megállapítására nem lehet felhatalmazást adni. Ha felhatalmazást adó jogszabályból kifejezetten más nem következik, a felhatalmazás jogosultja a jogszabályt köteles megalkotni. A Kormány feladatkörében eljárva kiadhat autonóm és végrehajtási rendeletet is, de arra tekintettel, hogy nem alkothat rendeletet kizárólagos és kifejezett törvényhozási tárgykörökben, valamint olyan tárgykörökben, amelyeket törvény korábban már szabályozott. Ezzel szemben a Kormány tagjai (miniszterelnök, illetve miniszterek) viszont csak végrehajtási rendelet megalkotására jogosultak. A Magyar Nemzeti Bankról szóló törvény alapján a Magyar Nemzeti Bank elnöke törvényi felhatalmazás alapján, sarkalatos törvényben meghatározott feladatkörében rendeletet ad ki, ilyen lehet

pl.: az alapkamat mértéke, a bankjegyek és érmék kibocsátásának és bevonásának elrendelése (GYERGYÁK–BENDE-SZABÓ, 2017).

A végrehajtó hatalom körébe tartozó egyes feladat- és hatáskörök ellátására és gyakorlására önálló szabályozó szerveket hozhat létre az Országgyűlés. Jelenleg két önálló szabályozó szerv került nevesítésre. Az első a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, amelyet részletesen a 2003. évi az elektronikus hírközlésről szóló C. törvény szabályoz, valamint a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, amelynek keretét a 2013. évi a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatalról szóló XXII. törvény jelenti. Az önálló szabályozó szervek vezetői törvényben kapott felhatalmazás alapján, sarkalatos törvényben meghatározott feladatkörükben rendeletet adhatnak ki.

A központi rendeletek mellett a rendeletek másik típusa a helyi rendeletek, amelyeket az Alaptörvény felhatalmazása alapján a megyei és a települési önkormányzatok hozhatnak a helyi közügyek elintézése végett. A helyi képviselő-testület hatásköréből a rendeletalkotás nem vonható el. Rendeleteit (valamint határozatait is) nyílt szavazással hozza, a testület által megalkotott rendeletet a polgármester és a jegyző írja alá. A rendeletet a képviselő-testület hivatalos lapjában vagy a helyben szokásos módon pl.: honlapon ki kell hirdetni, amelyről a jegyző gondoskodik. Az önkormányzat a rendeletet a kihirdetését követően haladéktalanul megküldi a kormányhivatalnak, majd a kormányhivatal fogja továbbítani a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletéért felelős miniszternek. Lehetőség van az önkormányzati rendelet helyesbítésére abban az esetben, ha az aláírt és a kihirdetett szöveg eltér egymástól. Erről a jegyző gondoskodik a hatálybalépését megelőzően, de legkésőbb a kihirdetést követő hatodik munkanapon, valamint az önkormányzati rendelet kihirdetésével azonos módon a helyesbítés megjelentetéséről is. Az állampolgárok részére elektronikus közszolgáltatásként, térítésmentesen hozzáférhető jogszabálygyűjtemény, a Nemzeti Jogszabálytár áll rendelkezésre (www.njt.hu), amelyen keresztül bárki számára elérhetőek az önkormányzati rendeletek szövegei.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról

2011. évi CCVIII. törvény a Magyar Nemzeti Bankról

2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről

2013. évi XXII. törvény a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatalról

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól

GYERGYÁK Ferenc – BENDE-SZABÓ Gábor: Általános közigazgatási ismeretek. II. modul. Jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek. Dialóg Campus, Budapest, 2017.

RENĐŐRI ERŐSZAK ALKALMAZÁSA

 rendőrség, jogvédelem

A rendőrség hatósági eljárása során a közbiztonság és a közrend védelme érdekében intézkedéseivel jogokat biztosít és kötelezettségeket írhat elő. Az önkéntes jogkövetés hiányában hatósági intézkedéseinek hatósági kényszer alkalmazásával is érvényt szerezhet, mely hatósági kényszer magában foglalja a legitim/jogszerű erőszak alkalmazását.

Fontos megjegyezni, hogy a rendőri intézkedések során a rendőrség köteles az arányosság elve alapján fellépni, vagyis a rendőri intézkedés nem okozhat olyan hátrányt, amely nyilvánvalóan nem áll arányban az intézkedés törvényes céljával. Ez a követelmény azt is jelenti, hogy abban az esetben, ha több alkalmas intézkedés, illetve kényszerítő eszköz áll rendelkezésre, akkor a rendőrnek azt kell választania, amely amellett, hogy képes biztosítani az intézkedés eredményességét, az érintettre a lehető legkisebb korlátozással, sérüléssel vagy károkozással jár.

A kényszerítő eszközök alkalmazására csak abban az esetben van lehetőség, ha a rendőrségi törvényben meghatározott feltételek fennállnak. Ha a rendőri intézkedés eredményessége kényszer alkalmazása nélkül is biztosítható, a rendőr nem alkalmazhat kényszerítő eszközöket.

Bár a rendőri hivatás velejárója, hogy megilleti a rendőröket az erőszak alkalmazása, azonban a rendőr nem alkalmazhat kínzást, kényszervallatást, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot.

Azonban a rendőr feladatának ellátása során a törvényben foglaltaknak megfelelően korlátozhatja a testi épséghez, személyi szabadsághoz, a magánlakás, magántitok, levéltitok sérthetlenségéhez, a személyes adatokhoz, valamint a tulajdonhoz fűződő jogokat.

Amennyiben az intézkedés során a rendőr valamilyen kényszerítő eszközt alkalmaz, minden tőle telhetőt meg kell tennie, hogy elkerülje a sérelem okozását, végső soron az emberi élet kioltását.

Abban az esetben, ha valaki a rendőr jogszerű intézkedésének ellenszegül a rendőr jogosult testi kényszer, bilincs, vegyi eszköz, elektromos sokkoló eszköz, rendőrbot, kardlap, illetőleg más eszköz alkalmazására. Törvényben meghatározott esetekben ezeken felül lehetőség van szolgálati kutya alkalmazására, lőfegyverhasználatra, csapaterő és tömegoszlatás igénybevételére.

A testi kényszer alkalmazása során a rendőr az ellenszegülés megtörésére, a cselekvésre vagy a cselekvés abbahagyására törekszik rábírnival az intézkedés alá vont személyt.

A bilincs alkalmazására akkor kerülhet sor, ha az elengedhetetlen az önkárosítás, támadás vagy szökés megakadályozásához, valamint az ellenszegülés megtöréséhez.

A vegyi eszközök, elektromos sokkoló, rendőrbot és kardlap alkalmazása abban az esetben megengedett, ha mások vagy saját életét, testi épségét, illetőleg a vagyonbiztonságot veszélyeztető támadás elhárítása, a jogszerű rendőri intézkedéssel szembeni ellenszegülés megtörése másként nem érhető el.

Hasonló kényszerítő eszköz alkalmazásra jogosult a rendőrön kívül más, összefoglalóan rendészeti szerv alkalmazottja (például mezőőr, vadőr, közterület-felügyelő, természetvédelmi őr), akinek szintén kötelező a jogvédelmi szabályok betartása.

Források

Magyarország Alaptörvénye

1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről

FINSZTER Géza: A rendőrség joga. Duna Mix Kft., Budapest. 2012.

RENĐŐRSÉG

 államhatár, rendőri erőszak alkalmazása, jogvédelem, büntető ügy

A rendőrség állami, fegyveres rendvédelmi szerv, amelynek alapvető feladata a bűncselekmények elkövetésének megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme.

A rendőrség az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervből, a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szervből és a terrorizmust elhárító szervből áll. A rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv egy központi szervre, a megyei és fővárosi szinten található rendőr-főkapitányságokra, városi/települési szinten található rendőrkapitányságokra, valamint határrendészeti kirendeltségekre tagozódik.

A rendőrség éppen ezért különböző feladatokat lát el. Bűnmegelőzési, bűnüldözési, államigazgatási és rendészeti feladatkörében figyelemmel kíséri az ország bűnügyi helyzetét, feltárja az egyes bűncselekmények elkövetésének kockázatait, illetve a bűncselekmény elkövetésére irányuló törekvéseket. Megszerzi, értékeli és ellenőrzi azokat az információkat, amelyek a bűncselekmények megelőzése, megakadályozása érdekében szükségesek.

A rendőrség gyakorolja az általános nyomozó hatósági jogköröket, valamint szabálysértési hatósági és közlekedési hatósági feladatköröket lát el. A rendőrség védelmet nyújt az életet, testi épséget, vagy a vagyonbiztonságot közvetlenül fenyegető vagy sértő cselekményekkel szemben, felvilágosítást és segítséget nyújt a rászorulóknak, valamint tiszteletben tartja és védelmezi az emberi méltóságot és az emberi jogokat.

A rendőrség a rendészetért felelős miniszter útján a Kormány irányítása alatt áll. A miniszter többek között jogosult szabályozni a rendőrség működését, tevékenységét, irányítja a rendőrség egyes szerveit, gyakorolja a hatáskörébe utalt személyügyi és munkáltatói jogokat, valamint törvényességi, szakszerűségi, hatékonysági és pénzügyi szempontból ellenőrzi a rendőrség munkáját.

Az általános rendőrségi feladatok ellátására hivatott szerv hivatalos állományú rendőrökből, kormánytisztviselőkből, igazságügyi alkalmazottakból, közalkalmazottakból, valamint tisztjelöltekből állhat.

Források

Magyarország Alaptörvénye

1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről

SAJTÓSZABADSÁG

 Alaptörvény, emberi jogok védelme, alapjogok, jogvédelem

A sajtószabadság a klasszikus megfogalmazás szerint a sajtó, illetve munkatársainak joga ahhoz, hogy információkat szerezzenek és közhatalmi vagy egyéb befolyástól mentesen nyújtsanak tájékoztatást, valamint adjanak közre véleményeket, gondolatokat. Alapvető elemei a szabad írásbeli és szóbeli közlés, a véleménynyilvánítás szabadsága és a cenzúra tilalma. Az Alaptörvény biztosítja nemcsak a sajtó szabadságát, de annak sokszínűségét is.

A cenzúra tilalma lényegében a sajtótermék kiadásának hatósági engedélyhez kötése, továbbá a kiadók, illetve különféle szerkesztőségek létrehozásának engedélyez kötésének tilalma. Ennek ellenére a médiaszolgáltatás és sajtótermék kiadása bejelentés alapján végezhető, ami nem ütközik a fenti tilalomba, mivel ez a nyilvántartásba vétel nem feltétele a szolgáltatás, tevékenység megkezdésének. Nem minősül cenzúrának a tartalmak utólagos hatósági és bírósági ellenőrzése, viszont a túlzottan szigorú szankció, a következetes ítélkezés hiánya jelentősen korlátozhatja a sajtószabadságot. Az állam számára egyes kapacitások végesek, mint például a televízió és rádió frekvenciák végesek, ezért ezek felosztása sem jelent cenzúrát.

Lényeges eleme a sajtószabadságnak a sokszínű tájékoztatás biztosítása és plurális médiarendszer kialakítása. Ezt egyrészt műszaki vagy technikai lehetőségek is befolyásolják a plurális médiarendszer kialakítását, másrészt pedig a gazdasági jellemzői is. Ezen gazdasági jellemzők jelentős összpontosulást ösztönöznek, ezért szükséges a médiavállalkozások piaci terjeszkedésének, más gazdasági ágazatoktól való szigorúbb szabályozása.

A célja és társadalmi szerepéből adódóan a sajtószabadság egyik legfontosabb feltétele az államtól való független működés biztosítása. A függetlenség az egyoldalú befolyásolás kizárását, illetve a szakmai autonómia képességét jelenti. Ez kifejezetten a médiahatóságok és a közszolgálati médiumokat felügyelő szervezetekkel kapcsolatosan hangsúlyos. Az Alkotmánybíróság egy döntésében megállapította, hogy a médiahatóságok tagjainak az országgyűlés által való megszavazása önmagában nem sérti a függetlenséget.

Források

Magyarország Alaptörvénye IX. cikk

2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabadságáról

2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról

SZABADSÁG

 Alaptörvény, munkavállalás, alapjogok, emberi jogok védelme

Magyarország Alaptörvénye a Szabadság és Felelősség rész XVII. cikkében rögzíti a munkavállalók alapvető védelmére vonatkozó rendelkezéseket. E szerint minden munkavállalónak joga van a napi és heti pihenőidőhöz, valamint az éves fizetett szabadsághoz. A munkavállalók által igénybevehető szabadság részletszabályait a Munka Törvénykönyve tartalmazza, amely szerint a munkavállalóknak a munkában töltött idő alapján minden naptári évben szabadság jár, amely alap- és pótszabadságból áll (ún. „rendes szabadság”).

A munkavállalókat megillető szabadságra vonatkozó szabályrendszert a Munka Törvénykönyve a munkavállalók védelme érdekében olyan rendelkezésekben tartalmazza, amelyekről még munkaszerződés keretében sem térhetnek el a felek a munkavállalók „kárára”, vagyis a szabadságra vonatkozó szabályozás olyan minimumfeltételeket tartalmaz, amelyeknek valamennyi munkáltatónak meg kell felelni. A Munka Törvénykönyve pontosan meghatározza, hogy az alap- és pótszabadság milyen feltételekkel, mennyi időre vehető ki, vagyis, hogy mennyi szabadság áll a munkavállalók rendelkezésére. Az *alapszabadság* központi eleme, hogy az munkában töltött időnek minősül, vagyis – köznapi szóhasználatl élve – ún. „fizetett szabadság.” E szerint munkában töltött időnek minősül

- ❖ munkaidő-beosztás esetén a munkavégzési kötelezettség alóli mentesülés,
- ❖ a szabadság és a szülési szabadság,
- ❖ a gyermek gondozása céljából igénybe vett fizetés nélküli szabadság első hat hónapja, illetve
- ❖ a keresőképtelenség és a tényleges önkéntes tartalékos katonai szolgálat-teljesítés három hónapot meg nem haladó tartama.

Főszabály szerint a munkavállalókat megillető alapszabadság mértéke 20 munkanap. Az alapszabadság azonban a munkavállalók életkorához igazodóan kiegészül az életkorral arányos *pótszabadsággal*. E szerint:

- ❖ a munkavállaló 25. életévétől 1,
- ❖ 28. életévétől 2,
- ❖ 31. életévétől 3,
- ❖ 33. életévétől 4,
- ❖ 35. életévétől 5,
- ❖ 37. életévétől 6,

- ♣ 39. életévétől 7,
- ♣ 41. életévétől 8,
- ♣ 43. életévétől 9,
- ♣ 45. életévétől 10 munkanap pótszabadság jár.

Ez tehát azt jelenti, hogy pl. egy 46 éves munkavállaló éves, fizetett szabadsága harminc munkanap.

Pótszabadság azonban nem csak életkor alapján illeti meg a munkavállalókat. Amennyiben a munkavállalónak 16 évesnél fiatalabb gyermeke van, úgy őt pótszabadság illeti meg az alábbiak szerint:

- ♣ 16 évesnél fiatalabb egy gyermeke után 2,
- ♣ két gyermeke után 4,
- ♣ kettőnél több gyermeke után összesen 7 munkanap pótszabadság jár.

Szintén pótszabadság illeti meg a 18 évesnél fiatalabb munkavállalót, aki ún. fiatal munkavállalónak minősül, amelyre tekintettel számára évenként 5 munkanap pótszabadság jár, utoljára abban az évben, amelyben a 18. életévét betölti.

A betöltött munkakör jellege is indokoltá teheti pótszabadság igénybevételét. Ez alapján a föld alatt állandó jelleggel vagy az ionizáló sugárzásnak kitett munkahelyen naponta legalább 3 órát dolgozó munkavállalónak évenként 5 munkanap pótszabadság jár. A munkavállalóknak, ha megváltozott munkaképességűek, fogyatékosági támogatásra jogosultak, vagy vakok személyi járadékára jogosultak évenként szintén 5 munkanap pótszabadság jár.

Annak a munkavállalónak, akinek munkaviszonya év közben kezdődött vagy szűnt meg a szabadság arányos részét kell kiadni. (Például, ha júniusban létesített a munkavállaló munkaviszonyt és pótszabadság nem illeti meg, akkor december 31-ig 10 munkanap szabadságot lehet és kell igénybe vennie.)

A szabadságot a munkavállaló előzetes meghallgatása utána munkáltató adja ki, vagyis főszabály szerint a munkáltató dönti el, hogy a munkavállaló mikor veheti ki a szabadságát. Azonban a munkáltató évente 7 munkanap szabadságot legfeljebb két részletben a munkavállaló kérésének megfelelő időpontban köteles kiadni. Erről tehát kizárólag a munkavállaló jogosult dönteni. Azonban a munkavállalónak az erre vonatkozó igényét legalább 15 nappal a szabadság kezdete előtt be kell jelentenie a munkáltató számára. A szabadság kiadásának időpontját a munkavállalóval legkésőbb a szabadság kezdete előtt 15 nappal közölni kell, azt azonban megváltani (vagyis „helyettesíteni” vagy „megvenni”) nem lehet. A szabadságot főszabály szerint úgy kell kiadni, hogy a munkavállaló naptári évenként egy alkalommal, legalább 14 egybefüggő napra mentesüljön a munkavégzési kötelezettség alól. E szabály alól azonban a munkáltató és a munkavállaló közös megállapodással eltérhet. A munkáltató kivételesen fontos gazdasági érdek esetén a szabadság kiadásának közölt időpontját módosíthatja, illetve a munkavállaló már megkezdett szabadságát akár meg is szakíthatja. Azonban a munkavállaló-

nak az ilyen eljárással összefüggésben felmerült kárát és költségeit a munkáltató köteles megtéríteni.

Korábban volt szó arról, hogy a szabadság főszabály szerint nem megváltható. Ez alól kivételt jelent a munkaviszony megszűnése. Ilyenkor ugyanis, ha a munkáltató az arányos szabadságot nem adta ki, azt meg kell váltani.

A rendes szabadságtól (amely alap- és pótszabadságból áll) megkülönböztetjük a *betegszabadság*, a *szülési szabadság* és az ún. *fizetés nélküli szabadság* kategóriáit.

Betegszabadság esetén a munkáltató a munkavállaló számára betegség miatti keresőképtelen állapota miatt, ezen állapot tartamára naptári évenként legfeljebb 15 munkanap betegszabadságot adhat ki. A betegszabadság tehát szintén „fizetett szabadság”, amely a betegség orvos általi igazolása esetén a rendes szabadságon felül illeti meg a munkavállalót. Évközben kezdődő munkaviszony esetén a munkavállaló a betegszabadság arányos részére jogosult.

Szülési szabadság esetén az anya egybefüggő 24 hét szülési szabadságra jogosult azzal, hogy ebből 2 hetet mindenképpen köteles is igénybe venni. (Tehát a teljes rendelkezésre álló időkeret felhasználása nem kötelező.) A szülési szabadság annak a nőnek is jár, aki a gyermeket örökbefogadási szándékkal nevelésbe vette. A szülési szabadságot főszabály szerint úgy kell kiadni, hogy legfeljebb 4 hét a szülés várható időpontja elé essen. A szülési szabadság tartamát főszabály szerint munkában töltött időnek kell tekinteni, vagyis az anya jogosult az öt egyébként megillető munkabérré.

A fentiekben kifejtett „tényleges” vagy „fizetett” szülési szabadságon kívül az anya, gyermeke harmadik életéve betöltéséig fizetés nélküli szabadságra is jogosult, amennyiben ezt külön kéri. Fizetés nélküli szabadság jár a munkavállalónak külön kérésére gyermeke személyes gondozása érdekében (ha ez szükséges), legfeljebb a gyermek tizedik életéve betöltéséig, illetve, ha a munkavállaló gyermekgondozási segélyre, vagy gyermekgondozást segítő ellátásra jogosult és azt igénybe is vette.

A *fizetés nélkül szabadság* további esete a munkavállalónak hozzátartozója tartós – 30 napot meghaladó – személyes ápolásának esetköre. Ebben az esetben az ápolás idejére, de legfeljebb 2 évre fizetés nélküli szabadság jár. A tartós ápolást és annak indokoltságát azonban az ápolásra szoruló személy kezelőorvosa kell, hogy igazolja. Végül a munkavállalónak fizetés nélküli szabadság jár tényleges önkéntes tartalékos katonai szolgálatteljesítés esetén annak idejére.

A munkavállaló fizetés nélküli szabadság igénybevételének esetén, a fizetés nélküli szabadságra vonatkozó igényét legalább tizenöt nappal korábban írásban köteles bejelenteni a munkáltatónak.

Források

Magyarország Alaptörvénye, XVII. cikk

2012. évi I. törvény a Munka törvénykönyvéről, 115-133.§§

SZABADSÁG KORLÁTOZÁSA

 Alaptörvény, büntető ügy, szabadságvesztés

A szabadság korlátozása az egyén szabadságának megvonását jelenti.

Magyarország Alaptörvénye, nemzetközi dokumentumokhoz, mint az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez hasonlóan garantálja minden embernek a jogot a szabadsághoz és személyi biztonsághoz, valamint rögzíti alkotmányos garanciaként, hogy senki sem fosztható meg szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okból és törvényben meghatározott eljárás alapján.

A szabadság korlátozására leggyakrabban a büntetőeljárást megelőzően vagy a büntető ügyekben kerül sor, ún. kényszerintézkedés elrendelésével. A kényszerintézkedések olyan kényszer tartalmú eljárási cselekmények, amelyeket a büntetőügyekben eljáró hatóságok alkalmaznak a büntetőeljárás sikeres lefolytatása, valamint a bizonyítás teljessége és a felelősségre vonáshoz szükséges adatok feltárása érdekében.

A leggyakoribb módja a szabadság korlátozásának az őrizetbe vétel és a letartóztatás, amely, mindig bírósági ellenőrzés, döntés mellett történhet (ez a saját testemről való rendelkezés régies kifejezéssel a habeas corpus magyar intézménye). Ennek szabályait a büntető eljárási törvény határozza meg és differenciálja akként, hogy van őrizet, távollattartás, bűnügyi felügyelet, letartóztatás, előzetes kényszergyógykezelés [Be. 272.§ (2) bekezdés]. A kényszerintézkedés elrendelése és végrehajtása során mindig törekedni kell arra, hogy annak alkalmazása az érintett alapvető jogainak a korlátozását csak a legszükségesebb mértékben és ideig eredményezze. Elrendelni csak törvényben meghatározott célból lehetséges, például: a terhelt jelenlétének biztosítása érdekében, a bizonyítás megnehezítése vagy megghiúsításának megakadályozása érdekében vagy a bűnisméltés lehetőségének megakadályozása érdekében. A büntetőeljárási törvény külön rendelkezik arról, hogy a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedést azonnal meg kell szüntetni, ha annak elrendelésének oka, feltétele megszűnt, ezzel is biztosítva az érintettnek, hogy továbbiakban ne sérüljön a szabad mozgáshoz való alapvető joga.

A törvénytelen, illetve alaptalan fogva tartás szabályait az Alkotmánybíróság is vizsgálta és megállapította, hogy a személyes szabadságot érintő korlátozásoknak meg kell felelniük a szükségességi-arányossági tesztnek. A testület megerősítette, hogy az állami büntető igény érvényesítése érdekében, a társadalom védelme, a közérdek szempontjából alkotmányosan is szükséges és indokolt annak lehetővé tétele, hogy az állam a bűncselekmény alapos gyanújával terhelt személyt szabadságától időlegesen megfossza a büntetőjogi felelősségre vonás megghiúsításának

megakadályozása érdekében. A személyes szabadságnak a jogerős ítélet előtti megvonására, a letartóztatásra azonban csak akkor kerülhet sor, ha céljai – a büntető igény érvényesítése érdekében a terhelt jelenlétének, illetve az eljárás sikerének biztosítása – más eszközökkel nem valósíthatók meg. Mivel azonban az előzetes letartóztatás nem büntetés, így az ártatlanság vélelmét is érvényesíteni kell. [26/1999. (IX. 18.) AB határozat]

Források

2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 38.§, 117.§, 216/A.§

1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről

2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó-és Vámhivatalról

SZABADSÁGVESZTÉS

 Alaptörvény, bíróság, állampolgár

A szabadságvesztés a magyar büntetőjogban a főbüntetések egyike; életfogytig vagy határozott ideig tart.

A szabadságkorlátozástól eltérően, a szabadságvesztésnél már van bírósági ítélet, és a bűnöst azzal büntetik, hogy hosszabb-rövidebb ideig elszigetelik a társadalom tagjaitól, családjától, környezetétől. A szabadságvesztés a legerősebb visszatartó hatású büntetés, amely az elkövető elszigetelése révén, közvetlenül szolgálja a társadalom védelmét és egyben egy alkotmányos alapjogot korlátozó büntetési nem. Az Alaptörvény rögzíti, hogy mindenkinek joga van a szabad mozgáshoz. Ugyanakkor azt is szerepel benne, hogy törvényben meghatározott okból és a törvényben meghatározott alapján meg lehet fosztani valakit szabadságától. Ahogyan az is szerepel az Alaptörvényben, hogy a „szükségesség-arányosság” mércéjét alkalmazva az embereket megillető alapjogok korlátozhatók, más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlen szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosa, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával.

Az életfogytig tartó szabadságvesztés, a halálbüntetés után (amely Magyarországon már nem működő intézmény), a legsúlyosabb büntetési forma. Az életfogytig tartó szabadságvesztés a Büntető Törvénykönyv szerint vagylagos büntetés az öt évtől húsz évig, vagy a tíz évtől húsz évig terjedő szabadságvesztés mellett.

Az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltnek is reális lehetőséget kell adni jövője tervezésére, a társadalomba történő visszatérésre, ezért a Btk. lehetővé teszi a feltételes szabadságra bocsátást. A feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontja legalább huszonöt, legfeljebb negyven évi időtartam szolgál. A feltételes szabadságra bocsátás tárgyában a büntetés-végrehajtási bíró határoz. Amennyiben az elítéltet nem bocsátja feltételes szabadlásra, akkor ennek fennálló lehetőségét a döntéstől számítva legkésőbb két év múlva, azt követően pedig évente vizsgálni kell.

A határozott ideig tartó szabadságvesztés legrövidebb tartama 2 hónap, leg hosszabb tartama 15 év, ezt generális minimum és maximumnak nevezzük, amely azt jelenti, hogy főszabályként ez érvényesül, viszont a Btk. meghatározhat, ehhez képest speciális minimumot és maximumot, ez azonban nem szerepel minden tényállásban.

A végrehajtandó szabadságvesztés hátrányai közé sorolhatjuk többek között a börtöninfekciót (különbféle fertőzéseknek való fokozott kiszolgáltatottság), a prizonizációt, amely egy folyamat, amit a börtönhöz való idomulásnak is nevezhe-

tünk, amelynek során az elítélt fokozatosan átveszi a büntetésvégrehajtási intézet társadalmi gyakorlatát, erkölcsét és szokásait. Valamint a stigmatizáció veszélyét, amely később a reintegrációt, a társadalomba való visszailleszkedését nehezíti az elítéltnak. Egyebekben a családi, munkahelyi és más társadalmi kapcsolatok törését is eredményezheti. Végrehajtása jóval költségesebb a szabadságelvonás nélküli szankciókhoz képest.

A szabadságvesztést büntetés-végrehajtási intézetben, fegyházban, börtönben vagy fogházban kell végrehajtani. Ezt a bíróság az ítéletben határozza meg, ha szabadságvesztést alkalmaz. A szabadságvesztés végrehajtására a jogalkotó létrehozta a büntetésvégrehajtási jog önálló kódexét a 2013. évi CCXL. törvényt.

Az elítéltek jogai:

Az alapvető állampolgári jogokat és kötelezettségeket az Alaptörvény határozza meg, ezzel rögzíti a szabad – a szabadságvesztés hatálya alatt nem álló – személyek jogállását. A jogerős és végrehajtandó szabadságvesztést kiszabó bírósági ítélet hatására a szabad ember jogi státusza megváltozik, elítélt lesz. Az alaptörvényben említett jogállás megváltozik, és az elítéléssel létrejövő büntetés-végrehajtási jogviszony alapján átalakul. Ettől kezdve az elítélt a büntetés-végrehajtási jogviszony alanya lesz.

A szabadságvesztés által nem érintett jogok:

Magyarország Alaptörvénye a Szabadság és Felelősség c. részében felsorolja azokat az alapvető és elidegeníthetetlen emberi jogokat, amelyek közös jellemzője, hogy függetlenül a szabadságelvonás tényétől minden embert, minden élet-helyzetben megilletnek, és megsértésük a nemzetközi jog szabályaiba ütközik. E jogok tartalma és terjedelme nem feltétlenül jelenik meg a Bv. tv-ben, némelyek a teljesség igénye nélkül:

- ❖ az emberi méltóság sérthetlensége,
- ❖ a kínzás, az embertelen, a megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma.

A szabadságvesztés végrehajtása alatt az elítélt elveszti a személyi szabadságát, köteles eltérni a végrehajtás tényéből eredően egyes alapvető jogainak és a jogszabályok által biztosított egyéb jogosultságainak szünetelését, korlátozását, módosulását.

A szabadságvesztés büntetés természetéből adódóan vannak a végrehajtás alatt szünetelő jogok, például szabad mozgáshoz, a tartózkodási hely szabad megválasztásához, a békés gyülekezéshez, a sztrájkhoz és a szabad orvosválasztáshoz való jog.

A szabadságvesztés végrehajtása alatt korlátozott vagy módosuló jogok, ilyen például, a munkához és foglalkozása szabad megválasztásához való joga és a vállalkozáshoz való joga, művelődéshez való joga, illetve a tanulás és a tanítás szabadsága, kegyeleti joga, tulajdonhoz való joga stb.

Az elítélti jogok – ún. „rab jogok”

Ezen túl – jogfosztottságuknál fogva – az elítéltek nincsenek abban a helyzetben, hogy a létfenntartáshoz szükséges legalapvetőbb körülményeikről gondoskodjanak. Ennek a helyzetnek a feloldását – elsősorban az elhelyezés, étellemezés, kapcsolattartás szabályain keresztül – a büntetés-végrehajtási jogviszonyból származó ún. „elítelti jogok” teszik lehetővé, melyek azért illetik meg az elítéltet, mert a szabadságvesztés büntetés alánya.

Az elítélt jogosul a megfelelő higiéniai környezetben való elhelyezésére, megfelelő étellemezésére és ruháztatásra. Joga van a hozzátartozóival, illetve az általa megjelölt és a büntetés-végrehajtási intézet által engedélyezett személlyel kapcsolatot tartani. Szintén joga van az általános iskolai, középfokú, valamint felsőfokú tanulmányok megkezdésére, illetve folytatására. Emellett lehetősége van az önképzésre, sajtótermékek megrendelésére, a börtön művelődési és sportolási lehetőségének igénybevételére.

Források

Magyarország Alaptörvénye IV. cikk, I. cikk

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 35-36., 42-43

NAGY Ferenc: Anyagi büntetőjog. Általános rész II. Iurisperitus Bt., Szeged, 2014.

SZABÁLYSÉRTÉS

 törvény, büntető ügy, bíróság

a szabálysértés az a törvény által büntetni rendelt tevékenység vagy mulasztás, amely veszélyes a társadalomra. Vagyis az olyan jogellenes, de bűncselekménynek nem minősített magatartás, amelyet a jogalkotó nem büntetőeljárásban, hanem közigazgatási eljáráshoz közel álló speciális eljárásban büntetni rendel, és amelynek szankciója nem büntetőjogi, hanem közigazgatási jellegű. (Lamn 2009)

A szabálysértés olyan tevékenység vagy mulasztás veszélyes a társadalomra, amely a bűncselekményként történő büntetni rendeléshez szükségesnél kisebb fokban sérti vagy veszélyezteti az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet, a természetes és jogi személyek, valamint a jogi személyiség nélküli szervezetek személyét vagy jogait.

A szabálysértéseket a védett jogtárgy – vagyis az az érdek vagy érték, amelyet a szabálysértés sért, vagy veszélyeztet – szempontjából az alábbiak szerint csoportosíthatjuk.

- ❖ emberi méltóság, az emberi szabadság és a közrend elleni szabálysértések (pl. csendháborítás),
- ❖ kiemelt közlekedési szabálysértések (pl. ittas vezetés), közlekedéssel kapcsolatos egyéb szabálysértések (pl. vasúti szabálysértés),
- ❖ pénzügyi és kereskedelmi szabálysértések (pl. vámszabálysértés),
- ❖ rendészeti igazgatás rendjét veszélyeztető szabálysértések (pl. honvédelmi kötelezettség megszegése),
- ❖ stb.

Bizonyos jogellenes cselekményeknek szabálysértési és bűncselekményi alakzatuk is van. A bűncselekmény és a szabálysértés között a különbség abban rejlik, hogy a bűncselekményhez a szabálysértés enyhébb súlyú, kisebb társadalomra veszélyességű, és ezért a szankcionálására szolgáló büntetés nem büntetőjogi karakterű és kihatású.

A szabálysértés elkövetői (alanyai) csak olyan személyek lehetnek, akiket a szabálysértés elkövetéséért szabálysértési felelősség terhel. A szabálysértési felelősség megállapításának alapja tehát az alanyi felelősség és a felróhatóság. A felróhatóság azt jelenti, hogy a szabálysértést szándékosan követi el, vagyis a magatartásának következményeit kívánja vagy e következményekbe belenyugszik. Avagy a szabálysértés gondatlanságból követi el, amikor a cselekménye követ-

kezményeit előre látja ugyan, de könnyelműen bízik azok elmaradásában vagy a következményeket azért nem látja előre, mert elmulasztotta a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést.

A szabálysértési ügyekben eljáró hatóságokat és az eljárásban részt vevő személyeket együttesen a szabálysértési eljárás alanyainak nevezzük. A szabálysértési eljárás alanyai tehát azoknak a hatóságoknak, jogi és magánszemélyeknek az összessége, amelyek különböző jogokat gyakorolva és kötelelességeket teljesítve, eljárási cselekményeket végezve, részt vesznek a szabálysértési eljárásban. A szabálysértési ügyekben eljáró hatóságok a következők:

- ♣ általánosságban a fővárosi, illetve megyei kormányhivatal,
- ♣ különös esetben pedig a rendőrség, Nemzeti Adó-és Vámhivatal, illetve a bíróságok (járásbíróság).

A szabálysértési eljárás feljelentés, vagy a szabálysértési hatóság vagy a bíróság hivatali hatáskörében szerzett tudomása, illetve a helyszíni bírság kiszabására jogosult szerv vagy személy általi észlelés alapján indul meg.

A szabálysértési eljárásban alkalmazható szankciókkal kapcsolatban fontos, hogy a szabálysértési jog szankciórendszere sokkal inkább közelít a büntetőjoghoz, mint a közigazgatási joghoz, mind a szankció-nemek számában, mind azok jellegében. A közigazgatási jogban szinte kizárólagos joghátrány a pénzbírság. A szabálysértési törvény szankciórendszere zárt, ami azt jelenti, hogy kizárólag a felsorolt joghátrányok kerülhetnek kilátásba.

A szabálysértések miatt alkalmazható büntetések

- ♣ a szabálysértési elzárás,
- ♣ a pénzbírság és
- ♣ a közérdekű munka.

A szabálysértés miatt alkalmazható intézkedések

- ♣ a járművezetéstől való eltiltás,
- ♣ az elkobzás,
- ♣ a kitiltás és
- ♣ a figyelmeztetés.

A szankció közül kiemelt szerepe van az szabálysértési elzárásnak, amit kizárólag csak bíróság szabhat ki és a legsúlyosabb szabálysértési szankciónak minősül. A szabálysértési elzárás legrövidebb tartama egy nap, leghosszabb tartama hatvan nap lehet. Nem szabadható ki szabálysértési őrizet olyan személlyel szemben, aki külön törvény szabályozása alapján fogyatékos (a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról), várandós nővel szemben, ha várandóságának tizenkettedik hetét elérte, tizenkettedik életévét be nem töltött gyermekét egyedül nevelő szülő vagy gyámmal szemben, illetve fogyatékos vagy folyamatos ápolást,

felügyeletet igénylő hozzátartozójáról egyedül gondoskodó személlyel szemben. (Szabs. tv. 10.§)

A büntetésként kiszabható elzárás alkotmányos alapjogot, a személyi szabadságot korlátozza, ezért a szabálysértési szankciórendszer kivételes elemének tekinthető, amelyet a következő garanciák jellemeznek: kizárólag törvény állapíthatja meg az elzárással sújtható szabálysértések körét; minden esetben vagylagosan helyezi kilátásba a jogalkotó tartama halmazat esetében sem lépheti túl a kilencven napot; az elzárással fenyegetett szabálysértések elbírálása bírósági hatáskörbe tartozik.

Források

2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről

1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról

SZABÁLYSÉRTÉSI HATÓSÁG

 szabálysértés, kormányhivatal, rendőrség

Szabálysértés hatóság alatt azokat a szerveket értjük, amelyek a szabálysértést elkövetőjével szemben megindított szabálysértési eljárás lefolytatására jogosult, hatáskörrel rendelkeznek.

A szabálysértési ügyekben eljáró hatóságok és az eljárásban részt vevő személyeket együttesen a szabálysértési eljárás alanyainak nevezzük. A szabálysértési eljárás alanyai tehát azoknak a hatóságoknak, jogi és magánszemélyeknek az összesség, amelyek különböző jogokat gyakorolva és kötelességeket teljesítve, eljárási cselekményeket végezve, részt vesznek a szabálysértési eljárásban.

Szabálysértési hatóságok:

- ♣ fővárosi, megyei kormányhivatal járási (fővárosi kerületi) hivatala,
- ♣ rendőrség,
- ♣ Nemzeti Adó-és Vámhivatal,
- ♣ járásbíróság.

2013. január 1-jétől szabálysértési ügyekben eljáró hatóságok szabályozásában változás következett be, e szerint főszabály szerint a fővárosi, megyei kormányhivatal járási (fővárosi kerületi) hivatala jár el, ez a szerv az általános szabálysértési hatóság. A megyei kormányhivatal kirendeltségeiként járási hivatalok működnek. A járási hivatal székhelye a járás székhelyeként meghatározott városban van. A fővárosi kormányhivatal kirendeltségeiként kerületi hivatalok működnek. A kerületi hivatalokra a járási hivatalra vonatkozó jogszabályokat kell alkalmazni. A járási hivatal a járási hivatalvezető által közvetlenül vezetett járási törzshivatalból és járási szakigazgatási szervekből áll.

Ezen kívül, különös esetekben még két szerv láthatja el a szabálysértési hatóság jogkörét: a rendőrség, illetve a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (továbbiakban: NAV).

E két utóbbi szerv akkor jár el szabálysértési hatóságként, ha az adott szabálysértési tényállásnál a törvény kifejezetten így rendelkezik. Például a közbiztonságra különösen veszélyes eszközzel kapcsolatos szabálysértés vagy a jogszerű rendőri utasítással szembeni engedetlenség szabálysértése miatt a rendőrség jár el, míg a vámszabálysértés miatt a Nemzeti Adó- és Vámhivatal. A rendőrség szerepe a szabálysértések kapcsán inkább csak a szabálysértések megelőzésében és felderítésében való közreműködésre korlátozódik. Az Országos Rendőr-főkapitányság ellátja a szabálysértési végrehajtási jogsegéllyel kapcsolatos központi hatósági feladatokat. A rendőrkapitányságok szabálysértési jogkört gyakorolva

felelősek lefolytatni az elzárással is büntethető szabálysértés esetén a törvényben meghatározott előkészítő ülést.

A NAV államigazgatási és fegyveres rendvédelmi feladatokat ellátó kormányhivatal, amely a vámszabálysértések gyanúja vagy észlelése esetén jár el. A NAV hivatásos szolgálati jogviszonyban álló tagja a jogsértés megszüntetése, bizonyítékok biztosítása érdekében köteles a szükséges intézkedéseket megtenni.

A szabálysértési törvény szerint azokban az esetekben, amikor szabálysértési elzárással is büntethető az adott szabálysértés, illetve egyéb törvényben meghatározott esetekben a szabálysértés miatt első fokon a járásbíróság jár el. A rendelkezésnek garanciális jelentősége van, abból a szempontból, hogy Magyarországon a személyi szabadságot elvonó büntetést szabálysértési eljárásban is csak bíróság állapíthat meg. Tehát, ha az adott szabálysértési tényállás szabálysértési elzárással (is) fenyegetett, akkor a területileg illetékes járásbíróság folytatja le az elsőfokú eljárást és nem közigazgatási hatóság (szabálysértési hatóság).

Források

2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 38.§, 117.§, 216/A.§

1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről

2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó-és Vámhivatalról

SZAKÉRTŐ

 bíróság, ügyészség, rendőrség, büntető ügy, polgári jogi ügy

A szakértő feladata, hogy a bíróság, az ügyészség, a rendőrség, illetve jogszabályban meghatározott más hatóságok kirendelése, vagy más megbízása alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával szakvéleményt készítsen, amely segíti a tényállás megállapítását, valamint a szakkérdések eldöntését.

Egy jogi vitában gyakran az eljáró hatóság, bíróság tudását meghaladó kérdésről kell véleményt mondani, tényeket bizonyítani, vitatkozni. Abban az esetben, ha egy eljárás során a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelemre van szükség, akkor szakértő segítségét kell igénybe venni.

A szakértő igénybevétele, illetve a szakértő által elkészített szakvélemény a bizonyítás egyik módja.

A különleges szakértelmet igénylő kérdések megítéléséhez a bíróságok, más hatóságok igazságügyi szakértőt, vagy eseti szakértőt vehetnek igénybe. Eseti szakértőről akkor beszélünk, ha az eljárásban olyan megfelelő szakértelemmel rendelkező személy segítségét veszik igénybe, aki nem igazságügyi szakértő, vagy olyan szakterület keretein belül ad szakvéleményt, amely terület nem szerepel az erről szóló jogszabályban.

Igazságügyi szakértővé válás feltétele, hogy az illető büntetlen előéletű legyen és ne álljon foglalkozástól eltiltás hatálya alatt, rendelkezni kell a szakterületen a megfelelő képesítéssel, valamint megfelelő idejű gyakorlattal, a szakterületen működő kamara tagjának kell lennie, valamint vállalnia kell azt a kötelezettséget, hogy a hatósági kirendeléseknek eleget tesz.

Források

2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

SZÁMVEVŐSZÉK

Alaptörvény, összeférhetlenség

Az Állami Számvevőszék az Országgyűlés pénzügyi és gazdasági ellenőrző szerve. Az Állami Számvevőszék ellenőrzi a központi költségvetés végrehajtását, az államháztartás gazdálkodását, az államháztartásból származó források felhasználását és a nemzeti vagyon kezelését.

A számvevőszékek múltja hazánkban a kiegyezést követően az 1870. évi XVIII. törvénycikkig nyúlik vissza. Ekkor a jött létre az állami számvevőszék nevet viselő, a kormánytól független, önálló hatáskörű szerv. Teljes függetlenségről azonban nem lehetett beszélni, mivel az államfő a számvevőszék elnökét az Országgyűlés által állított három jelölt közül nevezhette ki, a főszámtanácsost és a számtanácsosokat pedig a számvevőszék elnökének javaslatára szintén az államfő nevezte ki. A szocializmus idején több intézmény sorsával azonosan, a számvevőszéket is felfüggesztették, helyette nem független jogállású állami számvizsgálatot végző intézményeket létesítettek. A számvevőszék ismételen a rendszerváltó alkotmánymódosítást követően jelent meg.

A Számvevőszék elnökét és alelnökeit 12 évre választja meg az Országgyűlés a képviselők kétharmados támogatottságával. Személyükre az Országgyűlés tagjaiból választott nyolctagú bizottság tesz javaslatot, akit az Országgyűlés számvevőszék ügyeiért felelős bizottsága meghallgatja. Kizáró ok az elnökkel és az alelnökkel szemben, ha a jelölést megelőző négy évben tagja volt a kormánynak, vagy valamely párt országos vezető testületében választott tisztséggel rendelkezett. Az esküjük letétele után a képviselőkkel azonos mentelmi jog illeti meg.

A feladatokat a vezetőkön kívül a Főtitkár, a számvevő főigazgatók és a számvevők végzik. Velük szemben is szigorú összeférhetlenségi követelmények állnak. Nem láthatnak el olyan tisztséget olyan szervnél, amely az államháztartás valamely alrendszeréből támogatásban részesül, nem lehetnek országgyűlési vagy önkormányzati képviselők, polgármesterek vagy érdekképviselő vezető tisztségviselői, egymásnak, a kormány tagjainak és az Országgyűlési számvevőszéki bizottságának tagjainak hozzátartozói.

A törvény szerint az elnök vezeti és képviseli a Számvevőszéket, ő adja ki az Állami Számvevőszék szervezeti felépítésének és működésére vonatkozó szabályzatot, irányítja az intézmény munkáját, gondoskodik az ellenőrzési jelentések megküldéséről az Országgyűlésnek, tanácskozási joggal részt vesz az Országgyűlés és a bizottságainak ülésein, továbbá gyakorolja a munkáltatói jogokat.

Az Állami Számvevőszék feladata az államháztartás gazdálkodásának, az állami vagyon kezelésének, az állami tulajdonban lévő vállalatok, vállalkozások vagyonérték-megőrző és vagyongyarapító tevékenységének utólagos ellenőrzése, amibe beletartozik a vagyongazdálkodás szükségességének és célszerűségének ellenőrzése is. Kiemelt feladata az állami költségvetés végrehajtásáról készült zárszámadás ellenőrzése, mivel az elkészült jelentést a zárszámadási törvénnyel együtt kell az Országgyűlés elé terjeszteni. Ez jelentős befolyást ad a Számvevőszéknek hiszen a zárszámadás vitája során a véleménye megkerülhetetlen.

Ellenőrzési kötelezettségének egy jelentős korlátja az, hogy a pártok, képviselőcsoportok ellenőrzése kizárólag törvényességi szempontra korlátozódik, azaz nem vizsgálhatják a szükségességet és célszerűséget.

Források

Magyarország Alaptörvénye 43. cikk

2011. évi LXVI. sarkalatos törvény az Állami Számvevőszékről

2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról 1.§ 11., 61.§, 62.§, 90.§ (1)

SZEMÉLYES ADAT

 Alaptörvény, közérdekű adat, közérdekből nyilvános adat, adatvédelem, mentesülés

Személyes adat: bármely meghatározott, azonosított vagy azonosítható természetes személlyel kapcsolatba hozható adat és az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés.

A személyes adatok védelmét az Alaptörvény VI. cikk (3) bekezdése fogalmazza meg, ez alapján mindenkinek joga van a személyes adatai védelméhez. A részletes törvényi szabályozást az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló törvény tartalmazza, amely az adatkezelés szabályait, az adatvédelem részletes előírásait, definícióit is lefekteti.

Az adatvédelem egy harmadik generációs jog, amely az adatok védelmén keresztül védi az érintett magánszféráját. Személyes adat minden olyan adat, információ vagy az ezekből levonható minden olyan következtetés, amiből azonosítani lehet az érintettet. Érintettnek nevezzük azt a természetes személyt, akit a személyes adat alapján azonosítani tudunk. E körbe tartozik az érintett neve, címe, iratainak azonosítószáma, címe, IP-címe és bármely rá vonatkozó információ vagy ezek kombinációja. Olyan adatok is ide tartoznak, amelyek látszólag anonimizálva vannak, tehát az adatalany nem tűnik azonosíthatónak, de az együttes előfordulás miatt van rá esély, hogy mégis azonosítsák. Erre példa: 95 éves férfi, akinek a jobb lábát amputálták. Név, utca és házsám nélkül, de neme, kor és egy speciális jellemző alapján, egy kis településen, falun könnyen azonosítható az adott személy, míg ugyanezen adatok kombinációja a fővárosban nem eredményezi az azonosítást.

A személyes adatokon belül megkülönböztetünk két elkülönülő alcsoportot:

- ♣ a különleges és
- ♣ a bűnügyi adatokat.

A különleges adatok köré az olyan szenzitív adatok tartoznak, amelyek az adatalany etnikai, faji származására, politikai, vallási vagy világnézeti meggyőződésére utalnak, valamint ezek mellett a genetikai, a biometrikus, az egészségügyi adatok is. Genetikai adat egy természetes személytől származó biológiai minta elemzésének eredménye, amely az adott személy genetikai jellemzőire vonatkozó információkat, az egészségi állapotára, genetikai állományának összetételére vonatkozó személyes adatokat hordoz. A biometrikus adatok egy természetes személy olyan mérhető testi tulajdonságai, amelyek az adott személy egyértelmű azonosítását lehetővé teszik, pl. az ujjnyom, arckép vagy a vénaszkenner képe. Ezek a tulajdonságok annyira egyedspecifikusak, hogy annak esélye, hogy ezek

ismeretében más személyt azonosítsanak, szinte lehetetlen. A biometrikus adatok használata egyre gyakoribb, már nem csak a bűnügyi nyilvántartások kapcsán kerülnek szóba, hanem a mindennapjainkban is megtalálhatóak egy-egy beléptetési vagy biztonsági rendszer mechanizmusában. Az egészségügyi adat minden olyan információ, amely adatot hordoz egy természetes személy egészségügyi állapotról, az ahhoz kapcsolódó kezelésekről, beavatkozásokról, szolgáltatásokról. E három kategória nem határolódik el egymástól, hiszen pl. egy szűrővizsgálaton történő genetikai mintavétel eredménye egyszerre egészségügyi és genetikai adat is, míg a sportolók teljesítménydiagnosztikai vizsgálatainak eredménye egyszerre biometrikus és egészségügyi adat is.

A bűnügyi személyes adatok a büntetőeljárást megelőző felderítés, az ezek alapján indult büntető eljárás és a büntetés-végrehajtás során keletkezett adatok. A bűnügyi adatokat bűnügyi nyilvántartási rendszerek tartalmazzák, amelyek a személyazonosító adatok és fényképek nyilvántartásából, valamint a bűnügyi nyilvántartásokból állnak. Ezek felületén, az adatvédelmi szabályoknak megfelelően, csak meghatározott célból és ideig érhetőek el az adatok, fényképek. Jelenleg több bűnügyi nyilvántartás működik egymás mellett, ám ezek tartalma nem kapcsolható össze egymással. Ide tartozik a büntettek nyilvántartása, a hátrányos jogkövetkezmények alatt álló, büntetlen előéletű személyek nyilvántartása, a büntetőeljárás hatálya alatt állók nyilvántartása, és a külföldre utazási korlátozás hatálya alatt állók nyilvántartása.

Minden nyilvántartási rendszer részére előírás a célhoz kötöttség elve. A büntettek nyilvántartása és hátrányos jogkövetkezmények alatt álló, de büntetlen előéletű személyek nyilvántartása a bírósági határozatban elrendelt intézkedés, büntetés kivitelezésének elősegítését és a büntetett előélet igazolására szolgál. A büntetőeljárás hatálya alatt állók nyilvántartása az eljárás hatékony, gyors és törvényes lefolytatásának érdekében tartalmazza a személyes adatokat. A külföldre utazási korlátozás hatálya alatt állók nyilvántartása annak megelőzésére szolgál, hogy olyan állampolgár tudja elhagyni az ország területét, akinek az utazási jogosultsági korlátozva vannak.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2009. évi XLVII. törvény a bünygyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bünygyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról, 3.§, 7.§ - 30/E.§

2011. évi CXII. törvény az információszabadságról és az információszabadságról, 3.§

144/2008. (XI. 26.) AB határozat

JÓRI András – Soós Andrea Klára: Adatvédelmi jog. HVG-Orac, Budapest, 2016.

A 95/46/EK irányelv 29. cikk szerinti adatvédelmi munkacsoport 03/2013. számú célhoz kötöttségről szóló véleménye

SZEMÉLYI IGAZOLVÁNY

állampolgárság

A hatósági igazolvány egy olyan okirat, amely a hatóság valamely személy adatainak vagy jogainak rendszeres igazolására állít ki. Hatósági igazolványnak minősül a személyi igazolvány is, amely a polgár személyazonosságát és a törvényben meghatározott adatait közhitelszerűen tartalmazza. A személyazonosság igazolására egyébként több dokumentum is alkalmas lehet (útlevél, jogosítvány, ~) A törvény értelmében Magyarország területén élő magyar állampolgárokat, a bevándorolt és menekültként elismert személyeket, továbbá a külföldön élő magyar állampolgárokat – akkor, ha ezt külön kérelmezik – személyazonosító okmánnyal kell ellátni.

A jogszabály a személyazonosító igazolványok 2 fajtáját különbözteti meg:

1. állandó személyazonosító igazolvány: a törvényben meghatározott érvényességi idővel és tároló elemmel rendelkező személyazonosító igazolvány;
2. ideiglenes személyazonosító igazolvány: a törvényben meghatározott érvényességi idővel rendelkező, az állandó személyazonosító igazolvány kiadásáig a Kormány rendeletében meghatározott feltételek esetén kiállított személyazonosító igazolvány.

Állandó személyazonosító igazolvány annak a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás hatálya alá tartozó magyar állampolgárnak, bevándorolt, letelepedett, menekült vagy oltalmazott jogállású személynek adható, aki személyazonosságát és a személyazonosító igazolványban szereplő adatait megfelelően, különösen az e rendeletben meghatározott okiratokkal igazolja.

A polgár egyidejűleg csak egy érvényes személyazonosító igazolvánnyal rendelkezhet.

Az érvényes személyazonosító igazolványt a magyar állampolgár, a bevándorolt, a letelepedett, a menekült és az oltalmazott jogállású személy köteles sértetlenül megőrizni, jogszabályban meghatározott esetekben és módon – felhívásra – bemutatni, a személyazonosító igazolvány érvénytelenné válásakor, a visszavonás elrendelésekor vagy a jogosultság megszűnésekor, illetve az új állandó személyazonosító igazolvány kiadásakor a személyazonosító igazolvány átvételére jogosult hatóságnak leadni.

A személyazonosító igazolványt másra átruházni, letétbe helyezni, biztosítékul adni vagy átvenni nem szabad.

Az állandó személyazonosító igazolvány kiadására irányuló eljárás a jogszabályban meghatározott kivétellel kérelemre indul. Az állandó személyazonosító igazolvány kiadására irányuló kérelem elbírálásának ügyintézési határideje 20 nap.

Az állandó személyazonosító igazolvány kiadása iránti kérelem – fő szabály szerint –

1. bármely járási hivatalnál,
2. a kijelölt kormányhivatalnál,
3. – ha a polgár nem rendelkezik személyazonosság igazolására alkalmas más érvényes hatósági igazolvánnyal, valamint, ha első alkalommal igényel tároló elemmel rendelkező személyazonosító igazolványt –, a nyilvántartást kezelő szervnél is előterjeszhető.

Források

1992. évi LXVI. törvény a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról

414/2015. (XII. 23.) Korm. rendelet – a személyazonosító igazolvány kiadása és az egységes arcképmás- és aláírás-felvételezés szabályairól

SZOCIÁLIS IRODA

 önkormányzat, jegyző, rászorultság

A szociális iroda az önkormányzat és a jegyző hatáskörébe tartozó szociális ellátásokkal foglalkozó működési egység, amelynek neve önkormányzatonként eltérhet. Feladatkörét a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény, valamint a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény részletezi.

A szociális iroda bírálja el a pénzbeli és természetbeni szociális ellátásokkal kapcsolatos kérelmeket, majd elbírálásuk után a támogatások folyósítását, az erről szóló igazolások kiadását is ellátja. E mellett felügyeli az önkormányzati fenntartású szociális és gyermekvédelmi intézmények működését, környezettanulmányokat készít, valamint a szervezeti és működési szabályzata alapján egyéb feladatokat is elláthat.

Szociális rászorultság esetén az iroda által nyújtott pénzbeli ellátások a következők:

1. **Időskorúak járadéka:** azoknak a megélhetést biztosító jövedelemmel nem rendelkező időskorúaknak nyújtható támogatás, akik:
  - ❖ a nyugdíjkorhatárt betöltötték, és az közös háztartásban élő nyugdíjasok egy főre eső jövedelme nem éri el az öregségi nyugdíj legkisebb összegének 85%-át;
  - ❖ egyedülálló, 75 év alatti nyugdíjas, akinek jövedelme nem haladja meg öregségi nyugdíj legkisebb összegének 100%-át, illetve 75 év betöltése után jövedelme nem több, mint az öregségi nyugdíj legkisebb összegének 135%-a.
2. **Aktív korúak ellátása:** ide tartozik a foglalkoztatást helyettesítő támogatás és az egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás.
3. **Gyermekek otthongondozási díja:** az a vér szerinti vagy örökbefogadó szülő jogosult a díjra, akinek gyermeke súlyosan fogyatékos vagy tartós betegség miatt önellátásra képtelen.
4. **Ápolási díj:** ápolási díjra az a meghatározott személy, általában hozzátartozó jogosult, aki ápolásra szoruló, súlyosan fogyatékos személy vagy 18 év alatti ápolásra szoruló gyermek gondozását végzi és az otthongondozási díj feltételei sem a jogosult, sem hozzátartozója esetében nem állnak fent.
5. **Települési támogatás:** gyógyszerkiadások viselésének könnyítése, rendszeres lakhatási költség vagy ennek felhalmozott elmaradása miatt adható szociális támogatás.

A természetben nyújtott szociális ellátások a következők:

1. **Köztemetés:** az önkormányzat fog intézkedni az elhunyt személy eltemetéséről, ha erre senki sem nem köteles, vagy a kötelezett nem lelelhető fel vagy nem gondoskodik a temetésről.
2. **Közgyógyellátás:** az önkormányzat által kiállított igazolvánnyal igénybe vehető gyógyászati ellátások, amelyek a rászoruló személy egészségének megőrzése céljából vehetőek igénybe.

A szociális ellátások mellett szociális alapszolgáltatások és szakosított ellátások megszervezése, felügyelete is az iroda feladatkörébe tartozik.

Források

1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról, 25.§, 32/B. §, 33.§, 48-49.§

SZÜLŐI KÖTELESSÉGEK

 családban nevelkedés, gyámhatóság, gyám, tartásdíj, gyermeki jogok

A szülői kötelezettségek köre rendkívül tág, sok esetben a gyermek számára biztosítandó jogok mögött bújnak meg. A gyermek anyja és apja a szülői felelősség alapján azonos jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik. A szülők közötti együttműködés elvárás akár együtt, akár külön élnek a szülők. Vagyis a gyermek érdekeit szem előtt tartva kell eljárniuk, döntéseiket meghozni, még akkor is, ha közöttük számos ellentét áll fenn.

A szülő jogosult és egyben köteles is arra, hogy a gyermekét családban nevelje, gondozza, és hozzájáruljon a gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez. Annak ellenére, hogy valamennyi szülői kötelezettség rendkívül fontos, amelyeknek nem teljesítése sok esetben súlyos következményekkel járhat, mégis amennyiben sorrendet szeretnénk felállítani, a legfontosabb kötelesség a kiskorú gyermek gondozása és nevelése.

A gyermek gondozása és nevelése

A gondoskodási kötelezettség a tanköteles korú gyermek – jelenleg 16. életév betöltéséig áll fenn a tankötelezettség – taníttatását is magába foglalja. A gondozás körében a szülő köteles a gyermek megélhetéséhez és felneveléséhez szükséges feltételeket, valamint a gyermek lakhatását is biztosítani.

A gondozás mellett a szülő köteles a gyermekét nevelni. A nevelés körében a szülőnek át kell adnia gyermeke számára a legfontosabb általános erkölcsi normákat, és minden szükséges intézkedést meg kell tennie annak érdekében, hogy gyermeke jelleme, értékrendje és szokásai összhangban legyenek a társadalom által elvárt és egyben elfogadott erkölcsi tételekkel.

A szülő köteles együttműködni a gyermekével annak nevelése és gondoskodása során, mégpedig úgy, hogy a gyermek emberi méltóságát tiszteletben tartja. Mindez egyrészt azt jelenti, hogy a szülőknek tájékoztatniuk kell a gyermeküket minden olyan döntésről, amely a gyermeket érinti és az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítani kell, hogy véleményét megoszthassa, meghatározott esetekben szüleivel közösen dönthessen. A gyermek ezen véleményét a korára és érettségére tekintettel a szülőknek figyelembe kell venniük. Vagyis például a gyermeket nem kényszerítheti a szülő arra, hogy olyan köznevelési intézményben tanuljon, amelyben a gyermek nem akar. Ez az jelenti, hogy a gyermek életpályájának megválasztásakor a szülő köteles biztosítani a gyermeke véleményének

érvényesülését. Abban az esetben, ha a gyermek és szülei között vita alakulna ki gyermek taníttatásának és életpályájának megválasztását illetően, a gyámhatóság jogosult dönteni. Az együttműködés másrészt azt is jelenti, hogy a gyermeket nem lehet kínzásnak, testi fenyegetésnek, és más embertelen és megalázó büntetésnek és bánásmódnak alávetni.

A gyermek vagyonának kezelése

A szülő jogosult és egyben köteles gyermeke vagyonát kezelni, feltéve, hogy nincs a vagyonkezelés alól kivéve. A szülő(k) a gyermek vagyonának kezelése során ugyanolyan gondossággal kötelesek eljárni, mint a saját vagyonuk kezelése során. Ha a vagyonkezelési kötelezettségüket szándékosan vagy súlyos gondatlansággal megszegik, akkor felelősséggel tartoznak.

A gyermek törvényes képviselése

A szülő kötelezettsége, hogy képviselje a kiskorú gyermekét a személyét érintő és vagyoni ügyekben. Amennyiben vagyonkezelői joggal nem rendelkezik a szülő, akkor a gyermek vagyonát érintő ügyekben törvényes képviselőként nem járhat el. A szülő nem képviselheti a gyermeket olyan ügyben, amelyben ő maga, házastársa, élettársa, egyenesági rokona vagy az ő törvényes képviselése alatt álló más személy a gyermekkel szemben ellenérdekű fél. Ilyen esetekben a gyámhatóság eseti gyámot rendel ki a gyermek számára.

A gyermek nevének meghatározása

A szülők kötelesek gyermekük nevét meghatározni. Ismeretlen apától származó gyermek esetén az anya kérheti, hogy gyermeke születési anyakönyvébe egy képzelt apa adatait tüntessék fel, amennyiben nem kéri, az anya családnevét kapja a gyermek. Amennyiben a szülők nem tudnak megegyezni, vagy a gyámhatóság felhívása ellenére sem határozzák meg gyermekük nevét, akkor a gyámhatóság köteles dönteni.

Egyéb kötelezettségek

A fent nevesített kötelezettségeken túl a szülőnek számos egyéb kötelessége van. Ilyen például a gyermek joggyakorlásában, illetve joginak érvényesítésében való segítség. A szülő köteles segítséget, tanácsot, illetve iránymutatást adni gyermekének a jogai gyakorlásához, valamint minden szükséges intézkedést meg kell tennie annak érdekében, hogy gyermeke érvényesíthesse a jogait.

Továbbá a szülőt együttműködési kötelezettség is terheli azon szervekkel, hatóságokkal és személyekkel, amelyek a gyermek ellátásában közreműködnek. Így például oktatási intézmények munkatársaival, házi orvossal, gyermekvédelmi szakszolgálat illetékes szakemberével stb.

Különélő szülők esetén fennálló kötelezettségek

Miként az korábban már említésre került, a szülők a gyermek érdekében kötelesek együttműködni, még akkor is, ha külön élnek, vagy a szülői felügyeleti jogot csak az egyik szülő gyakorolja kizárólagosan. Ennek fényében a gyermekkel együtt élő szülő köteles a különélő szülőt megfelelő időközönként tájékoztatni a gyermek fejlődéséről, egészségügyi állapotáról és tanulmányairól. Valamint a különélő szülő jogosult és egyben köteles is a kiskorú gyermekével kapcsolatot tartani, kivéve, ha a kapcsolattartási joga szünetel. Különélő szülők esetén a gyermekkel együtt élő szülő a gyermeket természetben tartja el, míg a különélő szülő tartásdíj formájában járul hozzá a gyermek neveléséhez és gondozásához.

Források

Magyarország Alaptörvénye XVI. cikk (3) bekezdés

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 12.§

1991. évi LXIV. törvény a gyermek jogairól szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről 12. cikk

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 4:146-4:185.§

TANKÖTELEZETTSÉG

 állampolgár, oktatási jogok, szülői kötelezettségek

Hazánkban minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Az állam ezt a jogot az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja. A köznevelésről szóló törvény értelmében Magyarországon minden gyermek köteles intézményes nevelés-oktatásban részt venni, tankötelezettségét teljesíteni.

Habár a tankötelezettség szorosan az iskolához kapcsolódik, ugyanakkor az *óvodai nevelésben* is kötelező a gyermeknek részt venni, így érdemes erről is röviden szólni. A gyermek hároméves korától egészen a tankötelezettség kezdetéig köteles óvodai nevelésben részt venni. Ugyanakkor a gyermek felmentést kaphat óvodába járás alól ötödik életévének a betöltéséig, ha a család körülményei, képességeinek kibontakoztatása vagy sajátos helyzete ezt indokolja. Valamint arra is lehetőség van, hogy a gyermek harmadik életévének betöltése előtt már óvodai nevelésben részesüljön. Ennek feltétele, hogy az óvoda az összes óvodai nevelésre kötelezett felvétele után még rendelkezik szabad férőhellyel és a gyermek fél évben belül betölti a harmadik életévét.

A *tankötelezettség kezdetéről* az óvoda vezetője, amennyiben a gyermek nem járt óvodába az iskolaérettségi vizsgálat alapján a szakértői bizottság dönt. Főszabály szerint a gyermek abban az évben, amelynek augusztus 31. napjáig a hatodik életévét betölti, legkésőbb az azt követő évben tanköteleessé válik. Vagyis a gyermek hatodik életévének a betöltése után az óvoda vezetője dönt arról, hogy a gyermek iskolába menjen vagy még egy évig óvodai nevelésben részesüljön. Utóbbi esetben, ha az óvoda vezetője úgy döntött, hogy a gyermek még egy évig óvodába járjon hatodik életévének betöltése után, lehetőség van arra, amennyiben a szakértői bizottság is úgy találja, hogy a gyermek még egy további évig óvodai nevelésben részesüljön. Így tehát lehetséges, hogy a gyermek nyolcéves koráig jár óvodába. Ugyanakkor arra is van lehetőség, hogy a szülő kérelmére, a szakértői bizottság véleménye alapján az iskolába lépéshez szükséges fejlettséggel bíró gyermek az iskolát hatéves kora előtt megkezdje.

A *tankötelezettség annak a tanévnek a végéig tart*, amelyben a tanuló a tizenhatodik életévét betölti. Ugyanakkor azon a tanuló, akik tanulmányaikat az iskolai nevelés-oktatás kilencedik évfolyamán a 2011/2012. tanévben vagy azt megelő-

zően kezdték meg, tankötelezettségük azon tanítási év végéig tart, amelyben a tizennyolcadik életévüket betöltik vagy sikeres érettségi vizsgát vagy szakmai vizsgát tettek. A sajátos nevelési igényű tanuló tankötelezettsége meghosszabbítható annak a tanítási évnél a végéig, amelyben a huszonharmadik életévét betölti. A tankötelezettség meghosszabbításáról a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az iskola igazgatója dönt.

A tankötelezettség iskolába járással, vagy ha az a tanuló fejlődése, tanulmányainak eredményes folytatása és befejezése szempontjából nem hátrányos, a szülő kérelmére magántanulónaként teljesíthető. A tankötelezettség általános iskolában, középfokú iskolában, Köznevelési és Szakképzési Hídprogram keretében, valamint fejlesztő nevelés-oktatásban teljesíthető.

Források

Magyarország Alaptörvénye XI. cikk

Nemzeti Erőforrás Minisztérium: Tájékoztató a nemzeti köznevelési törvényről
http://www.budapestedu.hu/data/cms148990/nefmi_cxc_tajekoztato_06.pdf
(2019.04.28.)

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről 8.§, 45.§, 97.§

<https://www.mszo.hu/index.php?oldal=alap.php&id=157&v=igen&hol=jobb>
(2019.04.28.)

TANÚ

 bíróság, büntető ügy, polgári jogi ügy, közigazgatási eljárás

A tanú olyan személy, aki az általa észlelt múltbeli tényekről tesz nyilatkozatot (ún. vallomást) a bíróság, vagy hatóság előtt. A hatóság minden olyan személyt meghallgathat tanúként, aki bármilyen releváns ténnyel kapcsolatos információ birtokában lehet.

A tanúvallomás (a tanú által tett nyilatkozat) felvétele, vagyis a tanú meghallgatása a leggyakrabban alkalmazott bizonyítási eszközök egyike a peres, illetve közigazgatási eljárások során. Ezért is fordulhat elő, hogy mind a büntetőeljárásról, mind a polgári peres, mind pedig a közigazgatási eljárásról szóló törvény külön-külön rendelkezik a tanú meghallgatására vonatkozó szabályokról az adott eljárásnak megfelelő sajátosságok figyelembevételével. Az alábbiakban röviden bemutatjuk a három eljárési rendre vonatkozó legfontosabb szabályokat.

A *büntetőeljárásról* szóló törvény szó szerint rögzíti, hogy tanúként az hallgatható ki, akinek a bizonyítandó tényről tudomása lehet, illetve a tanúvallomás megtétele főszabály szerint nem jog, hanem kötelezettség, vagyis pontosan meghatározott esetkörön kívül a tanú a tanúvallomás megtételét nem tagadhatja meg. Azok az okok, amelyek a tanúvallomás megtételének akadályát jelentik a büntetőeljárásban lehetnek tilalmi, és megtagadhatósági okok. Előbbi esetén a tanú nem dönthet úgy, hogy megteszi a vallomást, azt számára törvény kifejezetten megtiltja. Megtagadhatósági okok esetén a tanú nem kötelezhető a vallomás megtételére, azonban saját döntése nyomán ezt megteheti. Megtiltási oknak minősül, a védőügyvéd esetén az olyan információ, amely védőként jutott a tudomására, vagy amelyet a terhelttel védőügyvédi minőségben közölt. Egyházi személyek esetén megtiltási oknak minősül az olyan információról történő vallomástétel, amely az egyházi szabályok szerint a titoktartás kötelezettségének körébe tartozik (pl. gyónási titok). A harmadik megtiltási oknak a testi vagy szellemi állapot minősül, vagyis nem hallgatható ki tanúként az olyan személy, akitől ilyen állapota miatt (pl. értelmi fogyatékos) nyilvánvalóan nem várható megbízható vallomás. Végül az utolsó megtiltási kategória a minősített adatok védelme. Minősített adatról csak kifejezett erre irányuló felmentés esetén tehető tanúvallomás.

Az alábbi esetekben a tanúnak mérlegelési joga van, azaz a tanúvallomást megteheti, de erre nem kötelezhető. E szerint a tanúvallomást megtagadhatja a terhelt hozzátartozója, illetve az a személy, aki magát, vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná. Megtagadhatja a vallomástételt, aki foglalkozásából, vagy közmegebízásából fakadóan titoktartásra köteles (az ilyen

információval összefüggésben). Ez az esetkör azonban csak akkor megtagadási ok, ha nem esik a tilalmi esetkörök egyikébe. Végül a médiatartalom-szolgáltató megtagadhatja a vallomástételt, ha ezzel a számára információt átadó személy kilétét (informátor) fedné fel.

A büntetőeljárás során az egyik legfontosabb eljárási cselekmény a tanúkihallgatás során az ún. Miranda-figyelmeztetés. Ennek elmaradása a tanúvallomás felhasználásának akadályát képezi, vagyis az olyan tanúvallomás, amelyet nem előzött meg Miranda-figyelmeztetés, nem használható fel az eljárás során. E szerint a tanút a nyomozás, valamint az elsőfokú és a másodfokú bírósági eljárás során az első kihallgatásakor figyelmeztetni kell arra, hogy a tanúvallomást megtagadhatja (ha a fenti körülmények valamelyik fennáll). Azonban, ha vallomást tesz köteles a legjobb tudomása és lelkiismerete szerint igazat vallani. A hamis tanúzást és a tanúvallomás bíróság előtti jogosulatlan megtagadását a Büntető Törvénykönyv bünteti. Továbbá, ha vallomást tesz, vallomása az adott vagy más ügyben bizonyítási eszközként akkor is felhasználható, ha később a vallomástételt megtagadja.

A *polgári eljárás* során a tanúzási akadályok hasonlóak a büntetőeljárás során alkalmazottakhoz, azonban a legfontosabb eltérés, hogy a polgári perrendtartás nem különíti el a tilalmi és a megtagadási okokat, csak az utóbbiakat alkalmazza, azaz a vallomástétel megtagadására ad lehetőséget. E szerint a tanúvallomást megtagadhatja az eljárásban részt vevő felek bármelyikének hozzátartozója; az, aki a tanúvallomás folytán magát, vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná; illetve, aki hivatásánál fogva titoktartásra köteles, ha a tanúvallomással titoktartási kötelességét sértené meg. A tanúvallomást továbbá megtagadhatja az üzleti titok megtartására köteles személy az olyan kérdésben, amely tekintetében a tanúvallomással titoktartási kötelességét megsértené. A fentiekén kívül a polgári peres eljárás során is megtagadási oknak minősül a médiatartalom szolgáltató esetén az információt átadó személy (informátor) felfedésének esete, illetve új kategóriaként jelenik meg a büntetőeljáráshoz képest a jogvitával érintett ügyben lefolytatott közvetítői eljárásban eljáró közvetítő vagy szakértő, aki a vallomástételt szintén megtagadhatja. A polgári peres eljárás során, ha a bíróság bárkit tanúként idéz, a tanúként megidézett személy köteles az idézésben foglalt időben és helyszínen megjelenni.

Közigazgatási peres eljárás során a tanúzási akadályok a korábbiakhoz hasonlóan, mégis valamelyest eltérően alakulnak. Az általános közigazgatási rendtartás ismét különbséget tesz a vallomástételi tilalom és a megtagadhatósági okok között. E szerint tanúként nem hallgatható meg az, akitől nem várható bizonyítékként értékelhető vallomás, illetve védett adatnak minősülő tényről az, aki nem kapott felmentést a titoktartás alól. Ezzel szemben a vallomástételt megtagadhatja az eljárásban résztvevő bármelyik személy Ptk. szerinti hozzátartozója; az, aki vallomásával saját magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná, médiatartalom-szolgáltató esetén; az, aki a tanúvallomással az információt

átadó személy (informátor) kilétét felfedné; illetve a diplomáciai mentességben részesülő személy.

Végül röviden szólnunk kell az ún. *hamis tanúzásról*, illetve *a tanúvallomás jogosulatlan megtagadásáról*. A Büntető Törvénykönyv mindkét esetet önálló bűncselekményként rögzíti. Vagyis amennyiben a fenti eljárásokban a fent meghatározott tanúzási akadályok valamelyikének hiányában a tanúként idézett személy a vallomástételt megtagadja, azzal bűncselekményt követ el. Hasonlóan bűncselekményi kategória, amennyiben vallomását a tanú megteszi ugyan, azonban abban igazmondási kötelezettsége ellenére szándékosan valótlan vallomást tesz, vagy a valóságot elhallgatja.

Források

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról, 263-299.§§

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról, 165-182.§§

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról, 66-67.§§

2012. évi C törvény a Büntető Törvénykönyvről, 272-277.§§

Debreceni Ítéletábrla, 2015.E1.II.H.14/7

TÁPPÉNZ

Az egészségbiztosítás körében a táppénz a pénzbeli ellátások közé tartozó állami juttatás, amely valamilyen betegség miatt bekövetkezett munkanélküliség esetére járó egészségbiztosítási pénzbeli ellátás. A jogosultság konjunktív feltételeit a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXI-II. törvény tartalmazza, amelyek a következők: keresőképtelen személy, aki rendelkezik állami egészségbiztosítással, valamint keresőképtelenségét orvos által kiállított igazolással tudja alátámasztani.

Keresőképtelennek az a személy tekintjük:

- a. aki a munkáját a kialakult betegsége miatt nem tudja ellátni;
- b. azt a nőt, aki várandósság, valamint szülés miatt nem tud munkát ellátni, de csecsemőgondozási díjra nem jogosult;
- c. az egy évesnél fiatalabb gyermekét szoptató anyát, amennyiben a gyermek kórházi ápolásra szorul;
- d. bármely szülőt, ha a gyermeke kórházi ellátás alatt áll és a szülő bent tartózkodik ennek tartama alatt a fekvőbeteg-ellátó intézményben a gyermekkel;
- e. az a szülőt, aki a 12 évnél fiatalabb gyermekét otthon ápolja;
- f. aki fekvőbeteg-ellátásban részesül;
- g. aki közegészségügyi-, vagy járványügyi okból nem tudja ellátni a munkáját.

Biztosítottnak minősül, akinek munkaviszonya után levonták vagy önálló befizetés alapján meg van fizetve a társadalombiztosítási járuléka.

A táppénz időtartama:

- a. legfeljebb 1 év időtartamra jár;
- b. az egy évesnél fiatalabb gyermekét szoptató anya esetében, amennyiben a gyermek kórházi ápolásra szorul, a gyermek 1 éves koráig;
- c. 1 és 3 év közötti gyermek esetén évenként és gyermekenként 84 nap jár;
- d. 3 és 6 év közötti gyermek esetén évenként és gyermekenként 42 nap, egyedülálló szülőnek 84 nap jár;
- e. 6 és 12 év közötti gyermek esetén 14 nap, egyedülálló szülőnek 28 nap jár.

A táppénz összege:

- a. a napi átlagkereset (a táppénz alapjának) 60%-a, ha a biztosított rendelkezik legalább kétéves biztosítotti jogviszonnyal;
- b. a napi átlagkereset (a táppénz alapjának) 50%-a, ha a biztosított:
  - ♣ nem rendelkezik legalább kétéves biztosítotti jogviszonnyal;

❖ fekvőbeteg- ellátásban részesül.

Összegének megállapítása során korlátozó feltétel, hogy az egy napra járó összege nem haladhatja meg a jogosultság kezdő napján érvényes minimálbér kétszeresének harmincad részét, azaz 2019-ben a táppénz maximális napi összege: 9933 Ft.

A betegszabadság és a táppénz egymáshoz való viszonya:

A betegszabadságot a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény részletezi. Ennek alapján a munkavállaló részére naptári évenként a munkáltató 15 nap betegszabadságot adhat ki. A betegszabadság alatt nem a táppénz lesz folyósítva a keresőképtelen munkavállaló számára, hanem a munkáltató fogja a szokásos fizetés 70%-át kifizetni időarányosan csökkentve. Tehát a keresőképtelenség első 15 napjára betegszabadság jár a biztosított jogviszonnyal rendelkező munkavállalónak, amelynek összege a szokásos fizetésének 70% és a munkáltató fizeti, 15 napot meghaladó betegség esetén táppénzre lesz jogosult, amely a fizetésének 60%, illetve 50%- át jelenti és a táppénz kifizetése állami forrásból történik.

Források

1997. évi LXXXIII. törvény a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól, 43.§, 46. §, 48.§,

2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről, 126.§

TARTÁSDÍJ

 bíróság, élettárs, gyermeki jogok, rászorultság

annak ellenére, hogy a tartásdíj leggyakoribb formája a gyermektartásdíj, mégis fontos tudni, hogy gyermekeken kívül egyéb tartásra jogosult személyek is léteznek. Így ennek fényében beszélhetünk kiskorú és nagykorú gyermek tartásáról, házastársi, illetve élettársi tartásról is.

Az első és legfontosabb kérdés annak rendezése, hogy ki jogosult tartásra, és kinek kell ezen kötelezettségnek eleget tennie. Tekintettel arra, hogy ez valamennyi tartási formánál eltérő, így röviden mindegyiket áttekintjük.

A rokontartás tekintetében tartásra jogosult az a személy, aki önhibáján kívül nem képes önmagát eltartani és nincs tartásra kötelezhető házastársa, volt házastársa, vagy volt élettársa.

A rászorultság megállapítása során a bíróság valamennyi körülményt és tényezőt megvizsgál, így a tartásra jogosult jövedelmi és vagyoni helyzetét is. Vagyis önmagában az idős kor, nyugdíjas lét nem alapozza meg a jogosultságot.

Természetesen az érdemtelenség kérdését sem lehet figyelmen kívül hagyni. Így nem jogosult tartásra az a személy, aki a tartásra kötelezett személlyel vagy vele együtt élő hozzátartozójával szemben (pl.: házastárs, élettárs, gyermek) olyan súlyosan kifogásolható magatartást tanúsít, vagy olyan életvitelt folytat, ami miatt a kötelezettől a tartás nem várható el. Például erőszakos magatartást tanúsít a tartásra kötelezettel vagy hozzátartozójával szemben, italozó, szerencsejátékozó életmódot folytat stb.

Tartási kötelezettség elsődlegesen egymással egyenesági rokonságban álló személyek között áll fenn. Így elsődlegesen a szülőnek a gyermekével és a gyermeknek a szülővel szemben. A leszármazás rendjében a tartásra jogosulthoz közelebb álló tartási kötelezettsége megelőzi a távolabbi rokonét. Így például amennyiben a nagymama a tartásra jogosult, akkor vele szemben elsődlegesen nem az unokájának, hanem a gyermekének van tartási kötelezettsége. Abban az esetben, ha egy sorban több tartásra kötelezett is van, akkor ők a vagyoni, jövedelmi viszonyaik arányában tesznek eleget e kötelezettségüknek. Maradva a példánál, ha a nagymamának több gyermeke van, akkor ők arányosan járulnak hozzá a nagymama tartásához. Ha az egyik testvér képtelen hozzájárulni a nagymama tartásához, akkor a másik testvér köteles ennek eleget tenni. A nagymama unokáinak tartási kötelezettsége csak abban az esetben „éled fel”, ha a nagymama gyermekei képtelenek tartási kötelezettségüknek eleget tenni.

Előfordulhat olyan eset is, hogy a tartásra kötelezett személynek több jogosultat kellene eltartania, azonban mindegyik tartására képtelen. Az ilyen esetek rendezésére a jogalkotók kitaláltak egy tartási sorrendet, amely az alábbi:

- ♣ a kiskorú gyermek a nagykorút,
- ♣ a gyermek a házastársat, a volt házastársat, volt élettársat,
- ♣ a házastárs, a volt házastárs és volt élettárs a szülőt,
- ♣ a szülők a többi rokont és
- ♣ a többi rokon közül a leszármazó a felmenőt, illetve a közelebbi rokon a távolabbat megelőzi.

Ezen sorrendtől a bíróság csak kivételes, méltányolható esetben térhet el.

Tartás kapcsán további sarkalatos pont a tartás mértékének és módjának a megállapítása. Ezekben a felek maguk is megállapodhatnak, amennyiben nem tudnak, a bíróság rendezi. Bíróság a tartás mértékét minden esetben úgy határozza meg, hogy az igazodjon a jogosult indokolt szükségleteihez (étkezés, gyógyszerek, ruházkodás stb.) és a kötelezett tartási teljesítőképességéhez is. A kötelezett teljesítőképessége tekintetében érvényesül az a szabály, hogy a vele szemben érvényesített összes tartási igény összege nem haladhatja meg a jövedelme 50%-át. Természetesen ennek oka az, hogy a kötelezettnek önmaga tartásáról is gondoskodnia kell, és általánosan érvényesülő szabály, hogy nem kötelezhető tartásra az a személy, aki önmaga tartását e kötelezettsége miatt nem tudná biztosítani.

A tartás módja tekintetében elsődlegesen érvényesül a pénzbeli forma, a tartásdíj, de a felek természetbeni tartásban is megállapodhatnak.

Abban az esetben, ha a kötelezett nem teljesít, akkor a jogosult a tartási követelését bírósági úton érvényesítheti. Hat hónapnál régebbi követelést csak akkor érvényesíthet visszamenőlegesen a jogosult, ha igazolja, hogy alapos ok miatt késlekedett. Három évnél régebbi követelést már bírói úton sem lehet érvényesíteni.

Gyermektartás tekintetében – miként az fentebb is említésre került – a szülők bírnak tartási kötelezettséggel. Ugyanakkor sajnálatos módon előfordulhat, hogy a gyermeknek nincsenek szülei, akkor a távolabbi felmenők (nagyszülők, dédszülők) kötelesek a gyermek tartását biztosítani.

Gyermektartás esetén különbséget kell tenni kiskorú és nagykorú gyermek között. Kiskorú gyermek rászorultságát, amely a tartásra jogosultság feltétele, vélelmezni kell.

Különélő szülők esetén a gyermekkel együtt élő szülő a gyermek tartását természetben biztosítja (ruháztatás, étkeztetés stb.) míg a különélő szülő tartásdíjat fizet. A tartásdíj összege gyermekenként a kötelezett havi átlagos jövedelmének 15-25%-a szokott lenni. Ugyanakkor előfordulhat, hogy a gyermek tekintetében valamilyen olyan rendkívüli kiadás szükséges, amelyet a tartásdíj nem fedez (pl.: társadalombiztosítás által nem fedezett egészségügyi beavatkozás), akkor ezt az összeget arányosan kell a szülőknek fedezniük.

Továbbtanuló nagykorú gyermek esetén a tartás akkor merül fel, ha a tanulmányainak indokolt időn belüli folytatása miatt rászorul a nagykorú gyermek. Tanulmánynak minősül egy szakképzettség, felsőfokú végzettség stb. megszerzése. A szülő nem köteles továbbtanuló nagykorú gyermekének tartására, ha a gyermek érdemtelen, ha a tanulmányi, vagy vizsgakötelezettségének önhibájából nem tesz eleget, vagy ha a nagykorú gyermekének tartásával a szülő a saját vagy kiskorú gyermekének tartását veszélyezteti.

Testvértartás, a rokontartás azon esete, amikor a tartásra kötelezett nem egyenesági rokonságban áll a tartásra jogosulttal. Abban az esetben, ha a kiskorú testvérnek nincs olyan egyenesági rokona, aki tartására köteles lenne, akkor a nagykorú testvére lesz a tartásra kötelezett személy, feltéve, hogy ezzel saját, házastársa, élettársa, vagy tartásra szoruló egyenesági rokonának (gyermeké) tartását nem veszélyezteti.

Volt házastársi és volt élettársi tartás tekintetében fontos megjegyezni, hogy a kötelezett tartása addig áll fenn, míg a jogosult új házasságot nem köt, vagy új élettársi kapcsolatot nem létesít. Ugyanez a szabály vonatkozik a bejegyzett élettársak vonatkozásában is.

A házasság alatt a házastársak kötelesek egymást támogatni, ami magába foglalja a tartást is. A házastársi tartás mögötti elképzelés az, hogy a házastársak nem csak az életközösség fennállása alatt tartoznak egymásért felelősséggel, hanem annak megszűnését követően is.

Házastársi tartásra jogosult, aki a házassági életközösség megszűnése után magát önhibáján kívül nem képes eltartani. A rászorultság esetkörét maga a bírói gyakorlat alakította ki. Így például az, aki, valamilyen betegség miatt részlegesen vagy teljesen munkaképtelen, ami miatt állandó jövedelemmel sem rendelkezik. De rászorultságra példa lehet a tanulmányok befejezésének szükségessége is. Ha az életközösség egy évnél rövidebb ideig állt fenn és nincs közös gyermek a tartási időszak megegyezik az életközösség időtartamával. Bár ezen utóbbi szabály alól méltányolható helyzetben a bíróság eltérhet.

Élettársi tartásra jogosult az a személy, aki az életközösség megszűnése után magát önhibáján kívül nem képes eltartani, és az életközösség legalább egy évig fennállt és van közös kiskorú gyermek.

Amennyiben a volt házastárs a házassági életközösség megszűnését követő 5 év után válik rászorulttá, akkor méltányolható esetben a bíróság elrendelheti a házastársi tartást, míg élettársak esetén ez az időintervallum rövidebb. Ha az életközösség megszűnését követő 1 év után válik az érintett rászorulttá, akkor különös méltánylást érdemlő helyzetben rendeli el az élettársi tartást a bíróság.

Források

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 4:194-4:222.§ 4:29-4:33.§, 4:86-4:91.§

Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez

<https://jogaszvilag.hu/szakma/gondolatok-a-hazastarsi-tartasrol/> (2019.04.28.)

TARTÁSDÍJ MEGELŐLEGEZÉSE

 családban nevelkedés, tartásdíj, gyámhatóság

A gyermekek védelmét gyermekjóléti alapellátások, gyermekvédelmi szakellátások, illetve meghatározott hatósági intézkedések biztosítják. A gyermekvédelmi rendszer által biztosított ellátásokat két nagy csoportba tudjuk bontani. Az elsőbe az alapellátások, a másodikba a szakellátások tartoznak. A két csoport közötti legfontosabb különbség, míg az alapellátások elsődleges célja, a gyermek családban történő nevelésének segítése a veszélyeztetettség szintjének csökkentésével, addig a szakellátások a családjában nem nevelhető, kiemelt gyermek ellátását jelentik, lehetőleg családszerű környezetben.

A továbbiakban az alapellátások köréről lesz részletesebben szó.

A gyermeket megilleti az a jog, hogy saját családi környezetében nevelkedhessen, továbbá, hogy megkapja a szükséges segítséget ahhoz, hogy a testi, értelmi és erkölcsi fejlődése családi környezetben valósuljon meg. A gyermekjóléti alapellátások körébe tartozó szolgáltatások lehetnek pénzbeli, természetbeni és személyes gondoskodást nyújtó ellátások is. A gyermeket kizárólag anyagi okokból nem lehet a családjából kiemelni. Sajnálatos módon ennek azonban hazánkban jelentős gyakorlata van, amiért Magyarországot a Gyermekjogi Bizottság többször is elmulasztotta. Amennyiben a család anyagi körülményei nem teszik lehetővé, hogy gyermekéről gondoskodni tudjanak, akkor az állam vagy az önkormányzat anyagi javakkal, szolgáltatások kifizetésével nyújt segítséget.

A pénzbeli és természetbeni ellátások körébe az alábbiak tartoznak:

- ❖ rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény,
- ❖ gyermekétkeztetés,
- ❖ gyermektartásdíj megelőlegezése, illetve
- ❖ otthoneremtési támogatás.

Különélő szülők esetén, a gyermekkel együtt élő, a gyermeket gondozó szülő természetben, a különélő szülő pénzben, gyermektartásdíj formájában járul hozzá a gyermek tartásához. A gyermektartásdíj (továbbiakban: tartásdíj) összegéről a szülők állapodnak meg, ennek hiányában a bíróság dönt. A tartás mértékét a bíróság a jogosult (gyermek) indokolt szükségletei és a kötelezett (különélő szülő) tartási teljesítőképessége alapján határozza meg. A kötelezett teljesítőképessége kapcsán az a szabály érvényesül, hogy a vele szemben érvényesített összes tartási igény a havi jövedelme felét nem haladhatja meg. A tartásdíjat időszakonként

előre kell fizetni, amely díjat a tartásra kötelezett elsősorban pénzben szolgáltatja. A bíróság bármelyik fél kérelmére a tartás szolgáltatásának más (természetbeni) módját is elrendelheti, ha az a körülményekre tekintettel indokolt és ellene egyik fél sem tiltakozik.

Abban az esetben, ha a különélő szülő elmulasztja teljesíteni a tartási kötelezettségét, a gyámhatóság a gyermek védelme érdekében kezdeményezi a tartásdíj állam által történő megelőlegezését. A tartásdíj megelőlegezésének feltételei:

- ❖ bíróság a tartásdíj összegét jogerős határozatban megállapította,
- ❖ a tartásdíj összegének behajtása átmenetileg lehetetlen,
- ❖ a gyermeket gondozó szülő vagy más törvényes képviselő nem képes a gyermek részére a szükséges tartást nyújtani, valamint
- ❖ a gyermeket gondozó családban az egy főre eső havi átlagjövedelem nem éri el az öregségi nyugdíj legkisebb összegének kétszeresét.

A gyámhatóság a behajthatatlanságot azután állapítja meg, hogy a tartásdíj fizetésére kötelezett rendszeres jövedelmére vagy egyéb vagyonára vezetett végrehajtás eredménytelen lett.

A megelőlegezett tartásdíj összege nem haladhatja meg gyermekenként az öregségi nyugdíj legkisebb összegének 50%-át.

A gyámhatóság tartásdíj állami általi megelőlegezését kimondó határozata fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható, a kifizetést, a központi költségvetésből kell finanszírozni. Fontos, hogy a megelőlegezés nem jelenti azt, hogy az állam átveszi a gyermektartásdíj fizetési kötelezettséget. A megelőlegezés pusztán átmenetiség, vagyis a megelőlegezett összeget a jogosultság fennállásáig, de legfeljebb három évig folyósítják, mely egy alkalommal legfeljebb további három évre tovább folyósítható, vagy ismételten elrendelhető. A tartásdíjra kötelezett később késedelmi kamattal együtt köteles visszafizetni az állam által folyósított tartásdíjat. Ugyanakkor kivételes, méltányossági esetekben lehetőség van arra, hogy a kötelezett csökkentett összeget fizessen vissza, vagy részletekben fizessen.

Nincs helye a gyermektartásdíj megelőlegezésének, ha a kötelezett lakóhelye olyan államban van, ahol a tartásdíj nem érvényesíthető, vagy külföldi tartózkodási helye ismeretlen, vagy a jogosulttal közös háztartásban él, illetve részösszegű megfizetés vagy részösszegű behajthatóság esetén, ha ennek mértéke gyermektartásdíj alapösszegének ötven százalékát meghaladja, vagy a gyermektartásdíj lejárt.

A gyermek, a kérelmező vagy a kötelezett körülményeiben bekövetkező változások esetében a folyósítás felfüggeszthető, a későbbiekben azonban újra elrendelhető a további folyósítás. A gyámhatóság a tartásdíj folyósítását felfüggesztheti, ha:

- ❖ a kérelmezőnek jogosultságot érintő körülményeiben változás állt be,
- ❖ a kötelezett rendszeres jövedelmére, illetve az egyéb vagyonára vezetett végrehajtás eredménnyel jár (feltéve, hogy annak mértéke a bíróság által megállapított gyermektartásdíj alapösszegének ötven százalékát meghaladja),

- ♣ a kötelezett a kérelmező részére legalább két egymást követő alkalommal közvetlenül fizet tartásdíjat (feltéve, hogy annak összege alkalmanként a bíróság által megállapított gyermektartásdíj alapösszegének ötven százalékát meghaladja),
- ♣ a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését rendelték el.

A felfüggesztést követően a gyámhatóság megszüntetheti a tartásdíj megelőlegezését, vagy elrendelheti a tartásdíj további folyósítását és a felfüggesztés időtartama alatt esedékes megelőlegezett tartásdíj utólagos, egy összegben történő kifizetését.

Megszüntetheti a gyermektartásdíj előlegezését a gyámhatóság, ha a gyermek a külön élő másik szülő vagy más személy gondozásába kerül, ha nagykorúvá válik, és a nappali oktatás munkarendje szerint tanulmányokat nem folytat, ha a gyámhatóság a gyermeket nevelésbe veszi, illetve ha a kötelezett meghal.

Források

Magyarország Alaptörvénye XVI. cikk

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
22-24.§

A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló
149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 69-76.§

<http://info.kezenfogva.hu/szolgáltatások/23622> (2018.08.01.)

TERRORVESZÉLY

 alkotmány, Alaptörvény

Az alkotmányos állam szembesülhet olyan, az államot vagy alkotmányos rendet veszélyeztető helyzetekkel, amelyeket az ország alkotmánya által biztosított kereteket között nem, vagy nem a helyzethez mérten szükséges gyorsasággal lehet elhárítani. Ezekben az esetekben külön szabályokat kell alkotni, amelyek átmenetileg meghatározzák egy ország működésének jogi kereteit. Ezeket az eseteket gyűjtőnéven különleges jogrendnek nevezzük.

A terrorveszély vagy terrorveszélyhelyzet a különleges jogrend egyik esetköre, amelyet az Alaptörvény hatodik módosítása vezetett be.

Terrorveszélyhelyzetről akkor beszélünk, ha az országot a terrortámadás jelentős és közvetlen veszélye fenyegeti. A terrortámadás jelentős és közvetlen veszélye esetén az Országgyűlés hirdetheti ki a terrorveszélyhelyzetet, amely során felhatalmazza Magyarország Kormányát, hogy sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket vezessen be.

A terrorveszélyhelyzetet meghatározott időtartamra hirdetik ki, azonban ez az időtartam meghosszabbítható. Mind a kihirdetéséhez, mind pedig a meghosszabbításához a jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmados szavazata szükséges.

A korábban említett rendkívüli intézkedések alatt a közigazgatás, a Magyar Honvédség, a rendvédelmi szervek és a nemzetbiztonsági szolgálatok szervezetét, működését és a tevékenységük ellátását szabályozó törvényektől eltérő intézkedéseket értjük. A Kormány ezen intézkedések bevezetésére a terrorveszélyhelyzet kihirdetésének kezdeményezésétől jogosult. Ez azt jelenti, hogy még azelőtt jogosult intézkedéseket foganatosítani, hogy az Országgyűlés döntött volna a tényleges kihirdetéséről.

Az így bevezetett intézkedések hatálya az Országgyűlés kihirdetéséről szóló döntéséig, de legfeljebb 15 napig tart.

A terrorveszélyhelyzet ideje alatt a Kormány jogosult rendeletet alkotni, amellyel egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, valamint a törvényekben foglalt rendelkezésektől eltérhet. A Kormány által, a terrorveszélyhelyzet idején alkotott rendeletek a terrorveszélyhelyzet megszűnésével hatályukat veszítik.

Források

Magyarország Alaptörvénye 51/A. cikk

JAKAB András – TILL Szabolcs: A különleges jogrend. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 485-513.

2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről

2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról.

TÉRTIVEVÉNY

A tértivevény-szolgáltatás egy postai többlétszolgáltatás. Olyan járulékos szolgáltatás, amely alapján a posta a küldemény kézbesítésének napját, valamint az átvételre jogosult nevét és aláírását rögzítő okiratot visszajuttatja a feladónak. A tértivevény előnye, hogy a feladó minden esetben biztos lehet abban, hogy a címzett a küldeményt megkapta, valamint az, hogy a posta a küldemény címzettjével, átvevőjével elismerteti a kézbesítés tényét, amely később akár egy jogi eljárásban bizonyító erővel bírhat.

A tértivevény különösen hasznos lehet hivatalos iratok feladásánál. Hivatalos irat alatt főszabály szerint az olyan könyvelt postai küldeményeket értjük, amelyeknek a feladásához, kézbesítéséhez, vagy a kézbesítés megkísérléséhez a jogszabály valamilyen jogkövetkezményt fűz, illetve valamilyen határidő számításának alapjául szolgálhat. Ide tartoznak különösen az állami vagy önkormányzati szervek, személyek meghatározott eljárásában feladatot küldeménye, valamint minden más irat, amit a jogszabály hivatalos iratnak minősít.

Ha egy hivatalos iratot tértivevénnyel adnak fel, az ezzel járó költséget a feladónak kell állnia és a feladó kötelezettsége, hogy megjelölje, hogy a sikertelen kézbesítési kísérlet esetén, milyen értesítést hagyjanak a címzett részére.

Ha a hivatalos irat kézbesítése sikertelen, akkor a postai alkalmazott egy értesítőt hagy hátra a címzett részére, majd az ezt követő ötödik munkanapon második alkalommal is megkísérli kézbesíteni a küldeményt. Ha a második alkalommal is sikertelen a kézbesítés, úgy a címzettnek öt munkanap áll rendelkezésére, hogy a postán átvegye a levelet. Az ötödik munkanap elteltével visszaküldik a hivatalos iratot a feladónak és feltüntetik rajta a „nem kereste” jelzést.

Az az eshetőség is előfordulhat, hogy a kézbesítés egyéb okból hiúsul meg, például azért, mert a címzett elköltözött, rossz címet adtak meg, vagy mert a címzett elhalálozott. Ezekben az eshetőségekben is a feladó részére visszaküldi a posta a küldeményt és ennek okát a tértivevényen feltüntetik.

A címzett dönthet úgy, hogy megtagadja a hivatalos irat kézbesítésekor az átvételt, ebben az esetben is a posta visszaküldi a feladónak a küldeményt és a „nem fogadta el” jelzéssel látja el.

Fontos tudni, hogy a hivatalos irat, küldemény második kézbesítésének megkísérlésétől számított ötödik munkanapon úgy kell tekinteni, hogy a hivatalos iratot szabályszerűen kézbesítették. Ez az úgynevezett *kézbesítési vélelem*, amelynek alapján az értesítésben érintett határidők megkezdődnek a címzett számára.

A hatodik naptól tehát már a címzettnek kell bizonyítania, hogy a küldeményt mégsem kapta meg.

Források

2012. évi CLIX. törvény a postai szolgáltatásokról

335/2012. (XII. 4.) Korm. rendelet a postai szolgáltatások nyújtásának és a hivatalos iratokkal kapcsolatos postai szolgáltatás részletes szabályairól, valamint a postai szolgáltatók általános szerződési feltételeiről és a postai szolgáltatásból kizárt vagy feltételesen szállítható küldeményekről

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról

TISZTESSÉGES ELJÁRÁS

 Alaptörvény, per, bíróság, alapjogok, emberi jogok védelme

A nemzetközi egyezményekben, dokumentumokban gyökerező tisztességes eljáráshoz való jog az igazságszolgáltatás talán egyik legfontosabb alapelve, a jogállamiság elvének lényegi tartalmi eleme. Egy olyan gyűjtőfogalomról van szó, amely több eljárási jogosítványt foglal magában, amelyek együttes megvalósulása eredményezi az eljárások tisztességes voltát.

Magyarországon az Alaptörvény XXVIII. cikke mondja ki, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

A tisztességes eljárás egyaránt tartalmaz általános és speciális garanciákat. Általános garanciák alatt olyan rendelkezéseket értünk, amelyek bármilyen típusú bírósági eljárásban (polgári, büntető, közigazgatási) érvényesülnek. Speciális garanciák alatt kifejezetten büntetőeljárások során érvényesülő garanciákat értünk. Az Alaptörvényben ilyen speciális garancia

- ❖ az ártatlanság védelme, vagyis, hogy senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg;
- ❖ a védelemhez való jog, amely a büntetőeljárás alá vont személyt az eljárás bármely szakaszában megilleti.
- ❖ További speciális alapelv az úgynevezett nulla poena sine lege elv, ami egyszerűsítve azt a követelményt jelenti, hogy senki sem mondható ki bűnösnek és nem sújtható büntetéssel azokért a cselekményekért, amelyek az elkövetés idejében nem minősültek bűncselekménynek.

Az általános garanciák közé tartoznak:

- ❖ a bírósághoz fordulás joga,
- ❖ a törvényes bíróhoz való jog,
- ❖ a jogorvoslathoz való jog,
- ❖ az eljárás nyilvánossága, valamint
- ❖ az eljárás időtartama.

A bírósághoz fordulás joga alapján mindenki számára alanyi jogként jelenik meg a bírói jogvédelem igénybevételének lehetősége. Ez azonban nem korlátoz-

hatatlan, az Alkotmánybíróság értelmezése szerint adott esetben akár a bírósági út igénybevételének kizárását is jelentheti ez a korlátozás.

A jogorvoslati jog értelmében mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely jogát vagy jogos érdekét sérti.

Általános garanciaként a bírósági eljárások nyilvánossága lehetővé teszi az igazságszolgáltatás működésének ellenőrzését és biztosítja az eljárások átláthatóságát a polgárok számára. A nyilvánosság szabályozása eljárási törvényenként különböző, főszabály szerint azonban elmondható, hogy az eljárások nyilvánosak és csak törvényben meghatározott okokból korlátozható ezen alapelv.

Az eljárás időtartama alatt azt értjük, hogy a különböző eljárásokat ésszerű időn belül kell elbírálni.

Egy eljárásról tehát akkor mondhatjuk, hogy tisztességes, ha a felsorolt garanciák az adott eljárásban együttesen valósulnak meg.

A tisztességes eljáráshoz való jog – a fentebb ismertetett – bírósági eljárásokon kívül a közigazgatási hatósági eljárásokban is érvényesül (Alaptörvény XXIV. cikk).

Források

Magyarország Alaptörvénye XXIV. cikk, XXVIII. cikk

LICHTENSTEIN József: A bíróságok. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 355-390.

TÖRVÉNY

 jogszabály, Alaptörvény, alkotmánybíráskodás, kihirdetés, hatály

A törvény az Országgyűlés által elfogadott és törvénynek nyilvánított olyan jogszabály, amely mindenkre nézve kötelező rendelkezéseket tartalmaz.

A törvény a jogszabályi hierarchia csúcsán helyezkedik el, hiszen csak az Alaptörvénnyel nem lehetnek ellentétesek a rendelkezései, míg minden más jogszabály a törvénnyel nem lehet ellentétes. A kibocsátására kizárólagosan jogosult szerv az Országgyűlés, amelynek törvényhozási jogköre át nem ruházható. Törvényt bármely tárgykörben és tartalommal ki lehet bocsájtani, azonban, ha egy adott viszonyt törvény szabályoz, akkor az ehhez kapcsolódó alapvető jogintézményeket és a szabályozási cél megvalósulásával összefüggő lényeges garanciákat is ilyen formában kell megalkotni, a rendeleti jelleg nem elfogadható.

Az Alaptörvény rendelkezik azokról a tárgykörökről, amelyek elfogadásához a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges, ezeket *sarkalatos törvénynek* nevezzük. Jelenleg 32 ilyen tárgykör van nevesítve, pl.: az alkotmányos alapjogokat, az államszervezet alapvető intézményeit, illetve az egyházakat is csak sarkalatos törvényben lehet szabályozni. A legtöbb esetben azonban egyszerű többséggel, azaz a jelen lévő képviselők többségének szavazatával is el lehet fogadni a törvényjavaslatokat (GYERGYÁK–BENDE-SZABÓ, 2017).

Az országgyűlési képviselőket a választópolgárok választják, így a törvényalkotás folyamatának nyilvánossága érthető elvárás az állampolgárok részéről. A minisztériumok az általuk kidolgozott, de az Országgyűlés részére még be nem nyújtott törvénytervezeteket kötelesek a honlapjukon nyilvánosságra hozni. Az Országgyűlés a honlapján a benyújtást követően közzé kell tegye a törvényjavaslatokat, a módosító javaslatokat és minden egyéb olyan dokumentumot, amely a javaslatokhoz szervesen kapcsolódik. A plenáris ülések honlapra feltöltött jegyzőkönyvei és televíziós közvetítése garantálja, hogy a törvényalkotási folyamatot az állampolgárok figyelemmel kísérhessék, valamint az általuk választott képviselő részvételét, felszólalásait is nyomon követhessék. Az országgyűlési törvényhozói munkafolyamatot részletesen a jogalkotásról szóló törvény, valamint a Hárszabály szabályozza. Az Alaptörvény alapján törvényt a köztársasági elnök, a Kormány, országgyűlési bizottság vagy országgyűlési képviselő kezdeményezhet (TAKÁCS, 2015).

A törvény elfogadását követően (SZABÓ, 2014) az Országgyűlésnek lehetősége van arra, hogy a törvényt megküldje az Alkotmánybíróságnak, amely megvizsgálja, hogy az Alaptörvénnyel összhangban van-e. Az Alkotmánybíróság az indítványról

sonon kívül, de legkésőbb harminc napon belül határoz és amennyiben alaptörvény-ellenességet állapít meg, az Országgyűlés a törvényt az alaptörvény-ellenesség megszüntetése érdekében újra kell tárgyalja.

Ha az Alkotmánybíróság úgy határoz, hogy az újonnan elfogadott törvény nem ellenkezik az Alaptörvénnyel, akkor az Országgyűlés elnöke aláírja és megküldi a köztársasági elnöknek. Az Országgyűlésnek módjában áll az alkotmánybírósági vizsgálat mellőzése is, ez esetben az elfogadást követően az Országgyűlés elnöke által aláírt törvényt elküldik a köztársasági elnöknek aláírásra és kihirdetésre, de ez esetben a köztársasági elnöknek lesz lehetősége arra, hogy a törvény Alaptörvénnyel való összhangjának alkotmánybírósági vizsgálatát kérje. Ha a lefolytatott vizsgálat során nem állapít meg az Alkotmánybíróság alaptörvény-ellenességet, a köztársasági elnök a törvényt haladéktalanul alá kell írja és el kell rendelje a kihirdetését.

Ha a köztársasági elnök nem vonja kétségbe az új törvény Alaptörvénynek való megfelelését, azonban annak valamely rendelkezésével nem ért egyet, az aláírás előtt egy alkalommal megfontolásra visszaküldheti az Országgyűlésnek észrevételeinek megnevezésével. Ezt követően az Országgyűlés a törvényt újra kell tárgyalja, és ez esetben is el kell fogadnia, akár változtat rajta, akár nem. Az újra elfogadott törvény esetében is van lehetőség alkotmánybírósági vizsgálatra, azonban kizárólag a módosított rendelkezések tekintetében vagy arra hivatkozással kérhető, hogy a törvény megalkotására vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt eljárási követelmények nem teljesültek. Ez esetben az Alkotmánybíróság az ismételt indítványról soron kívül, de legkésőbb tíz napon belül határoz. Amennyiben a törvény megfelel az Alaptörvénynek, akkor a köztársasági elnök a megküldött törvényt haladéktalanul aláírja, és elrendeli annak kihirdetését. A törvényalkotás általános rendjétől való eltérés lehetősége bizonyos tárgykörű törvényjavaslatok esetében adott, ilyen a költségvetési törvény, valamint a kivételes eljárásban történő törvényalkotás is.

A törvényekkel azonos szinten állnak a jogszabályi hierarchiában a *törvényerejű rendeletek* és a *különleges jogrend idején hozott törvény erejével bíró rendeletek* (GYERGYÁK–BENDE-SZABÓ, 2017).

A törvényerejű rendeleteket az államszocializmusban, az Országgyűlés jogkörét elvonva a Népköztársaság Elnöki Tanácsa bocsátotta ki. Jelenleg ilyen jogszabály megalkotására nincs lehetőség, a korábban létrejötték jelentős hányadát a 2007. évi egyes jogszabályok és jogszabályi rendelkezések hatályon kívül helyezéséről szóló LXXXII. törvény hatályon kívül helyezte. A hatályukban megtartott törvényerejű rendeletek leginkább nemzetközi szerződések kihirdetéséről szólnak.

A különleges jogrend idején hozott törvény erejével bíró rendeletek olyan rendkívüli jogforrások, amelyek csak az Alaptörvényben nevesített különleges jogrendként megnevezett szituációk esetén biztosítják a rendeleti kormányzás lehetőségét. Az Alaptörvény jelenleg 6 ilyen esetet nevesít, amelyek eltérő jogszabály-alkotási felhatalmazással rendelkeznek. Rendkívüli állapot idején a Honvédelmi Tanács

szükségállapot idején a meghatározott rendkívüli intézkedéseket rendeleti úton a köztársasági elnök vezeti be, míg megelőző védelmi helyzet, terrorveszélyhelyzet, váratlan támadás és veszélyhelyzet esetén a Kormány bocsáthat ki rendeletet. E rendeletek közös jellemzője, hogy általuk a kibocsátásukra felhatalmazott szervek egyes törvények alkalmazását felfüggeszthetik, törvényi rendelkezésektől eltérhetnek, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhatnak.

Források

Magyarország Alaptörvénye T cikk

2012. évi XXXVI. törvény az Országgyűlésről

2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról

2007. évi LXXXII. törvény egyes jogszabályok és jogszabályi rendelkezések hatályon kívül helyezéséről

10/2014. (II. 24.) OGY határozat egyes házszabályi rendelkezésekről

263/B/2003. AB határozat

GYERGYÁK Ferenc – BENDE-SZABÓ Gábor: Általános közigazgatási ismeretek. II. modul. Jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek. Dialóg Campus, Budapest, 2017.

TAKÁCS Albert: A törvény fogalma és a jog-összehasonlítás. Etüd Joó Gyula törvényfogalmának témáira. Pro publico bono, 2015/3. p. 206-216.

SZABÓ Zsolt: A parlamenti jog változásai. MTA Law Working Papers, 2014/25. http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/mtalwp/2014_25_Szabo.pdf, (2018.04.22.)

TÖRVÉNYKEZÉS

 bíróság, polgári jogi ügy, büntető ügy, tisztességes eljárás

A törvénykezés a bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységét, a bíróságok előtt folytatott peres és nem peres eljárásokat jelenti.

A köznapi használatban gyakran összetévesztik a törvényhozási tevékenységgel, azonban a két fogalom egymástól teljes mértékben elkülönül.

Az igazságszolgáltatás, a törvénykezés az egyedi jogvitát végleg eldöntő, egyéni jogsérelmet megállapító és azt helyreállító közhatalmi tevékenység, amely az általános jogvédelmet a bírósági jogalkalmazás útján realizálja.

Egy demokratikus jogállamban a bíróságok törvénykezési tevékenysége során érvényesülnie kell az igazságszolgáltatás alapelveinek. Ilyen állandóan érvényesülő alapelvek:

1. az igazságszolgáltatás bírói monopóliuma,
2. az igazságszolgáltatás egysége,
3. a társasbíráskodás elve,
4. a néprésztétel elve,
5. a bírósági tárgyalás nyilvánossága,
6. az anyanyelv használatának joga,
7. az ártatlanság védelme,
8. a védelemhez, védőválasztáshoz és képviselőtetéhez való jog,
9. a jogorvoslati jogosultság elve, valamint
10. a bírósághoz fordulás joga és a tisztességes eljáráshoz való jog.

A törvénykezéshez a bíróságok működését tekintve egy nagyon fontos fogalom kapcsolódik, az úgynevezett *törvénykezési/ítélkezési szünet*. Minden évben július 15. és augusztus 20. közötti időben törvénykezési szünet van. Ez azt jelenti, hogy a bíróságok ítélezési tevékenységet ebben az időszakban nem végeznek. A polgári eljárásokban a felekre megállapított határidők ezen időszakba nem számítanak bele. (Példával szemléltetve: a felek részére 2018. július 1. napján kézbesített határozatra 15 napos fellebbezési határidő vonatkozik, ami a törvénykezési szünet miatt augusztus 21. napján jár le.)

Fontos azonban megjegyezni, hogy a büntetőügyekben a határidők számítását a törvénykezési szünet nem érinti. A bíróságok törvényi feladataikat folyamatosan látják el, ennek megfelelően a törvénykezési szünet ideje alatt is eljárnak az előállításokkal kapcsolatos ügyekben, a gyorsított eljárásokban, valamint döntenek a kényszerintézkedések alkalmazásáról is.

Források

Magyarország Alaptörvénye 25-28. cikk

2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról

TUDOMÁNY SZABADSÁGA

 Alaptörvény, alapjogok, oktatáshoz való jog

Magyarországon az Alaptörvény X. cikke fogalmazza meg a tudományos kutatás és művészeti alkotás szabadságának elvét, valamint a tanulás és a tanítás szabadságát. A tudományos kutatásokon alapuló eredmények értékelésére nem az állam, hanem az adott tudományterület szakemberei jogosultak.

A tudományos kutatás szabadsága alatt az értendő, hogy mindenki megválaszthatja, hogy mely tudományterület problémájával szeretne mélyebben foglalkozni, milyen területen szeretne kutatásokat végezni. A kutatás szabadságán alapul, ebből következik a tanítás és a tanulás szabadsága, miszerint minden oktató eldöntheti, hogy a tantárgya keretein belül, mire támaszkodva, milyen elméletek mentén tanítja a tárgyat. A tanulás szabadságát az a mindenki számára elérhető lehetőség jelenti, hogy kiválaszthatja, hogy milyen szakmát, illetve milyen tudományterületen, mely szakon szeretne tanulmányokat folytatni. Az iskolarendszerű képzések jogi kereteit a nemzeti köznevelésről szóló törvény, valamint a nemzeti felsőoktatásról szóló törvény jelenti.

A kutatás szabadsága nem korlátlan jog, az Alaptörvény III. cikke két fő kivételt is nevesít:

1. Tilos olyan orvosi vagy tudományos kísérletet, kutatást végezni, amely nem az alany önkéntes, tájékoztatáson alapú beleegyezésével történik. A tájékoztatással és a beleegyezéssel kapcsolatos részletszabályokat az egészségügyről szóló törvény tartalmazza.
2. Tilos minden olyan kutatás, amelynek célja az emberi fajnemesítés vagy az emberi egyedmásolás. A humán klónozás tilalma az emberi méltósággal való összeegyeztethetlenségén alapul, így nem csupán a hazai szabályozás, hanem nemzetközi jogi dokumentumok is tiltják.

Hazánkban az egyetemeken történő tudományos kutatás mellett, a Magyar Tudományos Akadémia és hálózata jelenti a fő kutatói potenciált.

Magyar Tudományos Akadémia

Az Alaptörvény X. cikke alapján védelemben részesül a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Művészeti Akadémia tudományos és művészeti szabadsága.

Az MTA elsősorban köztestület, amely a tudósok autonómiáját védelmezi. Egyébként költségvetési szerv, amely önkormányzati elven alapul és önálló jogi személyiséggel rendelkezik. Feladatai közé a tudomány művelésével, támogatá-

sával és képviselével kapcsolatos országos közfeladatok tartoznak. Akadémikus és nem akadémikus köztestületi tagokból áll, az előbbieket közvetlenül, míg az utóbbiak képviseleti úton gyakorolják a köztestületi jogaikat.

Az akadémikusok között megkülönböztetjük a rendes, valamint a levelező tagokat, amely tagok mindegyike az Akadémia valamely osztályába tartozik. Az akadémikusok száma a törvény által maximalizálva van, a teljes számuk 365 fő lehet, akik közül maximálisan 200 fő lehet fiatalabb 70 évnél. A tudományos osztály egy tudományág vagy egymáshoz közel álló több tudományág képviselőit magában foglaló szervezeti egység. A jelenlegi tudományos osztályok a következők:

- I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya,
- II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya,
- III. Matematikai Tudományok Osztálya,
- IV. Agrártudományok Osztálya,
- V. Orvosi Tudományok Osztálya,
- VI. Műszaki Tudományok Osztálya,
- VII. Kémiai Tudományok Osztálya,
- VIII. Biológiai Tudományok Osztálya,
- IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya,
- X. Földtudományok Osztálya,
- XI. Fizikai Tudományok Osztálya.

Az akadémiai kutatóhálózat kutatóintézetekből, kutatóközpontokból és az Akadémia által támogatott kutatócsoportokból áll amelyek felügyeletét átadták az innovációért is felelős miniszternek. E kutatóhelyek költségvetési szervek, amelyek részt vesznek az Akadémia számára előírt közfeladatok megoldásában, de önállóan is végeznek közfeladatokat.

Források

Magyarország Alaptörvénye III. cikk, X. cikk

1994. évi XL. törvény a Magyar Tudományos Akadémiáról, 1-6.§, 18.§

Magyar Tudományos Akadémia Alapszabálya és Ügyrendje

TULAJDON

Alaptörvény, alapjogok

Maga a tulajdon szűk értelemben a legteljesebb, saját dolgon fennálló (uralmi) dologi jog. A tulajdon, mint társadalmi intézmény nem létezhet a jogtól függetlenül, csak a jog által szabályozottan, mint jogintézmény. A tulajdon jogintézményét az Alaptörvény a tulajdonhoz való jog által biztosítja, a tulajdonjog egyes részletszabályait pedig a Ptk. szabályozza.

A gazdasági rendszer alapja a tulajdon egyenjogú védelme. Ha ezt súlyos korlátozásokkal veszélybe sodorják (például tömeges államosítással, egy-egy ágazat vállalkozásainak ellehetetlenítésével, túladóztatással), akkor a társadalom jólétét veszélyeztetik. Ezért az állam fő felelőssége a tulajdoni viszonyok stabilitása. A tulajdon alkotmányjogi megközelítésből a tulajdonhoz való jogban fejeződik ki. Ez egy alapjog, amelyet nem csak Magyarország Alaptörvénye rendel védeni, de különböző nemzetközi egyezmények is.

A tulajdonhoz való jog három részből tevődik össze.

- ❖ Egyik része a tulajdonosi jogállás védelme, ami lényegében a tulajdonhoz való jog alkotmányos védelme alapján kizárt, hogy egy természetes személyt vagy jogi személyt jogszabály a tulajdonszerzési képességtől megfossson. Ez egy abszolút alapjog, csupán adott dolog sajátosságában rejlő ok korlátozhatja azt.
- ❖ A második része a polgári jogi tulajdonjog elvonásával szembeni védelem. Általában véve érvényesül a tulajdon érinthetetlensége, viszont vannak olyan közjogi intézmények, amik áttörik ezen korlátot. Ilyen például a kisajátítás, elkobzás vagy bizonyos szemszögből az adózás is. Az Alaptörvény rögzíti, hogy a kisajátítás csak megfelelő korlátok között lehetséges, azaz a törvényben meghatározott kivételes esetekben és módon, teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett lehet.
- ❖ Harmadik része a polgári jogi tulajdonjog korlátozásával szembeni védelem, amely relatív ezért annak védelméhez mérlegre kell állítani a másik szembenálló érdekekkel.

Polgári jogi megközelítésből a tulajdonjog egy abszolút, negatív szerkezetű polgári jogi jogviszony, amelynek jogosultját, a tulajdonost a törvénynek és mások jogainak korlátai között teljes és kizárólagos jogi hatalom illeti tulajdonának tárgyán. Ez a jogviszony is több elemből áll össze. Egyrészt a dolog birtoklásának joga, továbbá a használatának, a hasznok szedésének, illetve a dologgal

való rendelkezés joga mind beletartozik ezen jogviszony körébe. A jogokon túl a tulajdonjog kötelezettségeket is magába foglal, mint például a terhek vagy a kárveszély viselése.

Források

Magyarország Alaptörvénye V. cikk, XIII. cikk
2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
2007. évi CXXIII. törvény a kisajátításról

ÚJ ELJÁRÁSRA UTASÍTÁS

 Alaptörvény, bíróság, jogorvoslat, fellebbezés

Az Alaptörvény rendelkezéseinek értelmében, mindenkinek joga van ahhoz, jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely jogát vagy jogos érdekét sérti.

Új eljárásra utasító döntést a másod- vagy harmadfokon eljáró bíróság hozhat.

Abban az esetben, ha valamelyik fél (legyen szó akár polgári, akár büntető ügyről) jogorvoslattal él az elsőfokú döntés ellen, az azt követő eljárást másodfokú eljárásnak nevezzük.

A büntetőeljárás során másodfokon eljáró bíróság döntésével az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyja, megváltoztatja, vagy hatályon kívül helyezi és vagy megszünteti az eljárást vagy pedig az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítja. A másodfokú bíróság új eljárásra utasítja az elsőfokú bíróságot, ha az első fokon eljáró bíróság nem volt törvényesen megalakítva, vagy a tárgyalás során az eljáró tanács tagjai nem voltak végig jelen (például az egyik ülnök távollétében hallgatták ki a tanúkat) vagy olyan személy távollétében tartották meg a tárgyalást akinek a jelenléte kötelező (egy-egyes bűncselekmények elbírálása során kötelező a védő jelenléte). Szintén új eljárásra utasítja az elsőfokú bíróságot, ha a döntés meghozatalában olyan bíró vett részt, aki a törvényi rendelkezés alapján nem vehetett volna részt az ügy eldöntésében, a bíróság a döntés meghozatalánál túllépte a törvény által biztosított hatáskörét, valamint akkor is, ha a meghozott ítélet rendelkező részével teljesen eltérő indokolást tartalmaz.

Szintén új eljárásra kell utasítani az elsőfokú bíróságot, ha eljárása során olyan eljárási szabálysértést követtek el, amelyet a másodfokú eljárás során nem lehet orvosolni és ez a szabálysértés kihatással volt akár az eljárás lefolytatására, akár a bűnösség megállapítására, vagy a büntetőjogi szankció kiszabására.

A polgári jogi eljárások során a másodfokon eljáró bíróság hatályon kívül helyezi az elsőfokú bíróság határozatát és új eljárásra utasítja, ha az első fokon eljáró bíróság nem volt szabályszerűen megalakítva, a döntéshozatalban törvényi rendelkezés alapján kizárt bíró vett részt vagy ha a meghozott ítélet olyan formai hibában szenved, amely nem orvosolható, ezért alkalmatlan az érdemi felülbírálatra.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2016. évi CXXX. törvény a Polgári Perrendtartásról

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

UNIÓS POLGÁRSÁG

 Európai Unió, állampolgár

Az Unió polgárság fogalmát az Európai Unió működéséről szóló szerződés vezette be, amely kimondja, hogy uniós polgár mindenki, aki valamelyik Európai Unió tagállam állampolgára.

Fontos tehát, hogy az uniós polgárság nem állampolgárság. Két, egymástól elválaszthatatlan, de mégis független fogalomról van szó. Az állampolgárságot az adott állam nemzeti törvényei határozzák meg. Az uniós polgárság csak kiegészíti, de nem helyettesíti az állampolgárságot. Lényege, hogy a tagállami állampolgárságból fakadó jogokat és kötelezettségeket kiegészíti, és további jogokat fogalmaz meg.

Az uniós polgárság alapvető funkciója, akár csak az állampolgárságé, hogy meghatározza a polgárok és az Európai Unió közötti kapcsolatot, amelyet a polgárok jogai, kötelezettségei és a politikai szerepvállalásaik jellemeznek.

Az uniós polgárság tehát az európai polgárok közötti, politikai jellegű kapcsolat meglétét feltételezi anélkül, hogy egy valamely néphez tartozást megtestesítő kapcsolatról lenne szó.

Az uniós polgárságból fakadóan minden uniós polgárnak joga van a tagállamok területén való szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz.

Minden uniós polgár aktív és passzív választójoggal rendelkezik az európai parlamenti választásokon és a helyhatósági választásokon a lakóhely szerinti tagállamban, az adott állam állampolgáraival azonos feltételek mellett. Ami azt jelenti, tagállami állampolgárságára tekintet nélkül választó és választható a tisztségekre.

Az uniós polgárokat megilleti az a jogosultság, hogy egy másik tagállam diplomáciai vagy konzuli hatóságainak védelmét igénybe vegye olyan harmadik ország – vagyis nem Európai Unió tagállam – területén, ahol az állampolgársága szerinti ország nem rendelkezik képviselővel.

Az uniós polgárok az Európai Parlamenthez petíciót nyújthatnak be és jogosultak az Európai Unió ombudsmanjához fordulni olyan esetekben, amikor az uniós intézmények vagy szervek valamilyen hivatali visszásságot követnek el ügyekben.

Az uniós polgár a Parlamenten és az ombudsmanon kívül bármely más uniós intézményhez vagy szervhez fordulhat bármelyik tagállam nyelvén írásban, és joga van ahhoz, hogy a megkeresés nyelvén kapjon választ beadványára.

Ezen felül az uniós polgárok hozzáférhetnek az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság dokumentumaihoz az Európai Unió Működéséről szóló szerződésben foglalt feltételek szerint.

Források

Magyarország Alaptörvénye

SCHANDA Balázs: Az államalkotó tényezők. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 103-122.

BLUTMAN László: Az Európai Unió joga a gyakorlatban. HVG-Orac, Budapest, 2014.

Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés

ÚTLEVÉL

 állampolgárság, rendőrség, uniós polgárság

Útlevél a Magyarország tulajdonát képező olyan hatósági igazolvány, amely birtokosának személyazonosságát és állampolgárságát, valamint a világ összes országába utazásra, illetve hazatérésre való jogosultságát hitelesen igazolja.

A külföldre utazás joga ugyan szabadon megilleti a magyar állampolgárt és az országban jogszerűen tartózkodó külföldi állampolgárt, azonban az ország elhagyására csak érvényes úti okmánnyal van lehetőség, azzal, hogy magyar állampolgár érvényes személyazonosító igazolvánnyal is gyakorolhatja a külföldre utazás jogát EGT-állam területére történő beutazáskor, valamint amennyiben ezt a lehetőséget a fogadó állammal fennálló nemzetközi szerződés lehetővé teszi. Vagyis az államhatár átlépésének jogát csak az útlevél felmutatásával lehet gyakorolni, hacsak más nemzetközi megállapodás kivételt nem tesz (a már említett kivételen túl, például a katasztrófát elhárító tűzoltók enélkül is átléphetik a határt).

A külföldre utazásról szóló törvény pontosan meghatározza az úti okmány fogalmát. E szerint úti okmánynak minősül a magánútlevél, a hivatalos útlevél, valamint nemzetközi szerződésben, továbbá a Kormány rendeletében meghatározott, a külföldre utazásra, illetve az onnan való visszatérésre jogosító hatósági igazolvány, bizonyítvány vagy irat, míg útlevél a Magyarország tulajdonát képező olyan hatósági igazolvány, amely birtokosának személyazonosságát és állampolgárságát, valamint a világ összes országába utazásra, illetve hazatérésre való jogosultságát hitelesen igazolja.

Az útlevél adatoldala tartalmazza az állampolgár családi és utónevét, születési családi és utónevét, születési helyét, idejét, nemét, állampolgárságát, arcképmását és aláírását, az útlevél típusát, számát, kiállításának keltét, érvényességi idejét, a kiadó magyar állam kódját, a kiállító hatóság nevét, illetve az ezen adatokból képzett, az állampolgár és az útlevél azonosítását lehetővé tevő, gépi olvasásra alkalmas adatsort. Mindezekon túl az útlevél – kivéve az ideiglenes magánútlevelet – egyúttal biometrikus azonosítót tartalmazó tároló elemet is tartalmaz.

A hatályos magyar szabályozás megkülönbözteti a magánútlevél, illetve az ún. hivatalos útlevél fogalmát, melyek közül előbbi bármely magyar állampolgár által igényelhető, míg utóbbi hivatásrendekhez kötődik. E szerint hivatalos útlevél: a diplomata-útlevél, a külügyi szolgálati útlevél, a szolgálati útlevél és a hajós szolgálati útlevél.

A magánútlevél érvényességének időtartama az útlevél iránti kérelem benyújtásakor a kérelmező életkorától függően 6 éves életkor betöltéséig 3 év, 6-70

éves életkor közöttiek esetén 5 év, 70 éven felüliek esetén 10 év, azzal, hogy a 18-70 éves életkor közötti állampolgár részére a magánútlevel külön kérelemre 10 éves érvényességgel is kiállítható. Az útlevel érvényességének időtartama nem hosszabbítható meg.

Amennyiben az állampolgár külföldre utazáshoz felhasznált útlevele vagy személyazonosító igazolványa a személyazonosság megállapítására alkalmatlanná vált, megrongálódott, lejárt, elveszett vagy eltulajdonították, az állampolgár részére külföldön való további tartózkodásához, tovább- és hazautazásához legfeljebb egy évig érvényes ideiglenes magánútlevelet lehet kiállítani. Úgyszintén ideiglenes magánútlevel kiállítására kerül sor – azonban csak hat hónapos érvényességi idővel – amennyiben a külföldön tartózkodó magyar állampolgárnak a külföldre utazáshoz felhasznált útlevele vagy személyazonosító igazolványa a személyazonosság megállapítására alkalmatlanná vált, megrongálódott, lejárt, elveszett vagy eltulajdonították, és a hazautazásig magánútlevel nem állítható ki. Az ideiglenes magánútlevel azonban csak Magyarország területére történő egyszeri beutazásra jogosít.

Magánútlevel igénylése iránti kérelmet belföldön a járási hivatalnál vagy az általános hatáskörű útlevelhatóságnál, külföldön a konzuli tisztviselőnél lehet benyújtani kizárólag személyesen. Az útlevel elkészítésének ideje főszabály szerint 20 nap, azzal, hogy az útlevelhatóság a magánútlevelet, valamint a második magánútlevelet sürgősségi eljárás keretében a kérelem benyújtásától számított három napon belül, míg azonnali eljárás keretében a benyújtástól számított 24 órán belül kiállítja.

Források

Magyarország Alaptörvénye, XIV. cikk

1998. évi XII. törvény a külföldre utazásról, 1-20.§§

ÜGYÉSZSÉG

 Alaptörvény, törvény, bíróság, vád, büntető ügy, rendőrség

Az ügyészség, mint független alkotmányos intézmény Magyarország Alaptörvényének megfelelően az igazságszolgáltatás közreműködője, legfontosabb funkciója az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítése. Az állam felépítése a hatalmi ágak elválasztásának rendszerén alapul. Eszerint megkülönböztetjük a törvényhozó, a végrehajtó és az igazságszolgáltatási hatalmi ágat. Magyarországon a törvényhozó hatalmi ágat az Országgyűlés, a végrehajtó hatalmi ágat a Kormány míg az igazságszolgáltatási hatalmi ágat a bíróságok képviselik. Az ügyészség tehát e harmadik, igazságszolgáltatási hatalmi ág közreműködőjének tekinthető. Az ügyészségre vonatkozó legfontosabb szabályokat az Alaptörvény „Állam” fejezetének 29. cikke tartalmazza, valamint e cikk felhatalmazása alapján a részletszabályok az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvényben találhatók.

Az ügyészség, az igazságszolgáltatásban közreműködő alkotmányos intézményként független, csak a törvényeknek alárendelt önálló szervezet, mely feladatait alá-fölérendeltségen alapuló (hierarchikus) szervezeti rendben végzi, mely az alábbiak szerint épül fel: az ügyészi szervezetrendszer legfelsőbb szintjén a Legfőbb Ügyészség áll (élén a legfőbb ügyésszel), mely koordinálja és irányítja a teljes ügyészi szervezetet. Az ügyészség további felépítése a bírósági szervezetrendszerhez igazodik. Az ítéletábrák mellett fellebbviteli főügyészségek, a törvényszékek mellett főügyészségek, míg a járásbíróságok mellett járási ügyészségek működnek. Az ügyészi szervezet fenti szintjei egymásnak alárendelten működnek azzal, hogy valamennyi ügyész a legfőbb ügyésznek alárendelten működik. Az ügyészek számára utasítást csak a legfőbb ügyész és a felettes ügyész adhat.

A fentieknek megfelelően az ügyészi szervezetet a legfőbb ügyész vezeti és irányítja, illetve ő nevezi ki az ügyészeket is. A legfőbb ügyészt az ügyészek közül a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja a jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával, megbízatása kilenc évre szól. A legfőbb ügyész és az ügyészség (és így az ügyészek) függetlenek, az igazságszolgáltatás közreműködőiként, mint közvádlók az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítői. E függetlenség garanciája, hogy az ügyészek nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet, valamint az ügyészi tevékenységgel összefüggésben az ügyész jogait és kötelességeit csak törvény állapíthatja meg.

További, a függetlenséget védő garanciális szabály, hogy a legfőbb ügyész sem közvetlenül, sem közvetve nem utasítható, illetve mind a legfőbb ügyészt, mind az ügyészeket az országgyűlési képviselővel azonos mentelmi jog illeti meg.

E személyi és szervezeti keretben, funkcióját tekintve az ügyészség az igazságszolgáltatás közreműködőjeként érvényesíti az állam büntetőigényét a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott feltételek szerint. Emellett irányítja, felügyeli, illetve – meghatározott esetekben – elvégzi a vádat előkészítő nyomozási eljárást, képviseli a közvédat a bírósági eljárásban, illetve felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett. Mindemellett az ügyészség a közérdek védelme érdekében közreműködik annak biztosításában, hogy mindenki betartsa a törvényeket. A jogszabályok megsértése esetén – törvényben meghatározott esetekben és módon – fellép a törvényesség érdekében. Az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését.

Fenti funkciójának betöltése érdekében az Ügyészségről szóló törvény alapján az ügyészség a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott ügyekben nyomozást végez (az általános nyomozó hatósági feladatokat a rendőrség látja el). Amikor a nyomozást nem maga az ügyészség végzi, ellátja a nyomozás feletti felügyeletet, vagyis felügyel arra, hogy a nyomozó hatóság az önállóan végzett nyomozást a törvény rendelkezéseit megtartva végezze. Ezen kívül az ügyészség egyik további legfontosabb feladata, hogy közvádlóként gyakorolja a vádemelés jogkörét és a bírósági eljárásban képviseli a vádat, a váddal rendelkezhet, melynek során a bíróság döntése előtt az ügyben felmerülő minden kérdésben indítványt tehet, illetve jogorvoslati jogokat gyakorolhat.

Források

Magyarország Alaptörvénye, 29. cikk

2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről 1-3.§§, 8-16.§§,

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 25.-30.§§

2011. évi CLXIV. törvény a legfőbb ügyész, az ügyészek és más ügyészségi alkalmazottak jogállásáról és az ügyészi életpályáról

ÜGYFÉL

 közigazgatási ügy, tisztességes eljárás, illeték

Az ügyfél a (bíróági és) hatósági eljárások egyik szükségképeni résztvevője, a hatósági eljárások egyik oldalán minden esetben az ügyfél áll. Az ügyfél elsősorban közigazgatási jogban alkalmazott fogalom, melyet korábban a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény, ma az általános közigazgatási rendtartásról szóló törvény határoz meg. Eszerint ügyfél „az a természetes vagy jogi személy, egyéb szervezet, akinek (amelynek) jogát vagy jogos érdekét az ügy közvetlenül érinti, akire (amelyre) nézve a hatósági nyilvántartás adatot tartalmaz, vagy akit (amelyet) hatósági ellenőrzés alá vontak.”

A fogalomból következően a közigazgatási eljárások alanya ügyféli oldalon nem csak természetes személy, de jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező egyéb szervezet is lehet, amennyiben a hatósági eljárással érintett. (Jogát vagy jogos érdekét közvetlenül érinti, a hatósági nyilvántartás rá nézve adatot tartalmaz, vagy hatósági ellenőrzés alá vonták.)

Ahhoz, hogy az ügyfél a hatósági eljárásban eljárhasson (jognyilatkozatot tegyen, jogokat és kötelezéseket szerezzen), úgynevezett eljárási képességgel kell rendelkeznie, mely eljárási képesség a polgári jogi cselekvőképességhez igazodik, vagyis természetes személy ügyfél akkor rendelkezik a hatósági eljárásban eljárási képességgel, ha az eljárás tárgyára tekintettel cselekvőképes, míg jogi személy, vagy egyéb szervezet esetén a nyilvántartásba vétellel teljesül az eljárási képesség feltétele.

A polgári törvénykönyv cselekvőképesség szempontjából megkülönbözteti a cselekvőképes, korlátozottan cselekvőképes és cselekvőképtelen fogalmakat. Nagykorú személy cselekvőképességét bíróság, jogerős ítéletben korlátozhatja. A cselekvőképesség másik befolyásoló tényezője az életkor. E szerint kiskorú az, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be és az a kiskorú, aki tizenegyedik életévét nem töltötte be cselekvőképtelen, míg aki tizenegyedik életévét már betöltötte és tizennyolcadik életévét még nem töltötte be, korlátozottan cselekvőképes.

Az ügyfél a hatósági eljárásban bármikor nyilatkozatot, illetve észrevételt tehet, továbbá a hatóságot az ügyféllel szemben kötelezettségek terhelik. E szerint a hatóságnak kötelessége biztosítani, hogy az ügyfél jogait és kötelezettségeit megismerje, illetve kötelessége előmozdítani az ügyfél jogainak gyakorlását, melynek egy kiegészítő szabálya a közigazgatási eljárásban, hogy az ügyfél jó-

hiszeműségét vélelmezni („feltételezni”) kell. Ennek ellenkezője, vagyis a rosszhiszeműség bizonyítása a hatóságot terheli.

A hatósági eljárásban az ügyfél képviselő útján is részt vehet, kivéve, ha törvény külön rendelkezése nem írja elő az ügyfél személyes eljárását, mely esetekben a képviselet nem megengedett. (Jogi személy esetén a jogi személy törvényes képviselőjének eljárását személyes eljárásnak kell tekinteni.) Képviselőként az ügyfél helyett eljárhat törvényes képviselője (kiskorú esetén főszabály szerint szülő vagy gyám, jogi személy esetén a képviseletre jogosult személy, általában a vezető tisztségviselő), illetve lehetőség van a meghatalmazáson alapuló képviseletre (meghatalmazás alapján).

Amennyiben a közigazgatási eljárás során az ügyfél az eljárásból kiesik (természetes személy ügyfél halála esetén, míg jogi személy ügyfél megszűnése, átalakulása esetén), ha az ügy személyes jellege, vagy a kötelezettség tartalma nem zárja ki, a kieső ügyfél helyét az eljárásban a polgári jogi szabályok szerinti jogutódja veszi át. Tulajdoni és birtokviszonyokat, dologi jogi ügyeket érintő eljárások esetén a kieső ügyfél helyébe az érintett dologi jog új jogosultja lép.

Források

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról, 5.-6.§§, 10.-11. §§, 13.§

2013. évi V. törvény a polgári törvénykönyvről, második könyv, második rész („A cselekvőképesség”)

ÜGYINTÉZŐ

 minisztérium, önkormányzat, polgármesteri hivatal, per, bíróság, bíró, bírósági titkár

Az ügyintéző a helyi önkormányzatokról szóló törvény szerint a minisztérium vagy önkormányzat polgármesteri hivatalának, illetve a közös önkormányzati hivatal olyan munkavállalója, aki számára a törvény egyes többletjogosultságokat rögzít.

Az ügyintéző a hatósági, bírósági, rendőrségi ügyek szükségképpen szereplője, hiszen szakértelme és felelőssége alapján, az adott szerv nevében dönt jogvitákról, eljárási mozzanatokról.

A *minisztériumi ügyintéző* a minisztériumot bármilyen meghatalmazás nélkül képviselheti a perben, csupán a munkáltatói igazolványa felmutatása szükséges. A törvény által megállapított feladatok ellátásához szükséges költségvetési támogatást a központi költségvetés biztosítja.

Az *önkormányzati ügyintéző*, ha államigazgatási feladatokban jár el, a közgyűlés vagy képviselő-testület nem utasíthatja, döntését nem bírálhatja felül. Az ügyintéző a képviselő-testület zárt ülésén is részt vehet. A polgármester átruházhatja egyes hatásköreinek ellátását az ügyintézőre.

A munkáltatótól és a munkakörétől függően törvény alapján pályázat kiírása által lehet elnyerni az ügyintézői állást. Pályázat esetén a törvények kizáró okként rögzítik a büntetett előéletet.

Egy másik kategóriába tartoznak a *bírósági, illetve a végrehajtói ügyintézők*. A bírósági pályafutás első lépcsőfokának tekintett bírósági ügyintéző törvény és rendelet által biztosított feladatokat, illetve bíró vagy bírósági titkári feladatkörébe tartozó, a jogszabály által lehetővé tett feladatokat láthat el. Ezen feladatok ellátásakor kizárólag tárgyaláson kívül jár el, önálló felelősséggel, de bíró irányítása és felügyelete mellett. Ilyen feladatok például az eljárás szünetelésének mállapításáról vagy ügygondnok kirendeléséről szóló végzés meghozatala, illetve iratokat szerezhet be más bíróságoktól, ügyészségtől, hatóságtól stb. Részletes szabályozást a feladatokról kormányrendelet tartalmazza.

A végrehajtási ügyintéző a járásbíróságnál, illetőleg a törvényszéknél szolgálati viszonyban álló bírósági tisztviselő. A végrehajtási ügyintéző is önálló felelősséggel, de az arra kijelölt bíró irányításával és felügyelete mellett végzi feladatát. Bírói feladatkörben eljárva a végrehajtási lap kiállításával, a végrehajtás megszüntetésével, felfüggesztésével, illetve folytatásával kapcsolatos minden intézkedést

megtehet, amit a bíró is megtehet. A bírósági titkár elláthatja a végrehajtási ügyintéző feladatkörébe tartozó tevékenységet.

A bírósági és a végrehajtási ügyintézőnek is felsőfokú végzettséggel kell rendelkeznie, viszont többlet követelmény a végrehajtási ügyintézővel szemben, hogy végrehajtási ügyintézői vizsgát kell tennie a végrehajtási ügyintézői ismeretekből.

Források

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól 16.§ (3), 18.§, 46.§

1992. évi XXXIII. törvény a közalkalmazottak jogállásáról 20.§

1997. évi LXVIII. törvény az igazságügyi alkalmazottak szolgálati jogviszonyáról 6.§

1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról 260.§, 261.§, 262.§, 263.§. 264.§

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 13.§ (7)

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról 11.§

56/2008. (III. 26.) Korm. rendelet

ÜGYVÉD

 büntető ügy, polgári jogi ügy, szabadságvesztés, Alaptörvény, védelemhez való jog, pro bono tanácsadás

az ügyvédi hivatás az ügyvédekről szóló törvény alapján az ügyvédet megbízó személy (természetes, vagy jogi személy) jogai és jogos érdekei érvényesítésének, kötelezettségei teljesítésének elősegítésére irányuló tevékenység, ami kiterjedhet az ügyvéd közreműködésére ellenérdekű felek közötti jogvitában a felek közötti megegyezés kialakításának elősegítése érdekében is. Az ügyvéd megbízója érdekében, jogi szakértelemmel, kizárólag törvényes eszközökkel és módon, minden más közhatalmi, állami szervtől, vagy ellenérdekű féltől függetlenül jár el.

Az ügyvéd a jogászai munka elkülönült ágát jelenti, amelynek fő hivatása a jogban járatlan emberek, szervezetek professzionális képviselete a bíróságon, hivatali eljárásokban és az ellenérdekű féllel megállapodásra törekedve.

Az ügyvédekre vonatkozó hatályos magyar szabályozást az ügyvédi törvény tartalmazza, mely pontosan meghatározza az ügyvédi tevékenység körét. E szerint az ügyvéd, tevékenységének ellátása körében jogi képviseletet lát el, büntetőeljárás esetén ellátja a szükséges védelmet. Továbbá, az ügyvédi tevékenység körébe tartozik a jogi tanácsadás, az okiratszerkesztés, illetve amennyiben azt jogszabály megköveteli, az általa készített okirat ellenjegyzése, illetve az ügyvéd meghatározott körben letétet is kezelhet.

Az ügyvédekről szóló törvény szabályainak megfelelően ügyvédet mindenki szabadon választhat az ügyvédi tevékenység gyakorlásához támasztott követelményeket teljesítő ügyvédek, illetve ügyvédi irodák közül. Az *ügyvédi kamarák* (Magyarországon az ügyvédi kamarák megyénként tagozódnak, tevékenységüket országos illetékességgel a Magyar Ügyvédi Kamara hangolja össze) az ügyvédi tevékenységet folytató egyéni ügyvédekről és ügyvédi irodákról online elérhető és kereshető adatbázist vezetnek, melyben név szerint és területileg is kereshetők az egyéni ügyvédi tevékenységet végző és ügyvédi irodában működő ügyvédek.

A jogszabály számos, az ügyvédi hivatás gyakorlásához szükséges követelményt támaszt az ügyvédekkel szemben, ezek közül a legfontosabbak:

1. a megfelelő szaktudás: a jogi diploma megszerzése után az ügyvédi tevékenységet folytató személy kötelező joggyakorlati időt követően jogi szakvizsgát tesz,
2. az ügyvédi kamarai tagság, illetve

3. a kötelező felelősségbiztosítás megléte. Ez hivatott biztosítani, hogy az ügyvédi tevékenységgel összefüggésben az ügyvéd által okozott esetleges kár, személyiségi jogsértés miatti sérelemdíj kielégítése, illetve megfizetése minden esetben megfelelő módon és mértékben teljesíthető legyen. További követelmény – melynek betartását az illetékes ügyvédi kamara ellenőrzi – az ügyvéd függetlensége. Ennek megfelelően az ügyvéd nem vállalhat olyan kötelezettséget, amely hivatásbéli függetlenségét veszélyezteti. Az ügyvéd függetlenségét és kizárólag megbízójának érdekében történő eljárását hivatott biztosítani továbbá az a garanciális szabály, mely szerint az ügyvédi tevékenység gyakorlója nem láthat el olyan ügyvédi tevékenységet, amely összeütközésbe kerülne korábbi ügyfelével szemben vállalt kötelezettségével. E szabály alól kivételt képez, ha a korábbi ügyfél ehhez tájékoztatását követően kifejezetten hozzájárult, vagy az ügyek között nincs érdemi összefüggés.

Mivel az ügyvédi tevékenység célja *a megbízó jogos érdekének képviselése* és érvényre juttatása, az ügyvédi tevékenység egyik központi eleme a megbízó és ügyvéd közötti bizalmi kapcsolat fennállása. Az ügyvédi tevékenység ellátásához az ügyvédnek tudatában kell lennie az ügyet érintő minden releváns ténynek és körülménynek.

Az ügyvédi tevékenység során az ügyvéd tudomására jutott információk, adatok és tények védelmét az *ügyvédi titok* intézménye hivatott biztosítani, amely egyszerre joga és kötelezettsége is az ügyvédi tevékenység gyakorlójának. Ennek megfelelően ügyvédi titoknak minősül minden olyan tény, információ és adat, amelyről az ügyvédi tevékenység gyakorlója e tevékenysége gyakorlása során szerzett tudomást. Az ügyvédi titok intézménye alapján az ügyvéd a tevékenysége során tudomására jutott és az ügygel, vagy ügyfelével összefüggő bármilyen információt, tény, adatot köteles ügyvédi titokként kezelni és azt megtartani. Az ügyvédi titok alapján az ügyvéd az ügyvédi titok körébe tartozó információkról tanúvallomás tételét, adatszolgáltatás teljesítését bármilyen hatóság, vagy bíróság előtt köteles megtagadni, vagyis sem hatósági, sem bírósági kötelezés, sem az ügyvédi tevékenységet ellátó személy döntése alapján nem adható ki az ügyvédi titok körébe tartozó tény, adat vagy információ. Az ügyvédi titok alól az ügyvéd felmentést kaphat az ügyvédi titokról rendelkezni jogosulttól (általában az ügyfél, akinek az érdekében az ügyvéd eljár), azonban büntető eljárás keretében az olyan ügyvédi titokról, mely védői minőségében jutott az ügyvédi tevékenységet folytató személy tudomására, nem lehet érvényes felmentést adni. Az ügyvédi titoknak megfelelően az ügyvéd a nála folytatott hatósági ellenőrzés, vagy helyszíni kutatás során nem tárhatja fel az ügyvédi titkot tartalmazó iratokat és adatokat, az ügyvédi titokkal kapcsolatosan tanúvallomásra és adatszolgáltatás teljesítésére nem kötelezhető, de a hatóság eljárását nem akadályozhatja meg.

Az ügyvédi tevékenység, az ügyvédhez fordulás számos esetben pusztán lehetőség, amely mindenki számára biztosított. Így például – hogy csak néhányat emeljünk ki – ingó dolgok adásvétele, vagy kölcsönszerződések főszabály szerint nem követelik meg az ügyvédi közreműködést. (A gyakorlatban azonban az ügyvédi szaktudás igénybevétele és a jövőbeni lehetséges jogviták elkerülése érdekében ezekben az esetekben is az okiratok elkészítését ügyvéd végzi.) Számos esetben azonban a különböző jogszabályok megkövetelik az ügyvédi tevékenységet, mely esetekben az ügyvédi közreműködés igénybevétele már nem elvi lehetőség az állampolgárok számára: a célzott joghatások, ügyleti kapcsolatok, hatósági, bírósági eljárások lefolytatása érdekében az ügyvéd, vagy ügyvédi iroda megbízása követelmény.

Magyarországon az ügyvédi tevékenység egységes, a korábban említett követelmények betartása mellett, az ügyvédi tevékenység körébe tartozó szolgáltatásokat minden ügyvéd egységesen láthatja el, vagyis a magyar jogrendszer nem tesz különbséget az ügytípusok (büntető ügy, vagy polgári ügy), illetve az eljárások szintje és jellege (hatósági, bírósági, első vagy másodfokú eljárás) között. A gyakorlatban azonban Magyarországon is jellemző az egyes ügyvédek, ügyvédi irodák specializálódása meghatározott ügycsoportok szerint. Emellett megjegyzendő, hogy az angolszász jogterületen elkülönül az ügyvédi hivatáson belül a „solicitor” és a „barrister” intézménye. Előbbi általában nem jogosult ügyfelének bíróságok előtti, perbeli képviselőre, a magyar jogrendszer szerinti jogtanácsosi pozícióhoz hasonló jogintézmény, míg utóbbi jelöli a hazai jogrendszerhez hasonló státuszban működő ügyvédi pozíciót.

Számos eljárásban, illetve jogügyletben tehát az ügyvédi tevékenység nem kerülhető meg. Mindenképpen kiemelendő az *okirati ellenjegyzés* jogintézménye, melyet az ügyvédi törvény mint az ügyvédi tevékenység egyik részterületét határozza meg. Okirati ellenjegyzés esetén az eljáró ügyvéd az általa szerkesztett okiratot meghatározott formai kellékekkel rendelkező ellenjegyzésével látja el, amivel tanúsítja, hogy az okirat a jogszabályoknak megfelel, a felek nyilatkoztak arról, hogy az okiratban foglaltak megfelelnek az akaratuknak, az ügyvéd az okiratban megjelölt felek, illetve a nevükben eljáró képviselőik azonosítását elvégezte, illetve az okiratot a felek előtte írták alá, vagy az okiraton szereplő aláírást előtte sajátjukként ismerték el.

Alaki követelményeit tekintve az ügyvéd általi ellenjegyzés formailag megfelelő, ha a több oldalból álló okiratot folyamatos oldalszámozással látták el, a dokumentum minden oldalát a felek, vagy a helyettük eljáró képviselőik aláírták, illetve az okiratot az ellenjegyző ügyvéd kamarai azonosító száma, az „ellenjegyzem” kifejezés (vagyis az ellenjegyzés ténye) feltüntetése, illetve az ellenjegyzés helyének és időpontjának feltüntetése mellett aláírta.

Számos jogügylet, így különösen az ingatlanok tulajdonjogának átruházására vonatkozó ügyletek esetén a jogalkotó megköveteli az ügyvédi ellenjegyzéssel ellátott okirati formát. Azonban a társasági jog területén is számos esetben köte-

lező a jogi személyek működését érintő dokumentumok ügyvédi ellenjegyzéssel történő ellátása. Főszabályként azonban az ügyvédi ellenjegyzés nem kötelező. Amennyiben az adott ágazati jogszabály, jogszabályi rendelkezés megköveteli ezt a formaiságot, az minden esetben konkrét, egyedi rendelkezésként jelenik meg a vonatkozó jogszabályban.

Az ügyvédi ellenjegyzéssel ellátott okirat a hitelesség szempontjából minősített magánokiratnak minősül, vagyis bizonyító ereje azonos a két tanú által aláírt, illetve az okiratot aláíró személy által kézírással írott okirat bizonyító erejével. Azonban ahol a konkrét jogszabályi rendelkezések megkövetelik az ügyvédi ellenjegyzést, az nem helyettesíthető a minősített okirat egyéb formáival.

Az ügyvédi törvény rendelkezései alapján a *bírósági eljárásokat* tekintve polgári jogi ügyekben az ügyvéd a jogi képviselőt, míg büntetőeljárásban a védelmet látja el. A polgári peres bírósági eljárásokban a jogi képviselő szabályait a polgári perrendtartásról szóló törvény tartalmazza, amely általános szabállyá teszi a kötelező jogi képviselőt a bírósági eljárásban, a járásbíróság hatáskörébe tartozó perek kivételével és azzal a kiegészítéssel, hogy törvény ettől eltérően is rendelkezhet az egyes ügycsoportok tekintetében. Ez alapján tehát főszabályként minden, a törvényszékek, az ítéletábrák és a Kúria hatáskörébe tartozó bírósági eljárásban kötelező a jogi képviselő, míg a járásbíróság előtti peres eljárásban ilyen kötelezettség az állampolgárok számára nincs.

Büntető ügyekben a terhelt jogi képviselője speciális. Tekintettel a vádhatóság szakmai „erőfölényére”, illetve arra, hogy a büntetőeljárás állami kényszer alkalmazásának lehetőségét (végső soron akár a szabadságvesztéssel járó büntetés kiszabását) hordozza magában, az Alaptörvény biztosítja az eljárás alá vont személy számára a védelemhez való jogot és kimondja, hogy a büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez.

A védelem ellátásának részletszabályait már a büntetőeljárásról szóló törvény tartalmazza, amely szerint a terheltnek joga van ahhoz, hogy személyesen védekezzen, és ahhoz is, hogy a védelem ellátására védő közreműködését vegye igénybe. A törvény kifejezett rendelkezése szerint védőként kizárólag ügyvéd, illetve meghatározott, szűk körben ügyvédjelölt járhat el. A polgári ügyekhez hasonlóan büntetőügyekben is elkülönülnek az ügyvéd (jelen esetben védő) közreműködésének lehetőségen alapuló és kötelező esetei, vagyis büntetőügyekben is meghatározott körben a védő részvétele kötelező. A büntetőeljárásról szóló törvény 44.§-a alapján kötelező a védő részvétele a büntetőeljárásában, ha

1. a bűncselekményre öt évig terjedő, vagy ennél súlyosabb szabadságvesztés büntetés szabható ki,
2. a büntetőeljárás alá vont személy személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés hatálya alatt áll,
3. hallássérült, siketvak, vak, beszéd fogyatékos, más okból kommunikációképtelen, vagy a kommunikációban súlyos fokban korlátozott, kóros elmeállapotú, a magyar nyelvet nem ismeri,

4. egyéb okból nem képes személyesen védekezni, vagy
5. egyéb okból a bíróság szükségesnek tartotta védő kirendelését.

A büntetőeljárásban az ügyvéd védőként vagy meghatalmazás, vagy a bíróság kirendelése alapján járhat el. Védő kirendelésére a bíróság, az ügyészség, vagy a nyomozó hatóság által hozott határozat alapján kerülhet sor abban az esetben, ha a büntetőeljárásban a védő részvétele a fentiek szerint kötelező, ugyanakkor a terheltnek (eljárás alá vont személynek) nincs meghatalmazott védője.

Végezetül az ügyvédi tevékenység körében szükséges megemlíteni az *ingyenes jogi képviselést* lehetőségét. Abban az esetben, ha a jogkeresők anyagi nehézségek miatt nincsenek abban a helyzetben, hogy jogaikat érvényesítsék, az állam segítséget nyújt a számukra. Akik a hátrányos helyzetükből kifolyólag nem képesek megfizetni egy jogi képviselőt, azok a jogi segítői névjegyzékbe felvett ügyvédekhez, egyetemi oktatókhoz, jogvédő társadalmi szervezetekhez fordulhatnak mind peren kívüli ügyekben, mind a peres képviseletük ellátása érdekében. Az ez iránti kérelmet formanyomtatvány kitöltésével, a lakó- vagy tartózkodási hely, ezek hiányában értesítési cím, illetve munkavégzési helye szerint illetékes területi Kormányhivatalnál kell benyújtani.

Források

Magyarország Alaptörvénye

2017. évi LXXVIII. törvény az ügyvédi tevékenységről

2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról

1997. évi CXLI. törvény az ingatlan-nyilvántartásról

32/2017. (XII. 27.) IM rendelet a pártfogó ügyvéd, az ügygondnok és a kirendelt védő részére megállapítható díjról

2003. évi LXXX. törvény a jogi segítségnyújtásról

VÁD

 Alaptörvény, per, bíróság, büntető ügy, ügyészség, rendőrség

Magyarország Alaptörvénye szerint „mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

Az Alaptörvény a vád fogalmát a fentiekől részletesebben nem határozza meg, a vád jogintézményének részletszabályai a büntetőeljárásról szóló, az ügyészségről szóló, illetve közvetetten a Büntető Törvénykönyvről szóló törvényben (2012. évi C. törvény) található. A vád az állam bűnüldözési és büntetőjogi igényének érvényesítése körében alkalmazandó eljárásjogi fogalom. A Büntető Törvénykönyvben meghatározott bűncselekményeknek a vád szempontjából két típusa különböztethető meg:

1. a közvádra büntetendő és
2. a magánvádra büntetendő bűncselekmények, azzal, hogy a magánvádra büntető bűncselekmények kivételes esetet képeznek és főszabályként a bűncselekmények közvádra büntetendők.

Közvádas bűncselekmények esetén a büntetőeljárásról szóló törvény szabályai szerint a vádat az ügyész képviseli (közvádló). Ezzel szemben magánvádas eljárás esetén a törvény meghatározott bűncselekmények esetén az eljárás megindítását a sértett akaratától – magánindítványától – teszi függővé. Ezekben a magánindítványra induló eljárásokban a vádat a sértett képviseli az ügyész helyett. Magánvádra büntetendő bűncselekmények a könnyű testi sértés, a magántitok megsértése, a levéltitok megsértése, a rágalmozás, a becsületsértés, a kegyeletsértés, illetve a becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel készítése. Ezekben a magánvádas eljárásokban tehát a magánvádló rendelkezik a váddal és tölti be az ügyész szerepét. Röviden ki kell térni a pótmagánvadás intézményére is. Pótmagánvádas eljárásokban a sértett pótmagánvádlóként csak közvádra üldözendő bűncselekmények esetében léphet fel és csakis akkor, ha a közvádló, azaz az ügyész nem érvényesíti bíróság előtt az állam büntető igényét. Amennyiben a sértett úgy dönt, hogy pótmagánvádlóként lép fel, az eljárásban a jogi képviselő igénybevétele számára kötelező. A sértett jogi képviselője az úgynevezett vádin-dítványt az addigi eljárást lefolytató elsőfokú ügyészségnél nyújtja be, melytől kezdve a vádat a pótmagánvádló (jogi képviselője) képviseli.

E kivételes eseteket leszámítva tehát az állam büntetőigényét az ügyészség érvényesíti. A közvádlo feladatait az ügyész látja el, mely során az ügyész a váddal teljeskörűen rendelkezik.

A büntetőeljárásról szóló törvény szabályainak megfelelően – összhangban az Alaptörvény idézett rendelkezésével – a bíróság büntetőügyekben a vád alapján ítélik meg, a bíróság a vádhoz kötve van. Ez azt jelenti, hogy a bíróságnak a vádról döntenie kell, azonban a vádon túl nem terjeszkedhet, vagyis a bíróság csak a megvádolt személy büntetőjogi felelősségéről dönthet és csak olyan cselekményt bírálhat el, amelyet a vád tartalmaz. A vád bizonyítására a bíróság előtt a vádló köteles.

Az ügyészség és a nyomozó hatóság a tudomására jutott közvádra üldözendő bűncselekmény miatt hivatalból megindítja a büntetőeljárást. A büntetőeljárás több szakaszra osztható. A vádemelést a nyomozati szak előzi meg, mely a tényállás feltárására, a bizonyítékok felderítésére irányul. A nyomozást a nyomozó hatóság (rendőrség) végzi az ügyész utasítására és felügyelete mellett, vagy a nyomozást maga az ügyész is végezheti. Amennyiben a nyomozás eredményeként az ügyészség úgy ítéli meg, hogy a törvényes vád feltételei fennállnak, a nyomozás lezárultát követően a vádiratnak a bírósághoz való benyújtásával emel vádat és kezdetét veszi az eljárás bírósági szakasza, melyben a bíróság első sorban az eljárás alá vont személy büntetőjogi felelősségéről, bűnösségéről dönt. Ezzel egyidejűleg az ügyész a nyomozás iratait a bíróság rendelkezésére bocsátja.

A büntetőeljárással kapcsolatban ki kell térni az eljárás alá vont személyre, vagyis a terheltre. A terhelt az, akivel szemben büntetőeljárást folytatnak. A terhelt a nyomozás során gyanúsított, a vádemelés után vádlott, a büntetés alkalmazása esetén elítélt.

A bírósági eljárás és így a terhelt esetleges büntetőjogi felelősségre vonásának alapjául szolgáló törvényes vád meghatározott feltételeknek kell, hogy megfeleljen. Így a vád törvényes, ha az arra törvényi jogosultsággal (legitimációval) rendelkező vádló a bírósághoz indítványt terjeszt elő, melyben meghatározott személy (a terhelt) büntetőtörvénybe ütköző konkrét cselekményére tekintettel kezdeményezi a büntetőeljárás lefolytatását. Szükséges hangsúlyozni, hogy a vád attól még törvényes, hogy később a bírósági eljárás eredményeképpen bizonyítást nyer a terhelt ártatlansága.

A vád fogalma azonban az emberi jogi bíróság értelmezése szerint ennél tágabb, mert nem a büntetőjogi besorolás az alapja. Így például egy külföldi kitiltása és nemkívánatosság minősítése is lehet vád, hiszen erre alapozva nem kaphat beutazási engedélyt (vízum), és nem léphet be egy területre, holott fontos érdeke is fűződhet ehhez (például ott van lakása, munkahelye). Az erről szóló döntést tehát megfelelően kell bizonyítani és indokolni, ahogyan a törvényes vádat.

Források

Magyarország Alaptörvénye XVIII. cikk

2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről, 1.-2.§§, 17.-21.§§

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 30.-31.§§, 207.§

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról, 4.-7.§§, 25.-26., 38.§, 53.-54.§§

VÁLASZTÁSOK

 alkotmány, választójog, Alaptörvény, polgármester

Egy ország demokratikus működésének előfeltétele az ún. electoral democracy megléte, vagyis az alapvető szabadságjogok biztosítása és a népakarat érvényesülése. A demokratikus berendezkedésű államokban az alkotmányos hatalomgyakorlás integráns része, rendeltetése a az általános választójogon és a ciklikusan ismétlődő, szabad választásokon alapuló képviselő-testületek létrehozása (konstruktív funkció), valamint a politikai hatalom, illetve a kormányzat társadalmi elfogadottságának biztosítása (legitimációs funkció). (Lamm, 2009)

Az Alaptörvény deklarálja, hogy a közhatalom forrása a nép. A nép hatalmát választott képviselők útján, kivételesen közvetlenül gyakorolja. A választások a népszuverenitás gyakorlását jelentik egy demokratikus jogállamban. A választás nem csupán szelekciós, hanem legitimációs funkciót is betölt. Ezért országos, helyi, kisebbségi (nemzetiségi) és az Európai Unión belüli szinten egyaránt a demokratikus hatalom gyakorlásának alapját képezi.

Alkotmányjogi értelemben mindazok az anyagi és eljárási jogszabályoknak az összességét jelenti, amelyek az országgyűlési (illetve a helyi-önkormányzati) képviselők megválasztásának a feltételeit és módját határozzák meg, főbb normáit alkotmányos szinten (alkotmánytörvénnyel, organikus vagy ún. 2/3-os törvénnyel szabályozzák).

A választási rendszereknek három alaptípusát különböztethetjük meg: az arányos, illetve a többségi választási rendszert, valamint a vegyes rendszert.

Az arányos választási rendszerben – amely pártlistákra épül – a mandátumok a szavazatok arányában kerülnek kiosztásra. Az egyéni választókerületeken alapuló többségi választási rendszerben ezzel szemben a szavazatok több mint felét (abszolút többségi rendszer) vagy a szavazatok többségét, a legtöbb szavazatot (relatív többségi rendszer) elért jelölt nyeri el a képviselői helyet.

Az arányos rendszer pozitív jellemzője, hogy az pontosabban tükrözi a választói akaratot, arányosan képezi le a társadalom politikai tagoltságát, a kisebb támogatottságú pártok is eséllyel indulnak a mandátumokért. Ugyanakkor ebből kifolyólag ez a választási rendszer szétterjedtebb parlamentet eredményez, ami viszont ahhoz vezet, hogy nehezebb létrehozni a kormánykoalíciót, amely így kevésbé stabil lehet. A többségi rendszer a nagy pártoknak kedvez, kevesebb párt jut be a parlamentbe, ezek azonban társadalmi támogatottságukhoz képest sokszor felülreprezentáltak. Ilyen körülmények között stabilabb kormánykoalíció,

illetve egypárti kormány jöhet létre. A többségi választási rendszerben továbbá erősebb a személyes kapcsolat a képviselő és a szavazók között.

A vegyes választási rendszerek az arányos és a többségi választási rendszer előnyeit igyekeznek egyesíteni, ez érvényesül Magyarországon is.

A képviseleti demokrácia az országgyűlési képviselőkre, helyi önkormányzati képviselőkre és polgármesterekre terjed ki, így Magyarországon megkülönböztetünk országgyűlési képviselő választást és helyi önkormányzati képviselő választásokat, amit külön sarkalatos törvényben szabályoz a jogalkotó.

Az országgyűlési választás időpontját az Alaptörvény alapján – az Országgyűlés feloszlása vagy feloszlata miatt választás kivételével – az előző Országgyűlés megválasztását követő negyedik év április vagy május hónapjában kell megtartani. Ezen belül pontos időpontot a köztársasági elnök jogosult meghatározni. A választást legalább 70, legfeljebb 90 nappal a szavazás napja előtt ki kell tűzni vasárnapra, úgy, hogy a szavazás napja ne essen nemzeti ünnepre vagy munkaszüneti napra, illetve azokat megelőző vagy követő napra.

Az országgyűlési választok lehetnek:

- ♣ általános választás,
- ♣ időközi választás,
- ♣ rendkívüli/előrehozott választás.

Az országgyűlési képviselők száma 199, közülük 106 képviselőt egyéni választókerületekből, 93-at pedig országos listán választanak.

Az egyéni választókerületekben választanak egy-egy képviselőt.

A szavazókörök számát, sorrendjét és területi beosztását, valamint a szavazóhelyiségek címét a helyi választási iroda vezetője – a jegyző – állapítja meg.

A passzív választójoggal rendelkezők egyéni jelöltként párt jelöltként vagy független jelöltként indulhatnak a választásokon. Egy személy csak egy választókerületben fogadhat el jelölést. Az egyéni jelöltséghez két feltétel fennállása szükséges: legalább 500, az adott választókerület névjegyzékében szereplő választópolgár ajánlása és nyilatkozat arról, hogy nincs olyan tisztsége, amely összeférhetetlen a képviselői megbízatása, illetőleg megválasztása esetén arról lemond. Az ajánlás nem vonható vissza, azokat ajánlóíven lehet gyűjteni.

Az országos lista állítása lehetséges pártlistaként vagy nemzetiségi listaként. Ha valamelyik jelölt a listáról kiesett, helyére a listán soron következő jelölt lép. Pártlistát az a párt állíthat, amelyik – legalább 9 megyében és a fővárosban – legalább 27 egyéni választókerületben önállóan jelöltet állított. Egy személy csak egy pártlistán fogadhat el jelölést. Nemzetiségi listát nemzetiségi önkormányzat állíthat, ehhez a névjegyzékben szereplő nemzetiségi választópolgárként szereplő választópolgár legalább 1%-nak ajánlása szükséges.

A szavazás reggel 6 órától este 9 óráig tart az országgyűlés képviselők választás napján, a szavazóhelyiség nem zárható be a szavazás időtartama alatt.

Az egyéni választókerületben az a jelölt lesz országgyűlési képviselő, aki a legtöbb érvényes szavazatot kapta. Ha szavazategyenlőség alakul ki, egyik jelölt sem kap mandátumot, hanem mindegyik töredékszavazatnak minősül (a mandátumot nem szerző jelöltre leadott szavazatok), és felkerül az adott párt országos listájára, abban a választókerületben pedig időközi választást kell tartani.

Nem szerezhethet mandátumot országos listán az a párt, amely a pártlistákra és a nemzetiségi listákra leadott összes érvényes szavazat legalább 5%-át nem érte el, az nemzetiségi lista, amely a kedvezményes nemzeti mandátum megszerzéséhez szükséges szavazatszámot – kedvezményes kvótát – nem érte el.

A helyi közügyek gyakorlása érdekében helyi önkormányzatok és polgármesterek működnek, amelyek a helyi választók közössége választ meg.

Az önkormányzati választások vonatkozásában a választópolgár a választójogát szabad elhatározása alapján gyakorolja. A választópolgár lakóhelyén vagy – ha lakóhelye mellett legkésőbb a választás kitűzését megelőző 30. napig tartózkodási helyet is létesített – bejelentett tartózkodási helyén választhat. A választópolgár bármely választókerületben választható.

A helyi önkormányzati választások egyfordulós vegyes rendszerben zajlanak. Nincs érvényességi küszöb, vagyis a választópolgárok bármilyen arányú részvétele esetén a szavazás érvényes. Az országgyűlési választásoktól eltérően az önkormányzati választásokon jelöltek nem „csak” pártok, hanem ún. jelölő szervezetek állíthatnak. Jelölő szervezet pártok mellett civilszervezet és bírósági nyilvántartásban jogerősen szereplő egyesület is lehet. Az önkormányzati megbízás öt évre szól.

Az önkormányzati választások rendszere:

- a. a polgármestereket és főpolgármestert a települések választópolgárai közvetlenül választják relatív többségi rendszerben;
- b. a 10000 vagy ennél kevesebb lakosú településen ún. egyéni listás rendszerben választ;
- c. 10000-nél több lakosú településen és a fővárosi kerületekben vegyes választási rendszert alkalmaznak;
- d. a megyei közgyűlések tagjait listás, arányos rendszerben választják;
- e. a fővárosi közgyűlés megválasztására 2014. óta új, sajátos modell került kialakításra. (Kiss, 2016.)

Források

- Magyarország Alaptörvénye B. cikk (3) és (4) bekezdés, XXIII. cikk, 2. cikk (3) bekezdés, 9. cikk, 35. cikk
2011. évi CCIII. törvény az országgyűlési képviselők és polgármesterek választásáról szóló törvény
2010. évi L. törvény a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásáról szóló törvény
- 2013.évi XXXVI. törvény a választási eljárásról
- 3/1991. (II.7) ABH bekerülési küszöb
- 3141/2014. (V.9) ABH töredékszavazatok
2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország önkormányzatairól
- KISS Barnabás: Alkotmányjogi alapismeretek. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016.
- LAMM Vanda (szerk.): Jogi Lexikon. CompLex Kiadó, Budapest, 2009.
- TÓTH Károly: A választójog. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 197-233.

VÁLASZTÓJOG

 Alaptörvény, állampolgárság, polgármester, választások

A választójog, mint alapvető – politikai alapjog a polgári forradalmak során született jogintézmény, ami akkor jött létre, amikor a korábbi rendi képviseleti rendszerről áttértek a képviseleti rendszerre.

Az Alaptörvény az alapvető jogok körében biztosítja a választójogot. A választójog állampolgársághoz kötődő politikai alapjog, a közügyek vitelében, a hatalom gyakorlásában való részvételt garantáló alapjogok egyike. A választójoggal rendelkező személyek vesznek részt az országgyűlési képviselők, a helyi önkormányzati képviselők, a polgármesterek és a fővárosi főpolgármester, továbbá az Európai Parlament képviselőinek megválasztásában, valamint e személyek, a választópolgárok jogosultak arra is, hogy országos, illetve helyi népszavazásban és népi kezdeményezésben részt vegyenek.

A választójog kettős természetű, két megközelítésben vizsgálható:

A választójog egyfelől, – szélesebb értelemben – az a szabályozó-rendszer (azoknak a jogszabályoknak az összessége), amely meghatározza az államhatalom centrumában elhelyezkedő képviseleti szervek (országgyűlés, önkormányzatok testületei, polgármester, Európai Parlament) létrehozásának a módját.

Másfelől – szűkebb értelemben – pedig magát a választójogosultságot jelenti.

Mindkét megközelítés közös gyökere a népképviseleti elv, illetve a képviseletre épülő hatalomgyakorlás. Éppen ezért a választójog a demokratikus legitimáció, azaz a népképviseleti elv legfőbb eszközének tekinthető, amelyen keresztül a nép közvetett hatalom gyakorlása megvalósul. (TRÓCSÁNYI–SCHANDA–CSINK, 2016.)

A népszuverenitás alapján a nép (a választópolgárok összessége) kétféle módon vehet részt a hatalom gyakorlásában: közvetlenül (népszavazás, népi kezdeményezés), közvetett módon (a választási rendszeren keresztül képviselők megválasztása útján)

A választójog alapelvei:

1. A választójog általánossága:

Akkor valósul meg, ha minden nagykorú állampolgár rendelkezik szavazati joggal, kivéve az ún. természetes kizáró okokat, illetve pontosan meg legyen határozva a választójogból kizártak köre.

Az Alaptörvény meghatározza a választójogosultság negatív feltételeit is, vagyis azokat az ún. természetes kizáró okokat, amelyek fennállta esetén

valakit nem illet meg az aktív és a passzív választójog. Ezek a feltételek alapvetően két körülményhez: a belátási képesség hiányához, illetve bűncselekmény elkövetéséhez kapcsolódnak. Így nincs választójoga annak, akit bűncselekmény elkövetése vagy belátási képességének korlátozottsága miatt a bíróság a választójogból kizárt. Nem választható az Európai Unió más tagállamának magyarországi lakóhellyel rendelkező állampolgára, ha az állampolgársága szerinti állam jogszabálya, bírósági vagy hatósági döntése alapján hazájában kizárták e jog gyakorlásából.

2. A választójog egyenlősége:

Ez azt jelenti, hogy mindenkinek ugyanannyi szavazata van, minden szavazat ugyanannyit ér (nincs ún. „plurális szavazat”), illetve a megválasztottak mindegyiket megközelítőleg azonos számú állampolgárt képvisel.

3. A szavazás közvetlensége:

Azt jelenti, hogy (az országgyűlési és a helyi önkormányzati képviselői) választások során a választók közvetlenül a jelöltekre szavaznak, és e szavazatok alapján közvetlenül lesz a jelöltekből megválasztott képviselő, azaz nem jönnek közbe semmilyen más személyek vagy szervek (pl. az USA választási rendszerében az elektorok) a megválasztáshoz. A szavazás közvetlensége azt is jelenti, hogy a szavazásban a választójogosult polgár közvetlen részvétele nem mellőzhető, ő elvileg semmilyen formában nem helyettesíthető.

4. A szavazás titkossága:

Az egyes választópolgárok által leadott szavazatok tartalma semmilyen körülmények között nem kerülhet nyilvánosságra, sem a szavazás során, sem pedig a szavazás után utólag. A választópolgár által leadott szavazat tartalma mások számára nem lehet megismerhető, illetőleg megállapítható. A titkosság elvének érvényesülése érdekében a szavazólap kitöltéséhez szavazófülke áll a választópolgár rendelkezésére, azonban ennek használatára nem kötelezhető. (TÓTH, 2016)

Az országgyűlési képviselő-választás tekintetében az aktív és a passzív választójog feltételei egybe esnek: a szűk körű kizáró okokon kívül az ország területén élő minden nagykorú állampolgár választó és választható. Szavazati joga csak annak van, aki a választás napján az ország területén tartózkodik.

Az országgyűlési képviselők választásán a névjegyzékben szereplő választópolgárok gyakorolhatják választójogukat. Az országgyűlési képviselők választásán nem választható, aki jogerős ítélet alapján szabadságvesztés büntetését vagy büntetőeljárásban elrendelt intézeti kényszergyógykezelését tölti.

Az önkormányzati választások vonatkozásában a választópolgár a választójogát szabad elhatározása alapján gyakorolja. A választópolgár lakóhelyén vagy, ha lakóhelye mellett legkésőbb a választás kitűzését megelőző 30. napig tartózkodási helyet is létesített – bejelentett tartózkodási helyén választhat. Az önkormányzati

választásokon a választójog megilleti az ország területén tartósan letelepedett, de az ország állampolgárságával nem rendelkező személyeket is (A Magyarországon élő bevándorlóknak is joguk van önkormányzati képviselőt választani). A helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásán nem választható, aki jogerős ítélet alapján szabadságvesztés büntetését vagy büntetőeljárásban elrendelt intézeti kényszergyógykezelését tölti.

A Magyarország területén lakóhellyel rendelkező minden nagykorú magyar állampolgárt és az Európai Unió más tagállamának a Magyarország területén lakóhellyel rendelkező nagykorú állampolgárát megillet az a jog, hogy az európai parlamenti választáson választható és választó legyen.

Források

Magyarország Alaptörvénye B. cikk (3) és (4) bekezdés, XXIII. cikk, 2. cikk (3) bekezdés, 9. cikk, 35. cikk

2011. évi CCIII. törvény az országgyűlési képviselők és polgármesterek választásáról szóló törvény 2.§ (2) (3) bekezdés

2010. évi L. törvény a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásáról szóló törvény 1.§

2013.évi XXXVI. törvény a választási eljárásról

2003. évi III. törvény az Európai Parlament tagjainak választásáról és jogállásáról szóló törvény

22/2005. (VI.17.) AB határozat választójog egyenlőségének elve

32/2004. (IX.14.) AB határozat a szavazás titkosságának alapelve

TÓTH Károly: A választójog. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 197-233.

VÁLLALKOZÁS SZABADSÁGA

 Alaptörvény, munkavállalás, alapjogok

A vállalkozás joga az Alaptörvényben védett foglalkozás szabad megválasztásához való alapjog egyik aspektusa. A vállalkozás szabadság annyit jelen, hogy mindenkinek joga van vállalkozás, azaz üzleti tevékenység kifejtésére.

A tisztességes versenyre épülő piacgazdaság nem működhet a vállalkozások szabad létesítése és tevékenysége nélkül, amelyet csak az alapjogokra és az emberi jogokra tekintettel lehetséges korlátozni. Ha ennél nagyobb mértékű a korlátozás (például a közteherviselés aránytalansága, az államadósság mérséklésére hivatkozás) úgy a tisztességes verseny helyett államkapitalizmusról, protekcionista gazdaságról vagy kollektivistá gazdasági szisztémáról beszélhetünk.

A vállalkozóvá válás lehetőségét biztosítani kell, de adott esetben szakmai vagy gazdasági szempontok által motivált feltételekhez lehet az kötni. A vállalkozás szabadsága nem abszolút és korlátozhatatlan jog, senkinek sem alanyi joga meghatározott foglalkozással a vállalkozás. A vállalkozás szabadságának alapvető célja, hogy az állam ne akadályozza meg, ne tegye lehetetlenné a vállalkozóvá válást.

A vállalkozás szabadságának vannak objektív és szubjektív korlátjai. Abban az esetben, ha a létszám betelt, minden személyi tulajdonságtól függetlenül, lehetlenné teszi az adott foglalkozás választását. A szubjektív feltételek is a vállalkozás szabadságának korlátozása, annak ellenére, hogy azok teljesítése elviekben mindenkinek nyitva áll. Maga az Alaptörvény is rögzít egy korlátozást a XI. cikkben, miszerint a felsőfokú oktatásban való részesülés anyagi támogatását meghatározott időtartamú olyan foglalkoztatásban való részvételhez, illetve vállalkozási tevékenység gyakorlásához kötheti, amelyet a magyar jog szabályoz. Ezt a jogalkotó a Magyarország közösségei érdekének érvényesítésével indokolja.

A vállalkozás és a munkavállalás szabadsága szoros kapcsolatban vannak egymással, az alapvető megkülönböztetésük az alanyi körben rejlik. A vállalkozás szabadsága mind a természetes, mind pedig a jogi személyekre egyaránt vonatkozatható, addig a munkavállalás, a foglalkozás megválasztásának szabadsága csakis a természetes személyekkel összefüggésben értelmezhető. Ezen túl hangsúlyozandó, hogy a vállalkozás szabadság a vállalkozási, üzleti tevékenység szabad kifejtését fogalmazza meg.

Források

Magyarország Alaptörvénye M) cikk, XII. cikk

2009. évi CXV. törvény az egyéni vállalkozóról és az egyéni cégről

VÁLÓPER

 gyámhatóság, mediáció, polgári jogi ügy

Egy házasság kétféle módon szűnhet meg, az egyik fél halálával, vagy a házasság felbontásával, más néven válással. A válás kapcsán a feldúltsági elv érvényesül. Vagyis a házasságot a bíróság bármelyik fél kérelmére (egyik házastárs kérelme, vagy a felek együttes kérelme) felbontja, ha a házasság teljesen és helyrehozhatatlanul megromlott. A házasság teljes és helyrehozhatatlan megromlását akkor lehet megállapítani, ha az életközösség már megszűnt és annak helyreállítására a különélés időtartama, vagy a különéléshez vezető út miatt nincs kilátás. A döntés során a bíróság az eset összes körülményét értékeli, vagyis azokat, amelyek a felek elhidegüléséhez, a házasság megromlásához vezettek. Abban az esetben, ha van remény a házasság megmentésére és az életközösség helyreállítására, akkor feldúltság nem állapítható meg. Ugyanakkor a bíróságnak ilyenkor is szemfülesnek kell lennie, mert fennállhat annak az esélye, hogy a megbántott fél csak eljártssza a megbocsátási szándékot, hogy ezzel is akadályozza a válást és ezzel esetlegesen a másik fél újabb kapcsolatát.

Meghatározott esetben a feldúltság vizsgálata nem kötelező. A bíróság házasság megromlás okainak, folyamatának feltárása nélkül felbontja a házasságot, ha azt a házastársak végleges elhatározáson alapuló, befolyásmentes megegyezésük alapján közösen kérik. Ennek feltétele, hogy a felek meghatározott kérdésekben megegyeztek és az egyezségüket a bíróság jóváhagyta. A házastársaknak az alábbi kérdésekben kell megegyezniük:

- ❖ közös gyermek esetében a szülői felügyelet gyakorlása,
- ❖ a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás,
- ❖ a gyermek tartása,
- ❖ a házastársi közös lakás használata, illetve
- ❖ igény esetén, a házastársi tartás.

Mivel a bíróság által jóváhagyott egyezségnek ítélettel azonos hatálya van, ezért a bíróság csak végrehajtásra alkalmas, egyértelmű egyezséget hagy jóvá. Abban az esetben, ha a felek közös szülői felügyeleti jogban állapodtak meg, akkor a kapcsolattartás kérdésében nem kell megállapodniuk, de a gyermek lakóhelyét meg kell határozniuk.

Vagyis látható, hogy a közös lakás használatán kívül a közös vagyon megosztásáról nem kötelesek megegyezni ahhoz, hogy a bíróság a házasságot felbontsa. Ennek oka, hogy a közös vagyon rendezése egy hosszadalmas folyamat, amelyet nem érdemes elkapkodni, így a felek ezt egy későbbi, külön perben rendezhetik.

A házasság felbontásánál a közös gyermek érdekét figyelembe kell venni, így ennek kell előtérben állnia a gyermek elhelyezésénél, a gyermekkel való kapcsolattartásnál, gyermek tartásánál. Ha a gyermek a váláskor a 14. életévét már betöltötte, akkor szülői felügyeletére és elhelyezésére vonatkozó döntés egyetértésével hozható, kivéve, ha a döntése a fejlődését veszélyezteti.

Láthatjuk tehát, hogy a házasság felbontásának két típusa létezik, a tényállásos, amikor a bíróságnak vizsgálnia kell a feldúltsági okokat, illetve a közös megegyezési bontás, amikor a felek minden szükséges járulékos kérdésben eredményesen megegyeztek és ezt az egyezséget a bíróság jóvá is hagyta.

A házasság felbontása iránti pert a házastárs a másik házastárs ellen, személyesen indítja meg. Ha a válást kezdeményező házastárs cselekvőképtelen, akkor nevében törvényes képviselője indítja meg a pert a gyámhatóság hozzájárulásával.

A házastársak a bontóper megindítása előtt vagy az alatt saját elhatározásból vagy a bíróság kezdeményezésére közvetítő eljáráson vehetnek részt, amelynek keretében a vitás kérdéseket rendezhetik. Vagyis a mediációnak nem a békítés a célja, hanem a vitás kérdések békés rendezése. Ezáltal lehetőség van arra, hogy kulturált körülmények között menjen végig a válóper.

A házasságot felbontó ítélet mindenkivel szemben hatályos.

Források

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 4:20-4:23§

Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez

VÉDELEMHEZ VALÓ JOG

 büntető ügy, ügyvéd, tisztességes eljárás

a védelemhez való jog az igazságszolgáltatás alapelvein belül egy speciális, kifejezetten a büntető ügyekre vonatkozó alapelv. A védelemhez való jog értelmében a büntetőeljárás alá vont személyeket az eljárás minden szakaszában megilleti a védelem, valamint a védőválasztás joga. Ez alapján a terhelt az eljárás alatt személyesen védekezhet, de dönthet úgy, hogy a védelem ellátására védő közreműködését veszi igénybe.

A büntetőeljárás törvény meghatározza azokat az eseteket, amelyeknél kötelező a védő részvétele. Ilyen esetkör többek között, amikor a törvény öt évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztés büntetés kiszabását helyezi kilátásba, ha a büntetőeljárás terheltje hallássérült, siketvak, vak, beszéd fogyatékos, vagy más okból képtelen a kommunikációra, valamint akkor is, ha kóros elmeállapotú. Kötelező a védő jelenléte abban az esetben, ha a terhelt nem ismeri a magyar nyelvet, vagy egyéb okból nem képes személyesen védekezni.

A védelemhez való jog alapján a terhelt meghatalmazhat védőt, de ha erre nincs lehetősége, vagy nem kíván meghatalmazni védőt, akkor indítványozhatja a védő kirendelését.

A büntetőeljárás során a védő köteles a terhelttel késedelem nélkül felvenni a kapcsolatot és köteles arra, hogy minden törvényes védekezési eszközt felhasználjon a terhelt érdekében. Az eljárás során a védő jogai gyakorlásával és kötelezettségeinek teljesítése során nem akadályozhatja a büntetőeljárás ésszerű időn belüli lefolytatását.

Bár a védelemhez való jog speciálisan a büntetőeljárásokra vonatkozó garancia, a jog kiterjesztő értelmezésével a büntetőeljáráson kívüli más eljárásban a résztvevők jogaik érvényesítése érdekében képviselőt bízhat meg.

Források

Magyarország Alaptörvénye XXVIII. cikk (3) bekezdés

2017. évi XC. törvény a Büntetőeljárásról

LICHTENSTEIN József: A bíróságok. In: TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): Bevezetés az Alkotmányjogba. HVG-Orac, Budapest, 2016. p. 355-390.

VÉGREHAJTÓ

 bíróság, közjegyző,

A bírósági végrehajtás

A végrehajtás elsősorban vagyon ellen irányul. A vagyoni végrehajtásnak két típusa van, a teljes és az egyedi. Míg az előbbi esetén az adós teljes vagyona a követelés kielégítését szolgálja, addig az utóbbi esetén csak az adós egyes vagyontárgyait, vagyoni jogait vonják végrehajtás alá. A bírósági végrehajtást általában valamilyen más eljárás előzi meg, például polgári peres eljárás, amelynek keretében születik meg a végrehajtás alapjául szolgáló okirat, a végrehajtási jogcím. A bírósági végrehajtás típusait illetően megállapíthatjuk, hogy létezik az *általános végrehajtási eljárás*, amely alatt a belföldi végrehajtható határozaton alapuló pénzkövetelések kielégítését értjük, és léteznek a *különleges végrehajtási eljárások*, a meghatározott cselekmény végrehajtása, a követelés biztosítása és a külföldi határozat végrehajtása.

A bírósági végrehajtás az egyedi vagyoni végrehajtás fő útja az a viszonylag önálló polgári nemperes eljárás, amelynek során a bíróság, illetőleg a bírósági szerv általában vagyoni kényszerrel juttatja érvényre a kötelezettség teljesítésére vagy biztosítására irányuló szankciót. Vagyis bírósági végrehajtás során állami kényszerrel is el kell érní, hogy a pénzfizetésre vagy egyéb magatartásra kötelezett személy a kötelezettségének eleget tegyen.

A bírósági végrehajtási eljárás két szakaszra bontható, a *végrehajtás elrendelése*, amely a bíróság vagy közjegyző hatáskörébe tartozik, illetve a *végrehajtás foganatosítása*, amely már a végrehajtó általi konkrét végrehajtási cselekményeket jelenti. A végrehajtás elrendelésénél a hatáskörrel rendelkező bíróságnak vagy közjegyzőnek azt kell eldöntenie, hogy a végrehajtást kérő kérelmére kiállítja-e a végrehajtható okiratot, mivel a végrehajtás második szakaszának alapja a kiállított végrehajtható okirat. Ilyen okirat például bíróság vagy közjegyző által kiállított végrehajtási lap, a bíróság végrehajtást elrendelő határozata. A végrehajtás elrendelésére akkor kerülhet sor, ha az alábbi három feltétel együttesen fennáll:

1. a végrehajtandó határozat kötelezést tartalmaz (pl.: pénzfizetés);
2. a határozat jogerős, vagyis ellene fellebbezéssel nem lehet élni, vagy előzetesen végrehajtható;
3. a teljesítési határidő lejárt.

A végrehajtás foganatosításának szakaszában az végrehajtó kényszercselekmények útján bírja rá a kötelezettet a jogerős bírósági ítéletben foglalt kötelezettségeinek teljesítésére. A végrehajtás elrendelhető munkabérre vagy egyéb járandó-

ságra, pénzforgalmi szolgáltatónál kezelt összegre is. Ugyanakkor lehetőség van a kötelezett ingó vagyonának és ingatlanának végrehajtására is.

A közigazgatási végrehajtás

Közigazgatási végrehajtás alatt a következőt értjük: a feljogosított hatóságok a jogszabályokban meghatározott eljárási cselekmények foganatosításával gondoskodnak a végrehajtható döntésben megállapított kötelezettségek megvalósításáról. Ha a kötelezett a hatóság végleges döntésében foglalt kötelezésnek nem tett eleget, az végrehajtható. A kötelezettséget megállapító döntés jogerőre emelkedésétől, vagy ha a döntés teljesítési határidőt vagy határnapot állapít meg, akkor annak utolsó napjától számított 3 év elteltével évül el.

A közvetlen végrehajtás

A közvetlen végrehajtásra nagyon szűk körben van lehetőség, mivel ilyenkor a végrehajtást olyan szervek végzik, akik nem minősülnek sem bírósági, sem közigazgatási szervnek. Az egyedi végrehajtás legegyszerűbb, ugyanakkor kivételes útja, amelynek során a követelést az adóst megillető pénzüsszezből (például munkabérből) hajtják be. Ilyen eset, amikor a munkáltató követelésének teljesítése érdekében a végrehajtást maga foganatosítja, vagyis nem a végrehajtó. Tehát a munkáltató például a munkavállaló részére történt előlegnyújtásból eredő követelését a munkabérből közvetlenül levonhatja.

A gyakorlatban a bírósági és a közigazgatási végrehajtási út sok esetben találkozik, például ha ugyanazon adóssal szemben egyszerre van folyamatban közigazgatási és bírósági végrehajtás, ráadásul ugyanazon vagyontárgyát, például ingatlanát vonják végrehajtás alá, akkor az eljárásokat a bírósági végrehajtás szabályai szerint kell tovább folytatni.

A végrehajtóknak két típusát tudjuk megkülönböztetni, az önálló bírósági végrehajtót, illetve a törvényszékeken működő törvényszéki végrehajtót, amely csak meghatározott esetekben járhat el, így például akkor, ha a végrehajtandó követelés polgári ügyben az állam által előlegezett költség, vagy a bíróság által előlegezett gyermektartásdíj. Az önálló bírósági végrehajtókat a járásbíróságok mellé nevezik ki. A végrehajtók az illetékességi területükön indult ügyekben, az egész megye területén eljárhatnak, ingatlan-végrehajtás esetén viszont az egész ország területén.

Források

1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról

Szakvizsga felkészítő tankönyv a bírósági végrehajtói szakvizsgálóhoz. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018.

GYÜRE Péter: A bírósági végrehajtás elrendelésére vonatkozó általános szabályok figyelemmel a szubszidiárius jelleggel alkalmazandó újpolgári perrendtartás rendelkezéseire. *Eljárásjogi Szemle*, 2018/1. p. 47-53. <https://eljarasjog.hu/2018-evfolyam/a-birosagi-vegrehajtas-elrendelesere-vonatkozo-altalanos-szabalyok-figyelemmel-a-szubszidiarius-jelleggel-alkalmazando-uj-polgari-perrendtartas-rendelkezesekre/> (2019.11.17.)

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról 138.§

KAPA Mátyás: Bírósági végrehajtás. Alapvetés. In: VARGA István (szerk.): *A polgári nemperes eljárások joga*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2010, p. 100-107.

B. KOREK Ilona: Alapvető rendelkezések. A törvény alkalmazási köre. In: SÁRINÉ SIMKÓ Ágnes (szerk.): *A bírósági végrehajtás*. HVG-Orac, Budapest, 2009. p. 16-17.

A Végrehajtási Törvény Kommentárja

<http://www.mbvk.hu/> (2019.11.17.)

ZAKLATÁS

 egyenlő bánásmód, diszkrimináció, büntető ügy, szabálysértés

Az egyenlő bánásmód követelményének sérelme több módon is bekövetkezhet, ennek egyik formája a zaklatás. A zaklatás az emberi méltóság és magánszféra olyan sérelmét jelenti, amely egy személy védett tulajdonságára tekintettel történik, és célja vagy hatása a sértett személy megfélemlítése, megalázása. E védett tulajdonságok nem taxatív felsorolását az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény tartalmazza, ilyen például a faji hovatartozás, nem, életkor, vagyoni helyzet stb. vagy akár a foglalkoztatottságnak a részmunkaidős vagy határozott időtartamú jellege is. A zaklatás fontos fogalmi eleme, hogy nem elvárás a zaklató részéről a szándékos magatartás, hanem már az is jogellenes lesz, ha az általa tett intézkedés vagy gyakorlat általánosságban alkalmas az emberi méltóság sérelmére, megszegyenítő, megalázó környezetet alakít ki. Ebből kifolyólag zaklatás lehet az olyan viccelődés vagy más megnyilvánulás is, amelynek nem célja egy adott személy megalázása, de a hatása, vagyis a sértett szubjektív benyomásai alapján az emberi méltóságot sérti. Az Egyenlő Bánásmód Hatóság vizsgálata során, a büntetőügyektől eltérően, a megállapításához elégséges az egy alkalommal bekövetkező sérelmes helyzet, nem elvárás a folyamatos, ismétlődő sértő gyakorlat.

A zaklatás főbb típusai a következők:

- 1. Online zaklatás:** ennek során a zaklatási cselekmény valamilyen online felületen vagy telekommunikációs eszköz segítségével követik el, nem személyesen. Ide tartozik a zavaró, bántó hangnemű SMS-ek, mailek küldése, a közösségi oldalak felületén történő lejáratás, az áldozatról szóló hamis profil készítése és ezzel a rosszhírének keltése. A megnövekedett internet-használati szokásuk miatt a fiatal korosztály a legsérülékenyebb réteg, de a gyors technikai fejlődés hatására szinte megszámlálhatatlan lehetőség adott az online zaklatás elkövetésére.
- 2. Iskolai zaklatás:** az iskolai zaklatás tárgykörében megkülönböztetjük a verbális és a nem verbális zaklatásokat. A verbális zaklatás fogalmán a csúfolás, fenyegetések, zsarolások értendők, míg a nem verbális az enyhe

mértékű fizikai agressziót jelenti, mint például rugdosódás, az áldozat személyes tárgyainak a megrongálása, obszcén gesztusok formájában nyilvánulhat meg.

3. **Szexuális zaklatás:** a nemi alapon történő megkülönböztetés speciális fajtája, amely esetben a férfiak és nők közötti egyenlő bánásmód követelménye sérül. Két eltérő fajtáját különböztetjük meg az elkövetés helyszíne alapján, a köztéri és a munkahelyi szexuális zaklatást. Míg a köztéri zaklatást általában ismeretlenek követik el, addig a munkahelyi zaklatások gyakran a főnök-beosztott kapcsolatból származó hatalmi befolyás kihasználásával történnek.
4. **Munkahelyi zaklatás:** a munkáltatónak biztosítania kell az egyenlő bánásmód követelményének megtartását, a munkatársak között felmerülő zaklatás esetén a mulasztásban nyilvánul meg munkáltató felelőssége. E mellett feladata a megfelelő munkakörnyezet biztosítása, amelybe a biztonságos és egészséges munkakörülmények, valamint az emberséges és diszkriminációmentes munkahelyi légkör biztosítása is beletartozik. A munkahelyi zaklatás jellemzője, hogy a hierarchiában magasabb fokon álló zaklató visszaél hatalmi helyzetével, alárendeltjével szemben e helyzetét érzékelteti.

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság a zaklatásos ügyekben is segítséget tud nyújtani, mégpedig vizsgálatot indítanak a sértett személy kezdeményezésére. Ennek során a Hatóság egyrészt a felek szubjektív benyomásaira támaszkodik, másrészt az ügy valamennyi körülményének figyelembevételével objektív szempontok alapján is megvizsgálja a történeteket. A Hatóságnak különös figyelemmel kell eljárnia, hogy a sérelmet szenvedett fél sérelemérzetén túl, utólag is rekonstruálható legyenek a megtörtént események. A döntés, hogy fog az emberi méltóságot sértő magatartásnak minősülni, nem alapulhat kizárólag a panaszos személyes élményén, hanem olyannak kell legyen, amely általában és a közfelfogás szerint is más személyekben, akik ugyanilyen védett tulajdonsággal rendelkeznek, hasonló vagy ugyanolyan hatás kiváltására lett volna alkalmas.

A zaklatás büntetőjogi, szabálysértési, anti-diszkriminációs fogalmi tehát eltérőek, és ezért különösen nehéz a gyűlölet-vezérelte bűn/cselekmények ellen fellépni a megfelelő szabályokra hivatkozva. Vajon a rendőrség etnikai profilalkotása (például csak színes bőrűeket igazoltat a határ közelében) milyen szabály alapján sérti az emberi méltóságot és önrendelkezést?

Források

Magyarország Alaptörvénye

2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról, 10.§

EBH/38/2010

EBH/365/2011

BERTA Renáta – DOMBI Edina: Az iskolai zaklatás körforgása. Az iskolai zaklatás és az osztályléggör kapcsolatának vizsgálata 12–14 évesek körében. Magyar Pedagógi, 2017/3. p. 257–274.